… a chtěl bych to všechno znovu

Filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem

VLADIMÍR KUBEŠ

reminiscentia iuridica #1

MASARYKOVA UNIVERZITA

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA
EDITIO REMINISCENTIA IURIDICA

MUNI PRESS

MUNI LAW

… a chtěl bych to všechno znovu

Filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem

… a chtěl bych to všechno znovu

Filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem

VLADIMÍR KUBEŠ

reminiscentia iuridica #1

MASARYKOVA
UNIVERZITA

BRNO 2022

Vzor citace
KUBEŠ, Vladimír. *... a chtěl bych to všechno znovu : filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem*. 2., dopl. a uprav. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2022, 293 s. Spisy Právnické fakulty MU, Edice Reminiscentia iuridica, sv. č. 1. ISBN 978-80-280-0077-6 (print), 978-80-280-0078-3 (online).

CIP - Katalogizace v knize

Kubeš, Vladimír
... a chtěl bych to všechno znovu : filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem / Vladimír Kubeš. – 2., doplněné a upravené vydání. -- Brno: Masarykova univerzita, 2022. 293 stran. – Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Edice Reminiscentia iuridica, sv. č. 1. ISBN 978-80-280-0077-6 (print), 978-80-280-0078-3 (online)

340* 340.12* 34-051* 929Kubeš, V.* (437.3)*
- právní věda
- právní filozofie
- právníci
- biografie
- Česko

34 – Právo [16]

Publikace vydaná jako historický pramen k poznání právní vědy obsahuje názory a postoje autora, nikoliv vydavatele či editora.

Podle původního rukopisu doplnil a upravil
doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M. Eur.Int.

Gratis Open Access – https://www.press.muni.cz/open-access

© 2022 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0078-3 (online ; pdf)

Obsah

Předmluva editora 13

Stručný biografický medailon Vladimíra Kubeše 19

Přehled nejdůležitějších prací Vladimíra Kubeše 21

Kapitola 1
Chebská věznice 23

Kapitola 2
Dětství 24

Kapitola 3
Obecná škola a otcovo přeložení do Hallu u Innsbrucku 26

Kapitola 4
Gymnázium 27

Kapitola 5
Právnická fakulta 31

Kapitola 6
Sporty a lásky do ukončení studií v roce 1930 41

Kapitola 7
První měsíce praxe a první knížka 43

Kapitola 8
Praxe u moravskoslezské finanční prokuratury,
pokračování ve vědecké práci a studium na filozofické fakultě 46

Kapitola 9
Studium v Berlíně 51

Kapitola 10
Mé pojednání „Zákon a rozhodnutí“, má další kniha, habilitace a zahájení přednášek ... 57

Kapitola 11
Kupari a láska; manželství ... 63

Kapitola 12
Praktické zkoušky právnické ... 67

Kapitola 13
Dva incidenty za mé docentury ... 69

Kapitola 14
Nemoc a profesorská práce o nemožnosti plnění a právní normě ... 73

Kapitola 15
Návrh na jmenování mimořádným profesorem na jaře 1938 a následné tragické události ... 75

Kapitola 16
Další vědecká činnost, zavření vysokých škol a druhý sňatek; otcova smrt ... 77

Kapitola 17
Otcův pohřeb, můj útěk a další události ... 82

Kapitola 18
Osvobození ... 86

Kapitola 19
První měsíce činnosti právnické fakulty ... 91

Kapitola 20
Očisťovací akce ... 98

Kapitola 21
Další dění a počátek příprav nové ústavy ... 103

Kapitola 22
Luhačovický sjezd ... 105

Kapitola 23
Norimberský proces ... 114

Kapitola 24
Zřízení Vysoké školy sociální v Brně ... 121

Kapitola 25
Nová kniha „Právní filosofie XX. století“
a první nepřátelský akt Dresslerův ... 123

Kapitola 26
Práce na ústavě ... 125

Kapitola 27
Další události ... 136

Kapitola 28
Únor 1948 ... 139

Kapitola 29
Do mého zatčení 1949 ... 144

Kapitola 30
Zatčení a první měsíce v chebské věznici ... 146

Kapitola 31
Převezení do Brna a nové výslechy ... 148

Kapitola 32
Odsouzení Státním soudem, pobyt ve vězeňském zařízení v Blansku;
odsouzení Nejvyšším soudem a neblahá úloha Dresslera a Křepelky ... 154

Kapitola 33
Převezení na Bory ... 160

Kapitola 34
Tábory na Jáchymovsku ... 164

Kapitola 35
Rudolf Sandner ... 172

Kapitola 36
Tábory na Příbramsku 175

Kapitola 37
Propuštění a opět doma; první léta a narození dcery 183

Kapitola 38
Neustálá vědecká práce do šuplíku 186

Kapitola 39
Opět právnická místa; práce na novelizaci ústavy 193

Kapitola 40
Činnost na filozofické fakultě; založení Stavexu,
znovuzřízení brněnské právnické fakulty a další osudy 200

Kapitola 41
Vědecká práce v zahraničí 213

Kapitola 42
Má první cesta do zahraniční po propuštění z vězení 219

Kapitola 43
Má účast na sympoziu právní a sociální filozofie 223

Kapitola 44
Má nástupní přednáška na vídeňské právně-vědecké fakultě 225

Kapitola 45
Světový kongres právní a sociální filozofie v St. Louis v roce 1975 232

Kapitola 46
Alfred Verdross a Günther Winkler 241

Kapitola 47
Rok 1976 a zahájení profesorské činnosti ve Vídni 245

Kapitola 48
Maminčina smrt a světový kongres v Austrálii;
právo a budoucnost společnosti 249

Kapitola 49
Právo a revoluce – přednáška na univerzitě v Innsbrucku v roce 1979 253

Kapitola 50
Světový kongres v Basileji
a dokončení rukopisu mé nové knihy „Ontologie práva“ 256

Kapitola 51
Dílo o brněnské právně teoretické škole normativní teorie 261

Kapitola 52
Má kniha o právní povinnosti a pověření Kelsenova institutu 265

Kapitola 53
Teorie zákonodárství a její dějiny;
pověření kuratoriem vydavatelství děl ze státu a práva 269

Kapitola 54
Dokončení mého Systému filozofie práva a další události roku 1984 271

Kapitola 55
Loučení 280

Kapitola 56
... a chtěl bych to všechno znovu 282

Jmenný rejstřík 287

Nezáleží na tom, zda jsi byl bit
a s namodralým okem sražen ležíš na zemi.
Na čem jediném záleží, jest, jak jsi se bil a proč.
(staré přísloví)

Nelze trvale žít jako člověk v odpovinostněném,
a tudíž znehodnoceném světě.
(V. K.)

Předmluva editora

Ohlédneme-li se nazpět za dnes již více než stoletou historií Právnické fakulty Masarykovy univerzity, pak je asi nesporné, že mezi její čtyři nejvýznamnější osobnosti patří profesoři František Weyr, Karel Engliš, Jaroslav Kallab a Vladimír Kubeš. Když jsme před několika lety s kolegy z katedry dějin státu a práva připravovali dvoudílnou monografii mapující dějiny brněnské právnické fakulty, začal jsem se poprvé podrobně zabývat osobností a dílem profesora Vladimíra Kubeše. Když jsem následně procházel mnoho tisíců stran archivních materiálů, rukopisů a osobní korespondence, které jsem nashromáždil jednak v českých archivech a jednak mi je dala k dispozici paní MUDr. Eva Ungerová, dcera Vladimíra Kubeše, tak mě jeho osobnost, jeho životní příběh i vůbec jeho přístup k životu naprosto fascinovaly a uchvátily. Proto má tento editorský úvod do jisté míry osobní charakter, což nebývá vždy u podobných prací obvyklé.

Vladimír Kubeš začal psát své paměti v době, kdy dosáhl věku sedmdesáti let, tedy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století. Chtěl se tak ohlédnout za svým životem plným neuvěřitelných zvratů. Na rukopisu své knihy pamětí pracoval průběžně po několik let a dokončil ho v roce 1986. Manuskript si nechal následně přepsat svou sekretářkou do strojopisné formy, ve které ještě následně prováděl drobné formulační a stylistické úpravy. Tato strojopisná verze pak posloužila jako podklad pro první i druhé vydání pamětí.

Vladimír Kubeš si nikdy nevedl deník, ze kterého by mohl při přípravě svých memoárů čerpat, avšak zřejmě mu jako podklad posloužil velmi pečlivě uspořádaný rozsáhlý archiv osobní korespondence a dokumentů, který jsem obdržel z jeho pozůstalosti a který svědčí o neobyčejné aktivitě a publikační činorodosti profesora Kubeše ve všech fázích jeho života – a to i v obdobích, kdy byl zaměstnán v dělnických profesích a nemohl se tak naplno věnovat vědecké práci. I v těchto těžkých dobách však na vědu nezanevřel a neustále si psal „do šuplíku“, a to i téměř bez vidiny šance, že jeho práce budou někdy v socialistickém Československu skutečně vydány. Především v šedesátých letech vynaložil obrovské úsilí na to,

aby mohly být jeho rukopisy publikovány, avšak bezúspěšně. Komunističtí mocipáni zaujímající klíčové pozice na tehdejších právnických pracovištích, ať už na pražské právnické fakultě či na Ústavu státu a práva ČSAV, nikdy nepřipustili, aby byly Kubešovy právně filozofické a právně teoretické práce vydány a mohla se tak s nimi seznámit právnická veřejnost. Jsem přesvědčen o tom, že politické důvody zde hrály pouze zástupnou roli. Se svou neuvěřitelnou publikační činorodostí by Kubeš po svém návratu na pole právní filozofie a právní teorie bezesporu zastínil nejednoho z tehdejších právních teoretiků, z nichž prakticky žádný (až na světlé výjimky) nevytvořil vlastní doktrínu. I přesto, že v období socialismu byla jména celé řady osob působících na právnických pracovištích dekorována akademickými tituly včetně těch nejvyšších, kvantita ani kvalita jejich publikačních výstupů o tom bohužel nesvědčila (k tomuto poznatku jsem dospěl po analýze desetitisíců stran archiválií při přípravě téměř stovky životopisných medailonů pro Encyklopedii českých právních dějin, které mapují profesní kariéry již nežijících profesorů a docentů působících v období socialismu). Tuto nespravedlnost Kubeš velmi těžce nesl, což je patrné jak z jeho pamětí samotných, tak i z dochovaných archivních materiálů.

Vladimír Kubeš věřil, že se komunistický režim v Československu jednou zhroutí, ovšem samozřejmě nevěděl kdy. Nic nenasvědčovalo tomu, že by se to mělo stát v dohledné době, čemuž také musel přizpůsobit text svých pamětí. Jeho všudypřítomné sledování Státní bezpečností a obavy z možné další perzekuce nejen jeho samotného, ale i členů jeho rodiny, měly za následek, že do svých pamětí neuvedl žádná jména či události, které by někoho z jeho okolí mohly ohrozit. V Kubešových pamětech tak nenalezneme např. jeho záměr dvojí emigrace z Československa. Konstatování o odmítnutí emigrace v roce 1949 v pamětech tak odpovídá i jeho výpovědi učiněné v rámci vyšetřování a následně i v procesu před Státním soudem. Druhou emigraci zamýšlel v roce 1969, a to do Rakouska při cestě na dovolenou do Jugoslávie. Ačkoli měl Kubeš v Rakousku již zajištěné místo na univerzitě, k emigraci nakonec nedošlo především s ohledem na jeho matku, která by zůstala v Brně v pokročilém věku úplně sama. V Kubešových pamětech nenalezneme ani zmínku o jeho vyjednávání

s tehdejším prezidentem Gustávem Husákem a o jeho intervenci v případě přijetí dcery Evy na vysokou školu. Stejně tak se v pamětech nenachází jména profesorů Theodora Martince či Hynka Bulína ml., kteří se v této záležitosti rovněž angažovali. Čtenář se po přečtení závěrečných kapitol jistě podiví nad tím, jak je možné, že komunistický režim nechal Vladimíra Kubeše volně cestovat do Rakouska či na celou řadu konferencí konaných v „kapitalistické cizině", aniž by se obával jeho možné emigrace. V pamětech se totiž nedozvídáme nic o tom, že Vladimír Kubeš byl pod neustálým dohledem příslušníků Státní bezpečnosti, kteří ho na všechny zahraniční cesty doprovázeli. Z pochopitelných důvodů se o tom paměti nezmiňují.

Začátkem března roku 1990 obdržela dcera prof. Kubeše dopis od tehdejšího děkana Právnické fakulty MU, ve kterém ji seznámil s výsledky šetření nově ustavené komise pro nápravu křivd (rehabilitační komise). Touto komisí bylo zjištěno, že ze strany politických orgánů i odpovědných vedoucích funkcionářů právnické fakulty došlo k diskriminaci jejího otce, která vedla k jeho předčasnému odchodu z fakulty počátkem sedmdesátých let. Kromě omluvy obsahoval dopis i vyjádření zájmu fakulty o vydání dosud nepublikovaných Kubešových spisů. Děkan uložil předsedovi komise pro nápravu křivd, Pavlu Hungrovi, aby tuto záležitost s Evou Ungerovou projednal. V první polovině devadesátých let tak vyšly v univerzitním vydavatelství celkem tři Kubešovy knihy: Kapitoly z právní sociologie (1991), Právní filosofie XX. století: kantismus, hegelianismus, fenomenologie a teorie myšlenkového řádu (1992) a dvoudílné Dějiny myšlení o státu a právu ve 20. století se zřetelem k Moravě a zvláště Brnu (1995).

V roce 1994 byly pod názvem „… a chtěl bych to všechno znovu" vydány Kubešovy paměti. Když jsem publikovaný text srovnal s původním strojopisem, zjistil jsem – a dcera Vladimíra Kubeše mně to následně potvrdila – že paměti nebyly vydány celé. Záměrně tak tehdejší editoři vynechali některé pasáže a celé stránky, a sice ty, které se věnovaly vztahu a následnému rozkolu Vladimíra Kubeše a Oty Weinbergera. Důvod, proč k tomu došlo, je nasnadě. Ota Weinberger tehdy spolupracoval s fakultou, která vydala tři jeho knihy, a v roce 2004 mu pak Masarykova univerzita udělila čestný doktorát. Zřejmě zde tedy nebyl ze strany editorů zájem na tom,

aby byly publikovány některé kritické Kubešovy poznámky směrem k dílu a profesní činnosti Oty Weinbergera.

Nyní držíte v rukou necenzurovanou celou verzi Kubešových pamětí, která odpovídá jeho původnímu rukopisu, aby se s ní mohla seznámit nejširší veřejnost. S velkým časovým odstupem od smrti Kubeše i Weinbergera je tak možné nově nahlédnout mimo jiné i na jejich vzájemný profesní i osobní vztah.

Jak jsem již zmínil, první vydání Kubešových pamětí neslo název „... a chtěl bych to všechno znovu". Druhé vydání jsem doplnil ještě podtitulem Filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem. Tento doplněný název svých pamětí uvádí Vladimír Kubeš v jím vypracované bibliografii z roku 1987, proto jsem se ho rozhodl pro druhé vydání použít, i když se na strojopise vzniknuvším časově dříve ještě nenachází. Podtitul však dobře vystihuje osobnost Vladimíra Kubeše, který byl životním optimistou, a ani v nejtěžších obdobích svého života, kdy na něm bylo spácháno bezpráví, nezatrpknul a uchoval si optimistický náhled na svět.

Editorská práce u prvního vydání (vedle zmiňovaného záměrného vynechání určitých pasáží) nebyly provedeny kvalitně. U nynějšího vydání tak bylo nutné opravit desítky pravopisných a stylistických chyb, jakož i prohřešků proti gramatice českého i německého jazyka, které vznikly zřejmě chybným přepisem strojopisného rukopisu. Naopak některé zjevné chyby obsažené v rukopisu byly do prvního vydání převzaty, aniž by byly opraveny. Důsledkem byla v mnoha případech nesrozumitelnost některých pasáží. Ve druhém vydání byly tyto nedostatky odstraněny a text byl upraven se záměrem dosažení jeho čtivosti. Zároveň bylo v celém textu sjednoceno psaní dříve nejednotně uváděných výrazů a převedeno do formy, která odpovídá současným pravidlům českého pravopisu.

Jelikož mi dcera Vladimíra Kubeše laskavě zpřístupnila celou řadu nových dosud nikde nepublikovaných fotografií a dokumentů, rozhodl jsem se, že částí z nich doplním jednotlivé kapitoly pamětí. Vhodně nyní dokreslují text a podávají plastický obraz o životě Vladimíra Kubeše. Druhé vydání obsahuje nově také přehled jeho základních životopisných údajů a osobní rejstřík.

Druhé doplněné a upravené vydání Kubešových pamětí vychází zároveň v elektronické podobě jako e-kniha, která je dostupná v režimu open access na stránkách brněnské právnické fakulty. Nejširší veřejnost tak dostane možnost seznámit se s životem Vladimíra Kubeše a doufejme, že to přinese nejeden impuls k oživení zájmu o jeho rozsáhlé dílo.

V pozůstalosti Vladimíra Kubeše dodnes leží několik rukopisů, které ještě nebyly vydány a právnická veřejnost tak neměla možnost se s nimi seznámit. Právě vydáním těchto dosud nezveřejněných rukopisů by bylo možno po letech splatit dluh, který brněnská právnická fakulta vůči Vladimíru Kubešovi má, když ho nadvakrát donutila toto pracoviště opustit a neumožnila mu vědecky pracovat ani publikovat výsledky jeho práce.

Jaromír Tauchen
editor

Stručný biografický medailon Vladimíra Kubeše

Vladimír Kubeš se narodil 19. července 1908 v rodině známého brněnské lékaře MUDr. Vladimíra Kubeše, kterého brněnská veřejnost znala pod označením „lékař lidumil".

Po absolvovaných studiích na reálném gymnáziu v Brně, na brněnské, heidelberské a pařížské právnické fakultě byl Kubeš v roce 1930 promován doktorem práv. Následně studoval také na brněnské filozofické fakultě a absolvoval studijní pobyty v Berlíně a ve Vídni.

Počátkem roku 1931 vydal svou první knihu s názvem „Příspěvek k nauce o žalobách z bezdůvodného obohacení" poctěnou cenou právnické fakulty. V březnu 1934 byl jmenován univerzitním docentem na základě habilitačního spisu „Smlouvy proti dobrým mravům", za kterou v roce 1935 získal cenu I. třídy České akademie věd a umění v Praze jako za nejlepší knihu v oblasti soukromého práva vydanou tiskem v letech 1932–1934. Na základě své další knihy „Nemožnost plnění a právní norma" byl Kubeš v roce 1938 navržen za mimořádného profesora Právnické fakulty Masarykovy univerzity, avšak vzhledem k následným událostem a uzavření českých vysokých škol ke jmenování již nedošlo.

Ve třicátých letech a první polovině čtyřicátých let působil Kubeš rovněž v právní praxi, a to v soudnictví a u moravskoslezské finanční prokuratury v Brně. Od roku 1931 soustavně publikoval v tuzemských i zahraničních právnických časopisech.

V červnu 1945 byl jmenován řádným profesorem občanského práva a právní filozofie a v akademickém roce 1947/1948 působil jako děkan brněnské právnické fakulty. Po válce se zapojil do činnosti komise pro přípravu nové ústavy, jejíž návrh také koncem roku 1947 předložil veřejnosti.

Po nuceném odchodu z brněnské právnické fakulty po únoru 1948 pracoval Kubeš až do svého zatčení jako ředitel Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR. V letech 1949–1954 byl po odsouzení

v politickém procesu vězněn v několika věznicích a uranových dolech. Po propuštění pracoval nejprve v dělnických profesích, poté jako právník v podnikové sféře.

V letech 1968–1971 přednášel na brněnské filozofické fakultě. Počátkem roku 1969 byl jmenován předsedou komise pro znovuzřízení právnické fakulty v Brně, následně na ní vedl katedru teorie státu a práva a právní filozofie a zastával funkci proděkana pro vědeckou práci. Počátkem roku 1971 musel právnickou fakultu nuceně opustit a odešel do penze.

Jelikož Kubeš nemohl být zaměstnán na žádné vysoké škole či výzkumném pracovišti a nebylo mu umožněno v Československu publikovat, směřoval své vědecké a pedagogické aktivity do zahraničí. V roce 1973 byl jmenován internacionálním vědeckým pracovníkem Hans Kelsen-Institutu ve Vídni. Od roku 1974 pronesl řadu přednášek na univerzitě ve Štýrském Hradci, St. Louis, Vídni, Innsbrucku či Basileji a účastnil se světových kongresů pro právní a sociální filozofii, kde byly jeho přednášky také publikovány. Od roku 1976 působil po dobu deseti semestrů jako profesor pro právní filozofii na právně-vědecké fakultě vídeňské univerzity. V rakouských a německých vydavatelstvích publikoval v osmdesátých letech několik knih.

Vladimír Kubeš byl celkem třikrát ženatý (1934, 1941 a 1952). První manželkou byla Johanna (* 1909), roz. Okenfusová, druhou Vojtěška Stavová (* 1918), roz. Fifková a třetí Eva (* 1928), roz. Kubová. Ze třetího manželství pochází dcera Eva (* 1955), prov. Ungerová.

Vladimír Kubeš zemřel 14. listopadu 1988 v Brně ve věku 80 let. Jeho hrob se nachází na královopolském hřbitově.

Přehled nejdůležitějších prací Vladimíra Kubeše

- Příspěvek k nauce o žalobách z obohacení. Brno: Právnická fakulta MU, 1931, 110 s.
- Smlouvy proti dobrým mravům. Praha: Orbis, 1933, 316 s.
- Nemožnost plnění a právní norma. Praha: Orbis, 1938, 280 s.
- Soudcovská pomoc při smlouvách. Praha: Melantrich, 1943, 128 s.
- Právní filosofie XX. století. (Kantismus, hegelianismus, fenomenologie a teorie myšlenkového řádu). Brno: Čsl. akad. spol. „Právník", 1947, 162 s.
- O novou ústavu. Praha: Melantrich, 1948, 140 s.
- Grundfragen der Philosophie des Rechts. Wien: Springer, 1977, 87 s.
- (společně s O. Weinbergerem) Die Brünner rechtstheoretische Schule (Normative Theorie). Wien: Manz, 1980, 372 s.
- Die Rechtspflicht. Wien: Springer, 1981, 140 s.
- Ontologie des Rechts. Berlin: Duncker & Humblot, 1986, 470 s.
- Theorie der Gesetzgebung. Materiale und formale Bestimmungsgründe der Gesetzgebung in Geschichte und Gegenwart. Wien: Springer, 1987, 299 s.
- Kapitoly z právní sociologie. Brno: Masarykova univerzita, 1991, 120 s.
- Dějiny myšlení o státu a právu ve 20. století se zřetelem k Moravě a zvláště Brnu. Díl I a II. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 366 a 376 s.
- (společně s O. Weinbergerem) Brněnská škola právní teorie (normativní teorie). Praha: Karolinum, 2003, 440 s.

Kapitola 1

Chebská věznice

Zarachotily klíče, jak otevíral dozorce dveře cely a v jakémsi neskutečnu slyším slova: „Kubeš, jděte!“

Vidím celu pro jednoho vězně a v ní tři lidské bytosti, zbavené svobody, jak povstávají z natrénované úcty před vrchností a zvědavě mě pozorují. V pozadí pod oknem je naskládáno několik slamníků.

Klíče znovu zarachotily a my jsme se mohli seznámit. Dozvěděl jsem se, že krajská soudní věznice v Chebu je zcela přeplněna „kopečkáři“, tj. lidmi většinou mladšího, často ještě nedospělého věku, kteří se pokoušeli jít za hranice a byli chyceni. Přeplněnost věznice byla příčinou, proč jsme v jednocelce byli čtyři.

Večer jsme rozložili na zem slamníky a ihned se zvedal asi do výše půl druhého metru hustý bílý prach. Mně jako služebně nejmladšímu připadlo místo těsně u záchodové mísy; služebně nejstarší musel v případě potřeby překračovat na zemi ležící těla svých třech kamarádů.

Uvelebil jsem se na prašném slamníku a zavřel oči. Zmocnil se mě nevýslovně slastný pocit. Ve své prostoduchosti jsem si myslel: Máš už všechno za sebou, všechny výslechy na StB a teď budeš čekat buď na propuštění nebo – budou-li se nepřátelé moc snažit – na nějaký malý trest.

Pomalu jsem usínal a v začínajícím spánku se postupně v mém podvědomí odvíjel můj celý dosavadní život s neuvěřitelnou přesností a úplností.

Kapitola 2

Dětství

Málokdo měl – přes stále se opakující těžké angíny – tak hezké dětství jako já a můj téměř o čtyři roky mladší bratr. Můj otec byl nejlepší muž, jakého jsem až dodnes poznal. Duchovně, morálně i intelektuálně na nesmírné výši, s pracovním výkonem až nepochopitelně velkým, čestný, poctivý a navíc znamenitý lékař. Jeho diagnózy byly vždy naprosto přesné a terapie vynikající. Byl opravdu lékařem tělem i duší. Krásný, impozantní zjev, osobnost, jež si dovedla podmanit každého, kdo s ním přišel do styku. Zanícený masarykovec s pochopením pro všechno krásné a dobré. Neúnavný přednašeč s neobyčejným vlivem na své posluchače. Jako dítě, chlapec, mladík i muž – vždy jsem mu mohl všechno říci, pro všechno měl porozumění a dovedl nejen poradit, ale i účinně pomoci. V celém životě jsem od něho neslyšel slova výtky, ač mnohdy byly na místě.

Rovnorodě stála po jeho boku naše maminka, nevýslovně milující obě své děti. Přesto však si myslím, že mě měla raději. Ne z důvodů, že bych si to zasluhoval, avšak vždy jsem byl podstatně škaredější než můj bratr a maminka cítila jakousi povinnost mně to nějak vynahradit.

Žili jsme ve velké, hezké vile „Marii" v Brně-Králově Poli, kterou rodiče koupili před sňatkem. Tam jsme se také oba narodili. S námi žili oba tatínkovi rodiče, báječná babička a neméně báječný dědeček. Další výborná babička (z maminčiny strany) žila spolu se svým synem, mým strýcem Antonínem v menší vilce asi deset minut chůze vzdálené od nás.

Když mi bylo pět roků a Zdeňkovi něco přes rok, byli jsme s babičkou a s dědečkem posláni na půl roku k moři do Církvenice – právě kvůli opakujícím se angínám. Babička nám znamenitě vařila a já jsem se naučil plavat a většinu času jsem trávil s rybáři u moře. Po vyhlášení všeobecné mobilizace v roce 1914 přijeli rodiče pro nás do Církvenice a v přeplněných vlacích jsme se nakonec přece jen šťastně dostali domů.

Tatínek byl při vypuknutí války odveden jako lékař v hodnosti „obrlajtnanta“ a později „hauptmana“. Jak byl nejlepším lékařem, tak byl dokonalým opakem vojáka. Nějaký lékař – major – cosi nesmyslného a nebezpečného naordinoval nějakému pacientovi, který se hned poté objevil v ordinaci mého otce. Ten učinil úplně jinou diagnózu, zastavil dosavadní léčení a pravděpodobně něco kritického řekl na adresu toho vojenského lékaře. Na druhý den se v ordinaci u otce objevili dva páni v černém ve funkci svědků uraženého s výzvou k souboji. Tatínek je prostě vyhodil a k žádnému souboji nedošlo.

Krátce poté byla proti otci vznesena obžaloba pro pomoc ruským zajatcům. Došlo k zatčení a tatínek byl uvězněn na Špilberku. Bylo to ale zřejmě vězení parádní; měl pokoj pro sebe, stravu z Besedního domu v Brně a každodenní maminčiny návštěvy. Brzy však byl otec převezen k dalšímu vyšetřování do Vídně, nic mu však nedokázali, a jelikož tehdy neplatilo jako pravidlo, že víme-li, že mezi deseti je jeden vinný, avšak nevíme který, tak popravíme pro jistotu všech deset, byl tatínek propuštěn na svobodu. Když maminka přijela na ministerstvo do Vídně, zdvořile ji oznámili, že MUDr. Vladimír Kubeš bude už asi v Brně. A opravdu tatínek čekal na maminku na nádraží.

Kapitola 3

Obecná škola a otcovo přeložení do Hallu u Innsbrucku

Do obecné školy jsem začal chodit téhož roku, kdy vypukla první světová válka, tedy v roce 1914. Až na zpěv a kreslení bylo to velmi dobré a lehké.

Po druhém školním roce jsem odjel s maminkou a s bratrem Zdeňkem na rok do Hallu, kde tatínek vedl „marodku". Téměř celý život jsem se setkával s lidmi, kteří dojatě vyprávěli, jak jim doktor Kubeš za světové války zachránil život. Mezi jiným učil je, jak mají před komisí „švindlovat", aby nebyli uznáni, že jsou schopni pro frontu.

Byl tam také jako voják jeden mladý český učitel jménem Šťáva. Ten mě připravoval z učiva třetí třídy obecné školy – denně asi necelé dvě hodiny. Tatínek často naslouchal a zřejmě byl spokojen. Tento způsob učení mě opravdu bavil, zejména dějepis a prý jsem tak chápal, že bylo rozhodnuto, že za rok složím zkoušky za roky dva (za třetí a čtvrtou třídu) najednou.

Opravdu také jsem zkoušky skládal ze dvou ročníků na královopolské obecné škole u tehdejšího učitele a později ředitele Bartoše, a to zase se samými jedničkami až na ten můj zpěv. Nechtěl jsem také za nic zpívat rakouskou hymnu. To vše bylo zřejmě pod vlivem otcovým; tatínek byl tak velkým vlastencem, že se jeho děti v té době nesměly učit německy, aby se neodnárodnily.

Kapitola 4

Gymnázium

V obecné škole jsem tedy navštěvoval třídu první, druhou a pak až pátou. Nebylo mně ještě deset let, když jsem skládal přijímací zkoušku na klasickém gymnáziu v Brně a v září 1918 jsem vstoupil do primy.

Vladimír Kubeš ve dvacátých letech

Když jsem první den přišel ze školy a najedl se, usedl jsem za dětský psací stůl a začal se učit slovíčka z prvního latinského cvičení. Tatínek ordinoval, ale každou půl hodinu chodil do dětského pokoje, aby se přesvědčil, jak mně to jde. Byl upřímně zoufalý. Zanic na světě jsem nebyl schopen se naučit správný přízvuk; zejména slovíčko „cogito" mně činilo nepřekonatelné potíže. Později – když jsem studoval jako primus – se mně tatínek přiznal, že tehdy uvažoval, že mě vezme z gymnázia. To říkám pro útěchu rodičům, aby nezoufali nad svými „zaostalými" dětmi, když jim to nebo ono zprvu způsobuje zdánlivě nepřekonatelné překážky. V pololetí jsem byl již s vyznamenáním a na konci prvního roku jsem byl ještě s jedním spolužákem ex aequo primusem.

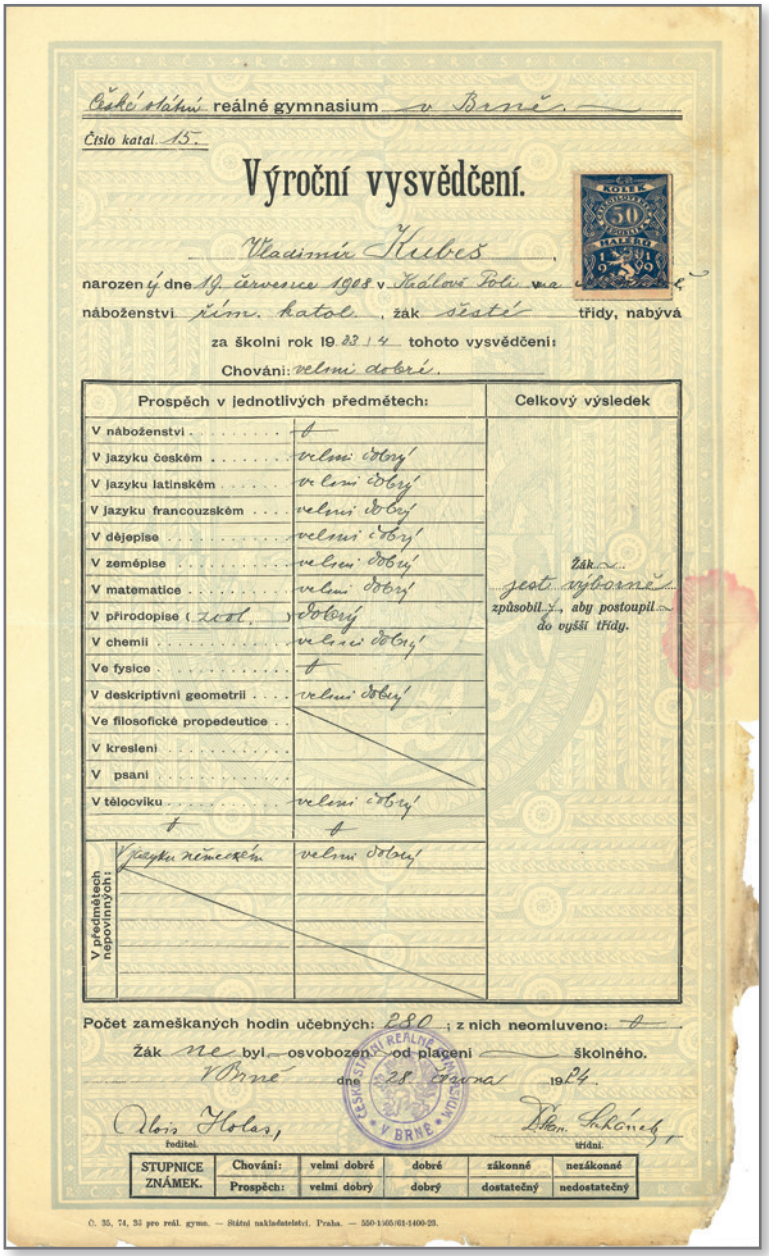

České státní reálné gymnasium v Brně.

Číslo katal. 15.

Výroční vysvědčení.

Vladimír Kubeš,

narozený dne 19. července 1908 v Králově Poli na [illegible]

náboženství řím. katol., žák šesté třídy, nabývá

za školní rok 1923/4 tohoto vysvědčení:

Chování: velmi dobré.

Prospěch v jednotlivých předmětech:		Celkový výsledek
V náboženství	—	Žák jest výborně způsobil, aby postoupil do vyšší třídy.
V jazyku českém	velmi dobrý	
V jazyku latinském	velmi dobrý	
V jazyku francouzském	velmi dobrý	
V dějepise	velmi dobrý	
V zeměpise	velmi dobrý	
V matematice	velmi dobrý	
V přírodopise (zool.)	dobrý	
V chemii	velmi dobrý	
Ve fysice	—	
V deskriptivní geometrii	velmi dobrý	
Ve filosofické propedeutice		
V kreslení		
V psaní		
V tělocviku	velmi dobrý	
—	—	
V předmětech nepovinných: V jazyku německém	velmi dobrý	

Počet zameškaných hodin učebných: 280; z nich neomluveno: —

Žák ne byl osvobozen od placení školného.

V Brně dne 28. června 1924.

Alois Holas, ředitel. Dr. Kan. Sukánek, třídní.

STUPNICE ZNÁMEK.	Chování:	velmi dobré	dobré	zákonné	nezákonné
	Prospěch:	velmi dobrý	dobrý	dostatečný	nedostatečný

Č. 35, 74, 36 pro reál. gymn. — Státní nakladatelství. Praha. — 550-1505/61-1400-23.

V prvním roce mého gymnaziálního studia chodil k nám profesor Bujniak vyučovat francouzský jazyk. Řeč se mně velmi líbila a šlo mně to dobře.

O prázdninách po prvním roce se mě pojednou zeptal otec, zda nechci studovat na nově zřízeném reálném gymnáziu na Starém Brně, kde je rovněž latina od prvního roku (gymnázium a reálné gymnázium měly osm ročníků), ale že se už od druhého roku učí francouzština, a nikoliv od třetího řečtina. Souhlasil jsem – spíš z pohodlí, poněvadž již rok jsem se učil soukromě francouzštinu. Sekundu až oktávu s maturitou jsem absolvoval na reálném gymnáziu v Brně, většinou jako primus. Jen na konečném maturitním vysvědčení jsem sice měl samé jedničky, z mravů však dvojku. To mělo dvě příčiny. Od septimy jsem začal chodit s jednou spolužačkou, Vlastičkou, o níž jako o dívku nejen velmi půvabnou, nýbrž navíc dceru jedné z největších tehdejších osobností po stránce vědecké a politické, měli žhavý zájem někteří naši mladí profesoři. Já sám, jako později obvykle, byl jsem nesmírně zamilovaný a ještě více žárlivý na všechny strany – na profesory, na spolužáky a na Vlastinčiny známé. Už tehdy jsem si nějak uvědomoval, že u žen není věrnost nic jiného než nedostatek příležitosti, a Vlastička těchto příležitostí měla víc než dost. Byl jsem s ní každou volnou chvíli denní a tajně i noční a láska, zejména ta fyzická, rostla a rostla. Den jsem měl rozdělený na učení, na Vlastičku a na sport – asi a kupodivu v tomto pořadí. Láska to byla prostě veliká a opojná a vydržela po oba poslední roky gymnázia a pak ještě něco přes rok. Vlastičku, jež byla o patnáct měsíců starší než já, poslal po maturitě její prozíravý a mocný otec na dva roky do kláštera Anglických panen kdesi ve Slezsku – a nakonec zvítězil.

Druhým důvodem, který ovšem těsně souvisel s prvním, bylo to, že jsem jednou při vysvětlování nějakého matematického úkolu Vlastičce dal políček jednomu malému gymnazistovi, který do ní vrazil a když byl odstrčen, vrhl se na ni a začal ji bít do prsou. Políček měl tak nešťastný dopad, že žákovi natrhl bubínek. To jsem zprvu ovšem nevěděl, ale asi půl hodiny poté mně to milujícími profesory bylo oficiálně oznámeno. Byl jsem z toho nešťastný, zejména z toho důvodu, že šlo o primána nebo sekundána.

Hned po příchodu domů jsem to řekl jako vždy otci, který okamžitě zařídil to nejlepší léčení a bubínek se zahojil ad integrum, takže nebyly vůbec žádné následky.

Jenže určití členové profesorského sboru byli jiného názoru. V profesorském sboru bylo prý dokonce uvažováno o mém vyloučení ze všech československých středních škol a myslím, že vděčím především tehdejšímu našemu profesorovi univ. Doc. Dr. Josefu Tvrdému, později řádnému profesoru filozofie na Masarykově univerzitě, umučenému v koncentračním táboře, za to, že nakonec trest spočíval v udělení tzv. consilia abeundi a osmihodinového karceru, který jsem zásoben všemi možnými lahůdkami také úspěšně absolvoval.

Všechno tedy dopadlo dobře a já se rozhodl pro studium práv. Třetí oblastí mého zájmu byl sport. Na nářadí jsem sice cvičil víc než špatně, takže náš profesor tělocviku Šmíd musel vždycky před nastoupeným šikem spolužáků odůvodňovat, proč mně dává jedničku: „Co mám dělat s Kubešem? Na hrazdě neudělá ani výmyk a navíc ještě z ní spadne, ale vyhrává zase středoškolské závody v plavání a úspěšně závodí v tenise?“

Prováděl jsem snad všechny sporty jako golf, šerm, lehkou atletiku, lyžování, bruslení, jízdu na koni, ale jedině jsem poněkud vynikal v plavání a tenisu. Těsně po maturitě – to mně tehdy ještě nebylo osmnáct let – jsem spolu se známým a vynikajícím tenisovým hráčem Zaorálkem a především dík jeho umění vyhrál v roce 1926 čtyřhru juniorky v Pardubicích a získal titul juniorského mistra republiky ve čtyřhře.

Prázdniny jsme trávili s rodiči zpravidla u moře a poté v Náměšti nad Oslavou, kde jsme měli pronajatý dům.

Kapitola 5

Právnická fakulta

Ze tří tehdejších právnických fakult v Československu, pražské, brněnské a bratislavské byla v době, kdy jsem studoval, tj. v letech 1926–1930, a již před tím a i potom, po vědecké stránce nesporně v čele fakulta brněnská. Zde kvetla tzv. brněnská škola právní (tzv. ryzí nauka právní neboli normativní teorie) a brněnská národohospodářská (teleologická) škola, vedená skutečnými vědci a strhujícími pedagogy, zejména Františkem Weyrem, jejím prvním děkanem a později čestným doktorem, Karlem Englišem, prvním rektorem Masarykovy univerzity a posledním svobodně voleným rektorem Karlovy univerzity a rovněž čestným doktorem Masarykovy univerzity, neobyčejně ostrým a erudovaným právním filozofem a teoretikem práva a řízení trestního a práva mezinárodního Jaroslavem Kallabem, hluboce filozoficky založeným znamenitým civilistou Jaromírem Sedláčkem a dalšími zejména Bohumilem Baxou, Františkem Vážným, Josefem Vackem, Janem Loevensteinem, Rudolfem Dominikem a Janem Vážným.

V dalším svém životě jsem prošel mnoha právnickými fakultami, jsem však přesvědčen, že s takovou vědeckou úrovní a zapáleností pro věc jsem se nikde nesetkal.

Jenže má situace nebyla zpočátku právě růžová. Vyrůstal jsem v čistě lékařské rodině a o právu jsem neměl ani zdání. Je nepříznivou zvláštností studia práv, a to na všech univerzitách, že si učitelé dostatečně neuvědomují, že jejich studenti na rozdíl např. od studentů matematiky, přírodních věd, řečí, nemají ani zdání o oboru, který si vybrali za předmět celého svého života, a zpravidla také nemají o něj sebemenší zájem. Proto považuji za nejdůležitější vzbudit v nich co nejrychleji zájem o právo, ukázat a dokázat jim, že není na světě nic důležitějšího než sloužit svému lidu spravedlností a přitom dávat mu pocit právní jistoty a svobody.

Vysvědčení seminární.

Č. 373

Pan Vladimír Kubeš

rodem z Kr. Pole, Brno

řádný posluchač právnické fakulty university Masarykovy, zúčastnil

se u mne v letním

semestru 1929 seminárního cvičení z občanského práva

a podal větší samostatnou práci*) s prospěchem

velmi dobrým

Toto vysvědčení rovná se vysvědčení o kolokviu z předmětu

10 hodinného.

V Brně, dne 24. června 1929

Sedláček

Viděl

Lowenstein

č. děkan.

*) Nehodí-li se, budiž škrtnuto.

Polygrafia, Brno 417-28

Začal jsem navštěvovat přednášky, a především jsem si opatřil příslušné učebnice z práva římského, práva církevního, z právních dějin československých a právních dějin ve střední Evropě. Původní a nejlepší vydání Heyrovského učebnice římského práva se spoustou latinských citátů o šesti svazcích a asi 1.300 stránkách textu stalo se předmětem mého každodenního studia. Nebyl jsem vůbec typem auditivním, nýbrž vizuálním, a proto jsem dával přednost vlastnímu studiu doma a méně navštěvoval přednášky. Stanovil jsem si jakousi autonomní normu, studovat každý den (s výjimkou nedělí a svátků) čtyři hodiny a vždy ráno. Poznal jsem, že tato pravidelnost a soustavnost studia i čtyřhodinová studijní doba mně nejlépe vyhovují. Jedině tento druh studia umožňuje, aby student poslední čtyři dny před státnicí nebo rigorosem mohl zcela vysadit a snažit se být po fyzické a duševní stránce co nejvíce v pořádku.

Tehdy se vycházelo ze tří studijních oddílů a jim odpovídajících státních zkoušek a rigoros. Na konci třetího semestru se konala veřejná státní zkouška historickoprávní, skládající se z práva římského, práva církevního, z právních dějin československých a právních dějin středoevropských, tedy ze čtyř velkých zkušebních předmětů, z nichž všech se skládala zkouška v jeden den před státní komisí.

Byla-li celková známka alespoň dobře, mohl se kandidát přihlásit k historickoprávnímu rigorosu, skládajícímu se z těchže předmětů. Zkušebním komisařem mohl být jen řádný univerzitní profesor a jen zcela výjimečně mimořádný profesor toho kterého předmětu. Rigorosum z římského práva skládal kandidát u dvou řádných univerzitních profesorů, a to odděleně v jejich pracovnách. Rigorosa byla zkouškami za účelem dosažení hodnosti doktorské a byla neveřejná. Je prostě zoufalé, když dnes u rigoros vidíme jako zkušebního komisaře mladičkého asistenta průměrně s menší kvalifikací, než má profesor, který učí na střední škole. V případě, že kandidát předběžnou zkoušku státnicovou nesložil alespoň dobře, mohl historickoprávní rigorosum skládat až na konci celého studia.

Ve čtvrtém až osmém semestru se konaly přednášky oddílu judiciálního (právo občanské, civilní řízení soudní, právo obchodní a směnečné a právo a řízení trestní), jakož i přednášky oddílu státovědeckého (právo

ZKUŠEBNÍ KOMISE PRO STÁTNÍ ÚČTOVĚDU

Zkušební komise pro státní účtovědu

Vysvědčení.

Čís. 47
1929

Pan JUC. Vladimír Kubeš

rodem z Brna-Král. Pole

navštěvovav úplně přednášky ze státní účtovědy na **právnické fakultě Masarykovy university v Brně** podrobil se dnešního dne před podepsanou komisí zkoušce ze státní účtovědy a byl vzhledem ku vědomostem při zkoušce této prokázaným uznán pro státní službu účetní a pokladní způsobilým

s vyznamenáním.

V Brně dne 27. června 1929.

Zkušební komise pro státní účtovědu v Brně

Zkušební komisař: Předseda: Zkušební komisař:

762—29

ústavní, právo správní, národní hospodářství, právo finanční a právo mezinárodní). Na konci osmého semestru se konaly státní zkouška judiciální ze čtyř předmětů v jednom dnu, a judiciální rigorosum. Od podzimu dotyčného roku se pak konaly státní zkouška státovědecká (rovněž o čtyřech předmětech) a státovědecké rigorosum (o pěti předmětech, neboť ke čtyřem předmětům přistupovalo ještě právo mezinárodní).

Na konci třetího semestru jsem složil první (historickoprávní) státnici s vyznamenáním a hned poté rigorosum s prospěchem výborným. Zde bych rád na malé příhodě, jež se mně během rigorosa přihodila, demonstroval, na čem někdy závisí výsledek zkoušky. Jak jsem již uvedl, římské právo zkouší u rigorosa odděleně dva profesoři ve svých pracovnách. Sám jsem napřed složil v pracovně řádného profesora Jana Vážného zkoušku na jedničku a hned poté mě vedl uvaděč pan pedel k pracovně dalšího zkušebního komisaře římského práva řádného profesora Jaromíra Sedláčka. Uctivě jsem zaklepal na dveře, ozvalo se „dále" a já jsem nesměle vstoupil. V té době jsem profesora Sedláčka vůbec neznal. Těsně před zaklepáním jsem si pojednou uvědomil, že jsem nevěnoval ani jeden den, abych se naučil hledat ve svodu celého římského práva, totiž v Digestech neboli v Pandektách, tedy v dílu, k němuž pod vedením Triboniana došlo za císaře Justiniana. Šlo o obrovskou přes tisíc stránek čítající knihu a vyhledávané místo se citovalo dvěma způsoby – starším nebo novým, avšak vyhledat takové místo podle uvedené citace vyžadovalo předchozí skutečný trénink – a já jsem vůbec zapomněl trénovat.

Za psacím stolem seděl profesor Sedláček a na psacím stole ležela velmi tlustá stará kniha – slavná Digesta. Sedláček se mně zdál poněkud ospalý, na mě se ani nepodíval a jen řekl: „Sedněte si", a přisunul ke mně Digesta a přesně citoval místo, které jsem měl vyhledat, přečíst latinský text, přeložit jej a vyložit. Má jediná myšlenka byla: „To je konec, já to místo nenaleznu ani do večera." Zoufale jsem sáhl po té přetlusté knize a nazdařbůh jsem ji otevřel. Podívám se a nevěřím svým očím. Na otevřené stránce se nalézalo právě místo, jež jsem měl nakonec vyložit. Rychle jsem se vzpamatoval a jakoby nic jsem začal číst latinský text. Sedláček zvedl udiveně hlavu a s nelíčeným obdivem se na mě podíval. Sedláček zřejmě předtím

měl Digesta rozevřená na dotyčném místě, a tak se mně podařilo při otevření najít to, co se po mně chtělo. Pak už to šlo jako po másle. Text jsem přeložil a již během překladu jsem viděl před sebou místo Heyrovského učebnice a když jsem začal podávat výklad, jako bych četl Heyrovského. Asi s největší jedničkou svého života jsem opouštěl pracovnu učence, jenž se později stal mým nejbližším učitelem a přítelem a na kterého často vzpomínám s vděčností a úctou.

Hned po složení zkoušek jsem odjel na letní semestr 1928 do Heidelbergu, kde působili vynikající učitelé jako Gustav Radbruch, snad nejpřednější právní filozof světa, a rovněž profesor práva trestního (byl také ministrem spravedlnosti), a poté do Paříže.

Po dlouhé nepřítomnosti a návratu domů uznal při pohledu na mě můj neocenitelný tatínek, že by bylo pro mě užitečné, okamžitě odjet s ním do Švýcarska a tam se dát do pořádku. To se také stalo.

Na podzim 1928 jsem pokračoval v normálním studiu na brněnské fakultě a zapsal si semináře z práva trestního a práva občanského. V oblasti trestního práva jsem měl postupně dvě témata, a to o trestu smrti a o porotních soudech. Od samého začátku, a až dodnes, byl jsem přímo zuřivým odpůrcem trestu smrti. S mladistvým elánem jsem již tehdy argumentoval asi takto: Je nutno rozlišovat mezi kriminálními a politickými delikventy, odstrašující účinek může mít trest smrti jen na politické „zločince". Není ale nic horšího, než zavádět trest smrti pro tento druh delikventů. Naproti tomu má pro loupežného vraha mnohem větší odstrašující účinek trest doživotního žaláře, když si dotyčný vrah uvědomuje, že žádná změna doživotního trestu v trest menší neexistuje a existovat nebude. Představa ztráty svobody do konce života působí na takového loupežného vraha přímo děsivě. A dále – a to je to nejdůležitější: Kdyby došlo jen k jedinému justičnímu omylu během celých dějin lidstva, byl by to dostatečný důvod pro odstranění trestu smrti. Ve skutečnosti je těchto justičních omylů na miliony. Konečně statistiky ukazují, že zavedení trestu smrti, případně jeho odstranění nemělo vůbec za následek pokles zločinnosti. Pokud pak šlo o seminární práci o porotních soudech zastával jsem rovněž ostře stanovisko, aby byly odstraněny. Svému lidu mají v demokracii sloužit

KOMISE PRO STÁTNÍ ZKOUŠKY STÁTOVĚDECKÉ
PŘI UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ V BRNĚ.

Číslo protokolu o zkouškách. 771/11.

Vysvědčení o státní zkoušce.

III

Pan Vladimír Kubeš

narozený dne 19 července 1908 v Král. Poli

vykonal dne 5. listopadu 1930 před podepsanou komisí zkušební podle zákona ze dne 20. dubna 1893, čís. 68 ř. z., ministerského nařízení ze dne 24. prosince 1893, čís. 204 ř. z., zákona ze dne 27. května 1919, čís. 290 Sb. z. a nař., a nařízení ze dne 18. září 1919, čís. 510 Sb. z. a nař.

státní zkoušku státovědeckou

s výsledkem

~~dobrým~~ s vyznamenáním z práva ústavního, z práva správního a z národního hospodářství.

V Brně, dne 5. listopadu 1930.

KOMISE PRO STÁTNÍ ZKOUŠKY STÁTOVĚDECKÉ V BRNĚ

předseda komise.

Stupnice známek:

I.	II.	III.	IV.
dobrý s vyznamenáním z	dobrý	dostatečný	nedostatečný

zkušební komisaři.

Státní nakladatelství — pobočka v Brně.

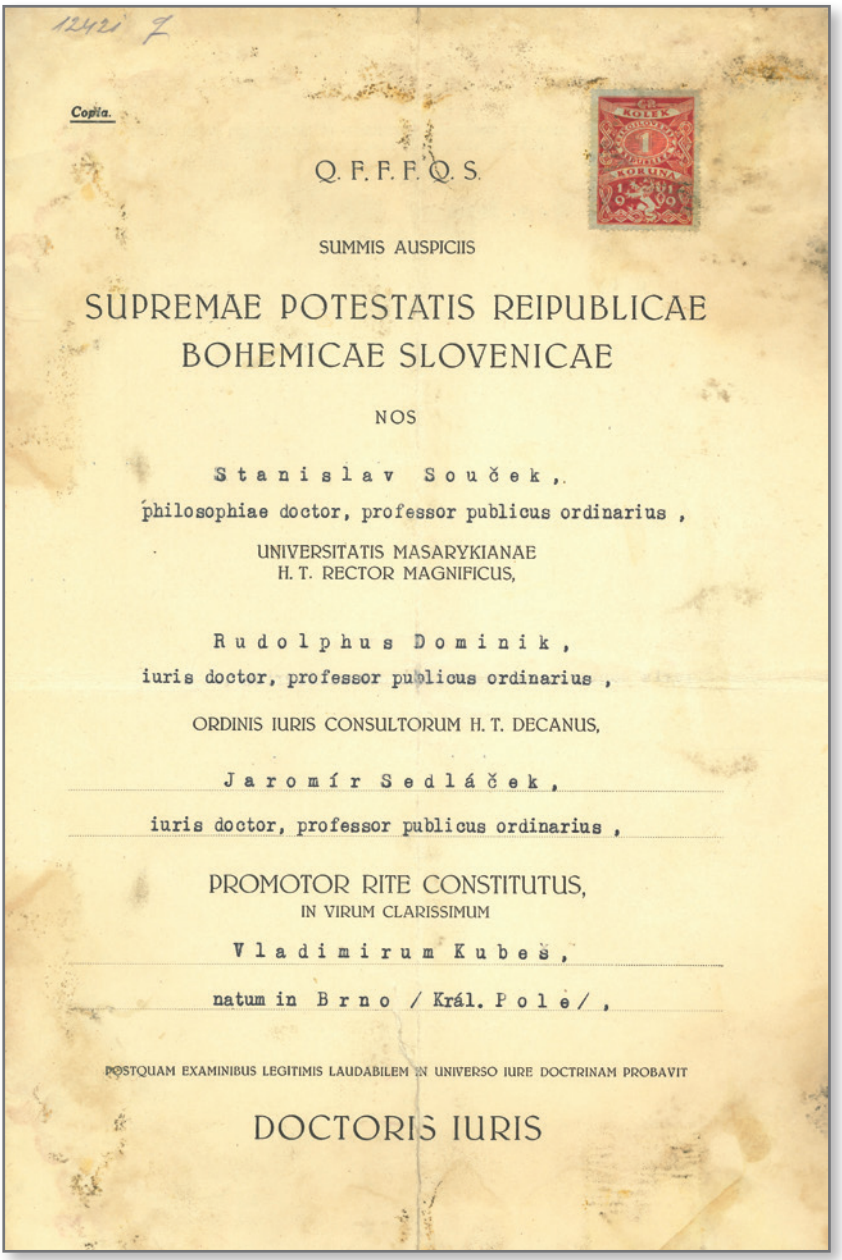

12421 Z

Copia.

KOLEK 1 KORUNA

Q. F. F. F. Q. S.

SUMMIS AUSPICIIS

SUPREMAE POTESTATIS REIPUBLICAE
BOHEMICAE SLOVENICAE

NOS

Stanislav Souček,
philosophiae doctor, professor publicus ordinarius,

UNIVERSITATIS MASARYKIANAE
H. T. RECTOR MAGNIFICUS,

Rudolphus Dominik,
iuris doctor, professor publicus ordinarius,

ORDINIS IURIS CONSULTORUM H. T. DECANUS,

Jaromír Sedláček,
iuris doctor, professor publicus ordinarius,

PROMOTOR RITE CONSTITUTUS,
IN VIRUM CLARISSIMUM

Vladimirum Kubeš,
natum in Brno / Král. Pole /,

POSTQUAM EXAMINIBUS LEGITIMIS LAUDABILEM IN UNIVERSO IURE DOCTRINAM PROBAVIT

DOCTORIS IURIS

spravedlností, svobodou konkrétního člověka, právní jistotou a účelností jen ti, kteří se v tomto řemeslu, jež je ale současně vědou a uměním, vyučili, a nikoli laici, kteří jsou navíc ještě snadno politicky manipulovatelní. Je zajímavé, že kdybychom prohlásili, že boty mají dělat např. univerzitní profesoři, dostali bychom se asi do blázince. Naproti tomu se vůbec nesetkáváme s podobnou reakcí, prohlásíme-li, že rozhodovat o životě a smrti v oblasti právní mají obuvníci a nikoliv ten, kdo se tomuto největšímu umění ze všech umění vyučil.

U profesora Kallaba jsem se nesetkal se souhlasem, pokud šlo o porotní soudy. Snad byl ještě příliš pod vlivem minulosti, kdy se v nich spatřovala ochrana proti všemoci státu.

Především však jsem byl činný v semináři skvělého českého civilisty s hlubokou filozofickou erudicí profesora Sedláčka. Sedláček nebyl sice žádný řečník, zato však opravdový vědec a učitel, jenž jasně mezi jiným věděl, že teorie a praxe je rub a líc jedné a téže věci a že nemůže existovat skutečně dobrý teoretik, jenž neprošel po delší dobu juristickou praxí – a naopak. V jeho semináři se nám dostávalo tolik skvělých rad a poučení, že snad za většinu toho, co vím v oblasti práva, vděčím jeho podnětům.

V Sedláčkově semináři jsem pracoval na tématu o bezdůvodném (neoprávněném) obohacení; toto téma spadalo také do oblasti právně filozofické.

Jednou přišel z rady města Brna tatínek a zřejmě potěšen mně povídal, že v přestávce schůze přistoupil k němu nějaký muž, představil se jako profesor Sedláček s tím, že navštěvuji jeho seminář, a nabádal mého otce, aby mě přiměl věnovat se vědecké práci na poli občanského práva. Tím bylo rozhodnuto o mé životní dráze.

Druhou (judiciální) státnici jsem složil s všeobecným vyznamenáním a druhé rigorosum s prospěchem výtečným ze všech předmětů zkušebních. Na začátku podzimu 1930 jsem složil s vyznamenáním také třetí (státovědeckou) státnici a s prospěchem výtečným třetí rigorosum. Krátce nato jsem byl promován.

Již předtím mně nabídl náš nejlepší judiciální právník, druhý prezident Nejvyššího soudu v Brně a řádný profesor civilního řízení soudního, abych se u něho habilitoval, což jsem velmi zdvořile odmítl s odůvodněním, že jsem se již rozhodl pro právo občanské. Vědomosti Františka Vážného byly opravdu ohromné. Jednou byl pozván k přednášce do Právnické jednoty na Slovensku a na telefonický dotaz, na jaké téma chce mluvit, vážně odpověděl, aby si laskavě téma vybrali sami a řekli mu je deset minut před začátkem přednášky. Vážný pracoval již na nejvyšším soudu rakouském ve Vídni s vynikajícím úspěchem a měl být podle všeobecného přesvědčení jmenován prvním prezidentem Nejvyššího soudu, což byla hodnost stálého ministra. Jmenován však byl Slovák Dr. Vladimír Fajnor, jinak jistě velmi dobrý jurista. Vážný obdržel tehdy od prezidenta republiky T. G. Masaryka list, v němž Masaryk konstatuje, že podle skutečných zásluh, vědomostí i erudice měl být prvním prezidentem bezesporu on, tj. Vážný, že však ohled na Slovensko musel mít přednost. Jak patrno, neodpovídá to často vehementně uplatňovanému tvrzení, že Slováci byli za první republiky upozaďování, tak zcela nebo vůbec skutečnosti.

Byl jsem poctěn i potěšen, že Vážný se dostavil na mou promoci. Tam jsem také obdržel od rady Nejvyššího soudu Dr. Norberta Okenfuse, později mého tchána, ponaučení, abych ihned následujícího dne, oblečen do žaketu, přišel na Nejvyšší soud Vážnému poděkovat.

To jsem také učinil a byl jsem mile přijat. Rozpředl se hovor, jakému juristickému povolání – kromě docentury – budu se věnovat. Odpověděl jsem, že nejsem ještě stále rozhodnut, načež Vážný podotkl, že ve mně vidí rozeného soudce.

„Pane druhý prezidente, soudcem bych nemohl být, poněvadž s některými ustanoveními našeho právního řádu nemohu souhlasit." „S jakými například?", otázal se Vážný. „Například s trestností homosexuality v dnešní úpravě." Pan druhý prezident byl velmi nemile překvapen a v delším erudovaném výkladu se snažil mě přesvědčit o oprávněnosti těchto ustanovení.

Kapitola 6

Sporty a lásky do ukončení studií v roce 1930

Obě tyto „danosti“ hrály – bohudíky – v mém životě významnou úlohu.

V necelých jedenácti letech jsem začal hrát závodně tenis a závodně plavat. Tenis jsem nejlépe hrál mezi svým patnáctým a osmnáctým rokem. Jednu sezónu jsem jako první hráč LTC Králova Pole porazil v třech setech v utkání s SK Moravskou Slávií Vodičku, tehdy sedmého hráče státního žebříčku, i když si myslím, že to byla víc náhoda než mé umění. Závodně jsem plaval znak, a jako šestnáctiletý, jsem vyhrál přebor brněnských středních škol. Věnoval jsem se také jiným sportům, slavné to však nebylo.

Podstatně lépe se mně dařilo v mnohem důležitější oblasti, v lásce. Ta u mně začala ve velmi útlém mládí. Jako pětiletý jsem se nejraději věnoval bitkám s kluky a pořádání svateb, při nichž jsem ovšem fungoval jako ženich.

Od deseti let jsem byl už jakýmsi „mužem“ a v necelých patnácti jsem poznal ženu o 21 let starší a byl jsem nadšen. Láska a ženy mě neopustily celý život, až na dobu v kriminále. Hned na samém začátku jsem si vytvořil pevné pořadí: na prvním místě bylo učení (později věda), hned potom láska a pak sport. To ostatní šlo až za tímto zájmovým předvojem. Když jsem si myslel, že jsem nešťastně zamilovaný, i tehdy jsem toto pořadí důsledně dodržoval. Napřed potřebné hodiny studia, kdy jsem se od strašlivých problémů lásky dovedl zcela odpoutat, a teprve poté jsem si dovoloval přepych prožívat utrpení lásky.

V šestnácti letech v septimě jsem se úžasně zamiloval do velmi půvabné, o rok a čtvrt starší spolužačky. Poté následovaly další lásky, z nichž vyjímám dvě. Na letním bytě jsem se seznámil s manželkou jednoho univerzitního docenta, která byla sice opět starší, a to o sedm roků, zato však má maminka o ní jednou prohlásila, že je to nejkrásnější žena, kterou kdy viděla. Vzplála

vášeň trvající přes prázdniny a mající ukončení v Brně, kde – následkem nešikovnosti devatenáctiletého mladíka – naše faire ľamour bylo necitelně přerušeno kontrolujícím hotelovým vrátným.

A pak v zimě jsem se v právnických tanečních seznámil s rusovláskou, první dívkou, která byla mladší než já, pocházející z rodiny, kde celé generace byly představovány vysokými soudci. Byla velmi svérázná, nikoliv bez přitažlivosti, poněkud prudce, ale přece jenom vybraně elegantní, a byla první nedotčenou dívkou, kterou jsem do té doby poznal. Sexuálně náročná, velmi bystrá a energická a až příliš starostlivá. Láska přetrvala úspěšně můj studijní pobyt v Heidelbergu a v Paříži a postupně se vyvinulo mezi námi něco jako vážnější známost.

Zleva: Zdeněk Kubeš (bratr), MUDr. Vladimír Kubeš (otec), Vladimír Kubeš (počátek třicátých let)

Kapitola 7

První měsíce praxe a první knížka

Od října 1930 do konce března 1931 jsem byl jako soudní čekatel zaměstnán u brněnského soudu v justičním paláci. Byly to dobré měsíce. Když jsem se v první den v osm hodin ráno představil na sporném oddělení svému prvnímu šéfovi, předsedovi senátu Městského soudu v Brně, uvítal mě slovy: „Pane kolego, chodíte zbytečně moc brzy. Zatím ještě nebudete připravovat texty rozsudků a tak devět hodin je přiměřená doba. A teď jděte hned na pokladnu, máte tam měsíční gáži". Tehdy se vyplácela předem a celá měsíční částka najednou. Paní pokladní mě mile uvítala a vyplatila mně čistých – to si pamatuji jako dnes – 1.222,20 Kčs. V roce 1930 to bylo moc peněz, myslím, asi tak co dnes 4.000 Kčs.

Zprvu jsem u soudního jednání vykonával funkci zapisovatele a postupně mně předseda svěřoval vypracování některých, jím již vyhlášených rozsudků. Hodně jsem se tehdy naučil. Po čtyřech měsících jsem se v rámci předepsané soudní praxe ocitl na nesporném oddělení. Dostal jsem nového šéfa, soudního radu ve starších letech a opět výborného právníka. A vůbec: když srovnávám tehdejší úroveň soudců, kteří než se stali předsedy senátu, museli zastávat funkci soudců po dobu plných patnácti let, mužů seriózních a také seriózně oblečených, opravdových znalců práva, s úrovní dnešní, kdy mladí hošíci v džínách a se zoufalými právnickými vědomostmi, a navíc často s nekvalifikovaně panským chováním jsou již předsedové senátů nebo dokonce místopředsedy celého soudu, je mně zpravidla napřed smutno a pak se mě zmocňuje vztek. Vždyť bez spravedlivého právního řádu a vysoce kvalifikovaných právníků je sám život otřesen a každou chvíli můžeme očekávat světovou katastrofu.

V dubnu 1931 vyšla má první knížka „Příspěvek k nauce o žalobách z obohacení“, jež byla kritikou, a to také cizí, přijata velmi příznivě. Tak například známý profesor německé právnické fakulty v Praze ve své recenzi v německém odborném tisku napsal mezi jiným, že kniha svědčí o nikoliv obvyklé duchovní energii svého tvůrce. Tatínek byl nadšen, já ve své mladistvé nafoukanosti jsem to nezúčastněně prostě vzal na vědomí.

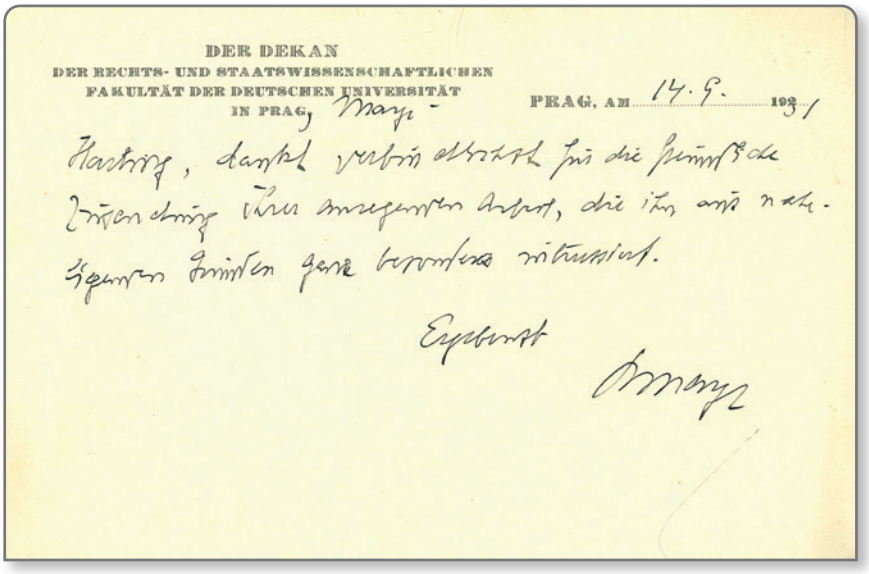

DER DEKAN
DER RECHTS- UND STAATSWISSENSCHAFTLICHEN
FAKULTÄT DER DEUTSCHEN UNIVERSITÄT
IN PRAG, Mayr-

PRAG, AM 14. 9. 1931

Hochverehrter, dankt verbindlichst für die freundliche Zusendung Ihrer anregenden Arbeit, die ihn aus naheliegenden Gründen ganz besonders interessiert.

Ergebenst

RMayr

Poděkování děkana pražské německé právnické fakulty Roberta Mayr-Hartinga Vladimíru Kubešovi za zaslání knihy o žalobách z bezdůvodného obohacení. Přepis textu: Der Dekan der Rechts- und Staatswissenschaftlichen Fakultät der Deutschen Universität in Prag, Mayer-Harting, dankt verbindlichst für die freundliche Zusendung Ihrer anregenden Arbeit, die ihn aus naheliegenden Gründen ganz besonders interessiert. Ergebenst RMayr.

Když jsem s knížkou, opatřenou uctivým věnováním, přišel k svému nejbližšímu učiteli profesoru Jaromíru Sedláčkovi, tak se na ni zcela zběžně podíval a řekl několik vět, jež jsem si často ve svém pozdějším, nikoliv právě klidném životě uvědomoval.

„No a, myslíte-li, že na základě této knížky vás budu habilitovat, tak se velice mýlíte. Absolvujete právnickou praxi, navštívíte další cizí univerzity, alespoň berlínskou, složíte příslušné praktické zkoušky, napíšete novou knihu na téma, které si sám vyberete, a pak uvidíme."

Dodnes jsem nekonečně vděčný Sedláčkovi za toto jeho stanovisko. Teorie a praxe je – znovu opakuji – rub a líc jedné a téže věci. Znal jsem jednoho docenta, o němž jeho učitel jednou prohlásil: „V teorii je slabý, ale je vynikající praktik." Na dotyčném vysokém místě v praxi zase říkali: „Praktik není žádný, avšak jako docent je jistě vynikající teoretik." Ve skutečnosti nebyl ani to ani ono. Dnešní zvyklost je u nás bohužel ta, že bez jakékoliv praxe může se dotyčný adept vědecké kariéry stát ihned asistentem, pak – má-li to kádrově dobré – kandidátem věd a poté univerzitním docentem. Až na ten požadavek kádrovosti jsem se ovšem s něčím podobným setkal i v Rakousku. Mně osobně prospělo velice rozhodné stanovisko Sedláčkovo nejen z toho důvodu, že bez příslušné, a to delší praxe nelze se stát opravdu dobrým teoretikem, nýbrž i z toho důvodu, že vždy v údobí, kdy jsem byl „vyakčněn" (protektorát, únor 1948 a pak od roku 1971), bych se jako pouhý „teoretik" prostě neuživil. Tudíž i z tohoto důvodu dík a zase dík mému profesoru Sedláčkovi.

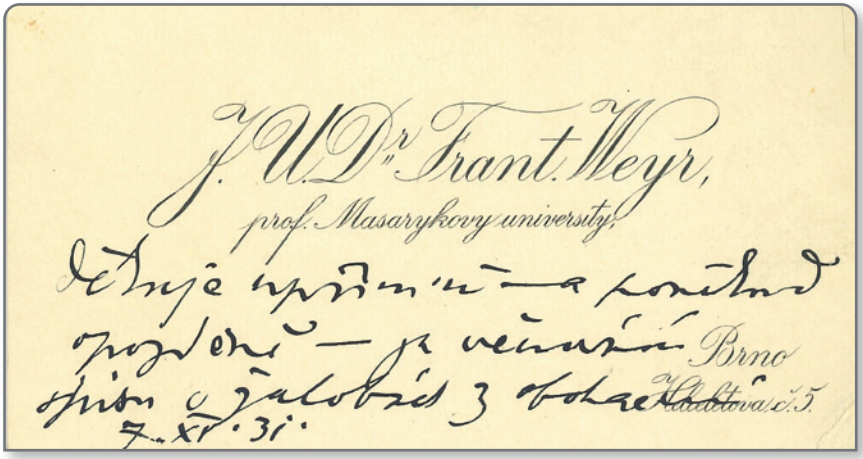
J. U. Dr Frant. Weyr,
prof. Masarykovy university,
Brno
Hlaváčkova č. 5.
7. XI. 31.

Poděkování Františka Weyra Vladimíru Kubešovi za knihu o žalobách z bezdůvodného obohacení

Kapitola 8

Praxe u moravskoslezské finanční prokuratury, pokračování ve vědecké práci a studium na filozofické fakultě

Od 1. dubna 1931 byl přijat jsem do stavu konceptních úředníků finanční prokuratury v Brně jako koncipista. Pracovat u finanční prokuratury bylo považováno za čest. V Československu byly celkem čtyři finanční prokuratury: v Praze pro zemi českou, v Brně pro zemi moravskoslezskou, v Bratislavě pro zemi slovenskou a v Užhorodě pro Podkarpatskou Rus.

Finanční prokuratury byly advokáty státu, všech jeho odvětví, dále zemí, římskokatolické církve (podle starého privilegia) a fakultativně okresů. Konceptní úředníci museli mít doktorát práv a nestačilo složení tří státních zkoušek, což např. stačilo pro soudy – rovněž první prezident Nejvyššího soudu nemusel být doktorem práv, nýbrž stačilo absolvování třech státnic. Během praxe u finanční prokuratury, jež se plně rovnala praxi advokátní, a tudíž i soudní a notářské, bylo nutno vedle tzv. zkoušky prokuraturní složit úspěšně i zkoušku advokátní u vrchního zemského soudu. V čele finančních prokuratur stáli dříve královští prokurátoři, za republiky to byl v Praze prezident, v ostatních třech městech finanční prokurátor. Finanční prokuratury podléhaly Ministerstvu financí.

Za svůj život jsem poznal pasivně i aktivně mnoho univerzit a také řadu ústavů, podniků, generálních ředitelství a jiných různých institucí, avšak nikde jsem se nesetkal s tak vysokou úrovní práce, takovou organizovaností, takovým vztahem pracovníků k sobě navzájem, jako u moravskoslezské finanční prokuratury. Tato instituce trvala už přes čtyři sta let, nedocházelo k žádným „revolučním“ zvratům v její struktuře a v případě

nutné potřeby docházelo k nutným úpravám pozvolna a organicky. Ve zdrcující většině byli tam zaměstnáni právníci s vysokou odbornou úrovní. Za téměř patnáct let své práce u finanční prokuratury (od 1. dubna 1931 do 3. června 1945) neměli jsme ani jedinou schůzi a vše klapalo výborně.

Když jsem se první den ráno po představení u finančního prokurátora, Dr. Voslaře, hlásil u šéfa jednoho z pěti oddělení, jímž byl Dr. Friedmann, vynikající právník, uvítal mě slovy: „Tak, pane kolego, srdečně vás vítám a přiděluji vám dnes dvě kauzy. Ta jedna je jednoduchá, podáte žalobu na zaplacení 1.500 Kčs a to vyřídíte dnes. Ta druhá je velmi komplikovaná, týká se problematiky bezdůvodného obohacení, vyžaduje to delší studium literatury i judikatury a na vyřízení této záležitosti určuji lhůtu čtrnácti dnů."

Poděkoval jsem, obdržel dva spisy a z druhého poschodí, kde byly úřadovny finančního prokurátora, jeho „sluhy", jenž seděl v předpokoji, dále vedoucích všech pěti oddělení a několika vrchních komisařů, jsem šel do prvního poschodí, kde byly kanceláře mladších a mladých právníků, komisařů a koncipistů a kancelářských úředníků se spisovnou vedenou správcem Hejčem.

Byl jsem celý ustaraný. Dnes ještě mám odevzdat vypracovanou žalobu a já pořád nevím, co je to rubrika neboli záhlaví. Pátral jsem po tom usilovně již, když jsem studoval civilní řízení soudní, četl jsem různé učebnice i komentáře, a nikde se mně nepodařilo se dozvědět, co ta nešťastná rubrika je. Tatínek nebyl ani advokát ani soudce a sám jsem se nemohl na to zeptat žádného ze spolužáků, abych nenarušil svou falešnou pověst, že všechno vím. Ani během svého šestiměsíčního pobytu u soudu se mně nepodařilo zjistit něco o té záhadné rubrice.

Nyní jsem však stál před úkolem, napsat žalobu dvojmo s jednou rubrikou. Ve své bezradnosti jsem nechal žalobu žalobou a vrhl jsem se na tu druhou kauzu, na níž jsem měl dva týdny času. Během dvou hodin jsem měl celý právní posudek na patnácti ručně psaných stránkách hotový.

Co teď? Nemohu přece ihned první den dívat se po dobu dalších tří hodin z okna. Najednou jsem dostal nápad. Zvedl jsem telefonní sluchátko a spojil jsem se se správcem Hejčem. „Pane správče, rád bych hned diktoval.

Prosím, pošlete mi přidělenou sekretářku, abych jí mohl nadiktovat přímo čistopis.“ „Zajisté, pane doktore“ – a během dvou minut byla u mně slečna Vykydalová, žena s delší praxí, fantastická písařka na stroji, a navíc jí to velmi dobře myslelo. Usedla k psacímu stroji: „Co to bude, pane doktore.“ „No, jen maličkost, jednoduchá žaloba. Tak prosím, dvojmo a jedna rubrika.“ Napjatě jsem sledoval, co bude slečna Vykydalová dělat. Konečně po třech letech pátrání jsem zjistil, co to ta rubrika je. Nic jiného, než první stránka žaloby; na ní se potvrzuje přijetí žaloby soudem.

S napsáním celé žaloby byli jsme hotovi během deseti minut. Srdečně jsem poděkoval za spolupráci, sebral jsem spis se žalobou a vzal sebou také onen právní posudek a spěchal jsem do druhého poschodí, zaklepal na dveře pana doktora Friedmanna a předložil mu oba vyřízené případy. Pan vrchní rada zběžně přelétl žalobu, kterou jsem položil nahoru, a podepsal ji. Pojednou zjistil, že je tam ještě další složka s druhým případem. Podíval se na to a říkal: „Já vím, to je moc těžké i pro zkušeného právníka. Nic nevadí, mám teď několik dní více času, a tak tuto kauzu zpracuji sám. Nezlobte se, že jsem vám něco takového přidělil hned první den.“ „To prosím ne, pane vrchní rado, ten posudek je už hotový.“ Nechápavě se na mě podíval, zcela zapomněl, že stojím u jeho stolu, a začal celý posudek číst. Dočetl a říkal: „To je neuvěřitelné, opravdu výborný posudek, to nechápu.“ A měl jsem na další dlouhá léta vyhráno. Neřekl jsem mu, že právě vyšla má knížka o bezdůvodném obohacení.

Tuto příhodu uvádím poněkud rozvláčněji z jednoho důvodu, o němž jsem již v jiné souvislosti mluvil. Zase se zde potvrzuje nejužší spojení teorie a praxe. V přednáškách se nemá nic předpokládat, nýbrž vše vysvětlit a dokládat praxí – např. ukázat posluchačům rubriku.

Byl jsem teprve asi jen měsíc u finanční prokuratury, všichni se ke mně chovali velmi dobře, když tu najednou něco po deváté hodině slyším nervózní klepání na dveře mé kanceláře, dveře se rázně otevírají a vidím poněkud udýchaného samotného šéfa finanční prokuratury doktora Voslaře. „Pane kolego, okamžitě všechno nechte a poběžte se mnou do mé pracovny. Telefonický hovor z Prahy z Ministerstva financí a sám pan ministr prof. Engliš si naléhavě přeje s vámi mluvit.“ Vylétl jsem od psacího

stolu, který se pak z jiných důvodů stal proslulým, a utíkal jsem s panem finančním prokurátorem o poschodí výš do jeho pracovny. Pan finanční prokurátor bere kvapně sluchátko a slyším: „Prosím, pane ministře, kolega Kubeš už je zde a já si dovoluji předat sluchátko." Beru sluchátko a říkám: „Zde Kubeš, uctivá poklona, pane ministře". „Pane kolego, dočetl jsem vaši knížku o bezdůvodném obohacení, mám k ní kritické připomínky. Navštivte mě v mé vile v Brně v pondělí v osm hodin ráno." „Zajisté, pane ministře, velmi rád, jen se musím zeptat o svolení pana finančního prokurátora." „Propánajána, slyším Voslaře, vždyť je to náš nejvyšší šéf." Bere mně sluchátko z ruky a slyším jeho uctivé ujišťování, že samozřejmě kolega Kubeš přijde a že je to pro celou finanční prokuraturu velká čest, že se sám pan ministr zajímá o práci nejmladšího jejího člena. Tak podruhé byl mně na finanční prokuratuře osud příznivý.

V pondělí ráno jsem zvonil u vily pana ministra v Masarykově čtvrti. Služebná mě uvedla do prvního poschodí, otvírají se dveře pracovny a v ní sám Karel Engliš. Vidím na stolku ležet mou knížku a u stolku stojí proti sobě dvě křesla.

Engliš byl náš nejlepší národohospodář a později velký logik. Méně četl a více všechno tryskalo z jeho neuvěřitelně dynamické osobnosti. Mně nepřednášel, poněvadž právě a zase jednou byl ministrem financí. Tehdy mě více upoutala teleologie jiného velkého vědce prof. Jana Loevensteina, jenž přes původní ohromné přátelství s Englišem se s ním nakonec vědecky rozešel. Ve své knížce jsem v jednom odstavci se souhlasem právě citoval Jana Loevensteina.

No, a teď to začalo. Nesmírný vodopád přesně ražených vět. Engliš takto v mistrné formě s nekonečnou vervou pokračoval po dobu asi tří hodin. Brzo jsem si uvědomil, že se zde nedá prostě nic dělat. Vždy když se na několik zcela málo vteřin odmlčel, aby nabral dech, slyšel jsem svůj hlas: „Zajisté, pane ministře. Ano, pane ministře." A už jsem byl přerušen a nesmírně silný, vtipný a autoritativní monolog pokračoval. Po třech hodinách Engliš skončil. Spokojeně se na mě podíval a povídá: „Jinak je vaše práce skutečně velmi dobrá. Nabízím vám u sebe docenturu z národního hospodářství."

Ocitl jsem se v krajních rozpacích. Už jednou jsem odmítl profesora Vážného, pokud jde o jeho nabídku docentury z civilního řízení soudního a nyní je tu nabídka na obor národního hospodářství, o něž jsem měl jen okrajový zájem.

„Prosím, pane ministře, je to pro mě neuvěřitelná pocta. Hluboce a upřímně vám děkuji. Ale již z této malé knížky zjišťujete, že obor, jemuž se chci věnovat, je právo občanské spolu s právní filozofií." Engliš nebyl vůbec uražen, snad právě naopak, jen mě vyzval, abych si důkladně prostudoval jeho právě vyšlou knížku „Teleologie jako forma vědeckého poznání". Všechny připomínky abych si poznamenal, a ihned určil datum naší další schůzky, která se také konala.

Publikoval jsem v různých vědeckých časopisech, zejména ve Všehrdu, jehož šéfredaktorem byl mladý profesor dějin práva ve střední Evropě František Čáda, a ve Weyrově Časopisu pro právní a státní vědu.

Již v roce 1931 jsem se dal zapsat jako řádný posluchač na filozofickou fakultu pro obor filozofie na prvním místě a pro obor dějin umění na místě podpůrném. Navštěvoval jsem zejména filozofické přednášky prof. J. L. Fischera. Bohužel vůbec mě neuchvátily. Celou fakultu jsem absolvoval v roce 1935, žádné dílčí zkoušky jsem neskládal, poněvadž jsem chtěl složit jen zkoušky doktorské. Ale ani k tomu nedošlo, poněvadž jsem se zatím stal univerzitním docentem a vůbec jsem netoužil po tom, nechat se zkoušet od někoho, jehož celkovou filozofickou koncepci jsem nemohl přijmout.

Kapitola 9

Studium v Berlíně

Uvažoval jsem o tématu své další knihy, která měla být habilitační; nakonec jsem se rozhodl pro téma smlouvy proti dobrým mravům. Šlo o otázku velkého praktického významu a teoreticky značně vypjatou; ve skutečnosti zasahovala – podobně jako již problematika bezdůvodného obohacení – nejen do oblasti práva občanského, nýbrž i právní filozofie. A právě to mě přitahovalo od samých počátků mé vědecké práce.

Téma své nové knihy jsem příležitostně oznámil profesoru Sedláčkovi stejně jako, že jarní semestr 1932 budu pracovat na berlínské univerzitě, kde je skvělá právnická knihovna.

„Dobře" – řekl Sedláček – „ale nejen to. Vím, že budete poctivě studovat v univerzitní knihovně a že knihu napíšete. To mně ale nestačí. Budete navštěvovat pilně a poctivě přednášky největšího žijícího filozofa Nicolaie Hartmanna, jenž je ordinářem filozofie na berlínské univerzitě."

Tak jsem se poprvé dozvěděl, že nějaký Nicolai Hartmann vůbec existuje. A právě to bylo určující pro můj další vědecký vývoj. Později během protektorátu jsem se prokousal gigantickým dílem Immanuela Kanta a také napsal dílo „Transcendentální filosofie Kantova", které dodnes není uveřejněno. Potom však postupně stále víc jsem byl upoutáván díly Nicolaie Hartmanna, a zejména jeho „Ethik" z roku 1926, „Das Problem des geistigen Seins" z roku 1933 a „Der Aufbau der realen Welt" z roku 1940 mě přímo fascinovaly. Kant a snad ještě více Hartmann spoluvytvářeli základy mého pozdějšího filozofického a právně filozofického učení.

Před zahájením jarního semestru 1932 jsem odjel do Berlína. Po delším hledání jsem se nakonec ubytoval v Dahlemu v moderní vilce, kde jsem měl pro sebe pokoj s použitím koupelny, s ranní snídaní (čaj, vajíčko, máslo a housky) a večeří (čaj a sendviče). Laciné to právě nebylo. Platil jsem měsíčně tři sta marek, co při tehdejším kursu znamenalo 2400 Kčs. Každé

ráno jsem odjížděl podzemní drahou do Berlína na univerzitu a k večeru jsem se vracel, převážnou část dne jsem pracoval v univerzitní knihovně na svém tématu.

Zapsal jsem se rovněž na univerzitní kurs němčiny pro pokročilé a seminář z mezinárodního práva soukromého. Ředitelem Ústavu mezinárodního práva a srovnávací pravovědy byl tajný rada prof. Dr. Ernst Rabel, veliká autorita nesnášející odpor. V semináři nás bylo patnáct z nejrůznějších států světa, také např. z Japonska a z Turecka. Rabel při svém vstupu byl doprovázen svými docenty a asistenty. Vedoucím docentem byl Max Reinstein. Oběma také děkuji v předmluvě své knihy „Smlouvy proti dobrým mravům" za to, že mně bylo dovoleno používat knihovnu dotyčného ústavu.

Hned v první seminární hodině se řešil konkrétní případ střetu právních řádů tří států. Nakonec se ujal slova sám Rabel a lakonicky zjistil: „Je nutno vyjít z dotyčné smlouvy, ta je rozhodující. Zákon jde teprve za ní." Nesměle jsem se přihlásil o slovo: „Prosím, pane tajný rado, ale pak se ocitneme v právním chaosu. Nutno přece vyjít ze stupňovité výstavby toho kterého právního řádu a všude je zákon postaven výše než smlouva. Máme přece řešit střet těchto tří právních řádů, abychom dospěli k tomu, co právně platí, podle čeho se bude dotyčná smlouva posuzovat."

Pan tajný rada byl zřejmě nepříjemně dotčen. Vůbec neodpověděl a přešel k dalšímu právnímu případu.

Když seminář skončil, povstal jako první Rabel a za ním v hierarchickém pořadí jeho vědečtí pracovníci. Když mě míjel doc. Reinstein, pozdější profesor oxfordské univerzity, naklonil se ke mně a potichu povídá: „Přijďte za mnou do mé pracovny."

To jsem také učinil. Reinstein mě mile uvítal: „Pane kolego, měl jste sice zcela pravdu, ale pro příště si zapamatujte – panu tajnému radovi se neodporuje."

Tak seminář postupně ztrácel pro mě veškerý půvab a přitažlivost.

Zdaleka nejsilněji zapůsobil na mě Nicolai Hartmann. Tehdy muž asi padesátiletý, střední postavy, se pojednou objevil v přeplněném sálu beze všech pomůcek a začal mluvit o třech idealistických filozofech první

třetiny 19. století, o Heglovi, Fichtem a Schellingovi. Začal dost unaveně, postupně jako by ožíval a dovedl své posluchače neuvěřitelně strhnout a přímo přivést do jakéhosi transu. Říká se, že „kolektivní duše" posluchačů je konec konců geniálnější než sebevíc geniální učitel. To je pravdivé potud, že kolektiv posluchače brzo vycítí, zda před ním stojící učitel je opravdový vědec nebo nikoliv. Jsem přesvědčen, že nejlepší pedagog není ten, kdo se všemi možnými způsoby snaží získat své posluchače, nýbrž ten, kdo něco opravdu ví, kdo ovládá svůj vědní obor opravdu dokonale. Proto je nesmyslné tvrzení, jež se rádo uplatňuje od různých politických rádoby profesorů, že učitel musí být především pedagogem, a teprve pak vědcem. Nikoliv! Znamenitým pedagogem je právě proto, že je ještě lepším vědcem. Vykládat „pedagogicky" je šarlatánství, není-li výklad podložen hluboce opravdovou vědeckostí.

Nicolai Hartmann byl neuvěřitelně úžasný. Jako by se v něm přetavilo vědění věků a on na tomto základu šel dál.

Rovněž přednášky z „juristických oborů", zejména z práva občanského, což mě pochopitelně nejvíc zajímalo, měly vysokou úroveň. Žádné spletité věty a různé „učenosti" podávané – jak dnes je tomu bohužel zvykem – komplikovaně, v dlouhých a kostrbatých souvětích, neustálé činění nejrůznějších rozdílů bez jakéhokoliv smyslu, mnohdy nesprávně proložené různými cizími termíny, nýbrž vše bylo prosté, jasné a proto přesvědčivé.

Zdaleka největší část dne jsem ovšem věnoval studiu literatury zaobírající se problematikou smluv proti dobrým mravům. Napsal jsem toho v Berlíně opravdu mnoho, a když se blížil konec mého pobytu, zabalil jsem veškerý materiál do kufrů a poslal do Brna.

Ve volných chvílích – a těch nebylo mnoho – jsem navštěvoval tenisové turnaje, ovšem toliko jako divák. Zejména to bylo finále Davisového poháru, do něhož se tehdy probojovala Anglie v čele s trojnásobným wimbledonským vítězem Perrym a Německo s Gottfriedem von Crammem a poněkud obtloustlým židovským hráčem Prennem, jenž byl tehdy německou jedničkou. Finále se konalo na hřišti Rot-Weiss klubu. Sedělo se na tribunách a každé sedadlo bylo opatřeno polštářkem, přítomna byla berlínská „elita". V přestávce jsem spatřil černou tabuli s listinou přítomných

prominentních hostů: průmyslníků, továrníků, velkoobchodníků, profesorů, advokátů atd. a asi uprostřed listiny čtu, že přítomen je také „der Kronprinz des Deutschen Reiches und Preussens“ (korunní princ Říše německé a pruské). A to se psal rok 1932, byla republika a víc než mohutně se ozýval Adolf Hitler.

Stav davisového utkání příštího dne po odehrání první dvouhry byl 2 ku 2 a vše se mělo rozhodnout v závěrečném singlu, kdy proti sobě stáli obě jedničky, a to méně pohyblivý Prenn a tehdejší nejlepší hráč světa, muž s ukázkovou atletickou postavou Perry. Nikdo nepochyboval o Perryho vítězství. Perry také vyhrál první set, v druhém zřejmě svého odpůrce podcenil a set prohrál, v třetím setu ale opět zvítězil a byla přestávka. Po přestávce se zdálo, že Perry opět „lažíruje“ a čtvrtý set také prohrál. Všichni byli ale přesvědčeni, že v pátém hladce zvítězí a že to vše provádí za tím účelem, aby se diváci za své peníze dobře pobavili. Tomu také nasvědčoval vzhled obou hráčů. Perry zcela čerstvý, v usměvavé náladě a jen na zádech svého trička poněkud zpocený. Naproti tomu Prenn zcela vyčerpaný, řídké splihlé vlasy se mu lepily do čela a na jeho dresu nebylo vidět místečko suché.

Kupodivu však vyhrál Prenn první hru pátého setu a za stavu 1:0 se střídaly strany. Anglický trenér něco domlouval Perrymu, ten s úsměvem přikyvoval a začal servírovat. Za malou chvíli bylo 5:1 a 40:15 pro Perryho. Perry měl tedy dva mečboly. Za tohoto stavu zcela zničený Prenn servíruje a vrhá se na síť. Perry prudce returnuje, Prenn se robinsonádou svého tlustého a vyčerpaného těla vrhá po míči a asi se zavřenýma očima prudce a zázračně zasahuje míč, který k překvapení všech „lízl“ zadní „lajnu“ Perryho části kurtu. Od tohoto okamžiku nastal naprostý zvrat. Prenn vyhrál pátý set 7:5, tím celý zápas nejen pro sebe, ale také pro Německo. Co potom následovalo, nelze dobře popsat. Všechny polštářky létaly, Němci a zejména Němkyně přímo šíleli, žid nežid všechno jedno, hlavně, že vítězství je naše. Na mě zezadu skočila jakási kostnatá Němka, líbala mě a já – povahou poněkud nesmělý – měl jsem co dělat, a bych se neurážlivě dostal z jejího objetí.

Existovaly ovšem také velmi půvabné Němky, zejména Friesky. S jednou osmnáctiletou jsem se také seznámil a náhoda mně přála a byl jsem u ní přijat. Nahá již ležela v lůžku a poněkud vystrašeně se na mě dívala, jak si svlékám pyžamo. Nad její krásou se mně zatajil dech. Další hodiny byly půvabné, až na jednu maličkost, byla totiž ještě opravdu intaktní, ačkoliv v té době měla s nějakým vynikajícím mladým nacistickým činitelem známost a byla s ním zasnoubena. Všechno bylo okouzlující a po celou dobu jsem se upřímně snažil, aby se na ní nic nezměnilo. Tato citlivá mravnost došla později odměny. Když se v březnu 1939 dostavil s Hitlerem také jeden z jeho pobočníků, byl to v té době již manžel oné přepůvabné dívky. Kdybych se já před lety choval jinak, rozhodně by z ní vynutil mé jméno a když by zjistil, že to byl navíc ještě Čech, příslušník méněcenné rasy, v jejich idiotském pojetí, tak bych pravděpodobně brzo po okupaci přestal fyzicky existovat. Na tomto příkladu lze demonstrovat, jak alespoň někdy se ohleduplná „mravnost“ vyplácí. Má brněnská láska Hana přijela za mnou do Berlína poprvé na několik málo dnů asi v polovici mého pobytu a podruhé na samém jeho konci. Odjeli jsme pak spolu na dva týdny do Swinemünde. Po celou dobu bylo zcela výjimečně krásné počasí.

Vladimír Kubeš s první manželkou Hanou v rakouském městě Velden am Wörthersee (třicátá léta)

Celé dny jsme se koupali a jedli kraby. Hrál jsem také v tamní ruletě, ale po prvé prohře jsem toho zanechal.

Jednoho dne po obědě jsem na pláži usnul a když jsem se probudil – Hana nikde. Dozvěděl jsem se, že plavala hluboko do moře. Ve velké dálce jsem opravdu uviděl tmavý bod, který jako by stál na jednom místě. Teprve po dost dlouhé době se bod zvětšoval a nakonec připlavala Hana zcela vyčerpaná. Když byla totiž daleko v moři, příliv se změnil v odliv a nemohla se dostat k břehu. Ve vodě se prý celá hrůzou zpotila. Pak jsme jeli ještě lodí do Dánska, do Kodaně, a potom vlakem domů.

A začala práce na knize přerušená ještě doplňujícím čtrnáctidenním pobytem v knihovně vídeňské univerzity.

Knihu jsem diktoval na finanční prokuratuře slečně Vykydalové. Oba jsme do úřadu chodili již v šest hodin ráno a pracovali do osmi hodin. Byla vynikající pomocnicí a asi po třech měsících každodenního diktování byl manuskript knihy hotov.

Kapitola 10

Mé pojednání „Zákon a rozhodnutí“, má další kniha, habilitace a zahájení přednášek

Z tohoto období zaslouží snad zvláštní zmínku mé obsáhlé pojednání „Zákon a rozhodnutí“, uveřejněné ve Weyrově časopise v roce 1933. Několik málo měsíců po mém návratu z ciziny povídá mně při náhodném setkání profesor Sedláček: „Podívejte se na právě vyšlé Krčmářovo pojednání ‚Zákon a rozhodnutí‘ a sežeňte si objemnou knihu švédského právního teoretika Alfa Rossa ‚Theorie der Rechtsquellen‘ z roku 1928. Budete-li mít chuť, tak o tom něco napište.“

Samozřejmě jsem si obě věci ihned sehnal a napřed jsem prostudoval Krčmářovo pojednání. Jan Krčmář byl první civilista pražský, pražskou právnickou fakultu absolvoval ještě za Rakouska, a to „sub auspiciis imperatoris“, „summa cum laude“. Byl to muž velmi kultivovaný, zapálený rovněž pro umění a se zcela nevšední pamětí. V přednáškách platil sice za „uspavače hadů“, avšak jeho positivně právní vědomosti byly fantastické. Vyprávěla se o něm tato historka: Jednou byl zase volán jako právní expert do nějakého ministerstva k poradě, jíž se zúčastnil velký počet dalších znalců. V přednesu předsedajícího sekčního šéfa tento ke konci říká: „Slovutní pánové, upozorňuji ještě na jeden stařičký dvorský dekret, který se dotýká naší záležitosti a který jistě neznáte.“ Krčmářova pravice vylétla do vzduchu a pan profesor říká: „Mně prosím, pane sekční šéfe, laskavě vyjměte. Je to dekret dvorské kanceláře“, a uvedl jeho přesné datum, číslo a téměř doslova jeho obsah. – Jak jsem si to potom ověřil, byla historka pravdivá.

V onom pojednání se Krčmář dopracoval výsledku, který jaksi nezapadal do celého jeho učení. Jen zcela stručně: ustálená soudní praxe může derogovat zákon. Krčmář citoval také sice Alfa Rossa, ale víceméně jen na okraj.

Potom jsem začal horlivě studovat Rossovu knihu „Theorie der Rechtsquellen". Ke svému překvapení jsem zjistil, že Ross na základě velmi složitých filozofických rozborů dospěl nakonec již v roce 1928 ke stejnému výsledku.

Hned jsem začal psát svůj článek, bezohledně jsem zjistil výsledek, k němuž dospěl Krčmář, odkryl jsem pramen, z něhož se čerpalo a ostře jsem se pokusil rozbít celé Rossovo pojetí, a tím i pojetí Krčmářovo. Pojednání jsem přednesl v Sedláčkově semináři s veškerou mladickou nerozvážnou prudkostí a hned nato jsem je publikoval ve Weyrově Časopise pro právní a státní vědu.

Následky byly velké a nedobré. Praha, která s Brnem v této oblasti žila po léta v nepřátelském vztahu, jenž se však právě v posledních letech začal zlepšovat, se domnívala, že je to akce celé brněnské školy ryzí nauky právní (normativní teorie) a nepřátelství znovu vypuklo naplno.

To vše uvádím zejména z toho důvodu, abych na pozdějších událostech (má habilitace byla necelé dva roky poté, a to v době, kdy Krčmář byl ministrem školství) ukázal zcela neobvyklou ušlechtilost a upřímnou touhu po poznávání u Jana Krčmáře.

V roce 1933 vyšla má habilitační práce, má obsáhlá druhá kniha „Smlouvy proti dobrým mravům", o níž uveřejnil Sedláček rozsáhlý a velmi příznivý posudek ve Weyrově časopise. Rovněž posudky dalších vynikajících právních teoretiků, jako např. profesora Giorgia del Vecchia, prezidenta římské univerzity, byly lichotivé. Na základě této práce byl jsem profesorským sborem právnické fakulty brněnské připuštěn k habilitaci.

Habilitace se konala v březnu 1934 před úplným profesorským sborem. Několik dnů před zkouškou mně telefonoval ustaraně profesor Sedláček: „Prosím vás, připravte se velmi důkladně. Nevím proč, ale pan druhý prezident má k vaší práci vážné výhrady. Nechal se tak již slyšet. Zřejmě to bude na ostří nože."

Neměl jsem tušení, z jakých důvodů by měl být Vážný proti mně. Když jsem předstoupil před profesorský sbor v hlavní zasedací síni právnické fakulty, vyzval mě tehdejší děkan profesor JUDr. PhDr. Bohumil Baxa, abych se posadil. V čele dlouhého a širokého stolu seděl předsedající děkan, na opačné straně já a po obou delších stranách v přesném služebním pořadí páni profesoři.

„Slovutní pánové", zahájil děkan, „otevírám zkušební pohovor s habilitantem panem Dr. Vladimírem Kubešem. Každý z přítomných pánů profesorů má právo klást jakoukoliv otázku, ale je dobrým akademickým zvykem omezit se na téma habilitační práce. Prosím habilitujícího profesora Sedláčka, aby se laskavě ujal slova."

Zkouška začala. Vše probíhalo výborně. Napřed kladl otázky Sedláček, poté Weyr, Kallab a pak začal profesor obchodního a směnečného práva Rouček, tvůrce tzv. jurilogie a jakýsi, poněkud záhadný odpůrce normativní teorie. Odpovídal jsem svěže a přesvědčivě jsem obhajoval správnost Weyrova učení proti názorům Roučkovým. Zřejmě se to tak líbilo Weyrovi, že Weyr – jak mně po návratu domů sdělil tatínek – ihned po zkoušce mu telefonoval s tím, že ještě nezažil tak dobrou habilitační zkoušku. Když skončil Rouček, tak to uběhly již více než dvě hodiny zkušebního času. Začal jsem se cítit velmi unavený, takže přímo balsamovitě na mě působila děkanova slova: „Domnívám se, že to víc než stačí a že mohu zkoušku ukončit."

Pojednou se zvedá pravice pana druhého prezidenta, jenž už v průběhu zkoušky jednou do ní zasáhl, když jsem na otázku, co je to heterogonie účelů, podal vysvětlení, co znamená a že je to konstrukce Wilhelma Wundta. Vážný prohlásil, že je to prostě spojené s rozdílem mezi ius cogens a ius dispositivum, což ovšem nebylo správné. Kallab, velký znalec filozofie, na něhož se Vážný při svém zjištění upřeně díval, zíral přímo ledově, aniž by přikývl na souhlas.

A už slyším Vážného první otázku, jak lze docílit nejrychleji rozluku. Odpověděl jsem, že přes ustanovení §15 a 17 manželské novely č. 320/1919 Sb. z. a n., ovšem přiznávám, že odpověď mohla být úplnější, a neměl jsem se spokojit s pouhou citací.

Hned na to druhá Vážného otázka: „Co stálo v pozadí §1052 obč. zák.?“ Okamžitě jsem reagoval, že jde o tzv. exceptio non adimpleti contractus, že je to jedno ze speciálních ustanovení, o něž se opírá tvrzení některých civilistů, že clausula rebus sic stantibus není neznámá našemu občanskému právu, a otevíraje si občanský zákoník, který jsem si přinesl s sebou, jsem zamýšlel podat výklad z tohoto ustanovení. Vážný mě přerušuje: „Na to jsem se vás neptal. Ptal jsem se vás, co stálo v pozadí tohoto ustanovení.“

Bezradně jsem se podíval po přítomných profesorech, kteří zřejmě to rovněž nevěděli. „Pane druhý prezidente, to bohužel nevím.“ „Plenisimární rozhodnutí Nejvyššího soudu rakouského z roku 1914 č. to a to, jehož já jsem autorem.“ Tu již slyším děkanova slova: „Tak to již opravdu stačí. Vyčkejte, pane habilitante, ve vedlejších místnostech, až budete zavolán.“ Nejistě jsem povstal, uklonil se a vyšel ze slavnostní síně. Hned za dveřmi spěchá ke mně děkanský tajemník Čtvrtíček, jenž byl v této funkci už tehdy, když jsem se na právnické fakultě objevil jako začínající student a jenž úřadoval už ve funkci ředitele děkanské kanceláře, když jsem se v roce 1947 stal děkanem. „Pane docente, blahopřeji z celého srdce.“ „Propánajána, neříkejte mně docent, nevím, zda pan druhý prezident nebude vetovat.“ Za malou chvíli se otevírají dveře a jsem vyzván, abych vstoupil. Děkan povstává, já stojím v napětí a rozechvění na druhém konci stolu a slyším: „Pane habilitante, mám čest a radost vám oznámit, že profesorský sbor jednomyslně rozhodl připustit vás k dalším habilitačním krokům, tj. k přednášce na zkoušku. Prosím, abyste předložil napsaná tři témata této přednášky.“

Byl jsem jako omráčen. Nejlepší možný výsledek habilitační zkoušky. Uvědomil jsem si, že z nějakého důvodu chtěl Vážný prostě ukázat, že toho ví víc než já. Dosáhl svého a ukázal se jako opravdový kavalír. Dnešek by se zřejmě měl mnoho od takových mužů učit. Brzo nato jsem se dozvěděl, že jsem si postoj Vážného zavinil sám velmi ostrou kritikou některých rozhodnutí našeho Nejvyššího soudu, v nichž se Nejvyšší soud zabýval smlouvami proti dobrým mravům. Autorem těchto rozhodnutí byl Vážný.

Jenže trápení nebylo u konce. V rozčílení jsem vůbec totiž zapomněl napsat ona tři témata, z nichž jedno pak určí profesorský sbor jako téma habilitační přednášky.

Děkan s laskavým pochopením mě znovu poslal za dveře, v předpokoji jsem napsal ona tři témata a jako první „Positivní právo sekundární v občanských zákonících moderních států", které po uveřejnění v tisku mně sjednalo jakousi slávu; o tom budu ještě psát.

Byl jsem znovu volán do zasedací síně, kde jsem předal děkanovi napsaná témata, znovu jsem se musel vzdálit, aby profesorský sbor mohl rozhodnout, které téma zvolí, a znovu jsem byl zavolán.

„Pane habilitante, podle dalšího dobrého zvyku, se vám přiděluje téma, které jste uvedl na místě prvním. Za týden se koná před celým profesorským sborem v určené posluchárně vaše přednáška."

Já se znovu uctivě a teď už radostně rozloučil, sedl jsem do svého stařičkého auta a jel domů, kde jsem od našich byl uvítán s velkou slávou.

Za týden se konala v posluchárně právnické fakulty má přednáška, kterou bylo povinností přednést nazpaměť bez jakýchkoliv pomůcek. Po deseti minutách vidím, jak profesor Kallab, sedící v popředí, se otáčí a říká svým kolegům: „To snad už stačí." Děkan přerušuje můj projev s tím, abych vyčkal v děkanských předpokojích, až budu zavolán, abych vyslechl konečný výsledek mé habilitace.

Za malou chvíli jsem volán. Všichni povstávají a děkan slavnostně oznamuje: „Pane docente, mám čest vám oznámit, že profesorský sbor se jednomyslně usnesl propůjčit vám veniam docendi na Právnické fakultě Masarykovy univerzity." Přistupuje ke mně, s opravdovou srdečností mně blahopřeje a za ním ostatní profesoři. Jsem v sedmém nebi, přestože dodává, že toto je jmenování, jež sice přísluší univerzitě, musí být formálně schváleno ministrem školství.

V tom si uvědomuji, že ministrem školství se právě stal Jan Krčmář, kterého jsem se svým příliš ostrým pojednáním musel přece jen hluboce dotknout.

S obavami a napětím jsem čekal na nějakou zprávu z Prahy. Schvalovací řízení trvalo tehdy i řadu měsíců. Během necelých čtrnácti dnů však došlo schválení mé docentury s osobním pozváním pana ministra, abych se dostavil k němu na Ministerstvo školství v Karmelitské ulici v Praze.

Zahájil jsem okamžitě, a to ještě v dubnu 1934, přednášky na právnické fakultě a podle návštěvnických ohlasů zřejmě úspěšně.

Kapitola 11

Kupari a láska; manželství

Za čtrnáct dnů přednášek jsem si vsugeroval, že jsem unaven a odjel jsem se svým přítelem z finanční prokuratury Dr. Smejkalem počátkem května do Kupari k moři s autonomním závazkem, že budu jen sportovat, plavat a hrát tenis a že na ženy ani nepohlédnu. Své skálopevné rozhodnutí jsem plnil celý první týden. Když tu pojednou před večeří na terase nad mořem zaznamenáváme spolu s Dr. Smejkalem jakýsi nezvyklý ruch. Majitel hotelu s vrchním a číšníky jdou pozadu a v uctivém předklonu. Vidíme vybraně elegantní a půvabnou mladou ženu kráčet a celý hostitelský štáb ji uvádí k jejímu stolu. Rázem jsem zapomněl na všechny své předchozí dobré úmysly a začal jsem hořet. Navázat okamžitě nějaký kontakt bylo vyloučeno, poněvadž její stůl byl neustále obstoupen obsluhujícím personálem. Ke konci naší večeře přišly k nám dvě dámy, z nichž jedna byla známá pražská herečka Méda Valentová. „Kluci, pojďte s námi do baru."

Bar byl vzdálen kousek od terasy. Když jsme všichni čtyři, obě dámy, Dr. Smejkal a já vstoupili do barové místnosti s lóžemi po stranách, rozběhla se naše pražská herečka s nadšením k jedné loži, kde seděla půvabná paní, jež před hodinou budila na terase tak velký rozruch. Také já docházím k loži a slyším naši herečku: „Milostivá paní, měli bychom všichni velkou radost, kdybyste strávila večer s námi." Ihned nás začala představovat. Dr. Smejkal prošel představováním zcela běžně, avšak když jsem byl já představován jako univerzitní docent Dr. Kubeš, zdálo se mně, že v jejím pohledu je skryto jakési opovržení. Sotva byla ztlumena světla a hudebníci začali hrát tango, které jsem ze všech tanců měl nejraději, rychle jsem vstal a požádal onu paní, o níž jsem se ještě večer dozvěděl, že je to Němka, Židovka, doktorka práv německé právnické fakulty pražské, dcera vrchního ředitele Länderbanky, provdána za hradního advokáta, žena velmi kultivovaná a přiměřeně zhýčkaná. To jsem ovšem v okamžiku, když jsem

ji požádal o tanec, ještě nevěděl. Po několika krocích jsem ji přitiskl úžeji k sobě, ale okamžitě mě odstrčila. „Co to, prosím vás, děláte?" Něco jsem zakoktal a ona znovu „Pro mě už nechoďte tančit, nesnáším společnost podvodníka." „Proč mám být podvodníkem?" „Poněvadž univerzitním docentem ve svém mládí nemůžete být." „Ale já jím opravdu jsem." „Tak ukažte pas." Jenže docentem jsem se stal teprve několik týdnů předtím a neměl jsem to v pasu vyznačeno. Paní doktorka byla ovšem na koni. „Jste odporný podvodník" – a byl konec.

Druhý den mě zcela ignorovala. Všechno mé úsilí bylo bezúspěšné. Porazil jsem jakéhosi tamního přeborníka v tenisu. Plaval jsem do moře tak hluboko, že jsem se ztratil z dohledu a když jsem vystupoval na břeh, vytahovali právě z vody obrovského mečouna. Všechno bylo marné. Třetího dne jsem dostal nápad. Na pláži se slunila paní doktorka, obklopená ctitelkami a ctiteli, mezi obdivovateli byl i známý spisovatel generál Medek. Přistoupil jsem ke skupině a říkám: „Paní doktorko, Vy tvrdíte, že jsem podvodníkem, poněvadž se vydávám neprávem za docenta právnické fakulty. Já tvrdím opak. Nabízím vám možnost, jak rozhodnout tento spor. Napřed budete půl hodiny zkoušet z právních věd Vy mě a pak rovněž půl hodiny já Vás." Paní doktorka viděla v tom zřejmě nějakou zábavu, hrdě souhlasila a přítomní byli ovšem nadšeni. Její otázky byly zcela prostinké a pak nastala druhá půlhodinka, která skončila takřka fiaskem. Jako vítěz tohoto klání byl jsem pak ihned vzat na milost.

Další den se jelo parníkem do Boky Kotorské a pak auty do Cetinje. S doktorem Smejkalem jsme se snažili paní doktorku Ruth Annu izolovat od ostatních. Všichni tři jsme vstoupili do jednoho z čekajících aut, které řídil mladý a velmi chlapsky vyhlížející Černohorec. Paní Ruth si pochopitelně sedla vedle něho na přední sedadlo. Silnice prudce stoupala a po levé ruce se stále zvětšovala propast u okraje silnice. Pojednou pozoruji, že auto jede jaksi klikatě. Řidič se nedívá na cestu, nýbrž na větrem obnažená a opravdu krásná stehna paní doktorky. Paní doktorka proti tomu nic nepodnikala. Oba se Smejkalem jsme byli upřímně dolekáni. „Paní doktorko, snažně vás žádám, stáhněte si své šatičky přes kolena, jinak se všichni zabijeme." Na zpáteční cestě lodí, kdy se začalo pomalu stmívat,

a my oba jsme se předháněli, jak zapůsobit na naši krásnou paní, pojednou paní doktorka povídá: „Hoši, víte co, ještě před večeří se půjdeme do moře nazí koupat.“ Oba jsme nadšeně souhlasili.

Jakmile se naše společnice odešla upravit, povídám svému drahému příteli: „Mirku, ty se nějak vymluvíš, ale koupat se nepůjdeš.“ „Ty ses zbláznil, mně se také strašně líbí.“ „Dobrá, ale jak budeme v hluboké vodě, tak nepoplavu dále vedle tebe, abych Tě zbavoval hrozného strachu, že se utopíš, ale ihned odplavu za paní doktorkou a s tebou bude konec.“

Tímto ušlechtilým způsobem jsem dosáhl toho, že jsme se šli koupat sami, bez přítele Mirečka. A vznikla šílená, vášnivá láska – alespoň z mé strany. S Mirkem jsme museli odjet dřív, dovolená nám končila, já byl nešťastný, užárlený, prostě jsem trpěl. Asi za týden mám od Ruth dopis, že je již v Praze, že mě bude v pátek po poledni čekat na letišti se svým vozem a že pojedeme do Karlových Varů, kde má nějakou práci, zůstaneme tam přes noc a ráno pojedeme zpět do Prahy, kde musí být ještě dopoledne. To se mně náramně hodilo. V sobotu v jedenáct hodin jsem měl totiž být přijat panem ministrem Janem Krčmářem v audienci na Ministerstvu školství.

Ruthička opravdu na letišti čekala, jeli jsme do Karlových Varů a následovala překrásná a nakonec přeúnavná noc a my jsme zaspali. Ruth byla ovšem znamenitým řidičem, každý rok měla nový Citroen a jela tak rychle, že jsme se měli převrátit.

Za deset minut před jedenáctou hodinou zastavila na Karmelitské ulici před ministerstvem, já jí políbil obě ruce a běžel jsem úprkem do budovy, do prvního poschodí, kde v předpokoji už mě očekával ministrův tajemník s tím, že se pan ministr již na mě ptal. Tu zničehonic jsem pocítil naléhavé žaludeční potíže. „Prosím, pane tajemníku, kde je zde toaleta?“ Rychle otevřel dveře a ukázal onu vytouženou místnost. V časovém sledu uvolňování slyším hlas pana ministra, který vyšel na chodbu: „Kde je pan docent?“ Sebral jsem všechny síly, dal se rychle do pořádku a letím za panem tajemníkem, jenž mě okamžitě uvedl do ministrovy pracovny.

Uvítání bylo nesmírně laskavé, rozhovor velmi příjemný, ani slovo o mém „vědeckém útoku“ a rozloučení opět víc než laskavé. Krčmářovou osobností jsem byl nadšen.

V Brně jsem pokračoval ve své přednáškové činnosti a připravil jsem svou habilitační přednášku k uveřejnění v Časopisu pro právní a státní vědu.

Láska k Ruth nejen že se nezeslabovala, avšak spíše mohutněla. Řekl jsem to všechno Haně, která na tom nebyla tak zcela bez viny. Velice jsem ji prosil, aby jela se mnou do Kupari. Odmítla, že prý je tam – počátkem května – horko. Důvod byl zřejmě jiný. Domluvili jsme se velmi přátelsky, že ukončíme naši mnohaletou známost sice sňatkem, ale že se za tři měsíce rozvedeme. Opravdu se konal více méně utajený sňatek a na svatební cestu jela do Mariánských Lázní Hana sama. Tam poznala svou pozdější velkou lásku, nějakého zřejmě už staršího holandského obchodníka s diamanty, s nímž také strávila v Krakově Silvestra na zlomu let 1934/1935.

Já jsem zatím jezdil, létal všude tam, kam mě pozvala Ruth. Byli jsme také např. v Salzburgu, kde se právě konaly Salzburger Festspiele, a navštívili jsme Goethova Fausta pod Reinhardtovou režií. Nakonec ovšem to věčné cestování mě, tvora typicky domácího, začalo unavovat, až vše skončilo klidným rozchodem. A tak jsem se s Hanou nerozloučil a žilo se dál.

S manželkou Hanou v Havlíčkově Brodě (třicátá léta)

Kapitola 12

Praktické zkoušky právnické

Na podzim 1934 jsem složil s vyznamenáním zkoušku finančně-prokuraturní a dále se připravoval ke zkoušce advokátní, k níž došlo v roce 1935 na Vrchním zemském soudu v Brně. Zkouška trvala tři dny; prvé dva dny to byly písemné zkoušky z práva občanského a z práva a řízení trestního, třetí den zkouška ústní. Byla to má nejlepší zkouška vůbec. Předsedající mně blahopřál a uvedl výslovně, že za posledních pětadvacet let, co se vedou statistiky o výsledcích, jsem dosáhl nejlepšího výsledku. Ze 42 otázek jsem tehdy odpověděl 38 výborně a jen 4 velmi dobře. Zkušební komisaři – jak jsem se později dozvěděl – se prý pečlivě připravovali na docenta. Byla mně mezi jiným položena také tato otázka: „Zná náš právní řád reálné dělení nemovitostí?" Při vyslovení otázky jsem asi dvě vteřiny nevěděl vůbec nic. Ale bez jakéhokoliv zaváhání jsem začal: „Náš právní řád – a v tom jako zázrakem jsem viděl před sebou jednu stránku knihy věnované problematice práva knihovního, a jako bych přímo tuto stránku četl – zná reálně dělení ve dvou případech: u židovských ghett a u vinných sklepů." – Zase jednou se potvrdila staříčká poučka o skládání zkoušek: Nedat se a ihned začít s vervou mluvit, mluvit a zase mluvit. Někdy vlastní hlas otvírá zavřenou bránu vědomostí.

Ihned na to jsem byl jmenován vrchním komisařem finanční prokuratury a pokračoval ve své vědecké a přednáškové činnosti.

V této době jsem zažil dvě příjemné události. Tatínek – ač to nebylo vůbec jeho zvykem – mně volá na finanční prokuraturu a šťastně a trochu dojatě oznamuje: „Vladíčku, vezmi si dnešní Lidové noviny a tam v literární části se dočteš, že První třída České akademie věd a umění udělila tvým ‚Smlouvám proti dobrým mravům' z Pavlíčkova fondu cenu jako nejlepší práci uveřejněnou tiskem za tříletí 1932–1934. Mám velkou radost."

Druhá událost byla neméně příjemná. Na fakultě přišel za mnou prof. Sedláček s otázkou: „Co máte, prosím vás společného s prof. Dr. Ernstem Swobodou?“ „Nic, pane profesore, jen dobře znám jeho práce“. „Přečtěte si poslední číslo Juristenzeitungu, kde Swoboda, dříve ordinář občanského práva v Grazu, ve své nástupní přednášce jako ordinář německé právnické fakulty pražské říká a píše doslovně, že mladému českému právnímu učenci se podařilo jeho konstrukcí pozitivního práva sekundárního to, co po staletí se ještě nikomu nepodařilo, totiž překlenout propast mezi právními pozitivisty a stoupenci přirozeného práva.“ Později totéž v jiné formulaci opakoval Swoboda ve své knize „Die Neugestaltung des bürgerlichen Rechts“. Z toho jsem měl skutečně velikou radost.

Kapitola 13

Dva incidenty za mé docentury

Pokud si pamatuji, jen dvě události zčeřily klidnou hladinu mé docentské k činnosti do uzavření vysokých škol, k němuž došlo na podzim 1939. Přitom ta druhá, vážnější událost, měla svou přímou příčinu v události první.

Zúčastňoval jsem se jako jakýsi pomocník Sedláčkův seminářů z občanského práva, jež Sedláček vedl na velmi vysoké úrovni. V jednom semináři si studenti stěžovali, že se často stává, že nemohou v knihovně dostat hledanou literaturu. Okamžitě na to reagoval Sedláček: „Pane docente, zařiďte laskavě, aby se asistent Olšar zúčastňoval mých seminářů. Bude obstarávat požadovanou literaturu."

Tehdy nebylo tomu ještě tak, aby každý profesor měl jednoho nebo více asistentů. Asistent Olšar byl společným asistentem pro celý judiciální oddíl, i když nejvíce tíhnul k prof. Kallabovi, a tím k trestnímu právu. Studoval podprůměrně a déle než měl.

Hned na druhý den jsem se odebral na fakultu, abych Sedláčkův vzkaz ve vší laskavosti vyřídil Olšarovi. Ten však nebyl na fakultě. Na chodbě jsem potkal zřízence pana Fišera, starého, a velmi hodného člověka, a požádal jsem ho, aby byl tak dobrý a vyřídil panu asistentovi Olšarovi vzkaz profesora Sedláčka.

Když jsem několik dnů poté potkal asistenta Olšara, osopil se na mě, jak prý se mohu odvažovat posílat nějaký vzkaz po pouhém zřízenci, jenž přece není žádným jeho kolegou.

Pochopitelně jsem se také rozčílil a povídám Olšarovi: „Pan Fišer je starý zaměstnanec univerzity, nesmírně slušný a hodný člověk. Jsme přece všichni lidé. A kdybych to bral podle tvého způsobu uvažování, tak bych ani já jako docent nebyl tvým kolegou, který je asistentem."

Uplynul nějaký čas; zatím jsem byl zvolen za jednoho z dvou zástupců docentů v profesorském sboru a jako takový jsem se zúčastňoval zasedání tohoto sboru. Děkanem byl tehdy profesor Weyr a přítomen byl i rektor Masarykovy univerzity, profesor právnické fakulty Dr. Dobroslav Krejčí.

Po skončení zasedání jsme stáli my mladí podél stěny zasedací síně a jeho Magnificence Krejčí šel od jednoho k druhému, podával každému ruku a vždy něco prohodil. Když přistoupil ke mně, podává mi rovněž ruku a říká: „Na shledanou, pane kolego, ovšem nevím, zda Vás smím takto oslovovat."

Byl jsem prostě šokován. Na Olšara jsem si v tom okamžiku vůbec nevzpomínal. „Vaše Magnificence, nevím, co si mám myslet. Prosím Vás o vysvětlení." „Teď nemám čas, až někdy jindy." „Ne, pane rektore, vaše obvinění je tak vážné, že žádám o okamžité vysvětlení."

Pan rektor přímo vyběhl ze zasedací síně a utíkal po dlouhé chodbě k výtahu. Já za ním – rozčilen na nejvyšší míru – a stále znovu naléhám: „Žádám, vaše Magnificence, vaše okamžité laskavé vysvětlení". „Až někdy jindy." „Ne, prosím, ihned." Zatím přijel přivolaný výtah a pan rektor chtěl rychle vstoupit, a tu prý jsem ho chytil za rukáv. Upřímně nevím ani dnes, zda ano či ne.

Vrátil jsem se do zasedací síně. Tam panovalo značné vzrušení. Děkan profesor Weyr se mě ptal: „Co, prosím Vás, pane kolego, máte s panem rektorem?" „Nemám nejmenší tušení," říkám stále vzrušen, „a pan rektor mně nechce podat vysvětlení". Nebyla to žádná maličkost. Mladý nastupující docent v prudkém souboji s nejvyšším akademickým funkcionářem. Po příchodu domů jsem to všechno jako vždy, když se mně něco stalo, povykládal otci, jenž mně bez výhrad věřil a ve své moudrosti dobře radil. „Uklidni se, teď se nedá nic dělat. Vyčkej několik dnů a pak se písemně obrať na děkana."

Velmi brzo na to obdržel můj otec – kupodivu nikoli já – dopis od rektora v němž si rektor na mě tvrdě stěžoval, jednak z toho důvodu, že jsem ho chytil za rukáv a víc než důrazně žádal od něho vysvětlení, jednak z důvodu mého jakéhosi dřívějšího nesprávného jednání, které pan rektor

také v dopise upřesnil. Důvod proč se mě ptal, zda mně může říkat „pane kolego“ byl ten, že jsem řekl prý bezdůvodně pouhému asistentu doktoru Olšarovi, že není pro mě žádným kolegou.

Konečně jsem byl doma. Pan asistent si šel na mě stěžovat za věčným ochráncem slabých a lživě mu vylíčil, co se mezi ním a mnou přihodilo. Zamlčel, že právě on zcela nedemokraticky spatřoval ve starém zřízenci Fišerovi něco méněcenného („to přece je pouhý zřízenec a žádný můj kolega“) a že já teprve potom jsem na to reagoval, že pak ani pan asistent není pro mě kolegou. Z toho důvodu pan asistent provedl akt nepravdivého udavačství.

Písemně jsem vylíčil průběh celé věci, tatínek si všechno pozorně přečetl, podepsal a odeslal panu rektorovi s opisem děkanu Weyrovi.

Brzo na to přišel nový dopis od pana rektora, a to zase mému otci, v němž mě kategoricky vyzývá, abych se mu do týdne písemně omluvil. V záporném případě podá proti mně stížnost před disciplinární komisi akademického senátu univerzity, jehož předsedou je právě rektor.

Otec sledoval, jak čtu rektorův dopis, a pak se zeptal: „Vládíčku, co uděláš?“ „Tatínku, já si myslím, že se v žádném případě nemohu a nesmím omluvit, poněvadž jediný viník je Olšar a do určité míry rektor, že mě napadl, aniž by vyslechl druhou stranu.“ „Správně, jinak bys nebyl mým synem. Jsou situace, kdy je povinností jednat způsobem, o němž se předem ví, že mu možná přinese konec jeho vysněné dráhy.“

Dobře mně ovšem nebylo. Uběhla týdenní lhůta a já se dozvěděl, že stížnost byla rektorem předložena disciplinární komisi akademického senátu, jejímiž členy byli také profesoři filozofické fakulty, nezapomenutelní Beer a Vladimír Groh.

Asi za deset dnů na to jsem obdržel od disciplinární komise doporučený dopis, který obsahoval usnesení komise, že se komise po prošetření celé záležitosti jednomyslně rozhodla, že se proti mně disciplinární řízení ani nezahájí.

Byl jsem dojat a současně nadšen vzácnou objektivností, s níž se orgán akademického senátu zastal nejmladšího člena akademické obce, nastupujícího docenta, proti úřadující hlavě celé univerzity. Idea spravedlnosti a idea právní jistoty zřejmě triumfovaly.

Všichni profesoři, zejména Weyr, Sedláček, Kallab a Baxa měli upřímnou radost.

Několik měsíců po této události se konal právnický ples, nejvýznačnější společenská akce Brna. Profesorský sbor včetně docentů a pozvaných hostů stál v kruhu na čestné tribuně a očekával příchod jeho Magnificence rektora Dobroslava Krejčího. Za zvuků fanfár prochází, jsa vítán, pan rektor sálem a vstupuje na tribunu. Začíná se odprava vítat s těmi, kdo na ní stáli. Plný sál, plné lóže a všechno pozorovalo tento vítací akt. Já jsem se právě dobře necítil. Od onoho střetu jsem pana rektora neviděl, a tím méně s ním mluvil. Měl jsem obavu, že mě prostě zasklí, nepodá ruku, a tak bude před brněnskou veřejností demonstrovat svůj záporný postoj ke mně.

A zase jednou jsem zažil čin ušlechtilé velkorysosti. Pan rektor s milým úsměvem mně ruku podal a od té doby byly mezi námi dobré vztahy. Opět bychom se dnes mohli z historie moc učit.

Vladimír Kubeš s Jaromírem Sedláčkem, Františkem Weyrem a manželkami (před rokem 1939)

Kapitola 14

Nemoc a profesorská práce o nemožnosti plnění a právní normě

V letech 1935–1938 jsem se snažil co nejvíce publikovat. Ze zajímavějších článků bylo to zejména pojednání „Reforma právnického studia“, kde jsem vycházel z ústřední myšlenky a zjištění, že adept právních věd při vstupu na právnickou fakultu ve zdrcující většině případů nemá žádný zájem o předmět, který si zvolí pro celý život, a že na práva šel jen z toho důvodu, že je považuje za nejlehčí studium a navíc, že bude jednou jako advokát nebo ředitel velké firmy vydělávat v podstatě víc než druzí. Všechno proto záleží na tom, abychom dovedli v takovém mladém člověku vzbudit o právo zájem, ukázat mu, že nic není pro budoucnost společnosti, a tím pro budoucnost každého konkrétního člověka důležitější, než sloužit svému lidu spravedlností, svobodou konkrétního člověka a právní jistotou. Národ tak ekonomicky fundovaný, jako byli staří Římané, byl přesvědčen o tom, že „ius est omnium artium maxima“, že právo je umění ze všech umění největší. V pojednání jsem navrhl prodloužit právnické studium na pět roků – dnes po zkušenostech na různých cizích univerzitách navrhuji šest roků – přičemž první dva semestry by sloužily jako vstupní úvod, kde od nejvíc kvalifikovaných profesorů (žádných docentů a tím méně asistentů) by se prokazoval stěžejní význam právního řádu pro život nás všech, jednak v praktické části by docenti a asistenti chodili se svými posluchači k soudu a k dalším institucím soukromého i veřejného práva, a takto by na praktických případech osvětlovali teoretické vývody.

Přednáškově i publikačně jsem se v té době věnoval rovněž takovým otázkám jako norma v právní vědě, vládní návrh nového občanského zákoníka, filozofický základ občanského zákoníka z roku 1811, filozofický

Fotografie z léčebného pobytu v Piešťanech (1937)

základ, z něhož by měl vycházet nový čs. občanský zákoník, kupní smlouva, náhrada škody, kondikce atd.

V popředí největšího zájmu stála ovšem má nová kniha, kterou jsem musel předložit, abych dosáhl mimořádnou profesuru.

Do toho zasáhla nemoc – kloubový a svalový revmatismus, který následoval po angíně, kdy jsem na podzim 1936 příliš brzo šel do práce. Dost dlouho jsem s revmatismem ležel a v létě 1937 jsem prodělal tvrdou léčebnou kúru v Piešťanech. Bolesti ovšem zcela nevymizely, a tak sám jsem přišel na to, že musím denně pravidelně cvičit, a to ráno třicet minut a večer půldruhé hodiny a vždy potom jít pod sprchu, ráno jen studenou, večer horkou a studenou, a pak se pořádně vyfrotýrovat, zejména bolestivá místa. To jsem prováděl neustále a provádím dodnes a myslím, že tomu a medu musím za mnoho děkovat.

Celou tu dobu jsem se ovšem věnoval usilovně práci a dívky a ženy v té době nehrály tak důležitou úlohu, jak tomu bylo dříve a bohudíky i potom.

Téma mé profesorské práce znělo „Nemožnost plnění a právní norma“. Šlo o snad nejexponovanější právně filozofickou a občanskoprávní problematiku vůbec. Vždy mě lákalo téma, které spadalo do obou vědních disciplín.

Kapitola 15

Návrh na jmenování mimořádným profesorem na jaře 1938 a následné tragické události

Na počátku roku 1938 vyšla má nová kniha tiskem a opět byla velmi příznivě recenzována. V červnu 1938 mě profesorský sbor navrhl na mimořádného profesora primo loco, s doložkou – pro mě lichotivou – že ostatní předložené návrhy bere zpět, kdyby návrhu na mé jmenování nemělo být vyhověno.

Zatím ovšem nastaly tragické události podzimu 1938 a března 1939. Návrhy se zřejmě ve vládě neprojednávaly a celá tzv. normativní teorie začala pomalu podle nacistického vzoru být považována za „bolševickou", což byl ovšem naprostý nesmysl, stejně velký jako ten, když od roku 1945 pro změnu zase komunisté prohlašovali toto učení za reakčně kapitalistické.

Události podzimu 1938 postihly nás všechny velmi krůtě. Pamatuji se, že na podzim toho roku těsně před přijetím mnichovského diktátu jsem jel s profesorem Sedláčkem svým vozem daleko na východ směrem k SSSR, a abychom si zamluvili noclehy, popř. kratší pobyt, když budeme prchat před německou armádou, která podle našeho tehdejšího názoru vpadne k nám z jihu Moravskou bránou.

Na cestě zpět do Brna nás zastihla zoufalá zpráva o tom, že naše vláda přijala mnichovský diktát. Bylo to neuvěřitelně zdrcující. Tehdy a pak znovu jsem si opět a opět kladl otázku, co bych učinil sám jako prezident republiky. Postupoval bych stejně jako prezident Beneš nebo tak, jak v onom proslulém dopise radil Benešovi Dr. Rašín mladší, aby český národ podstoupil zkoušku krve. Na jedné straně stála skutečnost, že jsme měli znamenitá opevnění a čeští vojáci hořeli přímo touhou jít do boje a pak plakali, když museli své zákopy v pohraničí opustit. Rovněž to, že taková zkouška

krve by vysoce morálně povznesla celý český národ, nebyla bez významu. To nesporně byly nejpádnější argumenty proti kapitulaci. Na druhé straně stála ohromná převaha německých vojsk, dále, že náš jih nebyl kryt, dále, že luďácké Slovensko zradilo na celé čáře, takže jsem se tehdy domníval, že Slovensko bude muset za tento děsný čin zrady pykat dalších 100 let. Na váhu padalo rovněž, že jsme zde měli tři a půl miliónu zfanatizovaných Němců, a last but not least, že naši spojenci, Francie a Anglie, nás hanebně opustili. SSSR nebyl tehdy připraven ani vojensky, ani ekonomicky, což další události bohužel dokonale potvrdily. Sami jsme se mohli udržet nejvýše po dobu tří týdnů, a pak by byl český národ blízko vyhlazení. Z těchto důvodů mně vždy vycházela správnost a nevyhnutelnost rozhodnutí Benešova. Nikdy ale nepochopím, jak později ve svých pamětech mohl Beneš tak krutě odsoudit „zradu" Emila Háchy. Proboha, co ten mohl dělat 14. a 15. března 1939? Třetina našeho území byla odstoupena Němcům, z Brna do Prahy se jezdilo přes „říšské území", žádná opevnění (ta odstoupil už Beneš), žádná armáda a dokončení slovenské zrady a perspektiva víc než pravděpodobná, že v případě Háchova nesouhlasu bude většina českého lidu vyhubena. Beneše jsem ctil a Beneš mě později měl velice rád, zejména za můj návrh ústavy a učinil by zajisté v můj prospěch asi všechno, avšak tento postoj k Háchovi, jenž byl ve všech směrech vynikajícím člověkem i vědcem, nikdy se o žádnou kariéru neucházel, tvoří nesmazatelně černou skvrnu na Benešově obrazu v mé duši.

V Luhačovicích s prof. Zdeňkem Neubauerem (třicátá léta)

Kapitola 16

Další vědecká činnost, zavření vysokých škol a druhý sňatek; otcova smrt

Jinak jsem pokračoval houževnatě ve vědecké činnosti. Až do zavření vysokých škol na podzim 1939 jsem se věnoval – vedle svých docentských přednášek na právnické fakultě a svého zaměstnání na finanční prokuratuře – činnosti vědeckopublikační. Otázky, jak to bude s novým občanským zákoníkem, zda budou zavedeny nové veřejné knihy – knihy dálniční – ale především tak naléhavé problémy jako mimořádné poměry a platnost smluv, nedostižnost plnění a doložka rebus sic stantibus, otázka vlivu válečných událostí na smlouvy soukromé, platnost kartelových úmluv po státoprávních změnách, stály v popředí mého zájmu a publikační činnosti v různých odborných časopisech.

Po násilném zavření českých vysokých škol jsem se tím více věnoval právně-teoretické práci. Odpadly bohužel přednášky a veškerá další činnost na fakultě, a tak jsem psal a psal.

Zatím se opět manželství s Hanou začalo rozkližovat, a to převážně mou vinou; nakonec ve vzájemném souhlasu a velmi přátelsky jsme se rozloučili a zůstali opravdovými přáteli po všechna další léta. Asi jsem měl poslechnout svého otce, jenž když zjistil, že se rozlučuji, přišel za mnou a řekl mi jedinou větu německy, co jsem od něho kdy slyšel: „Wenn es dem Esel gut geht, geht er aufs Eis tanzen“ („Když se oslovi dobře daří, jde tančit na led“). Jako vždy měl i tentokráte pravdu tatínek. Poté jsem se oženil s Vojtěškou, krásnou a mladou ženou, avšak ani toto manželství, jak se ukáže, se nevydařilo.

Nejstrašnější, co mě a celou naši rodinu postihlo, byla otcova smrt. Již od roku 1938 se, i když velmi zřídka, tatínek zmiňoval o nějakých potížích s močením. V druhé polovině roku 1939 byla situace taková, že vyhledal chirurgickou kliniku (profesora Podlahu a docenta Rapanta) a ti spolu s dalšími odborníky doporučili operaci prostaty, která měla být provedena nejpřednějším světovým chirurgem prof. Kirschnerem nově objeveným způsobem. Nová metoda spočívala mezi jiným v tom, že se operovalo v místě mezi otvorem řitním a varlaty. Prof. Kirschner byl jako odpůrce nacismu profesorem v Heidelbeegu a nikoliv v Berlíně, kde tehdy působil Sauerbruch. S otcem jeli do Heidelbergu doc. Rapant a můj bratr Zdeněk, jenž měl již dva roky po promoci na lékařské fakultě. Poté jsme do Heidelbergu přijeli s maminkou a nakonec tam přijela i Hana, která pak doprovázela tatínka domů se svou obvyklou péčí, obratností a důsledností.

Operace dopadla znamenitě; podle histologického nálezu šlo o benigní nádor a v tom směru bylo vystaveno také úřední potvrzení. Poznal jsem osobně profesora Kirschnera, jenž na všechny a především na mého otce působil jako velký vědec, chirurg i člověk. Byl autorem dvou set nových operačních metod. Po návratu začal tatínek opět naplno ordinovat, přednášel a o volných dnech chodil, jako bylo vždy jeho zvykem, na dlouhé procházky na Útěchov, Vranov a další místa.

Asi po půldruhém roce po operaci se tatínek z jednoho takového výletu předčasně vrátil; přišlo mu pojednou nevolno a zvracel. Lékařské konzilium (Podlaha, Rapant a další) zjistilo hroznou skutečnost, že nastaly metastázy a že další operace je již vyloučena. Onen patologický nález z Heidelbergu byl vědomě falsifikován, aby oficiální úřední dokumentace orgánů Třetí říše přesvědčila otce, že jeho podezření na rakovinu neodpovídá skutečnosti.

Všem se nám zdálo, že se zřítil svět. Ještě před týdnem byl tatínek pln životní energie, nesmírně pracovitý, velký vlastenec nenávidějící nacisty. K tomu jen malou příhodu. Jednoho dne po ránu jsem vycházel z obývacího traktu našeho domu, který otec koupil v roce 1935 a nechal velkým nákladem renovovat, a vidím, že u protilehlého vstupu do ordinačního traktu stojí dva pánové, jejichž úbor prozrazoval na první pohled, že jsou nacisty.

Jeden z nich držel cosi velkého a zahaleného v náručí. Právě promlouvali s asistentkou paní Kůrovou stojící v otevřených dveřích, a slyším v češtině: „Paní, rádi bychom naléhavě mluvili s panem doktorem." Mně se sevřelo srdce. Prošel jsem hlavní vstupní branou domů a bokem jsem se postavil tak, abych mohl vidět a slyšet. Za chvíli se objevil můj otec. „Co si přejete?" „Prosím, pane doktore, přinesl jsem bustu našeho Vůdce, abyste i vy ji laskavě koupil, a tak přispěl k vítězství Třetí říše."

Co potom následovalo, mě úplně šokovalo. Otec začal přímo křičet, jak si to mohou dovolit, když je přece dobře známo, že je Čech.

S úzkostí jsem očekával, že tatínka zavřou. Nic takového se nestalo ani hned ani potom. Naopak oba se otci uctivě omlouvali a prosili, jen aby jim nadále uchoval svou lékařskou přízeň. Tak přímo, jako nějaký mág, působil otec na všechny. Být já na jeho místě, byl bych určitě zatčen a dlouho bych nežil.

Jenže to vše nezabránilo rychlému nárůstu nemoci. Tatínek přestal močit, edémy byly stále větší. Jednoho dne na chodbě jsem potkal docenta Rapanta a ten mě oslovuje: „Pan doktor nejpozději do čtyř dnů zemře. To je jednomyslný názor všech členů lékařského konzilia."

Byl jsem zoufalý. Téhož odpoledne jsem měl schůzku s prof. Sedláčkem a hned jsem ho o tom informoval.

„Pane docente, znám ještě z gymnaziálních let lesmistra Čermáka. Ten za Rakouska působil jako adjunkt kdesi v Bosně a Hercegovině a tam prominul nějaké stoleté bylinářce poplatek, který musela odvádět za trhání bylinek v tamních velkých lesích. Na smrtelné posteli odkázala bylinářka tehdejšímu adjunktovi svůj herbář s návodem, jak se připravují léky a na jaké nemoci se užívají. Čermák, duše opravdu chytrá a obchodnicky velmi podnikavá, všechno prostudoval a začal léčit; měl přímo pronikavé úspěchy. Postavil si hezkou vilu v Žabovřeskách. Jeďte za ním." Ihned jsme tedy lesmistra Čermáka navštívili. Vše jsme mu podrobně vylíčili.

„No, jdete moc pozdě, ale pokusíme se. Zde máte zvláštní čaj, který bude pan doktor popíjet, a zde je zvláštní extrakt, z něhož každý den ráno nakape si pan doktor do skleničky bílého vína."

Hned jsem jel domů a za tatínkem. Čaj začal ochotně pít, ale to víno s těmi kapkami za nic nechtěl. Byl zapřisáhlý nepřítel alkoholu (i nikotinu) a byl předsedou moravskoslezského abstinentního svazu v Brně. Nakonec jsem – bohužel po šíleném křiku – tatínka k tomu přece jen donutil. Dvě hodiny poté, začalo to, o co se celou dobu lékařské kolegium marně pokoušelo. Tatínek začal močit, močil a močil. Vůčihledě splaskával, až přestal být vůbec odulý. Vstal, začal chodit a jíst.

Měsíc poté mně docent Rapant řekl: „prof. Podlaha ani já vůbec nevíme, co se s panem doktorem stalo. Nemůžeme nahmatat žádný rakovinný nádor. Není to původní pan doktor, je to někdo zcela jiný." Ani pak jsem o léčení bylinkami nic nikomu neřekl.

V té době jsem se dozvěděl, že proti lesmistrovi Čermákovi probíhá u brněnského trestního soudu, který byl tehdy na Cejlu, trestní řízení pro fušérství. Šel jsem na soud, dal si předložit trestní spis a v něm jsem našel lékařské dobrozdání šéfa III. interní kliniky v Brně prof. Sibra. V něm jsem se dočetl, že na jeho klinice byla Čermákova metoda použita v naprosto beznadějných případech rakoviny a že v převážné většině případů došlo k značnému ulehčení a v jednom k úplnému uzdravení. Čermák byl osvobozen.

MUDr. Vladimír Kubeš („lékař lidumil")

Tatínek bohužel po třech týdnech braní léků vysadil ten, který se vléval

do skleničky s bílým vínem. Já se domníval, že všechno už je zachráněno, a proto jsem nepoužil svou drastickou metodu, která se osvědčila. To byla tragická chyba.

Tatínkovi se ale dařilo znamenitě, chodil, sprchoval se a byl v dobré náladě. Asi po třech měsících mě tatínek úzkostlivě volá: „Vladíčku, pojď honem sem.“ Já jsem byl po žloutence, ještě jsem polehával, a právě jsem se trochu potil. Bez nadšení jsem přece jen vstal a jdu za tatínkem, který byl v koupelně pod sprchou; rozechvěle říká: „Nevím, co to je. Najednou jakoby se mé vědomí rozdvojilo. Jako bych pozoroval sám sebe jako nějaký předmět.“

Po osmi dnech tatínek umírá. Stále víc jsem přesvědčen o tom, že ten Čermákův druhý lék, jenž tatínek bohužel přestal užívat, měl uvolňovat nějaké jádro močoviny, a že tatínek nakonec asi zemřel na otravu.

Kapitola 17

Otcův pohřeb, můj útěk a další události

V den před otcovým pohřbem se pojednou u nás objevil správce našeho činžovního domu na tehdejší Ugartově třídě č. 7, později třídě Kubešově, od roku 1961 potom, co bratr s rodinou zůstal v cizině, třídě Mercově. Burýšek v největším rozčilení sděloval, že se celou noc opíjel s jakýmsi známým gestapákem a ten mu v ožralství ukazoval soupis známých brněnských funkcionářů sokolských žup, kteří mají být v noci zatčeni a ihned popraveni. Sám jsem byl právním referentem v předsednictvu Vaníčkovy župy, ačkoliv ve stáří deseti roků jsem přestal chodit do Sokola pro naprostou neschopnost alespoň trochu slušně cvičit na nářadí. Za protektorátu se však se mnou spojil tehdejší předseda Vaníčkovy župy sokolské, nezapomenutelný prof. Vladimír Groh s tím, že je mou vlasteneckou povinností vstoupit znovu do Sokola a být členem v předsednictvu Vaníčkovy župy sokolské. Burýšek přitom sdělil, že viděl v onom seznamu napsáno také mé jméno. Sám Burýšek byl opravdu hodný člověk, mému otci a celé naší rodině naprosto oddaný a neobvykle inteligentní s jedinou chybou, že často propadal alkoholu.

Mně nebylo po obdržení zprávy sice nejlépe, ale příliš jsem tomu nevěřil. Zato naše maminka byla zoufalá a naplno vyvinula svou důmyslnost a energii. Když jsem odmítl utéci den před tatínkovým pohřbem, zařídila to tak, že její bratr Ing. Antonín Persch, jenž byl jako Němec odveden k letectvu, musel zůstat u nás přes noc v plné uniformě se všemi vyznamenáními ještě z první světové války a sedět v obývacím pokoji v přízemí a hlídat. Něco po jedenácté hodině v noci bylo slyšet ostré zvonění. Teprve nyní jsem oné zprávě uvěřil. Po kolenou jsem se přiblížil ke schodišti v prvním poschodí, odkud jsem mohl všechno slyšet, co se mluví u vstupních dveří.

„Ist Dozent Vladimír Kubeš zu Hause?“

Strýček odpovídá, že nikoliv, že jsem na nějakém dvoudenním jednání u nějakého krajského soudu mimo Brno a vrátím se až na pohřeb. Gestapáci zřejmě nevěřili a já polomrtvý strachem slyším strýčkova slova: „Sie glauben nicht dem Ehrenwort eines deutschen Offiziers?“ Zřejmě slova i úctu vzbuzující zjev mého strýce gestapáky přesvědčily. „Also verzeihen Sie uns, Herr Hauptmann“, a odešli. Druhý den jsem se skrýval, avšak odpoledne, kdy se konal za obrovské účasti lidí pohřeb, jsem se v krematoriu objevil. První, co jsem se dozvěděl, že Burýšek jako jeden z pořadatelů omylem vstoupil do nějakých dveří a uviděl síň plnou nějakých velkých pytlů. Při své zvědavosti jeden otevřel a tam byla lidská mrtvola. V pytlech byla těla v noci zatčených a popravených brněnských sokolů. Burýšek, velký humanista, se zhroutil. To všechno mě přimělo, že jsem využil pozvání docenta MUDr. Ludvíka Havláska, tehdy primáře gynekologicko-porodnického oddělení nemocnice v Uh. Hradišti a mého bratra, Havláskova asistenta, kteří mě tajně odvezli nemocničním autem do Uh. Hradiště. Tam jsem ve skrytu prožil několik dnů a potom jsem odjel do Prahy, kde jsem našel útulek. Před mým odchodem z Brna jsme domluvili, jak si budeme podávat zprávy. Za několik týdnů jsem se dozvěděl, že se po mně gestapo už vůbec neshánělo a že šlo o odvetnou akci proti sokolstvu, při níž pro každé z větších měst byl stanoven určitý počet těch, kteří mají být zatčeni a popraveni. Uvědomil jsem si, že jsem je zajímal jen jako kus do stanoveného počtu. Nebylo mně z toho vůbec dobře. S odstupem času jsem si často kladl otázku značného morálního dopadu: „Co kdybys už tehdy, když jsi utíkal, věděl, že za tebe bude zatčen a popraven někdo jiný, utíkal bys také?“ Nakonec jsem si bohužel dal kladnou odpověď. A znovu bohužel: nejsme andělé, tzn. nepociťujeme bolest druhého stejně intenzívně jako svou vlastní. To by člověk asi učinil jen pro své dítě, jenž jsem přivedl – v té době jsem byl ještě bezdětný – na svět s celým souborem povinností vůči němu. Přestal jsem být účelem sám sobě a stal se prostředkem pro blaho svého dítěte. To snad bylo také hlavní příčinou, proč jsem se teprve v 46 letech rozhodl zplodit dítě.

Vrátil jsem se tedy do Brna a hned druhý den ráno jsem nezvykle brzy přišel na finanční prokuraturu. Na tmavé chodbě, kde byla má pracovna, jsem narazil na svou sekretářku slečnu Vykydalovou; ta upadla hrůzou do lehké mdloby a spadla na zem. Všichni si mysleli, že jsem dávno mrtvý. Když přišla k sobě, rychle jsem jí všechno vysvětlil, a požádal, aby všude říkala, že jsem byl nemocen. V úřadu se spokojili s tímto vysvětlením. Oba naši Němci, kteří byli zaměstnáni po dlouhá léta na finanční prokuratuře, jeden muž a jedna žena, to vzali opravdu ušlechtile jako samozřejmé vysvětlení na vědomí. O jejich mravním profilu nebylo nutné vůbec pochybovat. Jaká reakce v podobné situaci by nastala u některých dnešních politických „moralistů"? Tehdy přece jen ještě nedošlo k úplnému „přehodnocení všech hodnot."

Na finanční prokuratuře jsme se také – a to Dr. Jan Mičánek, Dr. František Hejný a já – začali učit rusky. Hodiny nám dávala přímo na finanční prokuratuře jedna mladičká půvabná poloruska, dcera brněnského středoškolského profesora. A zase se to brzo dozvěděli oba naši Němci a zase nic neprozradili.

Jinak jsem usilovně pracoval vědecky. Především jsem psal svou knihu, o níž jsem se již zmínil „Transcendentální filosofie Kantova." V českých časopisech jsem také dost publikoval, zejména v Právní praxi a Časopisu pro právní a státní vědu, a publikoval jsem také útlou knížku „Soudcovská pomoc při smlouvách."

Velký rozruch a vzplanutí opětného nepřátelství mezi brněnskou a pražskou právnickou fakultou způsobilo mé pojednání „O tak zvané podstatě práva" uveřejněné v Časopise pro právní a státní vědu v roce 1941. Byla to má neobyčejně ostrá až zesměšňující kritika Čermákova obsáhlého spisu proti normativní teorii.

Na podnět Dr. Hejného, přítele Dr. Karla Engliše mladšího, jenž byl podnikatelem a vlastnil jakési doly na Českomoravské vysočině, jsem získal od docenta Havláska dvojí sadu chirurgických nástrojů a prostřednictvím přítele Hejného byly dodány na Českomoravskou vysočinu. Byli tam

skrýváni zranění sovětští partyzáni a byl naprostý nedostatek chirurgických nástrojů. Samozřejmě od té chvíle každé noční zazvonění vyvolávalo u mně velký neklid, ba někdy i hrůzu.

Bombardování Brna se počátkem roku 1945 stále stupňovalo. Jednoho dubnového rána šel můj nezapomenutelný učitel profesor Jaromír Sedláček po Husově ulici v Brně, aby studoval v univerzitní knihovně. Pojednou ohlašovaly sirény nálet bombardovacích letadel. Sedláček spěchal ke vchodu do krytu pod Špilberkem, ale ten – prý z „morálních" důvodů – se přes noc zavíral, a ještě nebyl otevřen. Po dlouhém hledání jsme společně s jeho vzácnou paní profesora Sedláčka našli mrtvého v městské márnici.

Brzy potom jsme se večer vraceli domů a znovu začaly sirény. S maminkou a celým osazenstvem domu jsme doběhli do sklepa a v tom nastala ohromná detonace, takže jsme mysleli, že je dům zasažen. Nebyl, menší bomba padla asi čtyři metry od boční stěny domu.

Maminka byla tak otřesena, že ještě v pondělí ráno odjela nákladním autem s nejnutnějšími věcmi do Jedovnic, kde našla velmi přátelské ubytování ve velké vile rodiny Kubovy, která vlastnila v té době prosperující pily.

Sám jsem s tehdejší manželkou zůstal v Brně. Nálety se však stupňovaly, a tak jsme snesli nějaké perské koberce, obrazy, mé rozdělané spisy a některé knihy do sklepa a na kolech odjeli rovněž do Jedovnic.

Byli jsem vlídně přijati a tam jsem poznal svou pozdější manželku Evu Kubovou, které bylo šestnáct roků.

Fronta se stále přibližovala. Ustupující německá vojska procházela také Jedovnicemi. K našemu překvapení se důstojníci i vojáci chovali vzorně. Když odmítl pán domu Felix Kuba poskytnout několika důstojníkům ve své vile nocleh, Němci se zdvořile omluvili a odešli.

Jednoho dne se roznesla po Jedovnicích pověst, že sovětská vojska jsou nedaleko. A tak jsme se svým nezapomenutelným přítelem Ing. Otou Trieblem, jenž také našel útulek u Kubů, sebrali vajíčka, máslo a chléb a šli jsme sovětským vojákům naproti. Zažili jsme překvapení – žádné tanky, žádná motorová vozidla, jen vozíky a do nich zapřažení koně, ale všichni vojáci zřejmě bez jakéhokoliv strachu, když jsme jim oznamovali, že dva německé tanky na ně číhají v lese.

Kapitola 18

Osvobození

To bylo 9. května a už jsem neměl v Jedovnicích stání. Nasedl jsem na kolo a sám jel domů do Brna. Pocit, že už nehrozí bombardování, byl báječný. Celou cestu jsem se těšil, že si do vany pustím horkou vodu, vydrhnu se, osprchuji se horkou a nakonec studenou vodou a pak zalehnu.

V Králově Poli jsem vjel na Pekařovu (Palackého) třídu, kde jsme bydleli, odbočil jsem doprava a seskočil z kola s jediným přáním, abych byl už ve vaně. Překvapení bylo víc než nepříjemné. Náš krásný dům už neexistoval. Několik dnů před tím byl zasažen při ostřelování několika bombami, a nakonec vyhořel až po sklepy; jen ty zůstaly a zachránilo se jen to, co v nich bylo – pokud nebylo při plenění ukradeno. Také mé auto, které bez kol stálo v garáži, bylo pryč. Bylo vojáky odtaženo.

Zprávy, které jsem slyšel, nebyly dobré. Spousta brněnských znásilněných žen musela vyhledat pomoc v brněnské porodnici, ve městě bylo plno neklidu a obav. Pravděpodobně měly tyto zážitky za následek – možná bezdůvodně – že jsem se ze svého bezmezného nadšení pro osvoboditele, které mě posilňovalo po dlouhých šest let protektorátu, začal ponenáhlu probouzet. To bylo také důvodem, že jsem ze všech stran, které se o mě ucházely, nakonec vstoupil do československé strany národně socialistické, jejíž ideje se mně zdály poměrně nejbližší tomu, čemu jsem v Masarykově duchu věřil; v tomto duchu jsem byl vychováván svým otcem od nejútlejšího mládí.

Pochopitelně se začaly velmi rychle hlásit o uplatnění nejen bývalí funkcionáři rozpuštěných politických stran, nýbrž – a to bylo horší – i ti, kteří tak nebo onak kolaborovali, ba někteří i udávali a nyní svou fantastickou, neuvěřitelně horlivou „uvědomělostí“ a touhou pronásledovat a ničit každého Němce a obohacovat se z německého majetku, odhalovali všechno, co jen se dalo, udávali a udávali a sbírali funkce a majetek.

V královopolské škole (obecné a měšťanské) na tzv. devadesátce, asi 150 m vzdušné čáry od našeho bývalého domu – zatím jsme se nakrátko ubytovali v uvolněné sousedově vilce – byl narychlo zřízen jakýsi koncentrační tábor, kam sváželi Němce a kolaboranty, kteří neměli to štěstí, aby se v poslední chvíli přeorientovali ve mstící se nepřátele všeho německého. Brzo jsme v tichých nocích slyšeli nářky a volání o pomoc. Působilo to na mě strašlivě. Dlouhých šest let netoužil český člověk po ničem tak naléhavě, jako po právu, tj. spravedlnosti a právní jistotě, po lidském nakládání s druhým člověkem – a nyní krutost a bezhlavá msta.

Asi třetí den přišla za mnou naše bývalá kuchařka, že prý naše rovněž bývalá posluhovačka, která neoplývala právě intelektem, byla přistižena, jak krade ve sklepě našeho vyhořelého domu.

Byla chycena a odvedena do zmíněného koncentračního tábora a hrozí prý jí pro plundrování trest smrti. Polekal jsem se a ihned tam šel. Uvedli mě k vedoucímu tohoto sběrného lágru. Ten mně všechno potvrdil s tím, že dotyčná bude potrestána se vší přísností. Nezbývalo mně nic jiného než do protokolu nadiktovat, že jsem ji k tomu výslovně zmocnil a že se svými věcmi mohu nakládat, jak za dobré uznám; sice mně nevěřil, ale mohl jsem tuto ženu si sebou odvést na svobodu. Více než po třiceti letech oslovil mě jednou na ulici v Králově Poli jeden seriózní starý pán s otázkou, zda si na něho pamatuji. Na mou odpověď, že nikoli, mně začal mile sdělovat, že je ten, u něhož jsem v květnu 1945 dosáhl propuštění té ženy, že všichni prý věděli, že nemluvím pravdu, že se však nedal proti mému svědectví dokázat opak a že byl nakonec i on rád, že to tak dopadlo; že však v celém svém životě se s ničím podobným nesetkal. Byla to příjemná vzpomínka.

Musel jsem navštívit také hlavní sběrný tábor v Kounicových kolejích, o němž šly hrozné zvěsti. Z Jedovnic byla na základě udání tam odvedena prostinká, velmi hodná starší žena, která posluhovala v rodině Kubových a měla to neštěstí, že se kdysi dávno ještě za první republiky provdala za Němce, jenž po okupaci byl odveden k německému vojsku. Po intenzívním dokazování její české bezúhonnosti mohla i ona opustit se mnou tábor; nějaký čas bydlela u nás a pak po uklidnění odjela do Jedovnic.

Projev vrchního rady Dr.Františka K o r c e
dne 13.června 1945 u příležitosti rozloučení zaměstnanců
finanční prokuratury v Brně s profesorem Dr.Vlad.Kubešem.

P a n e p r o f e s o r e,

rozhodnutím pana presidenta Republiky ze dne 5.června t.r. byl jste jmenován řádným profesorem práva občanského a právní filosofie na právnické fakultě Masarykovy university v Brně.

Odcházíte tedy z našich řad a mně připadl dnes úkol, abych se s Vámi jménem finanční prokuratury a všech jejich zaměstnanců rozloučil.

Sloužil jste u finanční prokuratury přes 14 let. Prokázal jste úřadu platné služby svými obsáhlými právními znalostmi, svým hlubokým právním cítěním a svými organisačními schopnostmi.

Zejména my, kteří jsme po celou dobu Vašeho působení u zdejšího úřadu také zde sloužili a mohli pozorovati Váš vědecký vzrůst, obdivovali jsme se Vašemu nadání a píli, které Vám umožnily vedle služby prokuraturní již v tak mladém věku vyorati hlubokou brázdu na poli naší právní vědy.

Za působení zde vydal jste celou řadu vědeckých prací, sepsal mnoho vědeckých pojednání, statí atd. Příkladmo jen uvádím : Smlouvy proti dobrým mravům, Nemožnost plnění a právní norma, Příspěvek k nauce o žalobách z obohacení, Positivní právo sekundární v občanských zákonících moderních států se zřetem k osnově čs. zákoníka občanského, Přirozené zásady právní a dobré mravy v obecném zákoníku občanském, Promlčení syndikátního nároku se zvláštním zřetelem k právu platnému na Slovensku a Podkarpatské Rusi, Dočasná změna některých ustanovení občanského práva podle vlád. nař. č. 44/1940 Sb.

Připomínám jen ještě Vaši spolupráci na Roučkově-Sedláčkově komentáři obč. zák.

Plným právem dosáhl jste tedy v mladém věku 36 let hodnosti řádného profesora dvou tak rozsáhlých disciplin. Toto mimořádné Vaše jmenování ukládá Vám, pane profesore, i závazek, který, nepochybujeme, že čestně splníte, závazek další vědecké práce.

Budeme všichni se zájmem sledovati další Vaši činnost a budeme hrdi, že tak významný vědecký pracovník vyšel z našich řad.

Vědátoři nemají často smysl pro praktický život. U Vás, pane profesore, jest však v souladu vědecké založení se smyslem pro praktický život a s organisačními schopnostmi, které jste vždy v případě potřeby ochotně v zájmu prokuratury uplatnil.

Vzpomínám naší akce, když se jednalo o odejmutí finančním prokuraturám práva k zastupování v železničních sporech. Úspěch této akce byl-ne v poslední řadě-dosažen Vaší iniciativou. Připomínám dále Vaši činnost v roce 1942, když se po prvé jednalo o zrušení naší finanční prokuratury a Vaše zákroky v konečné fási této smutné, dnes již odčiněné, historie.

Nakonec a to úmyslně nakonec, poněvadž si toho nejvíce na Vás vážím, zdůrezňuji, že jste byl vždy neohroženým Čechem, vzorným a ochotným našim kolegou, který každému z nás v jeho úředních i soukromých těžkostech hleděl pomoci.

Připomínám jen, jak jste kancelářským kolegům pomohl přeplouti úskalí německých jazykových zkoušek a Vaši pomoc mnohým kolegům v jich zápolení s Arbeitsamtem.

O tom, jak jste mnohým z nás snažil se pomoci v jeho soukromých starostech, nebude se zde šířiti. To ví nejlépe každý sám.

Pane profesore, děkuji Vám dnes, když se s Vámi loučíme jménem úřadu za Vaši úspěšnou službu u brněnské finanční prokuratury, děkuji Vám jménem všech přítomnych i nepřítomných kolegů, kteří jistě se mnou souhlasí, za náš krásný kolegiální poměr. Přejeme Vám na nové dráze životní hodně úspěchů. Považujte se, prosím, i nadále za čestného člena našeho gremia a přijďte často mezi nás. Že nás každá Vaše návštěva bude těšiti, nemusím ani zdůrezňovat.

A nyní mi dovolte, přátelé, ještě několik zcela osobních slov.

Pane profesore, hezkou řadu let pracovali jsme úzce spolu, byl jste mým spolupracovníkem v mém oddělení. Nikdy mezi námi nedošlo k nějaké dissonanci. Doufám, že jste pozoroval, že jsem Vám přátelsky nakloněn a i mně se zdálo, mohu počítati s Vaším přátelstvím.

Proto dnes, kdy tomu již nebrání žádné služební ohledy,

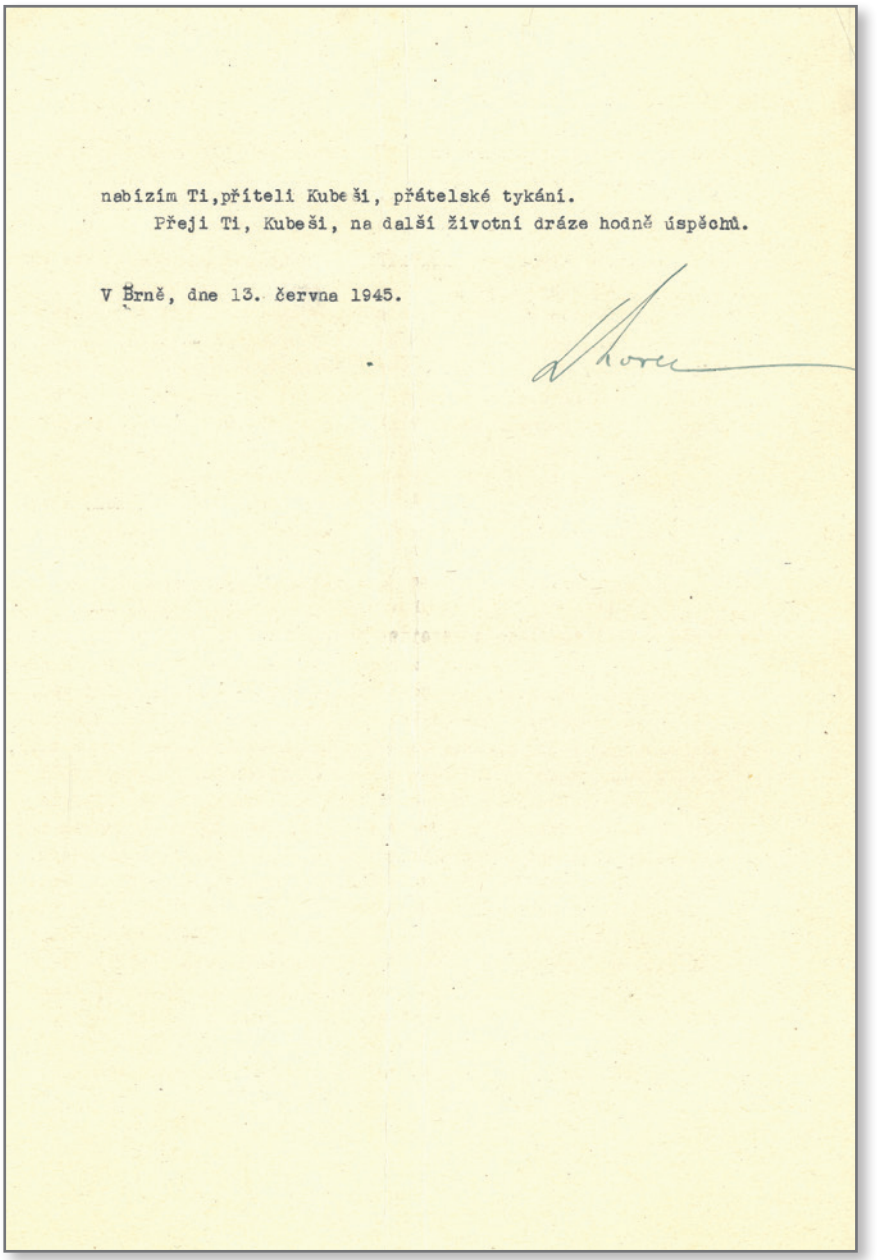

nabízím Ti,příteli Kubeši, přátelské tykání.
Přeji Ti, Kubeši, na další životní dráze hodně úspěchů.

V Brně, dne 13. června 1945.

Kapitola 19

První měsíce činnosti právnické fakulty

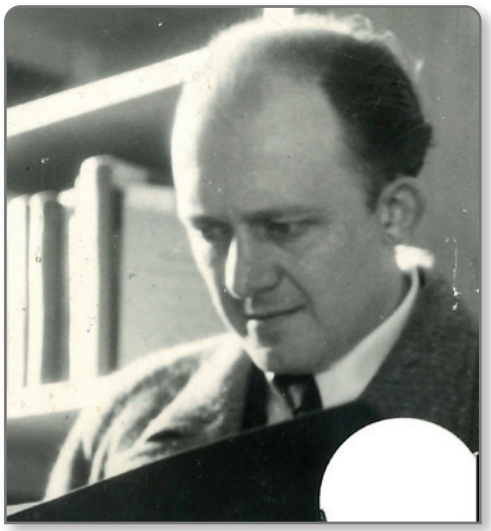

Vladimír Kubeš po druhé světové válce

Co však přece jen umožňovalo se trochu více radovat, bylo znovuotevření naší brněnské právnické fakulty. Hned druhý den po návratu z Jedovnic do Brna jsem se setkal v budově právnické fakulty s profesorem Čádou, jenž mě – alespoň tehdy – měl upřímně rád vůbec a zvláště také pro dvě události z protektorátní doby. Profesor Čáda byl zatčen gestapem. Ihned jsem navštívil jeho vzácnou manželku, doktorku filozofie, a s jejím souhlasem potom soudního radu Hábu, o němž jsem věděl, že je to slušný, nezáludný člověk s velkou kultivovaností a že je jedním z nejlepších přátel brněnského německého advokáta, tehdy Standartenführera a Landesvizeprezidenta Moravy a Slezska Dr. Schwabeho. Otevřeně jsem tehdy na trestním soudě Hábovi řekl, že pro případ, s nímž se musí počítat, totiž, že Německo prohraje, bude pro své úzké styky s Němci v těžké situaci. Řekl jsem mu také, že profesor Čáda je synem velkého českého filozofa zemřelého Františka Čády a že mu dávám čestné slovo, že Čáda i já se za něho po osvobození plně postavíme.

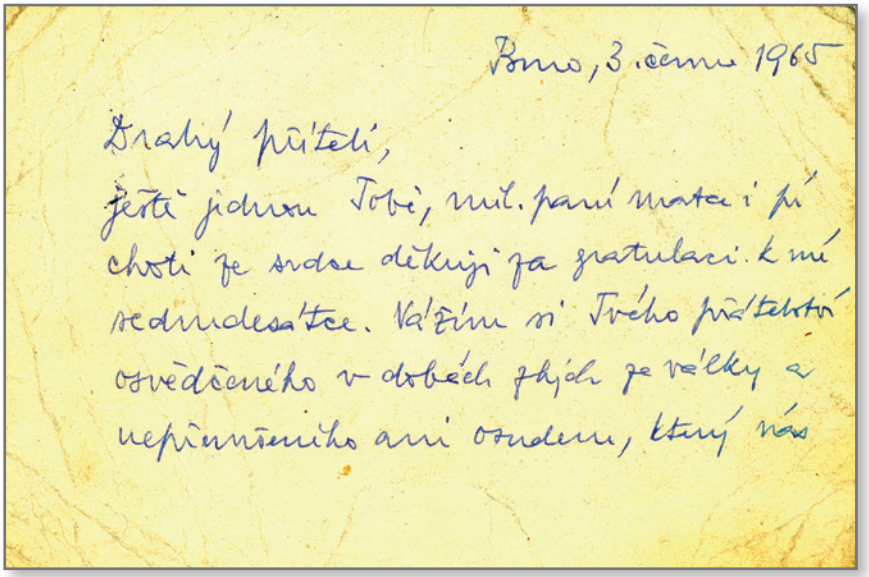

Brno, 3. června 1965

Drahý příteli,
ještě jednou Tobě, mil. paní matce i příchoti je srdce děkuji za gratulaci k mé
sedmdesátce. Vážím si Tvého přátelství
osvědčeného v dobách zlých za války a
nepřimíseného ani osudem, který nás

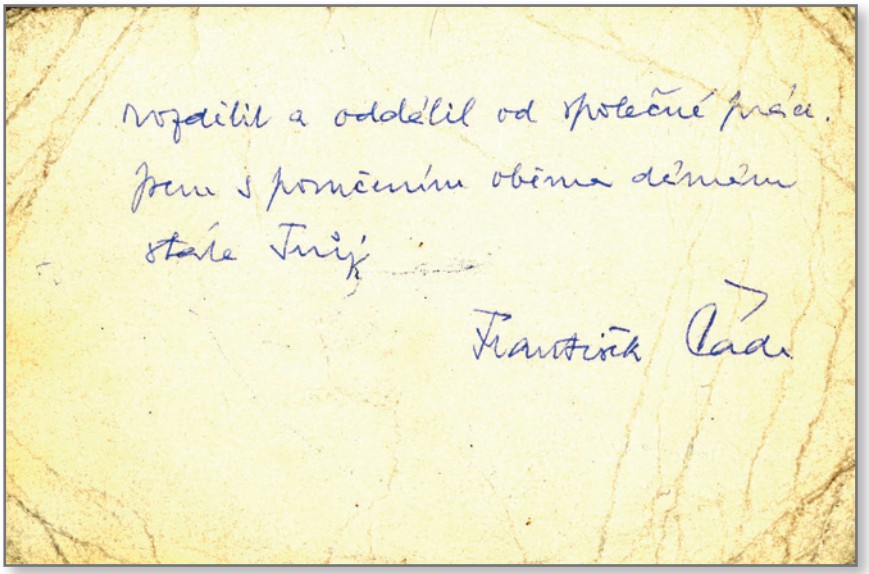

rozdělil a oddělil od společné práce.
Jsem s pozdravem obima dětmi
stále Tvůj

František Čáda

Asi za čtrnáct dnů mně soudní rada Háb telefonoval dopoledne na finanční prokuraturu, že příštího dne v 10 hodin dopoledne bude profesor Čáda propuštěn. Odpověděl jsem, že jsem mu neskonale vděčný, avšak že to nebudu jeho manželce oznamovat předem, abych ji vyvaroval možného těžkého zklamání. Rada Háb však trval na svém požadavku oznámit to ihned. Pochopil jsem důvod a učinil tak. Druhého dne byl profesor Čáda ve stanovenou dobu opravdu propuštěn. Po osvobození jsme oba svůj slib splnili a s Hábem vše dopadlo dobře. Navíc pak jsem se postaral, že Čáda s rodinou a věcmi byl odvezen do vesnice nedaleko Jedovnic – a opět pan Kuba dal k dispozici své nákladní auto.

Učitelský sbor právnické fakulty byl zdecimován.

V Praze byl dne 5. června 1942 popraven v tzv. druhé heydrichiádě (po atentátu na zastupujícícho říšského protektora) vynikající profesor právních dějin československých JUDr. PhDr. Bohumil Baxa.

Znamenitý romanista prof. Dr. Jan Vážný byl umučen 18. dubna 1942 v koncentračním táboře Mauthausenu.

Prof. Dr. Jaroslav Kallab, opravdová chlouba právnické fakulty brněnské, zemřel v roce 1942.

Můj nejbližší učitel Jaromír Sedláček zahynul při náletu na Brno dne 12. dubna 1945.

Doc. Dr. Karel Gerlich zahynul při náletu na Brno dne 20. listopadu 1944.

Zemřel rovněž prof. Dr. František Vážný, II. prezident Nejvyššího soudu a nesporná soudcovská jednička Československa.

Prof. Dr. Rudolf Dominik, znalec práva správního, obchodního a směnečného, ostře myslící vědec, měl potíže pro své členství v kuratoriu a nenastoupil. Zatím také nenastoupil profesor práva ústavního a správního Dr. Zdeněk Neubauer.

Prof. Dr. Rouček se v Praze věnoval budování Vysoké školy sociální.

Prof. Dr. Karel Engliš se stal profesorem a brzo na to rektorem Karlovy univerzity v Praze.

Mimořádní profesoři Dr. Jaroslav Stránský a Dr. Adolf Procházka byli ještě v zahraniční a věnovali se pak ve funkci ministrů politické dráze.

Hlava celé brněnské školy, velký myslitel i člověk František Weyr, nebyl zcela zdráv a do Brna přijel se svou nesmírně obětavou manželkou teprve později.

A tak kolem prof. Františka Čády se seskupili: mimořádný profesor národního hospodářství a finanční vědy Vladimír Vybral a docenti (v „úředním" sledu) Vladimír Kubeš, navržený již v roce 1938 na mimořádného profesora, Hynek Bulín a velký znalec národního hospodářství Václav Chytil.

Koncem května 1945 jsem byl z pověření vyslán do Prahy s těmito návrhy na řádné profesory: Jaroslav Stránský pro právo a řízení trestní, Adolf Procházka pro civilní řízení soudní, Vladimír Vybral pro národní hospodářství a finanční vědu, Vladimír Kubeš pro právo občanské a právní filozofii, Jaroslav Pošvář pro právo správní a Václav Chytil pro národní hospodářství.

V Praze jsem se především seznámil s Dr. Prokopem Drtinou, jenž pod přízviskem Pavel Svatý mluvíval z Anglie k českému národu, jeho řeči přímo fascinovaly všechny poctivé Čechy a v nejhorších dobách nacistické zvůle posilňovaly a utvrzovaly v nás odpor. Byl to muž střední postavy, ušlechtilého a výrazného obličeje a vyrovnaně klidného vystupování. Byl synem proslulého českého filozofa Františka Drtiny.

Ministrem školství byl tehdy prof. Dr. Zdeněk Nejedlý, výrazná česká osobnost, jehož velké dílo o T. G. Masarykovi kdysi velmi upoutalo mého otce i mě. Nejedlý nebyl právě v Ministerstvu školství a měl nějakou politickou přednášku. Hned jsem tam jel, v přestávce jsem ho vyhledal, vysvětlil jsem mu, oč jde, a jeho reakce byla nesmírně bystrá a pohotová. Podepsal všechny návrhy a toliko se zastavil u návrhu na Jaroslava Pošváře.

„Jak to, že navrhujete člověka, jenž během celého protektorátu sloužil v Ministerstvu vnitra?" Nezbývalo mně nic jiného, nechtěl-li jsem se vrátit bez Pošvářova jmenování, než – bohužel proti pravdě – prohlásit: „Pane ministře, Pošvář byl tam námi poslán." Poté ministr Nejedlý i tento návrh podepsal. Ještě jsem si poslechl závěr jeho přednášky, kde mě upoutala tato věta: „Všechno, co řekne Stalin, je na beton."

Další řízení bylo rychlé a hladké a se všemi jmenovacími dekrety podepsanými prezidentem republiky Dr. Edvardem Benešem jsem se vrátil do Brna k plné spokojenosti.

Zahájení přednášek bylo kouzelné. Před přeplněnou aulou maximou padala slova o významu spravedlivého právního řádu a vysoce kvalifikovaných právníků, o právní jistotě a svobodě člověka na vnímavou půdu zkypřenou utrpením mnohaletého bezpráví, a nacházela až neuvěřitelný ohlas. Zahájil jsem ihned přednášky jak z práva občanského, tak z právní filozofie, a posluchárny byly vždy plné. Prožíval jsem chvíle nadšení, ba opojení. Brzo jsem začal také diktovat novou knihu „Právní filosofie XX. století (Kantianismus, fenomenologie a teorie myšlenkového řádu)," která vyšla počátkem roku 1947 a brzo poté byla poctěna Cenou osvobození země Moravskoslezské. Vydával jsem také skripta z práva občanského, především celé právo věcné.

Ihned začaly zkoušky. Šlo především o studenty, jimž uzavření vysokých škol na podzim 1939 znemožnilo dokončit studia. Bylo také mnoho těch, kteří se vrátili z koncentračních táborů, z vojenské služby v zahraničí, avšak: i těch, kteří už léta byli renomovanými juristy, neměli však doktorát, i když zastávali vysoké funkce, a toužili po něm, ať už oni sami nebo jejich manželky. Kupodivu také množství žen brněnské společnosti se rozhodlo dokončit svá studia doktorátem.

Nával na zkoušky státnicové i rigorosní byl ohromný. Některé dny jsem absolvoval i přes sto zkušebních úkonů. Nezřídka jsem zkoušel od rána do večera. Kromě církevního práva byly to všechny zkušební předměty, i když nejvíce právo občanské, právo římské a pak civilní řízení soudní.

Jednoho dne jsem začal rigorosní zkoušky od půl osmé hodiny ranní. Zkoušel jsem nepřetržitě a byly asi dvě hodiny odpoledne. Byl jsem velmi unaven, bolela mně hlava a značně pobouřen, že asi z osmdesáti kandidátů, co již zkoušky složili, jen málo z nich prokazovalo přiměřené znalosti, a já jsem těm neznajícím nedovedl dát nedostatečně. Rigorosní zkoušky se skládaly v pracovně toho kterého profesora. Pojednou se mě zmocnil strašný vztek na nízkou úroveň vědomostí, na mou neschopnost nechat někoho propadnout – většina z nich se odvolávala

na utrpení v koncentračních táborech, na zásluhy v bitvách, na ilegální činnost a na mnoho jiného. Pevně jsem se rozhodl, že od této chvíle každému ze zbývajících asi čtyřiceti kandidátů ukáži, jak se zkoušelo za první republiky a že konečně se bude objevovat známka „nedostatečně".

Seděl jsem za pracovním stolem, před kterým na druhé straně bylo křeslo pro zkoušeného, hlavu jsem měl v dlaních a ani jsem se nepodíval, když po zdvořilém zaklepání vstoupil nějaký další kandidát, přistoupil ke stolu, podal mně přihlášku ke zkoušce z civilního řízení soudního. Já jsem jen pokynul, hlavu stále v dlaních, aby si sedl. Kandidát byl předurčen, že dostane nedostatečnou. Položil jsem mu středně těžkou otázku s tím, že samozřejmě mně ji nezodpoví a půjde. Jaké bylo mé překvapení, když jsem uslyšel vyrovnaný hlas a slova svědčící o znamenitých vědomostech. Místo toho, abych se uklidnil a uznal, že mé rozhodnutí o propadání je nesmysl, byla má reakce právě opačná. Kladl jsem otázky jednu za druhou, neustále těžší a těžší, a přitom stále jsem se na zkoušeného ani nepodíval. Nakonec jsem si začal rozpomínat na všechny „chytáky" z ne tak příliš dávných dob, kdy jsem se sám připravoval na zkoušky, jako např. jaká je nejkratší lhůta v exekučním řízení, v konkursním řízení atd. – a pořád jsem slyšel vynikající odpovědi. To trvalo přes půldruhé hodiny, až konečně udolán jsem zvedl hlavu. Spatřil jsem muže, přes šedesát roků starého, v žaketu, s tvrdým a zcela promáčeným límečkem od naškrobené bílé košile, s pulsujícími žilami na spáncích a se zplihlými řídkými, téměř bílými vlasy.

Vytřeštěně jsem se na něho podíval: „Jaké je vaše povolání?" „Prosím, jsem předseda prvního civilního senátu krajského soudu." „Proboha, proč jste to neřekl hned?" „Prosím, pane profesore, vy jste se neráčil ptát."

Vztek ulehl jak pes vypráskaný (Machar), napsal jsem mu „výborně" s třemi hvězdičkami (to bylo vůbec nejvíc, co jsem kdy komu dal) a ze zbývajících kandidátů nepropadl už žádný.

Byly ovšem také příjemnější zkouškové chvíle. Byl horký červen 1945, zkoušel jsem ve své pracovně rigorosa z práva římského. Po zaklepání vstoupila víc než půvabná a velmi opálená dívka v minisukních a na můj pokyn, aby usedla do křesla, to nějak nepostřehla a sedla si na stoličku

vedle mě, kde sedávala při diktátu sekretářka. Dala si nohu přes nohu a očekávala otázky. Na první odpovídala velmi slabě, a stejně tak na druhou, třetí i čtvrtou. „Slečno, je to velmi slabé“, říkám a dodávám, že to vypadá na nedostatečnou. „Proč jste si vůbec vybrala práva?“ „Pane profesore, to můj tatínek chce, abych studovala práva, abych jednou mohla převzít jeho podnik.“ „Moc obratně nereagujete, ale dám vám ještě jednu otázku; nebudete-li ji znát, propadnete a užiji svého práva veta.“ K mému údivu odpověděla dobře a odcházela s minus dostatečnou.

Pak přešla do druhého studijního oddílu (judiciálního), horlivě navštěvovala všechny mé přednášky z práva občanského i semináře, vždy jednou za čtrnáct dnů se objevovala v mé pracovně s dotazy na literaturu, a druhou státní zkoušku i rigorosum složila velmi úspěšně. Pak se mi ztratila z dohledu. Až na podzim 1947, když jsem právě diktoval paní vedoucí Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, kde jsem byl ředitelem, a pracovny byly v přízemí budovy právnické fakulty, slyším zvonění od vstupních dveří a dohadování se. Přerušil jsem diktování a nervózně jsem požádal paní vedoucí, aby vykázala každého, že musím nutně dokončit diktát. Slyším další dohadování, otevírají se dveře do mé pracovny vstupuje v rozpacích paní vedoucí s tím, že dáma neuposlechla a trvá na rozmluvě. Podívám se a kupodivu byla to ona známá z římského práva. Stále rozzloben se ptám: „Co si přejete?“ „Mluvit s vámi, pane děkane.“ „Tak mluvte!“ „Prosím, jen mezi čtyřma očima.“ Podíval jsem se na paní vedoucí a v jejím pohledu se mně zdálo jemně ironicky chápající porozumění a paní vedoucí odešla. To mě rozzlobilo ještě víc, když tu přistoupila ona půvabná dívka ke mně víc než těsně. „Pane děkane, před půl hodinou jsem složila poslední rigorosní zkoušku za dosažení hodnosti doktorské, a tak už nemusíte mít žádné zábrany.“ Funkce přináší s sebou mnoho. Hrdinný sedmdesátiletý tenor, když zazpívá Lohengrina a octne se ve své šatně, je zasypán důvěrnostmi mladičkých dívek. Nevím, zda to byla tehdy u mě funkce, avšak nakonec to vůbec nebylo nemilé.

Kapitola 20

Očisťovací akce

S prvními měsíci činnosti právnické fakulty byly spojeny také různé „očisťovací“ akce, zpravidla vyvolávané právě těmi, kdo měli co zakrývat za své chování za protektorátu. Rovněž na půdě univerzity byly vytvořeny „senáty“ pověřené v pochybných případech průzkumem chování studentů v době nesvobody.

Jednomu takovému „senátu“ jsem předsedal. Pojednou jako obviněný vstupuje mladík, jenž se představuje jako Majda a je obviněn, že studoval na jakési říšsko-německé univerzitě. Ihned jsem prohlásil, že na jeho místě mám stát já sám a že podám příslušné vysvětlení proč. Za protektorátní doby nejkrutějšího popravování přišla jednoho dne za mnou paní Majdová, vdova po známém středoškolském profesoru a sportovci, zcela zničená a vyprávěla mně, že právě popravili jejího bratra, že je navíc ohrožen i její syn, avšak že přes nějaké dobré známé je zde možnost, aby syn byl přijat jako posluchač na německou univerzitu. To však pokládají ona i její syn za těžko slučitelné se ctí českého studenta. Na druhé straně jako matka vidí aktuální nebezpečí, že její syn bude zatčen a popraven. Tehdy jsem jí okamžitě doporučil, aby syn využil tuto možnost a studoval v Německu a že bude záležet jen na něm, aby tam nejednal proti svému svědomí a přesvědčení. Student Majda byl samozřejmě ihned osvobozen a já jsem měl teplý pocit, že jsem tehdy za protektorátu i před naším „senátem“ jednal, jak bylo mou povinností.

Krátce po osvobození začal střídavě působit na fakultě také nějaký pracovník Ministerstva vnitra, člověk slušný, plnící ovšem své úřední povinnosti. Vyptával se neustále na činnost prof. Dr. Rudolfa Dominika za protektorátu. Dominik byl velmi ostře logicky uvažující myslitel a co já sám jsem ho poznal, byl důsledný, přísný a čestný, ovšem pravděpodobně s dvěma nebo třemi základními chybami: bezmezně ctižádostivý, toužící

FINANČNÍ PROKURATURA
BRNO
--závodní výbor -----

P O T V R Z E N Í .

Závodní výbor finanční prokuratury v Brně potvrzuje, že z technických důvodů nebylo dosud u zdejšího úřadu provedeno řízení, týkající se očisty v řadách veřejných zaměstnanců.

Pokud však je zde známo, choval se JUDr. V l a d i m í r K u b e š , řádný profesor právnické fakulty Masarykovy university v Brně, bývalý vrchní komisař finanční prokuratury v Brně, vždy jako řádný Čech. Zradou demokratických zásad Československé Republiky a kolaborantstvím se neprovinil. Toto jeho řádné chování se projevilo v celé jeho úřední činnosti, jakož i řadou zásahů, jimiž sebotoval nacistické úsilí o nasazení našich zaměstnanců v pracovním programu německé říše. Dr. Vladimír Kubeš pracoval také co nejaktivněji proti zrušení finanční prokuratury v Brně - jediného ještě česky vedeného úřadu na Moravě - o něž usilovalo bývalé německé státní ministerstvo.

V Brně, dne 13. června 1945.

Předseda závodního výboru
finanční prokuratury:

i po politické kariéře a nakonec příliš se strachující o svůj život, což je ovšem více nebo méně dáno každému člověkovi. Tzv. hrdinové à tout prix se zpravidla lámou a v dobách ohrožení se stávají udavači. Dominik byl za první republiky zprvu sociálním demokratem. Příliš ctižádostivý a schopný k větším úkolům, než to chtěla vidět jeho politická strana, nedostal poslanecký mandát, přeplul celé moře a stal se členem fašistické strany Gajdovy, která mu poslanecký mandát dala. Pokud vím, nikdy se nedopustil ničeho nečestného a i za okupace se v zásadě choval jako Čech. Bohužel však vstoupil do tzv. kuratoria, což byla organizace nenáviděná českými lidmi. Myslím, že Dominik to učinil ze strachu, aby se nějak zaštítil. Bydlel v těsné blízkosti Kounicových kolejí a slyšel výstřely popravčí čety z Kouniček. Čáda i já jsme vyšetřovateli řekli, že není nám nic známo, že by se Dominik za protektorátu choval nečestně. Jinak ovšem prof. Vladimír Vybral, jenž sám za protektorátu na Vánoce jako své nejoblíbenější knihy udával pro anketu Lidových novin na prvních místech knihy německé, které se právě „nosily", a za protektorátu se vůbec neměl špatně. Podle známého železného zákona je nezbytné osvědčovat za změněné politické konstelace neobyčejnou horlivost. Proto proti Dominikovi vypovídal i před Národním soudem. Dominik prý napadl jeho svědeckou horlivost, označil ho za předpojatého a na předsedovu otázku, z jakého důvodu, Dominik prohlásil, že nechal Vybrala u rigorosa ze správního práva pro naprostou nevědomost propadnout, a od té doby ho Vybral nenávidí. Dominik byl odsouzen k třem rokům a brzo zemřel. Po procesu jsem položil Vybralovi otázku: „Bylo ti to zapotřebí?" Jak se později ukázalo a jak se o tom na patřičných místech ještě zmíním, nebyl Vybral dobrým člověkem.

Nelze rovněž pominout činnost zřízených mimořádných lidových soudů, soudní to instituce, proti jejímuž rozsudku nebyl dán odsouzenému žádný opravný prostředek. To znamená, že odsouzení k trestu smrti – a tímto absolutním trestem se v těch dobách a i později vůbec nešetřilo – bývali během několika málo hodin popravováni. Činnost těchto soudů budu zde demonstrovat na jednom tragickém případu.

Dr. Karl Schwabe byl za první republiky známým brněnským advokátem. Již v té době byl zapřisáhlým Němcem, byl také odsouzen pro politický delikt ke dvěma rokům žaláře, ale nadále potom vykonával svou advokátní praxi. Krátce po okupaci stal se viceprezidentem země Moravskoslezské, ve skutečnosti úřadujícím jejím prezidentem. Byl jmenován také Standartenführerem. Advokátní kancelář běžela samozřejmě dál a v čele této advokátní kanceláře byl jako jeho první koncipient rovněž Němec, Dr. Alfred Dressler. Za pomoci svého šéfa Dr. Schwabeho se mu podařilo také zachránit přes celou dobu protektorátu svou manželku, která byla židovka. Z vlastní zkušenosti vím, že Dr. Schwabe ve své vysoké funkci pomáhal víc než účinně a obětavě při zachraňování českých lidí před Gestapem a před nejrůznějšími pronásledováními. Mluvil česky, byl čestný a kavalírský. Již tehdy jsem si uvědomoval, že takový německý nacista vykonal pro český lid nepoměrně více než všichni ti Češi, kteří pro svého bližního neučinili vůbec nic, ba v případě potřeby dokonce udávali.

Po osvobození byl Dr. Schwabe zatčen a postaven před mimořádný lidový soud. Na druhý den v denním tisku jsem se dočetl, že byl odsouzen k trestu smrti a rozsudek byl ihned vykonán. Četl jsem tam také, že svědci vypovídali proti Dr. Schwabemu s výjimkou tří svědků, kteří vypovídali v jeho prospěch, mezi nimiž byl také univerzitní profesor Vladimír Kubeš. Byl jsem přímo zdrcen. Snad jsem měl v jeho prospěch uvést ještě další skutečnosti. Zjistil jsem také, že rozhodující byla pro jeho odsouzení svědecká výpověď vedoucího jeho advokátní kanceláře, o něhož se po celou dobu protektorátu Dr. Schwabe velmi obětavě staral a celou rodinu ochránil, Dr. Dresslera. V prvých dnech jsem to vůbec nečekal. Potom se po jednou objevil u mně na fakultě brněnský advokát Dr. Karel Křepelka, jenž měl také velké ambice politické v rámci sociální demokracie, byl levou i pravou rukou Dr. Ečera, a navíc měl rovněž ambice vědecké a chtěl se u mně habilitovat. Sděloval mně, že jeho velký přítel Dr. Dressler den před soudním přelíčením s Dr. Schwabem přišel k němu do bytu a že se celé odpoledne i velkou část noci spolu radili o tom, jak má Dr. Dressler vypovídat, zda podle pravdy nebo podle toho, jak se po něm oficiálně žádá. Dr. Dressler chodil těsně po osvobození s označením jako Němec. Nakonec oba dospěli

k závěru, že bude vypovídat tak, jak se po něm žádá. Dr. Schwabe byl popraven, Dressler se dostal do Ministerstva spravedlnosti a tam se stal jedním z náměstků ministra. Když jsem byl ve výkonu trestu, byl jsem jednou v noci probuzen – bylo to na Příbramsku – a odveden na velitelství. Tam seděli dva pánové, pravděpodobně z Ministerstva vnitra, a ti mně položili otázku: „Co víte o Alfrédu Dresslerovi a Dr. Karlu Křepelkovi?"

„Dr. Křepelka byl jednu dobu po mém zatčení mým právním zástupcem, avšak jen zcela krátce, a Dr. Dressler mě nenáviděl a stál v popředí všech akcí proti mně."

„Na to se Vás neptáme. My chceme vědět, jak to bylo se záležitostí popraveného Dr. Schwabeho." Podotýkám, že Dr. Dressler už nebyl na Ministerstvu spravedlnosti, poněvadž se prý objevilo, že za protektorátu byl nacistou.

Pověděl jsem vyslýchajícím orgánům po pravdě, co o té celé záležitosti vím.

„Tudíž Dr. Schwabe byl odsouzen k trestu smrti na základě výpovědi Dr. Dresslera?"

„Přestože soukromě si to myslím, nemohu zatím nic takového závazně prohlásit, dát do protokolu a podepsat. Jsem přece představitel právního řádu a na podkladě pouhé domněnky nesmím nic takového potvrzovat. Prosím pánové, obstarejte mně veškerý soudní materiál, já ho důkladně prostuduji a pak vám závazně řeknu, zda ano či nikoliv."

Vyslýchající orgánové to pochopili a mohl jsem jít spát. Žádný materiál mně dodán nebyl.

Kapitola 21

Další dění a počátek příprav nové ústavy

Přednášky na fakultě zahájil i Platon české právní filozofie, velký znalec práva ústavního a nejoddanější ctitel Arthura Schopenhauera, František Weyr. Fakulta začala dostávat svůj starý lesk. Politicky činnými – i když snad jen na okraji – byli Chytil a Vybral, a to v Československé straně lidové, kam směřoval i Weyr, píšící vynikající úvodníky do Lidové demokracie. Já sám jsem nakonec vstoupil do Československé strany národně-socialistické.

V rámci svého předvolebního úsilí o získání vysokoškolských studentů přišla Komunistická strana Československa s vážně míněným podnětem, aby se zreformoval systém zkoušek na právnických fakultách a namísto tří ucelených zkoušek státnicových a tří rigoróz, při nichž vždy v jednom dnu se zkoušely čtyři, resp. pět předmětů, byly zavedeny zkoušky jednotlivé, takže studenti se třeba napřed naučí právo římské, složí zkoušku, pak se učí právním dějinám československým, z nichž pak rovněž složí zkoušku, atd.

Brněnská právnická fakulta ostře vystoupila proti tomuto námětu. U tehdejšího předsedy vlády Zdeňka Fierlingera se konala užší komise, do níž jsem byl fakultou vyslán také já. Jednání se zúčastnili ministři prof. Procházka, prof. Nejedlý, rovněž rektor Karlovy univerzity matematik prof. Bydžovský a několik málo dalších. Jednání se konalo večer ve Fierlingerově vile.

Fierlinger nás mile uvítal a vyzval nás, abychom se vyjádřili k tomuto námětu. Jako jeden z prvních se přihlásil pan rektor Bydžovský a s velkou vervou mluvil pro komunistický návrh na dílčí zkoušky. Sotvaže domluvil, ihned jsem zvedl ruku.

„Vaše magnificence pane rektore, kdyby se zde jednalo o úpravě studia matematiky a geometrie, dávám vám své čestné slovo, že bych se zájmem naslouchal, ale do debaty bych vůbec nezasahoval, poněvadž tomu dokonale nerozumím. Doslova totéž platí o vás. Vy jste vynikající matematik a geometr, nemáte ale vůbec zdání o právu a právnickém studiu, a přesto horlivě souhlasíte."

Vedle mě sedící ministr Nejedlý s jiskřivýma a trochu naironizovanýma očima se obrací ke mně s otázkou: „To, pane profesore, zřejmě zde nemám ani já co pohledávat." Usmál jsem se a říkám: „U vás, pane ministře, bych snad udělal výjimku. Vy jste byl pět měsíců ministrem školství, a tak zřejmě jste se trochu obeznámil s právnickým studiem."

Nejedlý se smál a nebyl vůbec uražen. Nakonec ovšem návrh na dílčí zkoušky byl přijat.

Počátkem roku 1946 byl jsem pozván, abych se v Praze zúčastnil schůzky předních členů strany národně-socialistické, na níž se měly projednávat přípravy nové ústavy. Přítomni byli předseda strany Dr. Petr Zenkl a další členové předsednictva strany, zejména ministr spravedlnosti Dr. Petr Drtina a poslankyně Dr. Milada Horáková.

Na této schůzce došlo k zajímavé rozmluvě o připravovaném odsouzení členů bývalé protektorátní vlády. Na otázku, s jakými tresty se předběžně počítá, odpověděl Dr. Drtina, že bohužel pro značné naléhání KSČ bude musit být vydán alespoň jeden trest smrti a že to asi postihne bývalého předsedu protektorátní vlády, velkého znalce práva ústavního, univerzitního profesora Dr. Jaroslava Krejčího. Ihned jsem vyrazil a řekl, že pak půjde o justiční vraždu. Na několika konkrétních případech za Krejčího protektorátní činnosti jsem ukázal na jeho velké zásluhy o české občany během protektorátu. Nikdy nezapomenu, jak se za tato má slova plně postavila ušlechtilá žena poslankyně Horáková, po Únoru protiprávně odsouzená k trestu smrti provazem a také popravena. K žádnému odsouzení k absolutnímu trestu u členů protektorátní vlády pak již nedošlo.

Kapitola 22

Luhačovický sjezd

V srpnu 1946 se konal II. sjezd osvětových, školských a tělovýchovných pracovníků v Luhačovicích. Tomuto sjezdu jsem předsedal. Sjezdu se zúčastnili také Zenkl, Drtina a další. Na sjezdu jsem měl přednášku o významu a potřebě práva. Mezi jiným jsem tam uvedl: „Náš československý lid si uvědomil, resp. uvědomuje, zásadní význam a potřebu práva zejména důsledkem tří velkých skutečností patřících jednak době nedávno minulé, jednak ještě přítomnosti.

Především byla to doba naší nesvobody, našeho ujařmení nacistickým ‚nadčlověkem'. To byla skutečná negace práva! Sféra tzv. práva veřejného přestala být v podstatě důsledkem zásadní závislostní povahy orgánů veřejné správy na německých vedoucích místech vůbec sférou právní. Jedině ve sféře práva soukromého, pokud byla vykonávána českým soudcem, jehož vysokým kvalitám odborným i mravním, zvláště také ve smyslu národním, budiž vzdána čest, chvála i upřímný dík, zažívali jsme pocit, že přece jen právní řád nevyhynul úplně.

Tehdy si český člověk uvědomil propastnost myšlenky, že by nemělo býti právo na tomto světě a poznal, že lidský život bez úpravy právní by byl prostě nemyslitelný a že bez vůdčích právních idejí, totiž ideje spravedlnosti a právní jistoty, by patrně nemělo smyslu, aby na světě žili lidé.

Co bylo přirozenější, než že český člověk po celých šest let německé okupace po ničem jiném netoužil tak horoucně, jako po návratu práva, po tom, aby myšlenka spravedlnosti a právní jistoty znovu vedla soužití lidí na tomto našem území. A jest určitým psychologickým nepochopením tohoto evidentního faktu, že ‚Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků', přijatý na prvé schůzi vlády dne 5. dubna 1945 v Košicích, nezdůraznil hned v úvodních větách tuto skutečnost

GENERÁLNÍ TAJEMNÍK
ČESKOSLOVENSKÉ STRANY NÁR. SOCIALISTICKÉ

Kr./Mir.-37.888/46.

Praha 2. září 1946.

Vážený bratře předsedo,

předsednictvo strany ve své poslední schůzi vyslechlo zprávu o průběhu "Sjezdu kulturních a osvětových pracovníků", který byl uspořádán ve dnech 23.-25.srpna t.r.v Luhačovicích. Bylo konstatováno, že sjezd měl velký morální úspěch, a jeho zdařilý průběh, který měl velikou odezvu v kruzích mimostranických, přinese jistě značný prospěch v další výchově našich kulturních pracovníků.

Předsednictvo strany děkuje Ti proto za péči, kterou jsi sjezdu věnoval, a jeho dík patří také všem Tvým spolupracovníkům, členům zemské kulturní rady.

S bratrským pozdravem

Ústřední sekretariát Č. strany Národně-socialistické v Praze.

Doc.dr.Vladimír Krajina.

Bratr
Dr.Vladimír K u b e š , univ.profesor,
B r n o - Úvoz 19/III.

se slavnostním ujištěním, že nyní opět bude vlát v našich zemích prapor spravedlnosti a právních jistot, tudíž prapor práva, pevného a jasného našeho právního řádu.

Nevím, zda toto nedostatečné zdůrazňování ideje právní v košickém programu nebylo jednou z příčin druhé skutečnosti, při níž československý lid poznal naprostou potřebu a suverénní význam práva pro lidský život: totiž skutečnosti, že po našem osvobození nebylo bez výhrady vždy slouženo vznešené myšlence práva, ba že často jsme se setkávali s jevy, které znamenaly její přímé popření. Byl to úkaz takřka nevysvětlitelný. Po dlouhých letech úpěnlivého volání po právu, po spravedlnosti a právní jistotě zmítal se český i slovenský člověk ve vlnách jinak utvářeného, ale přesto přece jen značného bezpráví, zatímco očekával ve spravedlivém přesvědčení, že prapor práva – to znamená však, jak v dalším uvidíme, prapor lidství – pokryje celou naši vlast. Pro učitele práv bylo trapno slyšet stále dotazy adeptů právní vědy, má-li studium práva vůbec ještě nějaký smysl. Do tohoto neblahého ovzduší pak velmi ‚vhodně' zapadlo, když jsme v oficiální publikaci, kterou vydalo Ministerstvo informací a nazvalo ‚Vzkaz Sovětskému svazu', s úžasem četli, že přijde doba, kdy užívání práva se stane stejně zbytečným, jako se stalo užívání pazourku a kněžské tógy. Hlasy zastánců právní myšlenky byly označeny za hlasy reakcionářů. Náš soudce, náš český soudce, jenž jediný hrdinně nám dával dar pocitu právního během německé okupace, byl napaden. Dialekticko a historickomaterialistické založení marxismu nezdálo se být příznivou půdou pro uplatňování ideje práva. Do této tendence nepříznivé právu zapadá ještě jeden zjev dneška. Volání po revizi rozsudku s tzv. protektorátní vládou. Nestranný soudce rozhoduje v rámci a na základě právní normy v pravém slova smyslu revoluční: na základě právní normy o národním soudu. A přece se najdou hlasy, které mají tu neslýchanou odvahu chtít tento právoplatný a definitivní rozsudek národního soudu revidovat. To by znamenalo konec soudcovské nezávislosti a triumf moci, jež důsledkem svého závislostního poměru musí být věrnou služebnicí politického vlnobití nad vznešenou myšlenkou svobodného a nezávislého československého soudce. Génius českého národa však přece jen nezklamal. Lid sám, zdravý československý

lid poznal, že právo nesluší ztotožňovat se špatně pochopeným byrokratismem a že prostě bez práva by bylo soužití lidí asi nepředstavitelné. Nejpádnějším důkazem toho je ‚Budovatelský program vlády' přednesený v Ústavodárném Národním shromáždění dne 8. července 1946 s jeho slavnostním provoláním, že ‚vláda prohlašuje, že je ve všem svém konání a jednání prodchnuta pevným rozhodnutím zajistiti, aby ve všech úsecích veřejné správy byly zachovány zákony republiky, aby všichni občané respektovali právní řád, který jsme si sami dali' s jeho zdůrazněním, že je nutno chránit ‚bezpečnost osoby a bezpečnost národního a soukromého majetku' a bdít, ‚aby se každý poctivý občan republiky mohl v klidu a bez obav věnovati své práci a svému povolání', s jeho slavnostním (ujištěním, že ‚volbou Ústavodárného Národního shromáždění se počíná nové období našeho národního a státního života v osvobozené vlasti: období ústavněprávního zakotvení výsledků našeho národně osvobozeneckého boje proti cizáckým vetřelcům, jakož i výsledkům tvořivé i budovatelské práce našeho lidu v prvém roce po osvobození', a že ‚nová Ústava zaručí plnou rovnoprávnost žen, svobodu osobní a občanskou – svobodu náboženského vyznání, svobodu tiskovou, svobodu projevu, shromažďovací a spolčovací, svobodu vědeckého bádání a svobodu uměleckého projevu, jakož i všechny ostatní osobní a politické svobody zaručené dosavadní ústavou' a že ‚soudnictví bude vykonáváno nezávislými soudy'.

Konečně je to třetí skutečnost, jež poutá pozornost československého občana k myšlence práva. Jsou to přípravy spojené se základním zákonem republiky, tj. s novou ústavní listinou."

V dalším obsahu své luhačovické přednášky jsem již tehdy nastínil základní myšlenky, z nichž by měla vycházet naše nová ústava. Mezi jinými uvedl jsem také, že důsledkem toho, že chceme a musíme chtít se se svým státem zapojit do všelidské organizace, tj. do Organizace spojených národů, je nezbytné, abychom mezinárodní právo považovali za nadřazené jednotlivým státním a právním řádům. „Jedině tak můžeme dospět k světové právní organizaci, která nám pro budoucnost zajistí mír a klid světa, to, po čem lidstvo od tisíciletí stále marně touží. Proto považujeme mezinárodní právo za právo s větší normativní kvalitou, než ji mají právní

V Brně dne 31.srpna 1946.

Slovutný pane profesore!

Neměl jsem možnost s Vámi hovořit o krásném průběhu a mimořádném úspěchu Luhačovického sjezdu. Lví podíl na tom náleží Vám.

Já však Vám píši proto, abych Vám zatím touto cestou za české soudce srdečně poděkoval za slova uznání a zastání v jejich dnešním těžkém boji o soudcovskou nezávislost a platnost pevného právního řádu.

Byť soudcové byli připraveni o svoji stavovskou organisaci, najde se vhodná cesta, aby Vám za Vaši skvělou obhajobu veřejně poděkovali.

S projevem dokonalé úcty a srdečnými pozdravy

řády jednotlivých států. Jen ten stát je opravdu státem, který za stát uznává právo mezinárodní.“ V té souvislosti jsem rovněž uvedl, že se domnívám, že „mezinárodní společenství demokratických států nakonec činem prokázalo, že sankce, která je jedním z charakteristických rysů práva jako celku, zde jest, že zde jsou po ruce určité donucovací prostředky, které ovšem jsou jinak uzpůsobeny než donucovací prostředky, které zná státní právní řád.” Na příkladu nacistického Německa můžeme to jasně demonstrovat: Německo jako jeden ze států stálo pod pravidly práva mezinárodního, a to až do té doby, kdy prohlásilo, že se necítí vázáno mírovými smlouvami. Tím a poté dalšími činy, které měly vzápětí za následek vznik druhé světové války, německý stát se vědomě postavil mimo onu velkou pyramidu, jež přes právo mezinárodní vyúsťuje až v nejvyšší normě jako svém vrcholu. To znamenalo, že Německo se postavilo mimo sféru práva, a tudíž pojmově již tím samým přestalo být státem v pravém smyslu toho slova. Bylo úkolem organizace reprezentující mezinárodní právní společenství, aby Německo bylo přinuceno znovu vstoupit do oné pyramidy znázorňující světový právní řád, tj. zařadit se se svým právním řádem pod právo mezinárodní. Musela nastoupit sankce: válkou bylo Německo k tomu donuceno. Je vidět, že žádný stát nemůže beztrestně vystoupit z tohoto mezinárodního společenství. I na poli mezinárodního práva je vidět nesmírný, ba určující význam právní myšlenky.

V přednášce jsem mluvil rovněž o revoluci, o právní kontinuitě, o revolučním právním řádu. Právní teoretikové hledali usilovně nějaké normativní ohnisko nového právního řádu osvobozené československé republiky. Toto ohnisko bylo hledáno uvnitř v oblasti státního právního řádu. Ukázal jsem, že všechny tyto otázky je nutno řešit výlučně ze stanoviska nadřazené vrstvy právních norem, tj. ze stanoviska práva mezinárodního. Jednou ze zásad práva mezinárodního jest, že právo mezinárodní uzná tu moc v jednotlivém státu, která se na dotyčném území dovede fakticky prosadit. Tak např. revoluce přechází do oblasti právní – brachylogicky řešeno – v tom okamžiku, jakmile revoluční orgány se dovedou mocensky prosadit a současně zaručit výkon práva, to jest výkon spravedlnosti a právní jistoty na dotčeném státním území. Mluvil jsem také o tom, že se mnoho mluví

o revolučním právním řádě a že jsme byli svědky toho, že jednotlivé orgány tvořily právo podle své vlastní představy o revoluci a o právu, a byli jsme na hranicích toho, abychom ze sféry řádu přešli do sféry chaosu. Je třeba ale nekompromisně zastávat názor, že všechny revoluční myšlenky musí dojít svého výrazu ve vrstvě, resp. ve vrstvách abstraktních právních norem, to je, že musí být oděny do roucha, ať už dříve dekretů prezidenta republiky nebo nyní zákonů, vydaných jediným příslušným zákonodárným orgánem, tj. Národním shromážděním. V žádném případě však nelze ponechat jednotlivým normotvorným orgánům nižším, národním výborům nebo soudům, aby vydávaly svá rozhodnutí podle svých vlastních představ o právu a o revoluci, o tom, co vyžaduje blaho lidu a státu.

Zabýval jsem se také v přednášce ideou humanitní, jež je ideou vůbec nejvyšší. Každá kulturní hodnota je totiž vázána na společnost rozsahem největší a nepodmíněnou, to jest právě společnost lidská jako taková. Všechny jednotlivé společnosti vznikají, rostou a mizejí, jen lidstvo, lidství je věčné. Ony jednotlivé společnosti jsou totiž historické produkty, lidská společnost jest idea. Humanita žádá člověka o sobě a důsledkem toho také člověka jako součást celku.

Zabýval jsem se rovněž jednotlivými idejemi, z nichž bude muset vycházet naše nová ústava, to jest ideou demokracie, idejemi národa a samostatného a jednotného československého státu a nejvyšší ideou vůbec, ideou humanitní. Již tehdy jsem řekl, že košický program vychází z myšlenky dvou národů, národa českého a slovenského. „I když nejsme přesvědčeni zcela o správnosti tohoto výchozího stanoviska, přece jen bude nutno se zřetelem na košický program mluvit o národu Čechů a Slováků. V každém případě však jak Češi, tak Slováci musí upřímně chtít, aby všechny rozdíly – nechávám stranou, zda skutečné nebo jen zdánlivé – byly pokud možno v ústavní listině setřeny, aby z ústavní listiny nevyplývalo, že v případě Československé republiky jde o formu spolku států, ba přimlouval bych se, aby nešlo ani o stát spolkový, nýbrž aby ústavní listina byla pevným základním kamenem jednotného československého státu.“

Zdůraznil jsem jedině správnou zásadu, že stát, resp. jeho orgány, smí zakročovat proti jednotlivým občanům jen tehdy, když jim to právní řád výslovně dovoluje, že neplatí opak této zásady, totiž že jest jim dovoleno vše, co jim právní předpisy výslovně nezakazují.

Pokud jde o ideu socialistickou, zdůrazňoval jsem, že musí to být socialismus pokrokový, který je v plné harmonii s ideou politické demokracie. Je samozřejmé, že bude nutno, aby v ústavě došlo svého výrazu velké dílo dekretů o znárodnění peněžnictví, bání a hutí, přírodního bohatství, zdrojů energie a velkého i klíčového průmyslu. Na druhé straně bude ovšem také třeba, aby sektoru vyhrazenému soukromému podnikání, byl tento ráz ústavně zaručen, aby konečně zavládl v našem průmyslu klid a jistota, čehož je nezbytně zapotřebí, máme-li se hospodářsky dobře v budoucnosti rozvíjet.

Ostře jsem také vytýčil, že bude nutno hájit trojčlennost státních funkcí ve smyslu známého Montesquieuova učení o trojčlennosti mocí na moc zákonodárnou, soudcovskou a výkonnou, a to zejména z toho důvodu, že se nesmí učinit nic, co by se mohlo dotknout základního principu nezávislosti soudce. Naopak tento princip musí být v ústavě plně uplatněn.

Rovněž v ústavní listině musí být základní ustanovení o nezbytné zákonné organizaci politických stran. Tvorba skutečné vůle se totiž vytváří v politických stranách a ty dosud žijí ve stínu.

Plně jsem zdůraznil nutnost trialismu, totiž nutnost toho, abychom vycházeli z existence země české, země moravsko-slezské a slovenské.

Na otázku, kdo má sloužit lidu právem, jsem uvedl: „Demokracie, a to sebedůslednější, neznamená laicizaci ve smyslu primitivnosti. Z toho důvodu je třeba trvat na tom, aby právem svému lidu sloužili skutečně odborníci v právu. Je podivuhodné, že tato okolnost musí být právě u práva zvlášť zdůrazňována. Kdyby někdo prohlásil, že určité řemeslo nemá vykopávat řemeslník, jenž se tomuto řemeslu vyučil, nýbrž v zásadě neodborník, nebyl by považován asi za zcela normálního. Proč se se stejnou reakcí nesetkáváme u ‚řemesla' právnického? Vždyť tomuto ‚řemeslu' se je nutno vyučit stejně svědomitě jako každému řemeslu jinému. A budiž dovoleno říci, že u práva jde pravděpodobně o ‚řemeslo' nejobtížnější, ba že není

to už ani řemeslo, nýbrž, je to věda a umění v jednom. Již staří Římané říkali, že ‚ius est ars omnium artium maxima'. Tato nedůvěra k právníkům je ničím neodůvodněný přežitek starých dob, kdy právníci byli ztotožňováni se služebníky vládnoucí třídy. Dnes však je právník stejně členem národního společenství jako jím jest dělník, rolník nebo jiný pracovník, dnes rovněž právník jako syn svého lidu má smysl pro horce tepající puls svého lidu, pro jeho tužby a přání. On však dlouhým školením se naučil lépe přisluhovat svému lidu právem, on lépe dovede v každém jednotlivém případě postřehnout jádro, o které běží a rozhodnout tak, aby princip harmonie nebyl porušen. Proto nutno i na poli práva trvat nekompromisně na principu odbornictví, nikoli na principu primitivnosti."

Kapitola 23

Norimberský proces

K prvnímu norimberskému procesu, jehož předmětem bylo trestní řízení proti vedoucí garnituře nacistických předáků v čele s Hermannem Göringem, Rudolfem Hessem, Ernstem Kaltenbrunnerem, oběma velkoadmirály Raederem a Dönitzem, maršálem Keitelem, Seyß-Inquartem, „židobijcem" Streicherem, stranickým ideologem Rosenbergem, říšským vedoucím mládeže Baldurem von Schirachem a finanční hlavou „Třetí říše" Hjalmarem Schachtem, byla z Československa vyslána zvláštní komise, která se pod vedením generála Bohuslava Ečera, známého hledače nacistických zločinců, skládala z představitelů našeho veřejného života. Tak např. za soudcovský stav to byl znamenitý člověk a výborný právník Dr. Ivan Dérer, za vysoké školy já, za armádu armádní generál Novák atd.

Auty jsme vyjeli z Brna, u českých hranic se přenocovalo, a na druhý den jsme dojeli do Norimberku. Vzhled tohoto staroslavného města byl příšerný. Domy neexistovaly a ze sklepů zřícených domů vylézali jako krtci obyvatelé města, kteří zůstali naživu. Kupodivu se však zachovala soudní budova s věznicí, luxusní hotel a zámeček, který byl přidělen jako dočasné sídlo sovětské delegaci.

Byli jsme velmi dobře ubytováni v hotelu a na druhý den ráno jsme vstoupili do soudní síně. Dva příslušníci americké policie právě přiváděli jako prvního Hermanna Göringa. Byl k nepoznání. Zhubl o nějakých 40 kilogramů, byl v prosté světlešedé uniformě bez svých vyznamenání a přes ruku si nesl pléd; trpěl revmatismem. Poté postupně přiváděli další obžalované. I teď se projevovala známá nacistická subordinace a dril. Zpravidla každý z příchozích bývalých předáků se zastavil čelem k místu, kde seděl Göring, srazil podpatky a mírně se uklonil, aby pozdravil svého „Reichsmarschala" – teprve poté usedl.

Jako druhý byl přiveden bývalý „Vůdcův“ zástupce Rudolf Hess, jenž byl zřejmě na pokraji nervového a tělesného zhroucení. Druhý den se také jednání nezúčastnil. Právě toho dne jsme byli pozváni americkým plukovníkem, dočasným ředitelem věznice, aby nám ukázal cely vězňů. Některé cely prozrazovaly své dočasné „nájemníky“. Göringova cela svým barokním uspořádáním ukazovala oblibu svého obyvatele pro zvláštní nadnesenost. Do půlkruhu rozestavěné fotografie a zřejmá snaha o zlepšení vzhledu cely. To značně kontrastovalo se strohostí cely maršála Keitela. Hessovu celu americký plukovník neotevřel; pootevřel jen hlídací okénko. Jím jsme viděli Rudolfa Hesse, sedícího u stolku s hlavou v dlaních, a celé jeho tělo se neustále otřásalo.

Soudnímu tribunálu předsedal nejvyšší soudce Velké Británie a Irska lord Geoffrey Lawrence. Byl to menší pán, na sklonku středního věku, velmi vážně působící. Jen k němu se obžalovaní chovali s opravdovou uctivostí, zatímco vůči generálním prokurátorům jednotlivých států byli velmi agresívní, ba arogantní. Pamatuji se, jak jednoho dne vyslýchal obžalovaného Seyß-Inquarta jeden z prokurátorů. Šlo o ostrý slovní souboj, v němž se žalobce stále více ocital v nevýhodě. Zřejmě z toho důvodu byl nakonec nahrazen generálním prokurátorem Spojených států amerických Robertem Jacksonem, a teprve pak se pozice vyrovnala.

Celý proces probíhal totiž podle anglosaského trestního řízení. Předseda tribunálu více méně přihlížel souboji obžalovaného a prokuratury, mohl samozřejmě kdykoliv přerušit jednání a klást otázky. Stávalo se tak zaklepáním stříbrného kladívka na desku stolu. Rázem vše zmlklo, chování obžalovaných jako kouzelným proutkem zuctivělo a pan předseda kladl otázky.

Všechna tvrzení a skutečnosti musely být dokázány přímo před tribunálem. Při výslechu jednoho svědka – Němce – položil mu lord Lawrence otázku: „Pane svědku, jaká byla oficiální hierarchie vedoucích představitelů ve Třetí říši?“ „Na prvním místě stál“ – odpovídá svědek – „náš Vůdce Adolf Hitler, na druhém jeho zástupce Rudolf Hess, a na třetím říšský maršál Hermann Göring.“ „To není pravda“, volá Göring, „na druhém jsem

byl já a Hess na třetím místě.“ „Ano, ano, prosím o prominutí“, opravuje se svědek, „na druhém místě byl pan říšský maršál.“ Byla to sice pravda, ale přesto to ukazovalo, že Göringova autorita byla u Němců stále silná.

Když spáchal Göring před popravou sebevraždu požitím jedu, divili se všichni, jak se mohl vůbec k jedu dostat. Bylo to ovšem zcela jednoduché. V přestávkách soudního jednání mezi obhájci a jejich klienty se nacházela vždy hromada spisů, v nichž se obě strany prohrabávaly. Samozřejmě netvrdím, že to byl právě tento způsob, jak se Göring dostal k jedu. Ale jistě to byla jedna z možností.

Jednou byla naše delegace pozvána k předsedovi soudního tribunálu lordu Lawrencovi. Dal se se mnou do řeči a já jsem toho využil, abych zjistil, jaké jsou v Anglii platy univerzitních profesorů, zvláště v Cambridgi, kam jsem byl v roce 1945 pozván, abych tam jako profesor působil po dobu jednoho roku; tohoto pozvání jsem bohužel nevyužil. Po namáhavém přepočítávání dospěl lord Lawrence k tomu, že roční plat řádného profesora univerzity v Cambridgi, stejně jako v Oxfordu, činí našich 800.000 Kčs z doby první republiky. Byl jsem překvapen výší platu a hned jsem vznesl další dotaz: „Kolik činí plat nejnižšího soudce, jakým je např. u nás soudce okresní?“ „Jeden milión“. „To snad není možné, tolik?“, ptám se. Pan předseda se usmál a říká, na co jsem dodnes nezapomněl: „Pane profesore, Velká Británie není tak silná, aby si mohla dovolit přepych, špatně platit své soudce.“ Kolik hluboké pravdy, zkušeností a vpravdě komplexně dialektického přístupu k věci bylo v těchto moudrých slovech. Soudce opravdu nezávislý, soudce poslouchající jen zákon a své svědomí, soudce nemající věčný strach, zda bude znovu zvolen, soudce, jenž není pod diktátem funkcionářů panující politické strany – i takový soudce je jen člověk se všemi chybami. Proto mu musí společnost dávat tolik, aby odmítl každý úplatek.

Byly i opravdu příjemné zážitky. Jednou večer šla celá naše delegace do baru. Prostředí bylo velmi příjemné, když tu oznamuje jeden náš plukovník, stálý Ečerův zástupce v delegaci na norimberském procesu, že se očekává návštěva nevěsty velícího generála Ernesta Harmona, který byl narychlo odvolán do Londýna; jeho snoubenka přijde v doprovodu jeho dvou adjutantů. Tančit má dovoleno prý jen s nimi, a proto ji nemáme žádat

o tanec. V tom už zaznívaly fanfáry barového orchestru, zeširoka se otevírají křídla dveří a do sálu vplouvá skutečně okouzlující a velmi mladá žena v americké důstojnické uniformě s oběma adjutanty. Je uctivě a honosně vítána, usedá ke stolu, u něhož se pojednou objevuje také náš plukovník. Světla pomalu zhasínají a slyším zvuky tanga. Ten tanec jsem míval nejraději. Nedbal jsem vůbec na varování našeho pana plukovníka, rychle jsem vstal a u stolu jsem požádal pana plukovníka, aby mě laskavě představil milostivé paní. To se také stalo, uklonil jsem se a požádal o tanec. Dáma se mile usmála a bez dalšího se mnou šla na parket. Tančilo se americkým způsobem, to znamená v těsném přilnutí od hlavy až k patě. Byl jsem prostě okouzlen a začal jsem ji svou lámanou angličtinou ujišťovat, že v celém svém životě jsem dosud nic tak půvabného nespatřil. Dáma se mile usmívala a pojednou ryzí češtinou říká: „Pane profesore, jestliže raději mluvíte česky, tak se v tomto jazyku budeme dále bavit." Byl jsem prostě ohromen. Šlo o vdovu po vlastníkovi předního hotelu v Plzni, kde se ubytoval také generál Harmon, když se Američané do Plzně dostali. Pětačtyřicetiletý generál zahořel pochopitelnou láskou a touhou po krásné vdově a nabídl jí manželství. Tanec pokračoval dál, vše bylo nesmírně krásné, a my jsme tancovali a tancovali, až pojednou jsem zjistil, že už dlouhou dobu tančíme sami. Zavedl jsem půvabnou krajanku k jejímu stolu, políbil jí ruku a šel do své společnosti. Když jsem usedal, podívám se a vidím, jak oba adjutanti uctivě odvádějí svou svěřenkyni ze sálu.

Ještě o dvou příhodách, jedné velmi vážné a druhé, která na to hned následovala, a byla půvabná, bych se rád zde ještě zmínil. Jednoho dne bylo rozhodnuto, že naše delegace zavítá do vyhlazovacího tábora Dachau nedaleko Mnichova. Z Norimberka do Dachau to bylo nějakých 170 kilometrů. Brzo ráno jsme vyjeli a asi po třech hodinách jsme byli uvítáni v Dachau. Uvítal nás obvyklý nadpis „Arbeit macht frei" umístěný nad branou vstupu do tábora. Tábor byl ve správě Angličanů a byla tedy zaručena objektivnost. To, co jsme tam zažili, bylo prostě otřesné. Mýdla z lidského tuku, zmenšené hlavy bývalých vězňů, mučírny, zabíjárny a nakonec nám Angličané předvedli film, který natočili, se spoustou na kost vyhublých vězňů, jak je buldozer odhrnuje do jámy. Bylo to víc než strašlivé.

Poté jsem se podíval ještě do Mnichova, abych navštívil svého vzácného a milovaného strýčka Ing. Antonína Persche, jenž tam našel ubytování u svého bývalého velkého přítele z bývalé německé brněnské techniky Ing. Dr. Theimera. Strýček byl bohužel na několik dnů služebně mimo Mnichov, a tak jsem mu tam zanechal jen dva velké kufry, které pro tento účel připravila moje maminka, a odejel jsem zpět do Dachau.

K večeru jsme se vrátili do Norimberku a před naším hotelem na nás čekala již auta sovětské delegace, aby nás odvezla k přátelské večeři a posezení do zámečku, kde byli Sověti ubytováni. Jel jsem s prvním prezidentem nejvyššího soudu Dr. Ivanem Dérerem. Při výstupu z auta jsme již byli očekáváni, na každém schodu širokého vstupního schodiště stáli po obou stranách sovětští seržanti a dovedli nás do krásného přijímacího prostoru, v jehož pozadí jsem okamžitě spatřil za barovým pultem velmi krásnou usmívající se mladou členku sovětské delegace, aby nám posloužila nějakým nápojem. Měl jsem obrovskou žízeň a jen jsem si uvědomoval, že je mně podáván nezvykle velký pohár žlutě zabarvený. Domníval jsem se, že je to džus a na několik doušků jsem celý jeho obsah vypil. Až při posledním jsem zjistil, že ve skutečnosti šlo o vodku zbarvenou troškou džusu. Okamžitě jsem se zpotil, poněvadž jsem si rázem uvědomil, že na večeři mám mluvit za vysoké školy, nic jsem neměl připraveno a chtěl jsem mluvit spatra. Byli jsme uvedeni do veliké jídelny a tam jsme usedli za veliký přepychově prostřený jídelní stůl. V čele seděli oba vedoucí delegací, náš doktor Ečer a generální prokurátor Sovětského svazu Roman Ruděnko. Ihned se nalévala vodka a začaly řeči, jejichž délka byla přesně odstupňována podle hodnostního pořadí přítomných osob. Proslovy zahájil Ruděnko asi sedmiminutovým projevem, na který ihned odpovídal stejně dlouho trvajícím projevem Ečer. Já jsem seděl v popředí stolu po straně a zleva i zprava mými sousedkami byly velmi milé, podstatně starší a nikoliv právě krásné sovětské členky delegace. Měl jsem strach, zda se vůbec postavím na nohy, ale za chvíli bylo ohlášeno, že promluvím za československé vysoké školy. Poněvadž v té době jsem v podstatě nedělal nic jiného, než mluvil a mluvil, jak v přednáškách na fakultě a potom také na nejrůznějších veřejných projevech, zapomněl jsem, kde jsem, a začal jsem svůj projev. Neuvědomoval

jsem si vůbec předepsaný čas a mluvil jsem déle než dvacet minut. Ruděnko se asi domníval, že skutečným předákem naší delegace je tento tehdy ještě velmi mladý profesor a podle kurtoazie vstal a stejně dlouhým projevem, dívaje se neustále směrem ke mně, mně odpovídal. Pak teprve pokračovaly další projevy a po nich došlo k přepychové hostině. Neustále se připíjelo, přípitky začaly na zdraví Stalina a Beneše, a já jsem potajmu vyléval obsah každého přípitku na koberec pode mnou, když tu pojednou z pozadí jídelního stolu se ozve hlas: „Pane profesore, když se připíjí na zdraví Stalina a Beneše, tak se musí všechno vypít do dna." „Ale já už jsem tak téměř opilý, že hrozí nebezpečí, že spadnu na zem." „Nevadí, my Vás odneseme". Tak jsem si řekl, že si budu dál vesele připíjet a že se to pokusím paralyzovat neobyčejným množstvím jídla. Každý chod jsem si bral nejméně dvakrát, pil jsem a připíjel. Konečně bylo po opravdu znamenité večeři, z druhého sálu se ozvala taneční hudba a já jsem jen vnímal, jak páry odcházejí tančit, stále jsem seděl se sklopenou hlavou a uvažoval jsem, jestli mám vzít dámu po levici nebo po pravici. Nakonec jsem zvedl hlavu a zjistil jsem, že obě dámy již tančí. Spadl mně kámen ze srdce, když tu v pozadí tabule uvidím onu překrásnou dívku, která mně nabídla onen kritický pohár. Rozhodl jsem se vstát, což se velmi dobře podařilo, šel jsem k ní opatrně a poprosil o tanec. Ona mile souhlasila, a tak jsme začali tančit a mluvili jsme spolu řečí, kterou jsme oba dobře ovládali, totiž německy. Kolem tančící starší dcera generála Ečera říká: „Je to smutné, že se příslušníci dvou slovanských národů baví německy." Hned nato se ptala má tanečnice, co ta dáma říkala. Přeložil jsem dotyčnou větu, načež má půvabná partnerka zvážněla a velmi důrazně mě žádala, abych okamžitě řekl oné dámě, že i příslušníci dvou slovanských národů mohou beztrestně mluvit řečí, kterou psal své nedostižné verše Johann Wolfgang von Goethe. To jsem s poněkud jízlivou radostí okamžitě učinil. Je to ale jen malá ukázka, jak v postoji k němčině byli tehdy Sověti o mnoho roků dál než my Češi, kde promluvit tehdy slovo německy se považovalo přímo za zločin.

Tak jsme spolu tančili, já v naprostém opojení, když tu mě poněkud od sebe odstrkuje má partnerka a já se ptám: „Co je?" „Podívejte se prosím ke vstupu." Ohlédnu se a vidím tam mladého muže, přibližně dva metry

vysokého, s postavou báječně trénovaného atleta, jak se na nás velmi nepříznivě dívá. „Kdo je to?“ „To je můj snoubenec.“ Rázem jsem tančil na vzdálenost asi třiceti centimetrů a co nejrychleji jsem s díky odvedl svou partnerku k její společnosti.

Kapitola 24

Zřízení Vysoké školy sociální v Brně

V obecném tvůrčím nadšení začaly také práce na zřízení Vysoké školy sociální v Brně. Vedoucím duchem celého tohoto úsilí byla žena – paní Machačová, jež mimo všechnu svou činnost vystudovala navíc v letech 1945–1948 práva a dovedla získat pro tuto myšlenku i profesory jednotlivých fakult univerzity. Tehdejší děkan Čáda mě požádal, abych se zúčastnil prvního zasedání přípravného výboru pro zřízení této vysoké školy. Bohužel už jsem v těchto pracích uvízl. Bohužel z toho důvodu, že již tehdy šlo mně proti srsti, že posluchačem této vysoké školy se může stát i nematurant.

Energie paní Machačové byla však bez hranic. Rozhodující profesory nejen právnické, ale také lékařské a filozofické fakulty získala pro svou myšlenku, aby v Brně byla zřízena tato škola a rovněž získala vlivné poslance. Návrh na zřízení Vysoké školy sociální v Brně byl v našem Ústavodárném shromáždění odhlasován a zaslán prezidentu republiky Benešovi k podpisu. Ten jsa zřejmě znamenitě informován, odepřel však zákon podepsat. V Brně bylo dohodnuto, že delegace skládající se z profesorů různých fakult se svým vedoucím, jímž jsem byl opět bohužel já, požádá o audienci u pana prezidenta. Oděni podle tehdejšího zvyku v žaketech, ocitli jsme se na Hradě. Pan prezident vstoupil, mile nás uvítal a hned v úvodu se obrátil na mě s poznámkou: „Když jsem zjistil, že delegaci vedete, věděl jsem, že podepíši.“ V rozhovoru projevil pan prezident až nepochopitelnou informovanosti o škole a jejím pozadí věděl víc než celá naše delegace dohromady. Na jedné straně mně to velice imponovalo, na druhé straně jsem si zase uvědomoval starou moudrost „Minima non

curat praetor“. Pan prezident vypadal dobře, jen jednou nemohl nalézt vhodný výraz, poté jsem se dozvěděl, že měl po srdečním záchvatu. To bylo v první polovici roku 1947.

Vysoká škola sociální byla pak ustavena a ihned zahájila činnost. Prvním jejím rektorem byl známý český filozof a sociolog I. A. Bláha. Sám jsem vedl na této škole právní úsek.

Kapitola 25

Nová kniha „Právní filosofie XX. století“ a první nepřátelský akt Dresslerův

V první polovině roku 1947 jsem vydal knihu „Právní filozofie XX. století“ (kantianismus, fenomenologie a teorie myšlenkového řádu).

Vycházel jsem ze základního poznatku, že při studiu dnešních právně teoretických, resp. právně filozofických prací, zejména českých, poznáváme, že filozofický základ jednotlivých právnických směrů je neurčitý a že pozvolna upadá do zapomenutí. Pouta, mající spojovat právní filozofii, jejíž pouhou částí je tzv. teorie práva, s filozofií obecnou, zdají se být přetrhána. Tzv. právní filozofie žije nyní jakýmsi samostatným životem a nemá potřebu čerpat z hlubokého zřídla, jímž vždy bude filozofie obecná. Právní filozofie a teorie se odcizují svému základu – filozofii obecné. Následkem toho také právo začíná žít izolovaný život bez vztahu k ostatním zjevům kulturním. Český filozof a český právník si nerozumějí; každý mluví jinou řečí. A to není správné! Takové odcizení podkopává ideu právní a zejména v dnešní době, kdy se bohužel tak často ukazuje naprosté nepochopení stěžejního významu práva pro soužití lidí, je to velmi nebezpečné. Tvořit přehradu mezi filozofií obecnou a filozofií právní, znamená naprosté nepochopení samé podstaty právní filozofie. Vždyť právní filozofie, jak již samo jméno naznačuje, není nic jiného než filozofie o právu. Právní filozofie je filozofie. Nelze proto provozovat právní filozofii v nějakém vzduchoprázdném prostoru a ignorovat vůbec filozofii obecnou.

Pokud právní filozofie přece jen nějak chce navázat na filozofii obecnou, setkáváme se v oblasti právní filozofie se zajímavým jevem. Filozofie práva sdílí osudy filozofie obecné o nějakých třicet až čtyřicet let později.

Tato má kniha rozšířila značně literárně poklidnější hladinu let 1947–1948. Karel Engliš ve svém jinak velmi příznivém ocenění mé práce se snažil obhájit své teorie myšlenkového řádu. K tomu ovšem přistoupily další dvě události, které byly typické pro celkovou atmosféru tehdejších let. Na jedné straně totiž má kniha obdržela v roce 1947 Cenu osvobození země moravskoslezské a i v této souvislosti je třeba znovu upozornit na vědeckou i lidskou noblesu Weyrovu. Weyra jsem totiž na některých místech knihy kriticky rozebíral, avšak přesto byla to zřejmě především jeho zásluha, že jsem byl touto cenou vyznamenán.

Na druhé straně však koncem roku 1947 v časopise Nová mysl vyšel prudký a obšírný útok proti knize se závěrem, že jsem nenapsal právní filozofii XX. století, nýbrž mýtus této filozofie. Byla to primitivní narážka na Rosenbergovu knihu „Mythus des zwanzigsten Jahrhunderts“. Tato neobyčejně ostrá polemika sice uznávala, že jde o dílo, které musí být předmětem dalších obšírných rozborů, avšak jinak, a to značně primitivně kritizovala z pozic marxismu-leninismu, navíc většinou chybně chápaného, můj rozbor novokantovských směrů právní filozofie XX. století. Jakákoliv vědecká argumentace byla této recenzi cizí. Také mé vysoké ocenění Karla Marxe autorům kritiky zcela uniklo. Šlo o celý kolektiv marxistickoleninských rádoby vědců, přičemž kritiku podepsal bývalý vedoucí koncipient advokátní kanceláře Dr. Schwabeho Dr. Alfred Dressler. Bohužel k rozvinutí další diskuse již nedošlo pro únorové události.

Kapitola 26

Práce na ústavě

V roce 1946 zvolené Ústavodárné národní shromáždění stálo před svým hlavním úkolem: stvořit a vydat novou ústavu našeho státu.

Po dlouhou dobu se nemohlo naše ústavodárné národní shromáždění rozhodnout, v jakém procesu má nová ústava vzniknout. Dosavadní obvyklý postup byl ten, že vláda za pomoci expertů vypracovala příslušný návrh, o němž pak jednal parlament, napřed ve svých komisích, zejména v komisi ústavněprávní, a pak po příslušné debatě v plénu se přistoupilo k hlasování.

Zcela jiný postup byl zvolen v roce 1947. Náš zákonodárný sbor se zmocnil výlučně iniciativy a po delším váhání jmenoval čtrnáct znalců (expertů) pro práce na nové ústavě. Princip politického obsazování se sice i zde znovu projevil, a to tak, že zásadně každá politická strana (alespoň ta větší) navrhla dva znalce, avšak přece jen bylo možno zjistit, že odborníci nebyli opomenuti. Osm univerzitních profesorů, jeden profesor Vysoké školy politické a sociální, první prezident Nejvyššího soudu, jakož i předseda ústavního výboru Národního shromáždění, které nám dalo ústavu z roku 1920 – dílo na svou dobu po všech stránkách znamenité – mělo tvořit dostatečnou záruku, že bude-li jejich vůle ke spolupráci skutečně využito, bude vytvořena ústava, která se stane spolehlivým základem našemu právnímu řádu.

Za Komunistickou stranu Československa stali se experty profesoři Hobza (Karlova univerzita) a Dr. Outrata, za Československou stranu národněsocialistickou, já a profesor Bušek (právnická fakulta pražská), za Československou stranu lidovou profesor Hoetzel (právnická fakulta pražská), za Komunistickou stranu Slovenska poverenik Dr. Viktory a Dr. Horváth, za ostatní strany první prezident Nejvyššího soudu Dr. Dérer, profesor Kyzlink (právnická fakulta bratislavská), dále

za Československou stranu sociálnědemokratickou Dr. Meissner, dříve předseda ústavního výboru, z jehož práce vznikla naše první ústava, a profesor Peška (právnická fakulta pražská), za demokratickou stranu Slovenska profesoři právnické fakulty bratislavské Ratica a Matura.

V úvodníku Svobodných novin z 11. března 1947 jsem pojednal o formě spolupráce expertů na nové ústavě. Uvedl jsem zde, že pokud pronikly na veřejnost zprávy, není postup ústavních prací takový, jak by bylo žádoucí. Každé zákonodárné dílo, má-li se v praxi osvědčit, musí vytrysknout z jednotného filozofického základu. Zatím však nebyla vůbec ani položena otázka, z jakých základů má nová ústava vzniknout. Není rozhodující, zda bude naše republika nazvána lidově-demokratickou nebo jen demokratickou nebo demokratickou a sociální, avšak je rozhodující, na jakých ústředních idejích bude ústava vybudována, jak bude formulován poměr ke Slovensku, jak v ústavě bude vyjádřena idea socializační a ostatní stěžejní otázky, o nichž musí být jasno dřív, než se začnou stylizovat paragrafy. „Spolupráce expertů, tedy lidí, kterým problematika ústavněprávní, státně a právněfilozofická je vlastní, lidí, kteří si nepotřebují teprve osvětlovat otázky, které sebou ústava přináší, a u nichž lze předpokládat, že je také napadne o něco více než neodborníka, je možná ovšem nejrůznějším způsobem." Jako nejvhodnější formu spolupráce jsem v úvodníku navrhl, aby experti tvořili vlastní sbor a tento sbor, aby alespoň jednou zasedal nepřetržitě šest až osm týdnů. Experti by v první schůzi slavnostně projevili svou vůli, že po dobu prací na nové ústavě zapomenou, že byli za experty navrženi politickými stranami a že se věnují čistě odborné práci na nové ústavě. Napsal jsem také: „Bylo by ovšem účelné, kdyby se politické strany napřed dohodly o základních myšlenkách, na nichž nová ústava má být vybudována. To znamená, že by experti dostali nesformovanou látku a tu by po stránce legislativně technické uhnětli do formy ústavní listiny. Nelze však důvodně očekávat, že v dohledné době k takové dohodě mezi politickými stranami dojde. Ale již nyní se zcela jasně rýsují některé možnosti. Prakticky jich není mnoho, a to i když máme na mysli problém socializační a problém poměru zemí historických ke Slovensku. Abychom to ukázali na tomto posledním problému. Poměr ke Slovensku

lze, pokud máme na mysli úpravu moci zákonodárné, vyřešit buď tak, že bychom vyšli z myšlenky jednotného a jediného orgánu moci zákonodárné, nebo že by vedle ústředního parlamentu byly tři zemské sněmy, nebo že by se ústřední parlament skládal ze sborů tak, aby nebyli majorizováni Slováci ve věcech, týkajících se Slovenska, nebo konečně, že by se vzal za základ naprostý dualismus.

Pro každé z těchto možných řešení by sbor expertů vypracoval v paragrafované formě návrh ústavy s příslušnou důvodovou zprávou. Nejde zde o nějakou myšlenku v teorii práva novou. Je přece dobře známé Weberovo učení o ideálních a smíšených typech, jakož i transcendentálně-fenomenologické učení o možném právu. Lze tudíž po právní stránce – a to je právě úkolem právní teorie – každou instituci právní zpracovat tak, že se v myšlenkách vypreparuje celá řada typů od nejzazšího pravého typu ideálního až po nejzazší levý typ ideální, které jsou protilehlými konci řady, a mezi těmito oběma póly je množství typů smíšených. Tímto způsobem má pak zákonodárce ulehčenou úlohu, neboť si může vybrat jeden z typů, které vypreparovala již právní teorie. Který z typů si vybere, to už je přenecháno jeho poměrně volnému rozhodnutí, při kterém se zákonodárce řídí úvahami politickými, účelovými, hospodářskými, sociálními, kulturními atd. A to je vlastní politické rozhodování, to je vlastně rozhodující činnost zákonodárcova, jíž je teorie toliko nápomocna“. „Jak již bylo uvedeno, stačilo by vypracovat několik málo návrhů na novou ústavu, a jsem přesvědčen, že tím by prakticky byla celá problematika vyčerpána. Tímto způsobem by ústavní výbor (komise), pokud se týče Národního shromáždění jako našeho zákonodárce, dostal vhodný pevný a jasný základ pro vlastní činnost zákonodárnou. Zvolil by si pak to řešení, které by mu po politické stránce nejlépe vyhovovalo. Samozřejmě by mohl uložit expertům, aby v určitých směrech zvolený návrh přepracovali nebo doplnili podle směrnic, které by jim vytýčil. Byl by to velký omyl se domnívat, že by snad tím prestiž našich zákonodárců utrpěla. Naopak. Vlastní rozhodující činnost by zůstala přece i nadále v rukou Národního shromáždění. Experti nejsou a nebyli by nic jiného než pouhým pomocným orgánem zákonodárného sboru. Naproti tomu však výhody by byly

nesmírné. Byl by to klasický případ, jak lze v lidové demokracii bezvadně uskutečnit spolupráci představitelů lidu s odborníky, kteří ovšem také pocházejí z lidu a jsou jeho součástí. Jsem přesvědčen, že jen tak můžeme nakonec vytvořit zákonodárné dílo, které by nebylo snůškou vzájemně nesourodých prvků, nýbrž bylo by jednotným, pevně skloubeným a jasným celkem zákonodárným a tvořilo by záruku a spolehlivou základnu, na které by bezpečně spočíval náš stát."

Opravdu byl – jak jsem shora již naznačil – vytvořen sbor expertů a koncem dubna 1947, resp. začátkem května 1947, se uskutečnily první schůze expertů přibraných k pracím na ústavě. Experti zprvu zasedali v budově parlamentu v Praze, poté o prázdninách po dobu tří týdnu v Mariánských Lázních a poté opět v Praze. Ke konci pak se zúčastňovali schůzí ústavního výboru, jemuž předsedal prostějovský advokát a levicový sociální demokrat Dr. John. Zpravodajem ústavní subkomise byl člen KSČ prof. Dr. Vladimír Procházka.

Sbor expertů se skládal z individualit příliš vyhrocených, než aby bylo možné zvolit jednoho stálého předsedu. Z toho důvodu se v předsednictví sboru střídali postupně jednotliví členové. Zakrátko jsem se stal faktickým zpravodajem sboru expertů.

Brzo se ve sboru vytvořila jakási většina skládající se z Weyra, Hoetzela, Dérera, Meissnera, Pešky a mě, jakož i z Buška, k nímž se někdy připojoval i Ratica.

Je pochopitelné, že uvážíme-li jednak prestižní vyhrocenost jednotlivých expertů a jednak jejich různé politické zaměření, docházelo často k neobyčejně ostrým konfrontacím. Rozhodovaly zde i určité osobní sympatie, samozřejmě také nepřátelství mezi některými experty. Uvádím jen poměr Weyr – Hobza nebo Bušek – Hobza. Určitou roli zde hrálo i to, že Hobza až do našeho osvobození byl velmi vzdálen komunistickým idejím a z jednoho jeho pojednání se dokonce zdálo, že nacistická ideologie v určitém směru není mu tak zcela cizí. Po osvobození stal se ovšem členem KSČ a fungoval dokonce jako právní expert této strany.

Postup prací byl ten, že jsem vždy předem vypracoval paragrafované znění určité kapitoly. Tento můj návrh se stal podkladem pro jednání sboru expertů a zde po některých změnách býval většinou tohoto sboru odhlasován. Postupem doby se stále více prohlubovala propast mezi sborem expertů, resp. jeho většiny na straně jedné, a ústavní subkomisí v čele s generálním zpravodajem Dr. Procházkou, jenž navíc nebyl žádným znalcem ústavního práva, na straně druhé.

Dr. John, jenž stál v čele ústavního výboru jako jeho předseda, byl mužem velmi obratným, nebyl ovšem rovněž žádným znalcem ústavního práva, a navíc stále více tíhnul k levici sociálně-demokratické strany. Zpravidla John hlasoval v málo podstatných bodech pro náš návrh, kdežto v podstatných bodech hájil návrh Procházkův, zcela poplatný sovětskému pojetí. To šlo dokonce tak daleko, že při jedné srážce v rámci zasedání ústavního výboru jeden z poslanců prohlásil, že přece John hlasuje ve většině případů pro návrhy většinové části expertů. Na to jsem reagoval tak, že uzavřu sázku, že předem uhodnu, kdy bude hlasovat Dr. John tak, či onak. Sázku jsem také v celém rozsahu vyhrál.

Velmi dobré vztahy se vyvinuly mezi Weyrem a Hoetzlem, mezi nimiž v minulosti docházelo k velmi vášnivým vědeckým sporům. Nutno však říci, že se Weyr vždy s obdivem vyjadřoval o rozhodujícím vlivu Hoetzlově při tvoření první ústavy z roku 1920. Velmi dobré vztahy byly mezi Weyrem, Meissnerem, Dérerem a Kyzlinkem. Imponujícími osobnostmi byli Meissner a Dérer, oba muži neobyčejně ušlechtilí a opravdu československí vlastenci.

Ve sboru expertů docházelo stále více ke konfliktním situacím, při nichž zpravidla na jedné straně byl Hobza a na druhé Weyr a já. Situace jednou vyvrcholila na osmé schůzi expertů, která se konala v květnu v parlamentní budově pod mým předsednictvím, při níž došlo k neuvěřitelně ostrému konfliktu mezi Hobzou a Buškem z důvodů nikterak vědeckých ani politických, nýbrž proto, že se při exposé prof. Buška Hobza, buď úmyslně nebo neúmyslně, začal hlasitě bavit s jiným expertem a značně rušil Buškův projev. Bušek samozřejmě si to nenechal líbit, označil Hobzu za nevychovance a ten rozrušen opustil zasedací místnost.

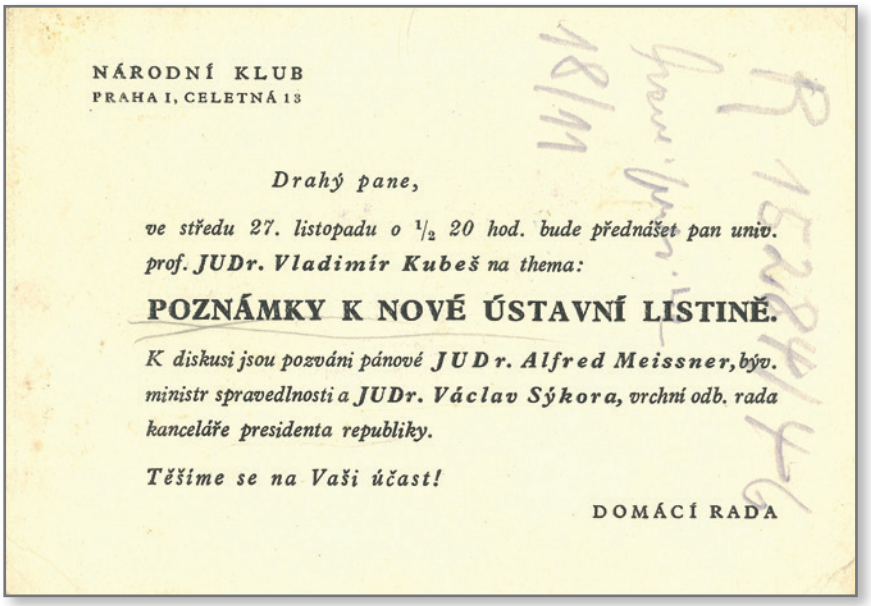

NÁRODNÍ KLUB
PRAHA I, CELETNÁ 13

Drahý pane,

ve středu 27. listopadu o ½ 20 hod. bude přednášet pan univ. prof. JUDr. Vladimír Kubeš na thema:

POZNÁMKY K NOVÉ ÚSTAVNÍ LISTINĚ.

K diskusi jsou pozváni pánové JUDr. Alfred Meissner, býv. ministr spravedlnosti a JUDr. Václav Sýkora, vrchní odb. rada kanceláře presidenta republiky.

Těšíme se na Vaši účast!

DOMÁCÍ RADA

Situace se nezlepšila ani při třítýdenním zasedání sboru expertů v Mariánských Lázních. Stále rostoucí neshody měly za následek, že se ke konci prací sborů expertů vzdal Hobza pro onemocnění své funkce, a na jeho místo nastoupil prof. Karlovy univerzity Dr. Tureček, který rovněž nebyl odborníkem pro právo ústavní; přednášel právo církevní.

Nakonec jednání expertů skončilo přece jenom vypracováním návrhu nové ústavy. Návrh jsem vypracoval na základě toho, co bylo diskutováno během měsíců ve sboru expertů já sám a většina ve sboru expertů v čele s Weyrem, Hoetzlem, Meissnerem, Dérerem a dalšími tento můj návrh podepsala a jako oficiální elaborát sboru expertů byl předán příslušným místům našeho ústavodárného Národního shromáždění.

Za zmínku stojí také, že v roce 1947 členové profesorského sboru brněnské právnické fakulty vydali knihu nadepsanou „Problémy nové československé ústavy“, a to ve Vědecké ročence Právnické fakulty Masarykovy university v Brně XV, 1947.

Předmluvu ke knize napsal Weyr a pak následovaly jednotlivé příspěvky. Bulín pojednal o příslušnosti ústavního soudu a zásadě nepřezkoumatelnosti zákonů, Cvetler o ústavních zárukách národního vzrůstu, Čáda o ústavní listině a ústavě, Chytil o ústavních zárukách občanských svobod, Kop o jasné formulaci poměru církví ke státu v chystané ústavě Československé republiky, já sám o filozofickém základu nové ústavy, Kučera o hlavě státu a její ústavní kompetenci v mezinárodních stycích, Neubauer o státu a stranách, Pošvář o ústavních funkcích v právu, Vybral o právech hospodářských a sociálních v nové ústavě, Bauer o soudcovské nezávislosti, Bubník si položil otázku, zda má se vycházet z primátu československého nebo mezinárodního, Čakrt psal o postavení Slovenska ve státním hospodářství a Pauk o nových ústavních základech trestního práva. Stručný doslov napsal Čáda.

Ve svém pojednání „Filosofický základ nové ústavy" jsem pojednal především o základním významu filozofie pro práci zákonodárnou. Z minulosti víme, že se jenom to zákonodárné dílo osvědčilo v praxi a v pravém slova smyslu přetrvalo věky, které vyšlo z jednotného filozofického základu. Zevrubně jsem pojednal o stupňovitém systému idejí jako o vhodném filozofickém základu nové ústavy, dále o konkretizaci ideje humanitní, konkretizaci ideje samostatného, nezávislého a jednotného státu, konkretizaci ideje národní, konkretizaci ideje politické demokracie, konkretizace ideje pokrokového socialismu a o konkretizaci ideje práva.

Na závěr jsem uvedl, že filozofie Masarykova a Benešova nám dovoluje, abychom vybudovali přesný stupňovitý systém idejí, které mohou být vhodným základem pro práci na nové ústavě. Všechny myšlenky, které ovládají československý lid, mohou být takto nejlépe realizovány. Nelze si přece představit novou ústavu bez konkretizace ideje samostatného, nezávislého a jednotného státu, který by byl skutečně národním státem Čechů a Slováků, a rovněž nelze si představit ústavu bez vyjádření myšlenky socialistické a demokratické v našem smyslu. Jelikož chceme žít v řádně organizované společnosti lidské, k čemuž je nezbytně třeba právního řádu, uvědomujeme si, že rovněž idea musí být v nové ústavě plně realizována.

A konečně nebyli bychom národem Masarykovým a Benešovým, kdybychom dovolili, aby kterákoliv z jmenovaných idejí byla v rozporu s nejvyšší myšlenkou lidství.

Ke konci roku 1947 jsem napsal další knihu „O novou ústavu". Předmluvu napsal tehdejší ministr spravedlnosti Dr. Prokop Drtina.

Kniha se skládala z dvou částí a z dodatku.

V první části jsem v samostatných kapitolách pojednal o významu ústavy vůbec, o pracích Československé strany národněsocialistické na nové ústavě, o ideovém základu nové ústavy, jakož i o systematice a přehledu nové ústavy.

Část druhá obsahovala vlastní návrh nové ústavy. Návrh byl zahájen preambulí tohoto znění: „My, národ československý, chtějíce upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistiti pokojný rozvoj domoviny československé, prospět obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém ústavodárném Národním shromáždění dne... ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje. Přitom my,

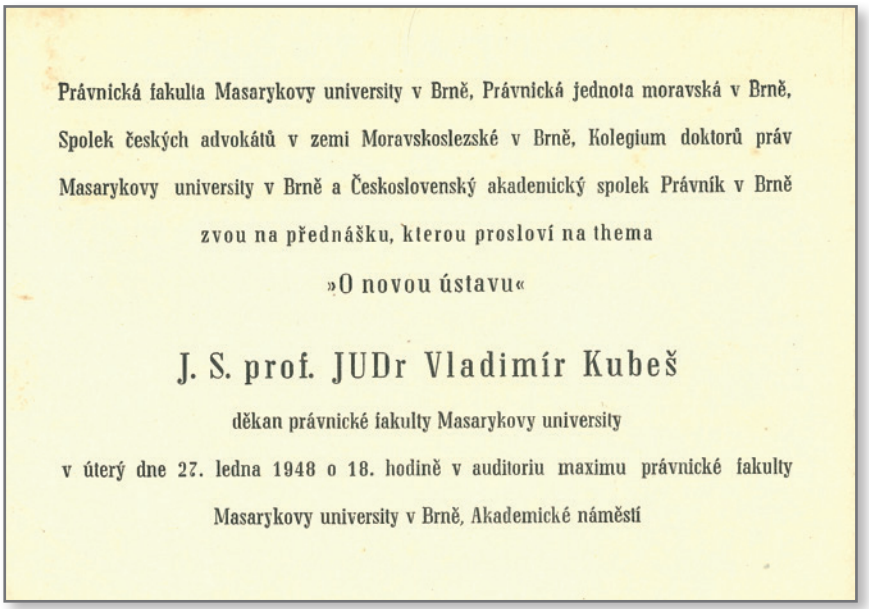

Právnická fakulta Masarykovy university v Brně, Právnická jednota moravská v Brně, Spolek českých advokátů v zemi Moravskoslezské v Brně, Kolegium doktorů práv Masarykovy university v Brně a Československý akademický spolek Právník v Brně zvou na přednášku, kterou prosloví na thema

»O novou ústavu«

J. S. prof. JUDr Vladimír Kubeš

děkan právnické fakulty Masarykovy university

v úterý dne 27. ledna 1948 o 18. hodině v auditoriu maximu právnické fakulty Masarykovy university v Brně, Akademické náměstí

národ československý, prohlašujeme, že chceme usilovat, aby tato ústava i všechny zákony naší země prováděny byly v duchu našich dějin, stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení; neboť chceme se přičlenit do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový a plně dbáti norem práva mezinárodního.

Úmyslně byl převzat slavnostní úvod k naší první ústavní listině z 29. února 1920. Tím se zdůraznila kontinuita dnešní republiky s republikou první. Ke konci byla dodána slova: „a plně dbáti norem práva mezinárodního“, aby alespoň v preambuli byl naznačen zásadní primát práva mezinárodního.

Pak následovala hlava první, obsahující všeobecná ustanovení, kde mezi jiným bylo vysloveno, že náš stát je demokratická republika s voleným prezidentem v čele, dále že demokracie je zaručena po stránce politické, sociální, hospodářské a že Československá republika je jednotný národní stát Čechů a Slováků. Byla také jasně vyznačena stupňovitost našeho právního řádu, v němž na nejvyšším stupni jsou zákony ústavy.

Hlava druhá pojednávala o moci zákonodárné, kterou mají vykonávat národní shromáždění a zemské sněmy. Šlo o trialismus, přičemž zemský sněm český měl mít 100 členů, zemský sněm moravsko-slezský 60 členů a slovenský 70 členů. Kompetence zemských sněmů byla přesně vymezena. Vedle zemských sněmů tu byly také zemské vlády.

Do kompetence ústavního soudu patřilo zejména také to, že ústavní soud zkoumá všechny zemské zákony, zda jejich obsah neodporuje zákonům národního shromáždění.

V hlavě třetí se jednalo o prezidentu republiky, v hlavě čtvrté o vládě republiky a zemských vládách, v hlavě páté o národních výborech a jiných orgánech správních, v hlavě šesté o moci soudní, kde výslovně bylo řečeno, že veškeří soudcové vykonávají svůj úřad nezávisle, jsouce vázáni jen zákonem.

V hlavě sedmé byla upravena základní práva, svobody a povinnosti občanské, práva sociální a hospodářská. Zde ve zvláštním paragrafu byla zaručena také svoboda od útlaku: „Orgány veřejné i politické moci a rovněž

všichni obyvatelé Československé republiky mají povinnost chovati se tak, aby každý obyvatel Československé republiky mohl v ní žiti beze strachu a svoboden od přímého i nepřímého násilí, nátlaku a ohrožení."

Podrobně byla upravena instituce politických stran. Šlo o úplné novum. Politické strany měly konečně vstoupit na půdu právního řádu. Přitom se zdůrazňovalo, že také vůle ve straně má být tvořena podle demokratických zásad.

V ústavě bylo také upraveno hospodářství, a to soukromé vlastnictví, právo nabývat nemovitosti a vykonávat výdělečnou činnost, znárodnění, vlastnictví půdy a ochrana podnikání.

Výslovně také ve společných ustanoveních bylo stanoveno, že občané jsou ve svém jednání svobodní, pokud nejsou omezeni předpisem zákona. Veřejným orgánům je dovoleno zakročiti proti občanům jen, pokud jsou k tomu zmocněni zákonem. Národní shromáždění a zejména zvláštní výbor národního shromáždění dbá bez újmy projednání věci řádnou cestou právní a při plném zachování soudcovské nezávislosti toho, aby žádný veřejný orgán se nedopouštěl omezování občanských práv nebo svobod,

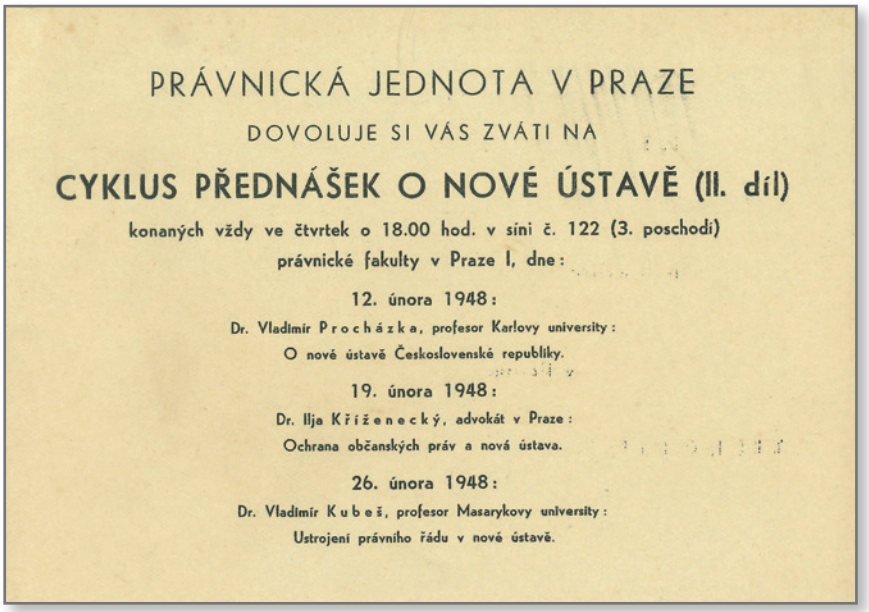

PRÁVNICKÁ JEDNOTA V PRAZE

DOVOLUJE SI VÁS ZVÁTI NA

CYKLUS PŘEDNÁŠEK O NOVÉ ÚSTAVĚ (II. díl)

konaných vždy ve čtvrtek o 18.00 hod. v síni č. 122 (3. poschodí) právnické fakulty v Praze I, dne:

12. února 1948:

Dr. Vladimír Procházka, profesor Karlovy university:

O nové ústavě Československé republiky.

19. února 1948:

Dr. Ilja Kříženecký, advokát v Praze:

Ochrana občanských práv a nová ústava.

26. února 1948:

Dr. Vladimír Kubeš, profesor Masarykovy university:

Ustrojení právního řádu v nové ústavě.

jakož i aby občanské povinnosti byly ukládány v mezích zákona. Každý, jehož práva nebo svobody zaručené touto ústavou, byly porušeny, může se domáhat u soudu náhrady škody proti tomu, kdo při výkonu svého úřadu nebo funkce zlovolností nebo hrubou nedbalostí škodu způsobil. V případě nedobytnosti odpovídá stát.

Hlava osmá byla věnována ústavnímu soudu. Ústavní soud měl rozhodovat o tom, zdali zákony neodporují svým obsahem zákonům ústavním, zemské zákony neodporují svým obsahem zákonům, vládní nařízení neodporují ustanovení, že je lze vydávat jen v mezích určitého zákona atd., a konečně zda prozatímní opatření vyhovují zvláštnímu ustanovení ústavy. Ústavní soud rovněž měl rozhodovat o odvolání proti výroku vlády republiky v řízení o politických stranách, o otázkách názvu programu nebo organizačního řádu politické strany ve vztahu k jejich změně, jakož i o vyloučení člena ze strany, který je členem zákonodárného nebo i jiného veřejného zastupitelského sboru. Nejdůležitější bylo pak snad to, že ústavní soud měl podle výslovného ustanovení rozhodovat o stížnostech fyzických nebo právnických osob do toho, že úředním zásahem bylo porušeno jejich ústavou zaručené právo nebo svoboda, pokud není příslušný o tom rozhodovat soud, zejména Nejvyšší soud.

Ve zvláštním dodatku byla pak připojena tzv. rozestupová alternativa.

Kapitola 27

Další události

Má situace byla vyostřená ze dvou důvodů: byl jsem děkanem právnické fakulty na rok 1947/1948 a především počátkem roku 1948 vyšla má kniha, o níž jsem se právě zmiňoval, „O novou ústavu“, jež došla více než plného uznání u prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše. Ten počátkem března 1948 mně za tuto knihu osobním dopisem poděkoval s ujištěním, že mé dílo bude v budoucnosti náležitě oceněno.

Celková politická situace se neustále přiostřovala, ale domnívám se, že nikdo nepočítal s takovým vývojem události, které jsem zažil v únoru, březnu a dalších měsících a letech.

Ještě počátek února 1948 byl poznamenán několika pro mě příjemnými skutečnostmi.

O nové ústavě se konala v Brně na právnické fakultě za účasti předních osobností má přednáška, a to opravdu se značným úspěchem.

Vladimír Kubeš při akademické slavnosti v auditoriu maximu právnické fakulty po druhé světové válce

Dále to byla slavnostní promoce ministra zahraničních věcí Jana Masaryka na čestného doktora filozofie Masarykovy univerzity, k níž došlo v budově právnické fakulty. To z toho důvodu, že nikde jinde nebyla tak vhodná promoční síň, jako právě zde.

Rád uvedu několik podrobností z této promoce. Vyzván, abych uvítal ministra před vchodem do budovy právnické fakulty, jsem řekl: „Pánové, jako Vladimír Kubeš přijdu s opravdovou radostí uvítat pana ministra kamkoliv, jako děkan fakulty to učinit nemohu. Uvítejte ho laskavě před budovou a přiveďte ho do mých děkanských místností."

To se také stalo; uvítal jsem ministra ve své děkanské pracovně, kde jsem s ním a spolu s pedelem právnické fakulty osaměl za tím účelem, aby pedel provedl zkoušku, zda zvlášť šitý talár ministrovi padne a především, zda baret je vyhovující. Jen na okraj, hlavy Weyra, Masaryka a moje měly značku 60. Když byl Masaryk už v taláru s nasazeným baretem, řekl jsem: „Pane ministře, ten baret nesluší ani vám ani mně. Tak jej sundáme a ostatní hodnostáři se přizpůsobí."

„To nejde, pane děkane, onehdy jdu po Václaváku, potkám jednu půvabnou známou, smeknu a líbám jí ruku. Na to ona: „Honzo, ty když sundáš klobouk, jsi rázem polonahý."

Tak barety zůstaly na hlavách.

Když jsem spolu s Masarykem vstoupil do sousedící menší zasedací síně, byli tam shromážděni vysocí představitelé vědeckého, politického a diplomatického života a mým úkolem bylo, abych je ministrovi představoval, pokud je neznal. S překvapením jsem zjistil, že většinu z nich, pokud se týče jejich jména neznám vůbec. U prvních dvou to proběhlo dobře. Masaryk je znal, třetího jsem znal já, takže jsem ho mohl představil. Čtvrtého jsme neznali ani jeden ani druhý. „Dovolte, pane ministře, abych vás seznámil s panem ..." a něco jsem zamumlal. Masaryk s úsměvem mu podal ruku, obrátil se na mě a potichu říká: „Já to dělám taky tak."

Když jsme už končili, obrací se najednou Masaryk ke mně: „Kde jsem nechal svůj promoční projev?" Audience skončila, znovu jsme se odebrali do mé děkanské pracovny, projev se našel, když tu ten veselý, neobyčejně vtipný a laskavý muž pojednou zvážněl, ba zesmutněl.

„Je to hrozné. Bez jakýchkoli vědeckých zásluh jsem promován na univerzitě, která nese jméno mého táty. Vidím ho jasně jak se na mě vyčítavě dívá.“ Snažil jsem se ho uklidnit, objektivně zdůvodnit jeho zásluhy, ale zřejmě marně. „Mám několik čestných doktorátů z Ameriky, ale to není univerzita Masarykova.“

Promoce proběhla s plným úspěchem, davy studentů vítaly Masaryka před východem z univerzity s obrovským nadšením a nefalšovanou náklonností. A za tři týdny Jan Masaryk nebyl už mezi námi.

Ale ještě nebyly tu únorové dny a mezi jiným příjemným konal se i reprezentační právnický ples, na kterém jsem ve funkci děkana zastával roli jakéhosi domácího pána a měl jsem to opravdové potěšení uvítat mezi hosty i jeho excelenci pana biskupa brněnského, jenž se dostavil spolu se svým tajemníkem. V rozhovoru mně řekl: „Pane děkane, na vás si velmi dobře pamatuji ještě z doby, kdy jste byl studentem v primě klasického gymnázia v Brně. Já jsem byl vaším katechetou a při zpovědi jedině vy jste šel se vyzpovídat ke mně.“

Maminka, sedící se svými dámami v loži, byla šťastná. Štěstí však trvalo velmi krátce.

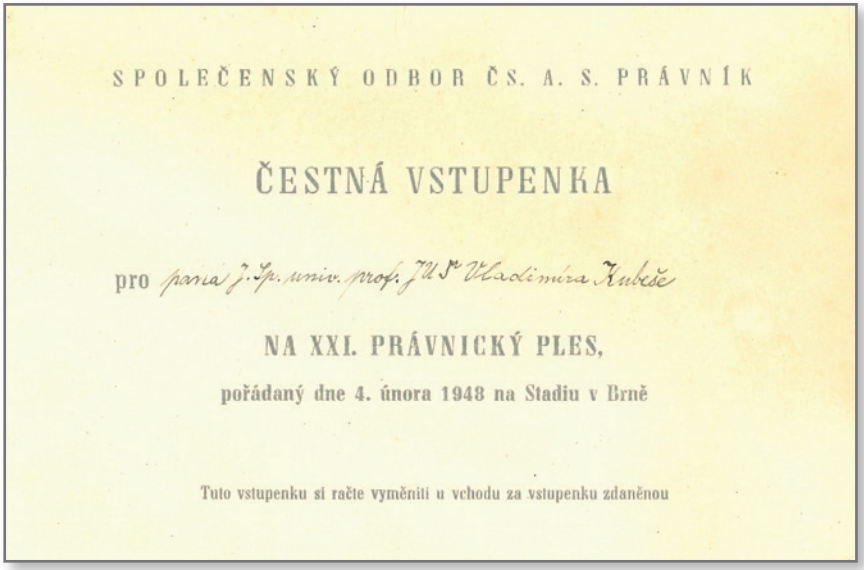

SPOLEČENSKÝ ODBOR ČS. A. S. PRÁVNÍK

ČESTNÁ VSTUPENKA

pro pana J. Sp. univ. prof. JUDr. Vladimíra Kubeše

NA XXI. PRÁVNICKÝ PLES,

pořádaný dne 4. února 1948 na Stadiu v Brně

Tuto vstupenku si račte vyměniti u vchodu za vstupenku zdaněnou

Kapitola 28

Únor 1948

V listopadu 1947 na brněnském sjezdu československé strany sociálnědemokratické prohrála prokomunistická levice Zdeňka Fierlingera a doktora Johna, rovněž muže velmi ambiciózního, dříve prostějovského advokáta. V sociální demokracii na onom brněnském sjezdu zvítězila tzv. pravice.

Není vyloučeno, že právě tato skutečnost uspíšila vývoj událostí. KSČ totiž zřejmě v té době usilovala, aby se demokratickou cestou udržela za podpory sociálních demokratů nadále u moci. Po vítězství tzv. pravice vzrostly však podstatnou měrou obavy, že se zcela vytvoří většinový protikomunistický blok a že československá strana národněsocialistická, československá strana sociálnědemokratická, československá strana lidová spolu se slovenskou stranou demokratickou a se slovenskou stranou svobody budou mít většinu.

Koncem listopadu 1947 zasedal ÚV KSČ, kde byl narýsován nový ostrý kurs pro opětné získání většiny spolu s vytýčením požadavku znárodnění všech zbývajících průmyslových podniků s více než padesáti zaměstnanci, znárodnění velkoobchodu, přijetí zemědělského programu s rozdělením všech velkostatků.

Proti požadavkům se postavily všechny ostatní politické síly. KSČ nastoupila ostře důslednou cestu, a to i pokud šlo o obsazení míst na Ministerstvu vnitra a ve Sboru národní bezpečnosti. Ve vládě byla však najednou většina nekomunistických ministrů, což Klement Gottwald jako předseda vlády nebral na vědomí. A tu ministři ostatních stran – sociální demokraté byli stále na vážkách – učinili to nejméně politicky vhodné, jak se později ukázalo, a podali demisi; to mělo podle demokratických principů vést k pádu Gottwaldovy vlády a pověření předsedy druhé nejsilnější strany Dr. Petra Zenkla funkcí předsedy vlády.

Pro mě začaly bezprostřední únorové události čtvrtkem dne 26. února 1948. Všichni rektoři a děkani brněnských vysokých škol byli pozváni na Zemský národní výbor tehdejším jeho předsedou Píškem. V zasedací síni budovy zemského národního výboru se konala tato schůze brněnských akademických funkcionářů za předsednictví Píškova a za přítomnosti brněnského policejního prezidenta Dr. Babáka. Ve své velmi vážně zaměřené řeči Píšek uvedl, že si nás dovolil pozvat v neobyčejně naléhavé záležitosti. Jsou prý k dispozici plně ověřené informace, že se brněnské vysokoškolské studenstvo chystá k obrovským demonstracím proti komunistům a na podporu odstoupivších ministrů. Píšek prohlásil, že v tom okamžiku, kdy studenti vytáhnou do brněnských ulic, nezabrání nikdo tomu, aby proti nim nevystoupily srocené šiky dělníků, a „může padnout výstřel a dojít k nepředstavitelnému krveprolití." Shromáždění děkani a rektoři byli přímo konsternováni. Já jsem tomu vůbec nevěřil, zvedl ruku a přihlásil se o slovo. „Pane předsedo, domnívám se, že již pro svůj přece jen mladší věk a z dalších důvodů jsem o citech, smýšlení a úmyslech našich studentů dobře informován. O ničem takovém vůbec nevím a nevěřím, že by v těchto tak napjatých dobách k něčemu podobnému mohlo dojít."

Píšek se obrátil na policejního prezidenta Dr. Babáka, muže velmi seriózního a odpovědného a vyzval ho, aby podal zprávu. Babák potvrdil v celém rozsahu, s neobyčejnou vážností a důrazem, všechno to, co již řekl Píšek. Uvedl, že situace je opravdu víc než vážná.

Na to Píšek: „Žádáme vás, páni rektoři a děkani, abyste ze svých funkcí učinili všechno, aby k této tragédii nedošlo."

Schůze byla rozpuštěna, odcházeli jsme nemluvní, ba otřesení. Osobně jsem tomu stále ještě nemohl uvěřit, i když jsem si vzpomněl na podobnou akci brněnského studenstva v roce 1946, která ovšem skončila bez krveprolití před akademickým senátem univerzity, který se postavil za studenty s výjimkou jednoho hlasu, prof. Dr. Trávníčka, pozdějšího rektora, jenž si hned po protektorátě uvědomil, že jeho místo je v KSČ.

Následujícího dne brzo ráno někdo zvonil u mého bytu; tehdy jsem bydlel na Úvoze. Byl to profesor římského práva Cvetler, nanejvýš rozrušený, že právě obdržel zprávu, že na Karlově univerzitě, kde byl docentem, již došlo k jeho vyakčnění a že tudíž bude vyakčněn také v Brně jako profesor.

Ještě na dopoledne téhož dne jsem svolal narychlo schůzi profesorského sboru, které se zúčastnili všichni kromě nemocného profesora Weyra. Schůzi jsem zahájil, vylíčil jsem, co jsem se právě dozvěděl od kolegy Cvetlera s tím, že je naléhavě nutno si ujasnit náš další postoj, a navrhl jsem, aby v případě, že by k něčemu podobnému došlo, aby na protest odstoupili všichni profesoři ze svých funkcí. Považoval jsem svůj návrh za naprostou samozřejmost. Zatím však byl všemi hlasy – pochopitelně s výjimkou mého – zamítnut. Poprvé a naposled ve svém životě jsem se rozplakal.

Tentýž den k večeru mě navštívil v úřadovnách Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže profesor Čáda s tím, že situace začíná být kritická a naznačil, že má obavy také o mě. Stále jsem nevěřil.

Když jsem vycházel z budovy právnické fakulty, potkával jsem postupně studenty, kteří v nepředstíraném rozrušení, někteří i se slzami v očích mě ujišťovali, že se celé brněnské studenstvo za mě postaví, že dojde k obrovským demonstracím a že se ukáže, kdo nakonec bude mít pravdu.

Teprve nyní na cestě z fakulty domů jsem pochopil, že situace je opravdu kritická. Noci z pátku na sobotu a pak ze soboty na neděli byly pro mě hrozné.

Zatím se utvořil nějaký samozvaný akční výbor, zřejmě dirigovaný krajským výborem KSČ, z jehož podnětu se konala schůze profesorského sboru, kde se nám oznámilo, že děkan Kubeš, profesoři Weyr, Chytil, Cvetler a Kop a samozřejmě ministři, profesoři Stránský a Procházka, nesmějí přednášet ani zkoušet, ba ani nesmějí vstoupit na půdu právnické fakulty. Vyakčnění Chytila a Cvetlera bylo hned na to odvoláno, u ostatních však zůstalo v platnosti.

Studenti se pochopitelně o tom dozvěděli současně, ba věděli to již předem a demonstrace v ulicích se jevily jako neodvratitelné. Uvědomil jsem si slova předsedy Zemského národního výboru Píška a policejního prezidenta Dr. Babáka, že v okamžiku, kdy dojde ke studentským demonstracím,

budou stát proti sobě srocené šiky dělnické, padne výstřel a dojde ke krveprolití. Nejúhlavnějšímu nepříteli bych nepřál, aby prožil, co jsem tehdy prožíval já. Tragédie byla v tom, že pojednou studentské demonstrace by dostaly charakter, že je to pro záchranu Kubešovu. Každé rozhodnutí, včetně rozhodnutí být absolutně nečinným, znamenalo jít proti určitým hodnotám, které lidskému životu dávají smysl.

Zprvu jsem byl rozhodnut, že v naprostém ústraní vyčkám, až jak to dopadne. Už předtím Jan Masaryk učinil své, pro něho nakonec tak tragické prohlášení, že jde s lidem a že zůstane v Gottwaldově znovu sestavené vládě. Teprve teď jsem chápal jeho důvody – chtěl zachránit za každou cenu klid a zabránit prolévání krve mezi českým lidem, jejž tolik miloval.

Neustále jsem si kladl otázku, jaká idea je ze všech idejí nejvyšší a znovu jsem dospíval k tomu, že je to idea konkrétní lidskosti, idea nedopustit, aby se ubližovalo nevinnému. A teď: studenti, moji studenti půjdou demonstrovat, nevyhnutelně dojde ke srážce s dělníky a ke smrti některých studentů. Mám právo stát opodál a jen nezúčastněně přihlížet? Mám morální právo k nečinnosti? Mám právo třeba ukázat svůj odpor k režimu, který se dostal

Volám k vysokoškolské mládeži!

Postaví-li se inteligence negativně k dnešním poměrům, znamená to jít proti českému národu, proti vlastním lidem.

Národ musí být jednotný. Kdo jej může dnes podle reálných možností sjednotit? Jedině komunistická strana.

Vždy jsem byl socialistou celým založením. Byl jsem však přesvědčen, že je možné dosáhnout socialistického cíle ve spolupráci s kapitalistickými silami. To byl můj omyl! Tato cesta by znamenala umožnit kapitálu nabrat dechu, vystavět překážky a konečný cíl socialismu — svět bez válek a krisí — oddálit na nedohlednou dobu, nebo jej vůbec zmařit. To vše si dávno uvědomili Marx, Lenin a Stalin. To vše může dnes bez překážek uskutečňovat vláda Klementa Gottwalda. Já jsem to pochopil po opravdu strašných duševních otřesech, kdy se ve mně zhroutila celá mnou vybudovaná myšlenková výstavba, teprve nyní.

To vše, co zde píši, je motivováno čistě a na důkaz toho prohlašuji na svou čest, že v budoucnu nepřijmu žádné t. zv. funkce, z nichž bych mohl mít prospěch. Chci se jen zapojit loyálně, upřímně a oddaně do tvůrčího úsilí všech pracujících v tom oboru, ve kterém jsem se vyučil. A k tomu vyzývám také vás, akademická mládeži, a prosím vás o to z celého srdce.

Univ. prof. dr. Vladimír Kybal

Rovnost, 3. března 1948, s. 1

k moci tím způsobem, že prchnu do ciziny, kde bych byl jako univerzitní profesor, děkan, autor tzv. reakční Kubešovy ústavy jistě uvítán, a přitom nechat střílet do studentů? Nakonec po nepředstavitelných útrapách, proti nimž mé pozdější odsouzení na třináct let odnětí svobody a celý mnohaletý pobyt v trestaneckých táborech na uranových dolech bylo ničím, jsem se rozhodl, že napíši pro denní tisk prohlášení, že jsem se mýlil, že naléhavě vyzývám studenty k pokoji a klidu a k tomu, aby se věnovali jen a jen svému studiu.

Toto odeslané prohlášení, které došlo ještě jakési úpravy z vyšších míst, bylo uveřejněno ve všem denním tisku. Uvažoval jsem asi takto: menšina studentů pochopí, že chci za každou cenu zabránit tomu, aby byl utracen třeba jen jediný mladý život. Většina si řekne: demonstrovat za takového zrádce masarykovských myšlenek, jako je Kubeš, přece nebudeme.

A k demonstraci také nedošlo!

Pro mě následující rok – až do mého zatčení počátkem února 1949 – byl rokem bolesti a zoufalství. Stále jsem si kladl otázku, zda jsem jednal tak, jak bylo mou povinností. Plně jsem se osvobodil, až když na podzim 1949 před Státním soudem v Brně po přestávce vyjednání, kdy můj obhájce Dr. Bedřich Fertig prohlásil, že mu právě státní prokurátor řekl, že uvažuje o překvalifikování mého domnělého činu na §5 odst. 2 (trest smrti), jsem pár minut na to po znovuotevření jednání odpověděl na otázku předsedy senátu Dr. Hahna, zda jsem mínil své únorové prohlášení vážně a zda to bylo mé přesvědčení: „Nikoliv pane předsedo, nemínil. Za každou cenu jsem však chtěl zabránit prolévání studenstké krve v Brně."

Když jsem takto odpověděl – za situace, která mohla pro mě skončit tragicky – spadlo všechno ze mě a cítil jsem se svobodným a snad i šťastným.

Kapitola 29

Do mého zatčení 1949

Zatím šly poúnorové dny. Co jsem prožíval já a velká řada dalších postižených, lze těžko vylíčit a asi ještě hůře pochopit.

Kromě svého vlastního osudu, kdy jsem nesměl vykonávat povolání, které od mého dětství bylo mým vysněným snem a jež jsem miloval, jsem snad ještě tíživěji prožíval „prověrky" studentů, kteří patřili jiným stranám, než která zvítězila. Možná, že patřím mezi ty, jichž se snad silněji dotýká křivda spáchaná jinému a především těm, kteří byli v rozběhu svého studijního nadšení, byli pracovití, částečně již hořeli pro právo, a kteří si začali uvědomovat, že ideje spravedlnosti, svobody konkrétního člověka a právní jistoty dávají nakonec sám smysl života.

Denně jsem si uvědomoval, jak bych reagoval, kdyby mně někdo v mých 18, 19 nebo 20 letech řekl: „Jsi vyloučen navždy ze studií, poněvadž miluješ T. G. Masaryka a máš výhrady ke Stalinovi."

Sám jsem pochopitelně nesměl ani vkročit na univerzitní půdu a také jsem se o to nesnažil. Nesměl jsem dokonce ani vstoupit do úřední místnosti Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže, které byly v přízemí budovy právnické fakulty a vedl k nim zvláštní vchod, takže bych se se studenty vůbec nesetkával. Nezbylo mně nic jiného, než přestěhovat celou Společnost do Masarykovy čtvrti – do velké vily v sousedství vily profesora Weyra.

Kromě této činnosti ředitele Společnosti pro mezinárodní ochranu mládeže jsem začal psát knihu „Mezinárodní právo soukromé." Pojednou do Společnosti přišel přípis Ministerstva zahraničních věcí adresovaný mně jako řediteli Společnosti. Byl jsem vyzván, abych se zúčastnil porady na ministerstvu v záležitosti našich nezletilých utečenců, kteří zejména v městě Khólu podlehli svodům agentů francouzské cizinecké legie, podepsali smlouvu o vstupu do cizinecké legie a v té době byli již ve francouzských vojenských táborech, převážně v severní Africe, kde se museli podrobovat vojenskému výcviku a očekávali přesun do bojů v Indočíně.

Pozvání jsem vyhověl a odejel k jednám do zahraničního ministerstva. Tam byli přítomni zástupci rodičů těchto mladistvých utečenců z Čech, Moravy a Slovenska. Jednání zahájil pověřený sekční šéf a podal podrobné vysvětlení celé situace. Řekl rovněž: „Sám jsem řadu let pracoval jako generální konzul v Marseille. Dobře znám poměry. Za jedinou možnou cestu, která by mohla snad vést k úspěchu, považuji požádat přítomného pana univerzitního profesora Dr. Kubeše, jenž je navíc ředitelem Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže v ČSR, není členem naší strany, aby z tohoto titulu, nikoliv jako formální reprezentant našeho státu, ovšem za naší tajné podpory, odcestoval napřed do Švýcarska, tam se spojil s tamější velmi vlivnou Ligou pro lidská práva, požádal ji o pomoc, a pak odjel do Paříže, navázal styky s francouzským ministerstvem zahraniční, předložil mu svůj právní posudek o neplatnosti smlouvy nezletilců o vstupu do francouzské legie, který mám zde k dispozici, a dosáhl toho, aby mu byl přidělen nějaký francouzský plukovník, s nímž by navštívil napřed shromažďovací tábor v Marseille a pak tábory v severní Africe. Zde ujistí nezletilce o jejich naprosté beztrestnosti v případě návratu do vlasti, bude mít k dispozici autobusy a převeze nezletilce, kteří se rozhodnou pro návrat, nazpět do Československa.“

Byl jsem upřímně překvapen a váhal jsem. Zástupci rodičů mě začali prosit, plakali a neustále naléhali, abych pověření přijal. Nakonec jsem souhlasil.

Dohodli jsme se se sekčním šéfem, že si narychlo doplním svou garderobu a že se za tři dny k dokončení nezbytných formalit napřed objevím v Praze a odtud přímo pojedu do Švýcarska.

Po třech dnech jsem se znovu dostavil na naše zahraniční ministerstvo. Tam jsem se setkal s již známým sekčním šéfem, jenž byl ve značných rozpacích. Naznačil mně, že se vyskytly určité potíže a že je třeba vyčkat. Nakonec jsem zjistil, že celou akci torpédoval nám již známý Dr. Alfred Dressler, náměstek ministra spravedlnosti. Prý bych se nevrátil a jen by mně dopomohli k útěku do ciziny. Pověřen byl někdo „spolehlivý“ a jako zplnomocněný ministr jel do ciziny zachraňovat naše děti. Jeho poslání skončilo naprostým neúspěchem a prý se z našich pěti tisíc nezletilých utečenců z Indočíny nikdo nevrátil. Dressler ovšem zase triumfoval.

Kapitola 30

Zatčení a první měsíce v chebské věznici

Zatím jsem obdržel – stále ve funkci ředitele Společnosti – výzvu, abych se pokusil napomáhat určité akci, která měla vést k tomu, aby naši mladiství, kteří v Chebu a Aši přecházeli přes hranice, byli alespoň na poslední chvíli od tohoto úmyslu odrazeni. Má tehdejší manželka Vojtěška, náš společný přítel lékař Dr. Rudolf Albrecht, výborný zubař, a já jsme se tedy počátkem února 1949 vydali na cestu do Západních Čech. Podle dohody s Ministerstvem zahraničí jsem zamýšlel během prvního týdne mít projevy v kinech v Chebu a Aši, které pravidelně před svým nočním útěkem navštěvovali nezletilci, vysvětlit jim, že to, co je čeká v cizině, zejména naverbování do francouzské cizinecké legie, je strašlivé a v debatách s nimi je od toho odradit. Další dva týdny jsme zamýšleli pobýt v Mariánských Lázních, kde jsem v létě 1947 strávil příjemný čas při přípravě nové ústavy. Potřeboval jsem klidné prostředí, kde by mě nikdo neznal, a navíc jsem zamýšlel ve své prostoduchosti – rozebrat tam v klidu svůj návrh ústavy a rozeslat svůj rozbor spolu se svou knihou několika úředním místům.

Na železniční stanici těsně před Chebem v Bodenu měla čekat bývalá asistentka mého zemřelého otce, které jsem z pozůstalosti přivážel nějaké věci. Na nádraží však nikdo nečekal, a tak jsme narychlo vzali svá zavazadla a vystoupili. Domnívali jsme se, že se opozdila a že na ni počkáme. Vlaky jezdily totiž ve velmi krátkých intervalech, a tak půlhodinové zpoždění nerozhodovalo. Na nádražním nástupišti jsme čekali buď na dotyčnou paní nebo na příjezd dalšího vlaku. Pojednou vidíme se přibližovat tříčlennou hlídku pohraniční stráže. Její velitel se obrátil na mě s otázkou, co na nádraží hledáme. Všechno jsem mu po pravdě řekl, legitimovali jsme se a velitel prohlásil: „Všechno v pořádku, děkuji.“

Jeden z tříčlenné hlídky, jeden z oněch známých „přehorlivců“, však říká: „Soudruhu veliteli, máme přece rozkaz, předvést každého, kdo se zdržuje v tomto pohraničním území. Je první výročí vítězného Února.“

Velitel nebyl zřejmě nadšen. „Promiňte, je to pouhá formalita. Půjdete s námi na stanici, kde soudruh náčelník jistě za chvíli rozhodne stejně jako já.“ Tak jsme šli. Náčelník hned telefonoval do Brna. Tam zřejmě zavládlo nadšení, že je tu příležitost něco proti mně učinit. Přenocovali jsme na stanici a druhý den jsme byli převezeni na Státní bezpečnost v Chebu, kde jsme byli dva dny vyslýcháni. Mezi Chebem a Brnem zřejmě fungovalo neustálé spojení, a přesto, že jsme podávali všichni stejné vysvětlení, byli jsme po dvou dnech převezeni do věznice Krajského soudu v Chebu.

Věznice byla zcela přeplněna – především a takřka výhradně kopečkáři, tj. těmi, kteří hodlali opustit naši vlast a byli chyceni. Uvítal jsem proto, že vězeňský lékař, odsouzený Němec poznal při lékařské prohlídce, že jsem kdysi v mládí onemocněl srdeční chorobou, a doporučil, abych ležel na vězeňské marodce. Byl to výborný odborník a slušný člověk. Důvěrně mě ujistil, že mám srdce sice kompenzované a nemusím mít žádné obavy, že je však rozhodně příjemnější ležet na marodce než v nemožně přeplněných celách.

Mohl jsem se zúčastňovat společných vycházek na vězeňském dvoře. Pobyt v Chebu trval asi tři měsíce. Vyšetřovací soudce byl dobrým právníkem a slušným člověkem. Měl jsem pocit, že sám je přesvědčen o mé nevině a choval se ke mně vzorně. Denně jsem mohl mluvit s Albrechtem – výslechy byly totiž považovány za ukončené – a někdy i s Vojtěškou, která byla na ženském oddělení a hluboce se do ní zamiloval jeden starší příslušník SNB vyšší šarže. Na návštěvy přijeli asi třikrát má drahá maminka s mým bratrem Zdeňkem.

Kapitola 31

Převezení do Brna a nové výslechy

Z ničeho nic se mně oznámilo, že budu v nejbližších dnech transportován do Brna, a to sám bez svých „spoluviníků“. Důvod mně nebyl sdělen a marně jsem o něm uvažoval.

Po příjezdu do Brna zavezli mě do vězení Státní bezpečnosti, které tehdy bylo na Orlí ulici v budově bývalého policejního ředitelství. Za několik málo dnů jsem byl převezen do sběrného převychovacího tábora na dnešní Lidické. To podle obecného mínění měl být veliký úspěch a počítalo se, že po roce převýchovy budu propuštěn. Bylo to dílo mého bývalého studenta, potom velkého přítele Dr. Muchy, jenž v té době byl náčelníkem Zemské státní bezpečnosti. Při lékařské prohlídce v táboře byl jsem uznán nemocným – již proslulé srdce – a s jedním dozorcem jsem pěšky šel z Lidické do nemocnice u sv. Anny na I. interní kliniku, kde přednostou byl prof. Štejfa, jenž mně před pětadvaceti léty léčil. Přijal mě znamenitě, naznal, že se musím zůstat léčit na jeho klinice. Vše to vypadalo opravdu nadějně, pohybovat jsem se mohl zcela volně. Tam jsem se setkal také se svou bývalou velkou láskou Milenkou, snad jedinou ženou, která mě skutečně milovala.

Domníval jsem se, že za nějakou dobu budu propuštěn a se mnou ostatní dva, kteří byli stále ještě v Chebu.

Pohoda byla zcela neočekávaně porušena. Přijeli si pro mě dva pánové ze Státní bezpečnosti a odvezli mě k výslechu na tehdy již ne právě dobře proslulou Příční. Tam vznesli proti mně vážné obvinění, že jsem podal do Anglie pro potřeby našeho zahraničního odboje právní posudek „Rozbor únorových událostí z hlediska naší první ústavy.“ Posudek prý vyzněl v tom smyslu, že únorové události byly v rozporu s ústavou a byl prý napsán nebezpečně dobře.

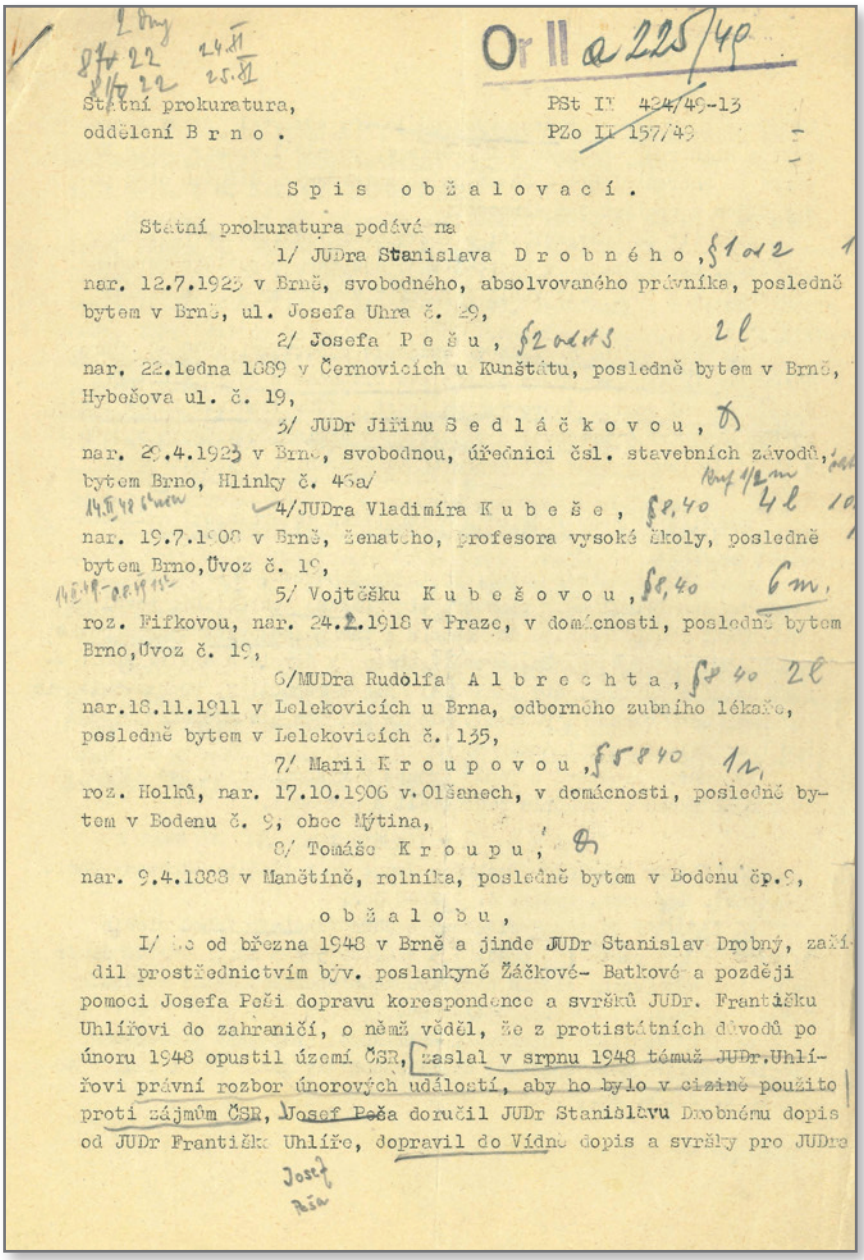

Státní prokuratura,
oddělení B r n o .

Or II a 225/49
PSt II 434/49-13
PZo II 157/49

S p i s o b ž a l o v a c í .

Státní prokuratura podává na

1/ JUDra Stanislava D r o b n é h o,
nar. 12.7.1923 v Brně, svobodného, absolvovaného právníka, posledně bytem v Brně, ul. Josefa Uhra č. 29,

2/ Josefa P e š u,
nar. 22.ledna 1889 v Černovicích u Kunštátu, posledně bytem v Brně, Hybešova ul. č. 19,

3/ JUDr Jiřinu S e d l á č k o v o u,
nar. 29.4.1923 v Brně, svobodnou, úřednici čsl. stavebních závodů, bytem Brno, Hlinky č. 45a/

4/JUDra Vladimíra K u b e š e,
nar. 19.7.1908 v Brně, ženatého, profesora vysoké školy, posledně bytem Brno, Úvoz č. 19,

5/ Vojtěšku K u b e š o v o u,
roz. Fifkovou, nar. 24.2.1918 v Praze, v domácnosti, posledně bytem Brno, Úvoz č. 19,

6/MUDra Rudolfa A l b r e c h t a,
nar.18.11.1911 v Lelekovicích u Brna, odborného zubního lékaře, posledně bytem v Lelekovicích č. 135,

7/ Marii K r o u p o v o u,
roz. Holků, nar. 17.10.1906 v Olšanech, v domácnosti, posledně bytem v Bodenu č. 9, obec Mýtina,

8/ Tomáše K r o u p u,
nar. 9.4.1888 v Manětíně, rolníka, posledně bytem v Bodenu čp.9,

o b ž a l o b u ,

I/ Od března 1948 v Brně a jinde JUDr Stanislav Drobný, zařídil prostřednictvím býv. poslankyně Žáčkové- Batkové a později pomocí Josefa Peši dopravu korespondence a svršků JUDr. Františku Uhlířovi do zahraničí, o němž věděl, že z protistátních důvodů po únoru 1948 opustil území ČSR, zaslal v srpnu 1948 tomuž JUDr.Uhlířovi právní rozbor únorových událostí, aby ho bylo v cizině použito proti zájmům ČSR, Josef Peša doručil JUDr Stanislavu Drobnému dopis od JUDr Františka Uhlíře, dopravil do Vídně dopis a svršky pro JUDra

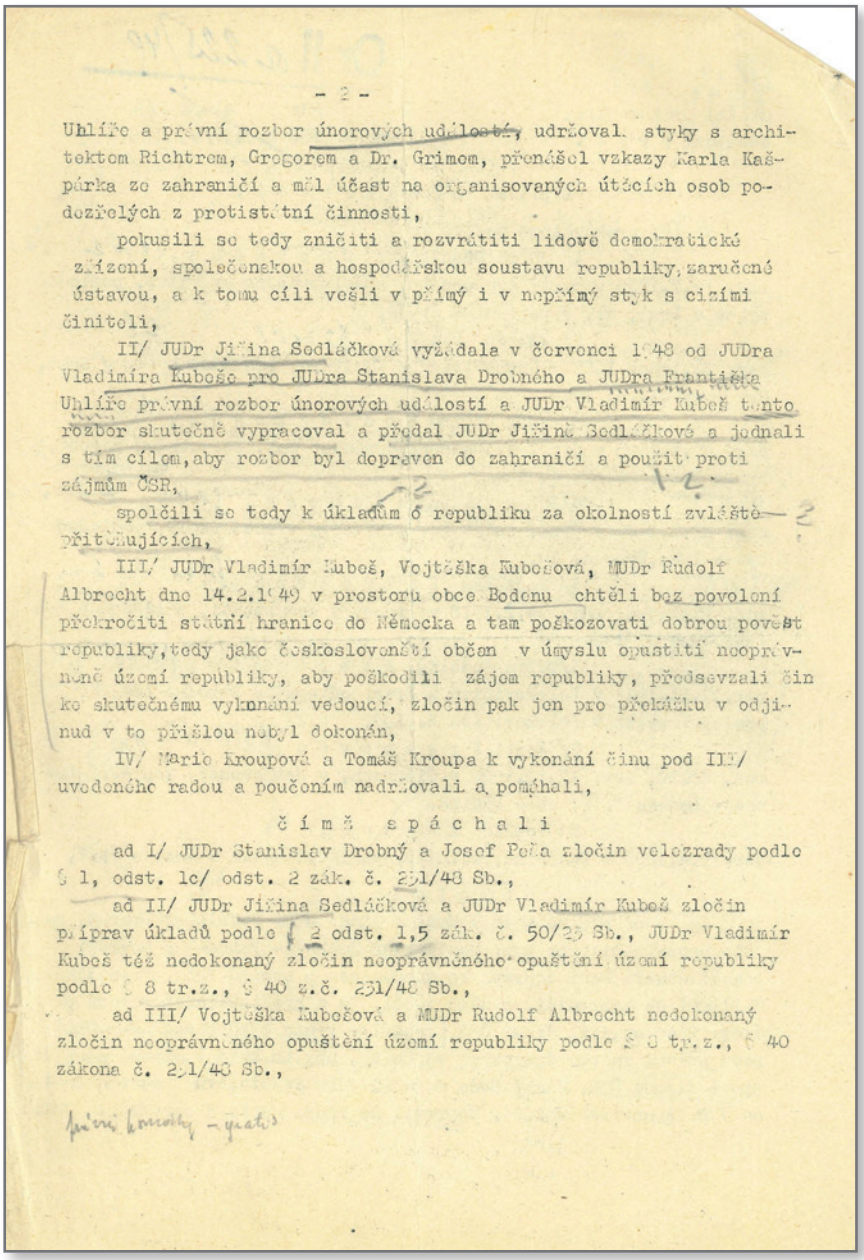

- 2 -

Uhlíře a právní rozbor únorových událostí, udržoval styky s architektem Richtrem, Gregorem a Dr. Grimem, přenášel vzkazy Karla Kašpárka ze zahraničí a měl účast na organisovaných útěcích osob podezřelých z protistátní činnosti,

pokusili se tedy zničiti a rozvrátiti lidově demokratické zřízení, společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou, a k tomu cíli vešli v přímý i v nepřímý styk s cizími činiteli,

II/ JUDr Jiřina Sedláčková vyžádala v červenci 1948 od JUDra Vladimíra Kubeše pro JUDra Stanislava Drobného a JUDra Františka Uhlíře právní rozbor únorových událostí a JUDr Vladimír Kubeš tento rozbor skutečně vypracoval a předal JUDr Jiřině Sedláčkové a jednali s tím cílem, aby rozbor byl dopraven do zahraničí a použit proti zájmům ČSR,

spolčili se tedy k úkladům o republiku za okolností zvláště přitěžujících,

III/ JUDr Vladimír Kubeš, Vojtěška Kubešová, MUDr Rudolf Albrecht dne 14.2.1949 v prostoru obce Bodenu chtěli bez povolení překročiti státní hranice do Německa a tam poškozovati dobrou pověst republiky, tedy jako československí občan v úmyslu opustiti neoprávněně území republiky, aby poškodili zájem republiky, předsevzali čin ke skutečnému vykonání vedoucí, zločin pak jen pro překážku v odjinud v to přišlou nebyl dokonán,

IV/ Marie Kroupová a Tomáš Kroupa k vykonání činu pod III/ uvedeného radou a poučením nadržovali a pomáhali,

č í m ž s p á c h a l i

ad I/ JUDr Stanislav Drobný a Josef Peša zločin velezrady podle § 1, odst. 1c/ odst. 2 zák. č. 231/48 Sb.,

ad II/ JUDr Jiřina Sedláčková a JUDr Vladimír Kubeš zločin příprav úkladů podle § 2 odst. 1,5 zák. č. 50/23 Sb., JUDr Vladimír Kubeš též nedokonaný zločin neoprávněného opuštění území republiky podle § 8 tr.z., § 40 z.č. 231/48 Sb.,

ad III/ Vojtěška Kubešová a MUDr Rudolf Albrecht nedokonaný zločin neoprávněného opuštění území republiky podle § 8 tr.z., § 40 zákona č. 231/48 Sb.,

právní konečky – gratis

ad IV/ Marie Kroupová a Tomáš Kroupa zločin účastenství na nedokonaném zločinu neoprávněného opuštění území republiky podle §§ 5, 8 tr.z. § 40 zák. č. 231/48 Sb.

Navrhuji, aby při hlavním přelíčení, které se podle § 17 odst. 1a/b/ zákona č. 232/48 Sb. a § 45 odst. 1 z.č. 232/48 Sb. a § 56 tr. ř. konati má před státním soudem, byl proveden důkaz trestním oznámením KV StB Brno č.j. A-31382/47520-49, protokoly o výslechu Josefa Peši, JUDr Jiřiny Sedláčkové, JUDr Vladimíra Kubeše, JUDr. Stanislava Drobného, fotokopii dopisů z 21.11.1948, obsahem spisu Or IIa 225/49,
ze spisu Tk IX 683/49 trestním oznámení č.l. 2,4,5,6,36, zprávami č.l. 46-49, 51,54,55,56,58, korespondencí čl. 25-30, protokoly a zprávami týkajícími se Josefa Peši ze spisu v trestní věci proti Dr. Bohdanu Chudobovi a spol. a osobními průkazy obviněných.

K hlavnímu přelíčení navrhuji předvolati jako svědky: št. kap. Zdenka Kalfuse od voj.útvaru 4.515 Cheb, strážm.SNB Formánka ze stanice SNB Doubrava, N. Bojvančického VO StB Cheb, Miloslava Hanuše, dozorce správního vězení ONV v Chebu, Františka Kotrlíka č.l. 24, Ferdinanda Wágnera č.l. 24.

Obvinění JUDr Stanislav Drobný a Josef Peša buďtež z důvodů §§ 180/II tr.ř. ,obvinění Dr. Vladimír Kubeš, MUDr. Rudolf Albrecht, Mario Kroupová a Tomáš Kroupa z důvodů §§ 175 č. 2-4, 180 tr.ř. ponecháni v řádné vazbě vyšetřovací a JUDr. Jiřina Sedláčková z těchže důvodů do řádné vazby vyšetřovací převzata.

V Brně dne 12. října 1949.

Státní prokurátor :
v z.

Okamžitě jsem si uvědomil, že když mí tzv. přátelé dospěli k závěru, že nebudu mít úspěch s pokusem o ilegální přechod hranic, vymysleli si něco jiného, mnohem nebezpečnějšího.

Druhý den jsem už nebyl v nemocnici, nýbrž opět ve vyšetřovací vazbě Státní bezpečnosti. Situace byla pojednou více než vážná. Jednoho rána jsem byl z Orlí převezen na Příční. Očekávali mě již dva pánové z Ministerstva vnitra, opravdoví odborníci na zapeklité výslechy, a chovali se sice zdrženlivě, avšak slušně. Začal asi tříhodinový výslech s nesmírným vodopádem tisíce vtipných a kapciózních otázek.

Po skončení výslechu mně otevřeně řekli: „Pane profesore, jste opravdu bez viny. Během několika málo dnů budete propuštěn."

Byl jsem sice rád, ale vnitřně jsem tomu nevěřil. Věděl jsem, že můj úhlavní nepřítel Dr. Alfred Dressler bude mé propuštění vetovat. To se také stalo.

Za nějakou dobu přišel večer do naší cely na Státní bezpečnosti dozorce, abych se připravil, že budu okamžitě převezen jinam. Spoluvězni byli dojati.

Domnívali se, že budu převezen do jakési záhadné a v té době již proslulé vily v úřednické čtvrti. To znamenalo možnost výslechu s mučením.

Posadili mě do auta a já zjistil ke své ohromné radosti, že nejedeme směrem našich obav, nýbrž na Cejl. Dozorci věznice na Cejlu měli již hlášení, že jsem nemocen, a proto mě ihned umístili na vězeňské marodce. Byl to menší sál plný lůžek. V rohu byla tzv. toaleta, voda se přinášela a odnášela, umývali jsme se v malém umyvadle a užívali jsme tzv. žanků. Věznice na Cejlu byla několik set let stará budova, vše bylo velmi primitivní, avšak ti, kteří byli zavřeni jak na Cejlu, tak o řadu let později v moderní, nově postavené věznici v Bohunicích, mě vždy ujišťovali, že Cejl byl mnohem příjemnější než bohunická věznice.

Na marodce bylo již více lidí, které jsem dobře znal. Tak např. páter Fanfrdla, náměstek předsedy Zemského národního výboru v Brně, nebo Dr. Antonín Drobný, velmi agilní, v podstatě velmi hodný člověk, lidovec a muž stále plný optimismu.

Jednoho dne jsme dostali přírůstek. Byl to asi čtyřicetiletý, velmi vzhledný muž dokonalého chování, plukovník generálního štábu Robotka, s nímž jsem se brzo spřátelil. Rok absolvoval v maršálské škole v Moskvě, pak odjel na prázdniny do Československa a když se letecky vracel do Moskvy, aby absolvoval druhý ročník, byl vrácen zpět. Domnívám se, že důvodem pro to bylo, že Robotka byl v prvním ročníku maršálské školy poněkud více kriticky aktivní, než bylo na tamní zvyklosti snesitelné. Dovedu si představit, že nastala pak u něho jakási zatrpklost. Nakonec byl zatčen a obviněn, že dal cizině k dispozici seznam našich vyzvědačů v západních státech. Na Cejl přišel, když nějaký čas pobyl v oné smutně proslulé vile.

A začaly procesy. První byl na řadě Dr. Antonín Drobný. Domnívali jsme se, že bude osvobozen. S napětím jsme čekali. Vrátil se až pozdě večer celý rozesmátý a zřejmě ve výborné náladě.

„Kolik jsi dostal? Jdeš domů, že?“ „Ale kdepak, trest je patnáct roků.“ Byla to pravda. Dr. Drobný byl ovšem takový optimista, že zřejmě počítal, že za pár měsíců dojde k zásadní změně a on jako hrdina bude propuštěn.

Sám jsem právě neoplýval tímto optimismem. V podstatě jsem byl střízlivější, avšak přece jen jsem si myslil, že takové bláznění nemůže dlouho trvat.

Kapitola 32

Odsouzení Státním soudem, pobyt ve vězeňském zařízení v Blansku; odsouzení Nejvyšším soudem a neblahá úloha Dresslera a Křepelky

Za několik dní byla řada na mně, Vojtěšce a Albrechtovi, kteří zatím byli převezeni do Brna. Byli jsme žalováni podle starého zákona na ochranu republiky z roku 1923, všichni pro pokus o ilegální přechod hranic a já navíc pro ten stále mně za vinu kladený právní posudek pro Anglii. Absolutně nejvyšší možný trest mohl pro mě vyznít na deset roků.

Byl jsem zastupován advokátem a vedoucím advokátní poradny Dr. Bedřichem Fertigem, jehož tehdejší kádrová pozice byla vynikající; říkali mu malý Šling. Pravý Šling byl vedoucím tajemníkem KV KSČ a tvrdilo se o něm, že je to v pořadí třetí nejmocnější muž u nás (Slánský, Geminder, Šling) a teprve pak Gottwald.

Dozvěděl jsem se, že sedm nominovaných předsedů senátu Státního soudu, který mě měl soudit, se postupně vzdalo funkce; nakonec vzal to Dr. Hahn, jenž vedl proces objektivně. Státním prokurátorem byl muž s nelaskavým srdcem a podprůměrnými juristickými vědomostmi Dr. Havelka, jemuž jsem byl v jeho hrané nebo skutečné oddanosti režimu velice nesympatický.

Dr. Hahn vytáhl proti mně dva teoretické šlágry, pomocí nichž chtěl ukázat, že mé právně-teoretické učení bylo ve zřejmém rozporu s marxismem.

Začal: „Pane obžalovaný, už vaše konstrukce práva jako dispozice s cizí povinností, je zřejmě reakční." „Pane předsedo, to, co uvádíte, není vůbec má definice práva, nýbrž jde o mou definici práva subjektivního, a to je něco podstatně jiného. Navíc pak znamená proti nejrůznějším metafyzickým pojetím subjektivního práva naprosté zracionalizovaní, tedy zlogizování; jde o možnost dispozice s cizí právní povinností a logika stejně jako matematika není ani reakční ani pokroková."

„V každém případě je ale reakční vaše konstrukce principu fakticity práva."

„Vůbec ne, pane předsedo, princip fakticity práva není žádnou mou vlastní konstrukcí, nýbrž jde o jeden z hlavních principů generálního práva mezinárodního. Tento princip neříká nic jiného, než že ten řád se uzná mezinárodním právem za platný státně-právní řád, a ta vláda za legální vládu, dovede-li sjednat vydávaným právním normám, alespoň z převážné části účinnost na dotyčném státním území. Právě podle principu fakticity by měla být Čína pod Mao Ce-tungem plně uznána z hlediska práva mezinárodního."

To bylo zřejmě tak jasné a přesvědčivé, že i státní prokurátor Dr. Havelka zasáhl do debaty s tím, že tyto teoretické vývody jsou bezúčelné a je třeba se věnovat konkrétní skutkové podstatě.

Pak došlo k přestávce v soudním řízení a na jejím konci přistoupil ke mně můj obhájce Dr. Fertig a sdělil mně, že státní prokurátor uvažuje o překvalifikování mého domnělého činu na zločin podle § 5 odst. 2 nového zákona č. 231/1948 Sb., podle něhož je možné vyhlásit trest smrti.

Celou juristickou nesmyslnost tohoto záměru jsem sice jasně viděl, avšak dobře mně nebylo.

Ihned po zahájení jednání se obrátil na mě předseda Dr. Hahn s otázkou.

„Pane obžalovaný, myslel jste své únorové prohlášení upřímně?"

„Nikoli pane předsedo, mé únorové prohlášení sledovalo jen jediný cíl, zabránit krveprolití a nesmyslným obětem na životech našich studentů. Jsem rád, že to mohu prohlásit na tomto fóru; konečně ze mě padá strašlivá tíha, pod níž jsem celou dobu žil."

Velitelství
trest. prac. tábora ČKD
Blansko.

V Blansku, dne 31.července 1950.

OPIS.

Potvrzení.

Velitelství trestaneckého pracovního tábora ČKD Blansko X potvrzuje, že vězeň Vladimír Kubeš je ve zdejším táboře od 6. prosince 1949 nepřetržitě až dodnes. Od. 6. prosince 1949 až do 5. dubna 1950 včetně pracoval jako nádeník ve strojírně a od 6. dubna 1950 až dodnes pracuje jako nádeník na pile na nejtěžších pracích. Po celou dobu pracuje velmi svědomitě a řádně. Vykazuje soustavný nadvýkon, jeho denní,pravidelná pracovní doba je 10 hodinová, podepsal socialistickou pracovní smlouvu a účastní se nedělních údernických prací. Jeho chování je vzorné. V rámci přednášky velitele tábora o novém rodinném právu, podal zevrubné výklady po stránce právní, které se setkaly s nevšedním zájmem u vězňů.

Toto potvrzení se vydává na žádost vězňovy matky paní Irmy Kubešové, za účelem podání žádosti o prominutí zbytku trestu.

Velitel trest. prac. tábora ČKD Blansko
št. stržm.SVS
podpis nečitelný v.r.

KOLKOVÁ ZNÁMKA 8 Kčs REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ 1938

Tento souhlasí s prvopisem 1/2 archivým, opatřeným kolkem à ___ Kčs.
Soudní kancelář
Okresního soudu civilního v Brně,
dne 24. VIII. 1950 194_

OKRESNÍ SOUD CIVILNÍ V BRNĚ

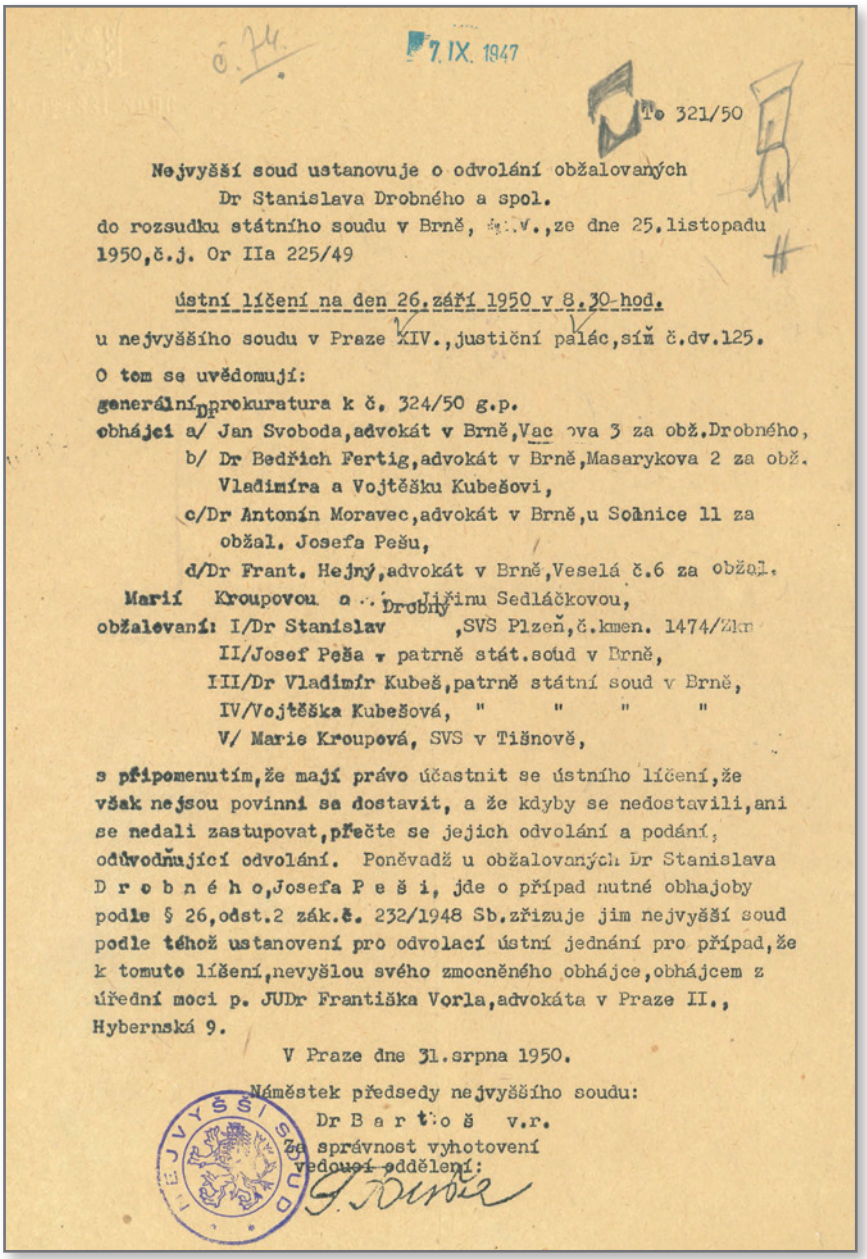

7. IX. 1947

To 321/50

Nejvyšší soud ustanovuje o odvolání obžalovaných
Dr Stanislava Drobného a spol.
do rozsudku státního soudu v Brně, s.v., ze dne 25. listopadu 1950, č.j. Or IIa 225/49

ústní líčení na den 26. září 1950 v 8.30 hod.
u nejvyššího soudu v Praze XIV., justiční palác, síň č.dv.125.

O tom se uvědomují:
generální prokuratura k č. 324/50 g.p.
obhájci a/ Jan Svoboda, advokát v Brně, Vaclavova 3 za obž. Drobného,
b/ Dr Bedřich Fertig, advokát v Brně, Masarykova 2 za obž. Vladimíra a Vojtěšku Kubešovi,
c/Dr Antonín Moravec, advokát v Brně, u Soánice 11 za obžal. Josefa Pešu,
d/Dr Frant. Hejný, advokát v Brně, Veselá č.6 za obžal. Marii Kroupovou a Drobný Jiřinu Sedláčkovou,
obžalovaní: I/Dr Stanislav , SVS Plzeň, č.kmen. 1474/Zkr
II/Josef Peša v patrně stát.soud v Brně,
III/Dr Vladimír Kubeš, patrně státní soud v Brně,
IV/Vojtěška Kubešová, " " " "
V/ Marie Kroupová, SVS v Tišnově,

s připomenutím, že mají právo účastnit se ústního líčení, že však nejsou povinni se dostavit, a že kdyby se nedostavili, ani se nedali zastupovat, přečte se jejich odvolání a podání, odůvodňující odvolání. Poněvadž u obžalovaných Dr Stanislava D r o b n é h o, Josefa P e š i, jde o případ nutné obhajoby podle § 26, odst.2 zák.č. 232/1948 Sb. zřizuje jim nejvyšší soud podle téhož ustanovení pro odvolací ústní jednání pro případ, že k tomuto líčení, nevyšlou svého zmocněného obhájce, obhájcem z úřední moci p. JUDr Františka Vorla, advokáta v Praze II., Hybernská 9.

V Praze dne 31. srpna 1950.

Náměstek předsedy nejvyššího soudu:
Dr B a r t o š v.r.
Za správnost vyhotovení
vedoucí oddělení:

NEJVYŠŠÍ SOUD

Vzhledem k úmyslu státního prokurátora překvalifikovat mé jednání to nebylo bez rizika. Přesto jsem se pojednou cítil volný, oproštěný a snad spokojený.

Znalecký posudek jakéhosi vojenského primitiva vyzněl na vyzrazení státního tajemství. Na to jsem okamžitě reagoval, že to, co já případně nosím ve své hlavě, není přece žádným tajemstvím státu, nýbrž nanejvýš tajemstvím mým.

Státní soud ukončil jednání a odešel k poradě. Rozsudek zněl: čtyři roky pro mě, dva roky pro doktora Albrechta, šest měsíců pro Vojtěšku. Na dotaz předsedův, zda přijímáme, odpověděl jsem záporně, Vojtěška rovněž záporně a Albrecht, žijící v neustálém stresu strachu, přijal což solidární právě nebylo.

Vojtěška měla, až na několik málo dnů, trest odpykán vyšetřovací vazbou a byla ihned propuštěna na svobodu. Další balvan ze mě spadl.

Albrecht a já jsme byli odvezeni na Cejl a brzo na komando v Blansku, kde byl trestanecký tábor u ČKD určený zásadně pro odsouzené do pěti roků trestu.

Komando bylo dobré, návštěvy každou neděli, pracovali jsme na pile, a s Albrechtem jsme vyřešili i otázku lásky. Tam jsem se naučil manipulovat s elektrickou pilou na řezání silných klád.

Z té doby mám jednu hřejivou vzpomínku. Na návštěvy ke mně chodil Dr. Luboš Šoupal, známý a vynikající advokát v Blansku. Znali jsme se ještě z gymnazijních let, chodili jsme spolu do téže třídy. Chlapec a pak i muž neobyčejně nadaný, hluboce filozoficky školený, člověk se skvělým darem řeči, velký hudebník, vždy jemně ironický a jakoby útočný a člověk, u něhož přátelství stálo na nejvyšším místě. Před únorem, tedy před mým pádem, jsme se setkávali jen příležitostně. Tehdy se to kolem mě hemžilo samými „přáteli". Po únoru a zejména po zatčení nastal pravý opak. Přátelé přestali prostě existovat.

A právě opačně tomu bylo u Dr. Šoupala. Za mého pobytu v trestaneckém táboře v Blansku se objevoval téměř na každé návštěvě a pojednou přišel s nabídkou: „Vláďo, je všechno připraveno k tvému útěku. Jen řekni, který den by se ti hodil. Vše se podaří, můžeš být klidný. Vím, že jsi nevinen, já jsem sice členem strany, avšak právě proto je mou povinností

snažit se mírnit její chyby, a to zejména i v tomto případě.“ Byl jsem velmi dojat. V té době to pro něho znamenalo nesmírně velké riziko. Nakonec jsem odmítl – nemohl jsem ztratit svou, jak jsem se tehdy domníval, životní lásku. Ještě dnes se skláním v obdivu a nejhlubším přátelství před tímto opravdovým mužem a přítelem.

Zatím bylo podáno odvolání proti rozsudku Státního soudu, a to nejen mnou, ale i státním prokurátorem.

Rozhodl jsem se, že k odvolacímu jednání u Nejvyššího soudu v Praze pojede jen můj obhájce, nikoli já, a to ze dvou důvodů. Především jak mně, tak i Dr. Fertigovi se zdálo zcela nepravděpodobným, že by mělo dojít ke zvýšení trestu. Druhým důvodem bylo nebezpečí, že mě po rozsudku nevrátí zpět do Blanska, nýbrž přímo na Bory.

Tři dny před stáním u Nejvyššího soudu se objevil u mě v blanenském táboře Dr. Křepelka s dotazem, co je nového a co chci vzkázat jeho příteli Dr. Dresslerovi. V důvěře, že Křepelka přichází jako přítel, řekl jsem mu, že se za tři dny koná u Nejvyššího soudu v mé věci odvolací řízení. A to byla základní chyba. Jak se později spolehlivě zjistilo – mezi jiným to přiznal sám Dressler mému bratru, jenž jeho ženě Schautovou operací zachránil život – Dr. Dressler, tehdy ve funkci náměstka ministra spravedlnosti, po informaci Křepelkou vyžádal den před jednáním můj spis a kategoricky nařídil zvýšení trestu.

V Blansku jsem čekal na výsledek, a to už uběhlo několik dnů po odvolacím řízení. To mně bylo nápadné. Konečně přišel za mnou na pracoviště náčelník trestaneckého tábora a říkal mi, abych šel s ním, že mám návštěvu. Byla to maminka s Dr. Fertigem. Fertig se obrátí ke mně a říká:

„Je to strašné a neuvěřitelné, ale zvedli Ti trest na třináct roků.“

To bylo juristicky zcela nemožné, a tak jsem pochopil, že je to vtip a že jdu domů.

„Tak dobře, všechno si zabalím, vyřídí se formality a jdu hned s vámi.“

Vidím, jak maminka propukla v pláč a slzy se objevily i v očích mého obhájce.

Prý jsem jenom zrudl, políbil jsem maminku s ujištěním, že to nějak dopadne, podal ruku Fertigovi a v doprovodu náčelníka jsem šel zpět na pracoviště.

Kapitola 33

Převezení na Bory

Na druhý den jsem byl převezen do věznice na Cejlu. Tam jsem se dozvěděl, že plukovník Robotka byl odsouzen k trestu smrti a že již řadu měsíců čeká v tzv. cele smrti na vykonání rozsudku. Bylo to všechno strašlivě kruté. Při každém zarachocení klíčů mohl se Robotka domnívat, že už pro něj jdou. Náhodou jsem ho zahlédl, jak z okna své cely vyklepával přikrývku. Za ty měsíce neuvěřitelně zestárnul a vypadal bídně.

To bylo na podzim 1950. Všude panovala hrůza. Rozsudky byly šíleně vysoké. Popravena byla i vynikající žena, člověk neobyčejně laskavý a moudrý, přední členka Československé strany národně socialistické JUDr. Milada Horáková. To byl vrchol bezhlavé krutosti a msty.

Jednoho dne navečer ozvalo se ze sousední cely klepání a jeden ze spoluvězňů ihned rozluštil sdělení.

„Klepají, že byl zatčen Šling."

„To je zhola nemožné, už nechci žádnou latrínu slyšet", povídám.

Bylo to ale pravda. Zřejmě boj o moc a ničím nekontrolovatelná hrůzovláda požírají také své přední funkcionáře.

Prvním transportem jsem byl odsunut na Bory, které tehdy měly pověst nejhorší věznice. Transportovali nás ve třech autobusech za nejpřísnějších bezpečnostních opatření. Před čtvrtou hodinou ranní jsme byli buzeni a dostali ke snídani jakousi černou tekutinu a kus chleba. Měl jsem obavy, že budu mít po cestě žízeň, a tak jsem zkonzumoval dvě dávky této jakoby černé kávy. To byla velká chyba a pro budoucnost poučení. Byli jsme nad Brnem, s nímž jsem se nevesele loučil s úzkostí, zda ho neuvidím naposledy, když tu jsem pocítil nenápadně vznikající potřebu. A neustále rostla a rostla, až jsem si dodal odvahy a oznámil to dozorčímu veliteli našeho

autobusu. Ten mě stroze odmítl. Asi za dalších dvacet minut, když můj stav byl prostě nesnesitelným, znovu jsem svou prosbu opakoval, ale byl jsem znovu odmítnut. Za další čtvrt hodinu jsem znovu šel za ním.

„Pane veliteli, já to prostě nevydržím. Nechci následovat osud Tycha de Brahe, jemuž praskl měchýř a zemřel. Uvědomte si prosím, jaké by to nakonec mělo následky také pro vás."

Teprve to zapůsobilo. Rádiově se spojil s oběma dalšími autobusy. Všechny zastavily a několik dozorců s napřaženými automaty mě obstoupilo.

„Tak močte."

Když vidíte namířeny na sebe automaty, tak funkce dotyčného orgánu jaksi selhává. Byl jsem rozčilený, měl jsem strach, že prasknu a nic. Tak jsem zavřel oči a v duchu jsem si říkal: „Vykašli se na ty blbce. Nejsou vůbec tady, jsi sám a hrozně se ti chce."

Dosáhl jsem skutečně toho, že jsem se uklidnil a teprve pak to začalo. Ony hlídající génie jsem nekonečně dlouhým trváním tohoto nad jiné důležitého aktu přesvědčil, že jsem nelhal a že jsem opravdu už byl na prasknutí.

Za půl hodiny všechny tři autobusy znovu zastavily. To byla oficiální přestávka na konání potřeby. Z opatrnosti jsem i já znovu použil této laskavosti.

Konečně jsme dojeli na Bory. Při vjezdu do hlavní vězeňské brány se mně vynořily verše Danteova Pekla: „Mnou vchází se v zem, která nemá rána, mnou vchází se v zatracenců vlast."

Všechny nás zahnali do sklepa, museli jsme se svléci do naha. Šaty byly prozkoumány. Než jsme se mohli obléci, museli jsme jeden po druhém přestupovat před pana dozorce, učinit čelem vzad, naklonit se, roztáhnout zadní část a přesvědčit ony mocipány, že z našich útrob nevylézá nějaký tomahawk nebo samopal.

Pak nás postupně zaváděli do cel. Já jsem se dostal do jedné cely, kde už byl nějaký vězeň. Podívám se a nevěřím svým očím. Můj bývalý student ještě z dob první republiky a později znamenitý přítel Dr. Jan Jelínek. Měl

si odpykat trest deseti let. Těsně před zatčením se oženil s velmi půvabnou dívkou, kterou tehdy miloval bez hranic. Za dalších asi sedm měsíců se mu narodil synáček „pohrobek".

Většinu času jsme se bavili tím, že jsme si vymýšleli svatební cestu, kam pojedeme, až nás pustí a ve vzájemném ohlupujícím ujišťování jsme dospěli k přesvědčení, že to bude nejpozději v roce 1952. Jinak bylo prvních čtrnáct dnů věnováno usilovnému drilu, abychom se stali řádně vytrénovanými roboty. Oblíbeným „sportem" bylo, že na zapísknutí službu mající dozorce bylo naší povinností co nejrychleji se vyřítit z cel, jež předtím byly otevřeny, a úprkem se postavit v pozoru do řady. Ven jsme zatím vůbec nechodili a já jsem toužil po vzduchu. Tu jednoho dne slyším postupné otevírání dveří cel a stále se opakující stejný dotaz: „Není mezi vámi nějaký kominický mistr?" Dovtípil jsem se, že kominík půjde asi vymetat nějaký komín a že se může alespoň na chvíli dostat ven.

Když se otevřely dveře naší cely, tak na dotaz jsem odpověděl: „Pane veliteli, já jsem kominík."

„Tak půjdete se mnou, máme pro vás nějakou práci."

Jako pomocníka mně přidělili mladého chlapce, rovněž vězně, a navíc mě vyzbrojili onou známou koulí na drátu, pomocí níž se vymetají komíny.

Takto opatřeni jsme spolu s dozorcem vyšli horskou branou. Naším úkolem bylo vymést a dát vůbec do pořádku komín jedné z vil, které obklopovaly borskou věznici. V nich bydleli dozorci s rodinami.

O kominickém řemeslu jsem bohužel neměl ani zdání. Zejména jsem nevěděl, zda se snad nemá ve sklepě napřed něco otevřít nebo zavřít. Proto když jsme vstoupili do přízemí dotyčné vily, zůstal jsem stát s tím, že dozorce toho asi ví víc o kominickém řemesle než já a že buď nás zavede do sklepa nebo dá pokyn, abychom po schodech šli až na půdu a pak na střechu. A opravdu: „Tak přece lezte už, tady jsou schody." Přes první a druhé poschodí jsme se dostali až na půdu a dozorce řekl: „Až budete s prací hotovi, tak slezte do druhého poschodí, tam budu na vás čekat." Utéci jsme nijak nemohli, ledaže bychom skočili ze střechy vysoké vily dolů, což bylo naprosto neúnosné riziko.

Když jsem již byl od pasu nahoru nad střechou, vzpomněl jsem si na maminku a jako bych ji slyšel: „Prosím tě, Vládíčku, co děláš? Je konec listopadu, poprchává, střecha je nebezpečně šikmá a kluzká, ty jsi nešikovný, uklouzneš a zabiješ se."

Skutečně jsem dostal strach, ale ještě víc jsem se bál se přiznat, že nejsem žádný kominík. To by znamenalo korekci a ty na Borech byly smutně proslulé – a ještě nádavkem něco navíc.

Tak jsem po čtyřech se došplhal ke komínu a za mnou lezl – mnohem šikovněji – můj mladičký pomocník.

Přidržoval jsem se pevně komínu a začal spouštět kouli do komína. Šňůrou jsem potahoval sem a tam a v tom jsem uviděl, že ze žebříku, po němž jsme vylezli z půdy na střechu, nás pozoruje inteligentně vypadající muž, sice také v trestaneckém mundůru, ale velmi zcivilizovaném.

Já jsem kouli spouštěl a vytahoval, když tu pojednou se kdesi zaklesla, a ne a ne ji vytáhnout. Z rozčilení jsem se celý zpotil, k tomu déšť začal houstnout, já jsem byl už celý černý v obličeji a také uniforma byla začerněná. Nakonec se přece jen koule uvolnila, já celý šťastný jsem jako mistr s celou odpovědností prohlásil, že komín je už vyčištěn a v pořádku, a začal jsem se zase po čtyřech – pln strachu, že sletím ze střechy – škrabat dolů k otvoru, abych se po žebříku dostal na půdu. To se mně nakonec podařilo a já zpocený od hlavy k patě, černý, slyším hlas nás pozorujícího muže:

„Ale vy nejste kominík."

Mně už bylo všechno jedno. „Nejsem."

„A co jste?" „Univerzitní profesor." „Nejste, prosím vás, ten rektor Masarykovy univerzity?" Spletl si rektora s děkanem, ale to bylo jedno. „Ano." „Pane rektore, já jsem Němec a vězněn už od roku 1945. Povoláním jsem inženýr a vlastník velké stavební firmy. Zde vedu celou vězeňskou administrativu. Máte nějaké přání?" „Prosím vás, co nejrychleji se dostat z Borů na nějaké komando." „Dobře, tak vyčkáme, až bude na řadě nějaké dobré." „Nečekejte prosím na dobré a zařaďte mě do prvního transportu." Za dva dny jsme jeli na uranové doly na Jáchymovsko.

Kapitola 34

Tábory na Jáchymovsku

Autobus nás zavezl do ústředního tábora na Jáchymovsku. Bylo to ke konci roku 1950, zima a vítr. Ať to zní sebevíce neuvěřitelně, byl jsem spokojený. Žádná vězeňská kobka, v níž člověk tráví denně dvacet čtyři hodin, ale volné obzory a vzduch. Kupodivu mně vůbec nevadily vysoké, dvojitě vedené drátěné ploty s pečlivě uhrabovaným písčitým povrchem mezi nimi, ani hlídací věže s kulomety, ani dlouhé primitivní přízemní baráky, v nichž někdy chyběla i nejprostší toaleta a muselo se chodit na latríny plné potkanů a krys skákajících ze spodu na tolik ceněná mužská místa. Příliš mně nevadila ani neustálá hrozba korekcí, ba ani betonovým bunkrem, kde nebylo pro uvězněného možno se postavit. Neubližovala mně ani těžká manuální práce, která mě doprovázela po léta strávená na Jáchymovsku a potom na Příbramsku. Naopak si myslím, že jsem ozdravěl – přes zranění, která se ani mně nevyhnula.

Jedině co mně stále nahánělo obavy, byl strach před tzv. bonzáky, udavači, kteří za nějaké výhody měli za úkol dělat ze sebe protikomunisty, nadávat na režim, vyprovokovat ostatní, aby se připojili ke kritice, zveličit záporný postoj vyhlédnutých vězňů a za čerstva všechno to jít sdělit vrchnosti. Často byli považováni za hrdiny a největší odpůrce komunismu právě tito fízlové. O to byli nebezpečnější. Když nový, ještě nezkušený vězeň se vlastenecky připojil ke kritice, mělo to pro něj zanedlouho víc než neblahé následky. V případě však, že se nepřipojil k nadávání těchto fízlů na bachaře, na celou soustavu, na zacházení s vězni, byl často – a to právě z podnětu těchto udavačů – prohlašován za toho, kdo je vězeňské správě oddán a je ve službách dozorčího aparátu.

Jednou jsem se za svého pobytu na ústředním táboře vrátil ze šichty a tu z okna svého baráku vidím vysokého velmi hubeného, trochu nakloněného vězně, jak v opravdu psím počasí jde přes obrovský nástupní

prostor jen v kalhotách, které mu sahaly něco málo přes polovinu nahých lýtek, a s otevřeným trestaneckým kabátem. Šel jako duchem nepřítomen, pomalu a přitom ani mráz ani plískanici vůbec nevnímal. Jmenoval se Karel Jungmann, povoláním stavitel, jenž se po smrti svého otce, majitele velké a známé brněnské firmy, stal jejím šéfem. O dva roky starší než já, naveskrz čestný a přímý člověk, pro nic odsouzený k patnácti rokům. Předtím byl delší dobu na Borech a poněvadž nesplňoval tvrdou pracovní normu, byl potrestán poloviční dávkou jídla. Při delším trvání by to znamenalo postupné umírání. Za nějakou dobu se sestavoval z vězňů pracovní tým stavitelských odborníků, do něhož byl zařazen i Jungmann. Pro něj to byla záchrana života. Členové takového týmu byli na tom ve všech směrech nepoměrně lépe než ta neodbornická a zdrcující většina. V podstatě lepší zacházení, plné dávky jídla a možnost se věnovat svému stavitelskému řemeslu.

Uplynul nějaký čas „dobrého života" na Borech a náš Karel Jungmann měl povolenou návštěvu. Při ní mu jeho sestra upřímně a otevřeně oznámila, že se Marie – velká a jediná láska Karlova – provdala. Následoval duševní zlom, Karel se hlásil k raportu u ředitele věznice a žádal o přeložení na původní místo – s poloviční dávkou a bezohledným zacházením. Naštěstí byl po nějaké době zařazen do transportu na Jáchymovsko a objevil se na ústředním táboře. Stále ovšem zoufale trpěl a byl bez zájmu o cokoliv. Začal jsem ho „léčit" a vyprávěl jsem mu, že je to normální proces u každé půvabné ženy, že věrnost u ženy není nic jiného než nedostatek příležitostí a že půvabná žena jich má habaděj. Po nějaké době začal zřetelný pokrok: Karel se začal zajímat o okolí a stal se z něho bezvadný kamarád.

Brzo jsem byl odtransportován spolu s jinými do pracovního tábora Svatopluk, kde jsem strávil rok 1951 a část roku 1952. Náčelník i jeho zástupce se zdáli být rozumnými lidmi a žádnými sadisty. Pracoval jsem na různých povrchových pracích na šachtě. Měl jsem povoleny návštěvy asi tak jednou za čtyři měsíce a setkával jsem se tam se svou nekonečně laskavou a milující maminkou, s bratrem Zdeňkem, tehdy již hlavním gynekologem Prahy a ředitelem pražské porodnice na Štvanici, nejlepším světovým gynekologickým chirurgem, mužem, který u nás zavedl

tzv. Schautovy operace, s jeho ženou Jarmilou, také lékařkou, malým synkem Zdeňkem, a konečně s mou tehdejší velkou láskou Evou. Tehdy jsem zoufale toužil po sňatku s ní, poprvé kdy jsem po nějakém sňatku toužil.

V té souvislosti si je třeba uvědomit, že vězeňské klima vytváří u vězňů nejrůznější nenormální reakce a v každém případě zmenšuje alespoň v nějakém směru jejich soudnost. U mě to spočívalo ve stále rostoucí zamilovanosti se vším, co s tím souvisí.

Po neúspěšných pokusech bylo nakonec přece jen vyhověno Ministerstvem spravedlnosti mé žádosti, kterou ze svobody a proti svému přesvědčení jen kvůli tomu, abych se na něco mohl těšit, podala a účinně podpořila maminka.

Svatební obřad se konal dne 19. ledna 1952 v Sokolově. Před svatbou mně ušil jiný můj znamenitý přítel Jirka Šik, dříve majitel prosperující konfekce a nyní hlavní táborový krejčí, nové trestanecké, černé a mistrně vyžehlené šaty a bílou košili a černou vázanku, a tak jsme se zástupcem náčelníka tábora, opatřeného sice samopalem, avšak opravdu hodného člověka, šli napřed pěšky asi hodinu a potom jeli vlakem do Sokolova. Šli jsme hned na národní výbor a když jsme vstoupili do úřadovny matrikáře, vyskočil od stolu starý bělovlasý pán, dříve nějaký profesor, a vítal mě s takovou srdečností, že po dlouholetém vězeňském drilu jsem byl zcela v rozpacích.

„Pane profesore, nevíte, jak jsem rád, že mohu spolupracovat na vašem sňatku. Jsem vášnivý sběratel sňatkových kuriozit." Obrátil se na zástupce náčelníka nesoucího samopal. „Soudruhu, jsem zakládajícím členem strany. Znám dobře vědecké práce pana profesora. Nesmíte se na něho dívat jako na nějakého zločince, nýbrž jako na muže a učence s jiným světovým názorem. A pak pozor, pozor! Život je jako mořská vlna – jednou je dole a pak zase nahoře."

Oba – dozorce i já – jsme byli tak vyvedeni z míry, každý jiným způsobem, že jsme se jen sdílně a mile usmívali.

Přítomny byly obě maminky spolu s mým bratrem a jeho ženou, později výtečnou oční specialistkou a asistentkou profesora Kurze, šéfa pražské oční kliniky.

Předseda národního výboru začal svatební řeč, užil normální svatební projev a slyším: „Z této síně půjdete ruku v ruce domů, abyste žili spolu a společně šli životem."

Podívám se a vidím, že všichni kromě předsedy, dozorce a mě pláčou.

Poté podle zevrubného rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti mohl jsem si ponechat zlatý snubní prsten a měl jsem povolen jeden balíček. Obě maminky se vzdálily; za chvíli se vrátily s obrovským kufrem. Moje maminka hned vysvětluje: „Ministerstvo přece povolilo jeden kus a neřeklo, jak má být velký." Tak jsem za pomoci pana zástupce náčelníka přinesla ten velekufr plný nejlepších pochoutek na tábor, kde byl dán k dispozici mým přátelům.

Zatím však já jsem na nic jiného nemyslel než na „svatební noc". Bratr mě dobře znal, zamluvil v hotelu pro mě a mou ženu velký podlouhlý pokoj. Dozorce nic nenamítal, ale šel hned s námi, zamkl zevnitř pokojové dveře, vytáhl klíč a šel se posadit k oknu.

„Moc mě to mrzí, ale nedá se nic dělat. Naskládejte všechny peřiny tak, aby nebylo na vás vidět. Já se beztoho budu dívat z okna. Máte hodinu čas."

Má proslulá odhmotňovací teorie byla zcela zapomenuta; bylo nutno si předpracovat, odsouzen jsem na třináct roků. Zato byl vytvořen – podle mého hlubokého přesvědčení a značných teoretických a praktických zkušeností – absolutní hodinový světový rekord. Byl jsem šťasten.

Spokojenost ovšem netrvala dlouho. Při práci na šachtě spadla na mě obrovská, několik metráků vážící plotna, následovala šílená bolest. Lékař se sanitkou a personálem mě odvezli napřed před tábor Svatopluk. Ležel jsem připoután na přenosném lůžku nikoliv z důvodu, abych neutekl, nýbrž abych se vůbec nehýbal. Pojednou slyším hlas lékaře, který vysvětloval nějakému představiteli tábora: „Pravděpodobně jde o dvojnásobnou zlomeninu páteře," „No, to je báječné," byla má první myšlenka, „tři týdny ženatý, ženu o dvacet let mladší a ty budeš v nejlepším případě mrzákem do konce života." Okamžitě nato se ve mně zrodila útěcha. Lékaři se dnes mýlí na každém kroku. Zkus, zda můžeš pohybovat prsty na nohou. K mé radosti to šlo.

Jelo se do karlovarské nemocnice, kde zjistili, že opravdu nemám zlomenou páteř, avšak došlo ke zlomeninám několika žeber a jsou narušeny plíce. To zjistili pomocí rentgenu. Nic víc, ačkoliv jsem neustále poukazoval na nesnesitelné bolesti uprostřed hrudníku, tam kde je kost sternum.

Odvezen jsem byl zpět na tábor, ale už nikoliv nemocničním autem, nýbrž nákladákem. Když jsem se škrábal do korby vozidla, měl jsem takové bolesti, že jsem myslel, že se zblázním. Jen jsem se utěšoval, že páteř je v pořádku.

Ležel jsem na vězeňské marodce, přátelé mě chodili navštěvovat, vše bylo dobré až na ty kruté bolesti.

Za čtrnáct dnů byl jsem opět dovezen do karlovarské nemocnice. Tam už zjistili, kdo jsem, zřejmě informovali mého bratra v Praze a byli velmi pozorní. Když jsem je stále ujišťoval, že ve středu hrudi mám neuvěřitelné bolesti, poslali mě na rentgen s pokynem, aby se zaměřil na kost sternum. Teprve nyní se zjistilo, že celá tato kost je rozbita na malé kousky. Proto ty bolesti.

Na táborové marodce jsem ležel ještě asi dva měsíce a pak znovu do práce – jako odbíhač na šachtě. Bolesti jsem už bohudíky neměl žádné. A zase návštěvy a neustále sílící láska.

Na Svatopluku jsem už vědecky pracoval, psal a diktoval. Navázal jsem nová přátelství, a zejména také s odsouzeným advokátem Dr. Antonínem Schönfeldem, mužem neobyčejně chytrým, asi o šest let starším než já, jenž se v té době vzhledem ke svým velkým organizačním schopnostem dostal do táborové kanceláře a svou moudrostí, obratností a rázností ovládal jaksi zevnitř celou organizaci tábora. Staral se o mě opravdu výborně; kde mohl tak mně na přilepšenou donesl něco z kuchyně; vzpomínám na speciální hovězí polévku s nakrájeným masem. Jemu jsem také diktoval své vědecké traktáty – tak život na tomto táboře byl snesitelný.

Jednou odpoledne přiběhl za mnou Toníček Schönfeld a byl velmi rozčílený: „To je strašné. Ale jsi zařazen do transportu na tábor Rovnost.“ To byl tábor postavený ve výši 1000 metrů nad mořem, určený pro nejtěžší vězně s tresty od patnácti roků nahoru. V čele stál náčelník Paleček, muž neobyčejně schopný, avšak velmi krutý. Režim byl nesnesitelně přísný.

Našel jsem tam hodně známých a přátel. Byl jsem zařazen do čety montérů, zčásti civilistů, zčásti vězňů-odborníků. Řemeslnicky a vůbec manuálně jsem byl značně neschopný, a tak jsem byl určen vykonávat ty těžší práce, jež nevyžadovaly ani zručnost, ani zkušenost, ani inteligenci. Byl jsem rád už z toho důvodu, že jsem se mohl neustále v myšlenkách zabývat právně filozofickými problémy.

Vedoucí celé skupiny montérů, velmi sympatický civilista a velký odborník, přišel ke mně a povídá: „Vy jste univerzitní profesor a ředitel Společnosti pro mezinárodní právní ochranu mládeže?“ „Ano a proč?“ „Přijel jsem v roce 1947 do Brna s revolverem, abych vás zastřelil.“ „Proboha, proč jste mě chtěl střílet?“ „Byl jste podepsán pod exekučním návrhem na obstavení mého platu. Byl jsem totiž pravomocně odsouzen platit alimenty na dítě, které se narodilo nějaké Rakušance. Nějakým nedopatřením přišla na tento přípis má manželka a u nás došlo k rozvratu manželství. Ale už je to zase všechno v pořádku.“ „Byl jste otcem tohoto dítěte nebo ne?“ „To vím určitě, že jsem byl.“ „A to jste mě chtěl zabíjet?“ „Chtěl, poněvadž u nás doma bylo pravé peklo a ve vás jsem viděl viníka. Vy jste ale ve Společnosti tehdy nebyl, tak jsem odejel domů a pak jsem si to rozmyslil.“ Vše jsme spolu v klidu probrali a nakonec se stali přáteli. Choval se ke mně přímo vzorně. Kdykoliv byla nějaká práce nebezpečná, zejména ve výškách, odstrčil mě a provedl to za mě.

Stav klidu však netrval dlouho. Zničehonic jsem byl volán před nějakou lékařskou komisi, sestávající se z civilních lékařů, a tato moje ohodnocení „c“ překvalifikovala na áčko. Okamžitě jsem dostal příkaz fárat.

Odebral jsem se na marodku, kde lékařem byl také vězeň, dobrý odborník a čestný člověk. Po prohlídce mně řekl, abych odmítl fárat. To jsem také učinil. Okamžitě jsem byl předvolán do kanceláře náčelníka tábora, obávaného Palečka. Stroze mně oznámil, že mám áčko a že je mou povinností fárat – jinak půjdu na neurčitou dobu do korekce, kde si to jistě rozmyslím. Já jsem trval na svém, odvolával jsem se na petiční právo, zaručené mně také květnovou ústavou, a prohlásil jsem, že se písemně obrátím přímo

na prezidenta republiky. Paleček zatelefonoval pro vězeňského lékaře a ten mě znovu prohlédl. „Nepravidelná činnost srdeční, poslechněte si, prosím, pane náčelníku."

Ten to sice neučinil, avšak vznesl na lékaře dotaz, který potvrzoval, že mu to opravdu myslí. „Není to následkem toho, že Kubeš je právě nyní velmi rozčílen?" „Nikoliv, pane náčelníku," zmužile a pevně odpověděl lékař a dostal rozkaz se vzdálit.

A zase Paleček: „Při návštěvě jsem mluvil s vaším panem bratrem vynikajícím gynekologem a operátorem. Jsem o vás dobře informován. Uzavřeme spolu dohodu. Budete chodit na velitelství sdělovat mně nepřístojnosti, jichž se ten nebo onen vězeň dopustil."

„Pane náčelníku, to nemohu. Vím s naprostou určitostí, že pak byl spáchal brzo sebevraždu. Nejvyšší morální maximou pro mě je neubližovat konkrétnímu člověku."

Paleček chvíli přemýšlel. Dobrá, respektuji tento váš jakýsi kategorický příkaz svědomí neubližovat konkrétnímu člověkovi. Změníme to. Budete chodit za mnou jednou za čtrnáct dnů, nebudete vůbec mluvit o konkrétních lidech, ale budete mě jen obecně informovat, jaká je celková situace na táboře, jak se obecně smýšlí a co by bylo třeba napravit."

„Pane náčelníku, znovu se potvrzuje, co se o vás obecně říká, totiž že máte skvělý logický úsudek. Kdybych přijal, neporušil bych svou kategorickou povinnost neškodit konkrétnímu člověku. To, co nyní musím říci, není bohužel podloženo žádnou logikou. Odůvodnění je snad jen metafyzické. Ani tuto vaši nabídku nemohu přijmout."

Paleček zkameněl. Pak vstal, obrátil se ke mně zády a trvalo to asi dvě minuty, než jsem uslyšel zase jeho hlas: „Pro vás není záchrany. Dejte si odchod."

„Pane náčelníku, odsouzený Vladimír Kubeš odchází na základě vašeho rozkazu z kanceláře."

To jsem už stál v pozoru. Dal jsem si čelem vzad a opustil místnost.

Bylo mně dobře i zle. Dobře, poněvadž jsem jednal, jak nejvyšší morální norma mně kategoricky velela jednat. Zle z toho důvodu, že jsem dostal strach z fyzické likvidace nějakou formou.

Před velitelským táborem stojí Václav Pirner, mladý muž, odsouzený na dvaadvacet let, nesmírně laskavý, dobrý člověk, vždy důsledný čestný, neuvěřitelně oblíbený u kamarádů, opravdová čest a chlouba každého tábora, kam přišel. Vidím ho značně rozrušeného a snad jsem uviděl slzy v jeho očích. Přistupuje ke mně a podává mně ruku. „Podle rozkazu jsem dnes zametal celou dlouhou chodbu velitelského baráku. Celý tvůj rozhovor s Palečkem jsem slyšel. Děkuji ti za nás za všechny."

Všechno ze mě spadlo a ovládl mě pocit uznání a uklidnění. Od té boby vzniklo mezi námi hluboké přátelství, které trvalo až do jeho zoufale předčasné smrti. Po propuštění v roce 1960 zemřel na rakovinu.

A stal se malý zázrak. Několik málo dnů po této příhodě slyším z táborového rozhlasu: „... a odsouzený Kubeš budou během třiceti minut připraveni k odsunu."

Radost byla nesmírná. To je přece záchrana před Palečkem. Důvod mého odsunu byl ten – jak jsem se později dozvěděl – že ona slavná parta civilních montérů v čele s jejím vedoucím, jenž mě chtěl zastřelit, se zatím pracovně dostala na jeden ze dvou příbramských táborů, kde si onen vedoucí na velitelství stěžoval, že nemá zaučené montéry a že je nezbytně nutné, aby alespoň ten „nejlepší", totiž já, byl odvolán z Rovnosti a zařazen do jeho pracovního kolektivu. Tak mě pravděpodobně zachránil.

Kapitola 35

Rudolf Sandner

Hned zpočátku svého pobytu na Jáchymovsku jsem poznal Rudolfa Sandnera. Ležel jsem s chřipkou několik dnů na táborové marodce, když tu navečer přistoupil k mé nemocniční posteli jeden ze spoluvězňů, do té doby mně neznámý, asi 45 roků starý, velmi dobře působící a snad nejkrásnější němčinou, kterou jsem kdy slyšel, mě oslovuje: „Jsem Rudolf Sandner a dovolíte-li, zazpívám vám v doprovodu kytary staré islandské songy".

Samozřejmě jsem souhlasil a nastalo dokonalé představení. Myslel jsem, že je to nějaký slavný profesionál. Mýlil jsem se. Původně to byl předseda sudetoněmeckých sociálních demokratů. Když tato strana splynula se stranou Konráda Henleina, stala se Henleinova strana rázem největší politickou stranou v celém Československu; Sandner byl jedním z jejich vedoucích představitelů – vedle Konráda Henleina a Karla H. Franka.

Po okupaci Československa na podzim 1938 a na počátku 1939 se stal Sandner poslancem Říšského sněmu a jedním z dvanácti takzvaných říšských řečníků. V rámci likvidace vedoucích představitelů bývalé Henleinovy sudetoněmecké strany byl volán k Josefu Goebbelsovi, jenž mu nabídl místo říšského vedoucího filmu. Sandner si vyžádal třítýdenní lhůtu na rozmyšlenou a pak zřejmě ke své škodě toto místo odmítnul. Jako prostý voják byl nato poslán na ruskou frontu. Funkce říšského poslance mu však zůstala.

Je zajímavé, že mezi námi vzniklo brzo upřímné přátelství. Dozvěděl jsem se od něho mnoho zajímavostí z událostí před říjnem 1938 a rovněž z pozdějšího období.

Na mou otázku, proč sudetoněmečtí předáci a mezi nimi i on byli pro odstoupení našeho území Německu, tvrdil s veškerou opravdovostí, že tomu tak vůbec nebylo, s výjimkou K. H. Franka. Ten při jedné své návštěvě u Hitlera v Berlíně dokonale zradil. V té souvislosti Sandner argumentoval,

že přece jak on, tak i Henlein si byli jasně vědomi toho, že s jejich výjimečným postavením bude konec, když splynou s Říší. Pakliže se tak nestane, budou ve funkcích ministrů obletováni jak českými politiky, tak také říšskoněmeckými úředními místy. Všechno to zmizí, dojde-li ke splynutí.

A to se také stalo. Proti některým sudetoněmeckým politikům bylo v Mnichově zahájeno trestní řízení pro homosexualitu a byli odsouzeni k trestům ve výši dvou let odnětí svobody. Henlein byl volán k Heydrichovi a ten mu otevřeně řekl, že buď se zcela vzdá politického života a stane se místodržitelem, nebo bude proti němu zahájeno řízení, poněvadž mají proti němu velmi mnoho přitěžujícího materiálu. Od té doby byl Henlein, jak to upřesnil Sandner, „zlomeným člověkem" („ein gebrochener Mann").

Sandnerovi, jak jsem již uvedl, bylo nabídnuto ono znamenité místo a po odmítnutí zbyla jen fronta. Jednou na podzim roku 1940 mu došla pozvánka na velmi důležitou schůzi Říšského sněmu. Spolu s pozváním mu byla doručena také jízdenka s místenkou.

Když jako prostý voják vstoupil do příslušného kupé vlaku první třídy, seděli tam již jeden generál a jeden major. Major seděl na Sandnerově místě. Sandner mu zdvořile sdělil, že to je jeho místo, na to začalo obvyklé řvaní hluboce uraženého pana majora, k němuž se připojil i pan generál. Tu vstoupil průvodčí a zřejmě chtěl vojína Sandnera vyhodit z kupé. Sandner se legitimoval pozvánkou na schůzi Říšského sněmu. Průvodčí rázem srazil podpatky a začal se velice omlouvat. Oba páni vysocí důstojníci se pokorně k omluvám připojili. Nic nového pod sluncem. Poslanec Říšského sněmu jako politicko-stranická veličina byl nekonečně víc než nějaký generál, i když byl v uniformě prostého vojáka. Strana stojí nad státem, což není nic nového na světě.

V době, kdy se Sandner ještě „nosil", byl pozván na večeři k Hitlerovi. Přítomni byli převážně přední lékaři – univerzitní profesoři. Bylo nadhozeno téma „rakovina". Nejlepší znalec této problematiky, nějaký vynikající univerzitní profesor se ujal slova. Za malou chvíli byl přerušen Hitlerem, jenž sám začal přednášet o rakovině. Přednes prý trval celou hodinu a všichni přítomní lékaři byli přímo šokováni Hitlerovými znalostmi.

Jednou jsem položil Sandnerovi otázku: „Měl Hitler opravdu největší moc v Německu?“ „Ano,“ odpověděl Sandner, „jen na kratší období se zdálo, že pozice Heydricha je silnější. To tehdy, když se mu podařilo opět sjednotit stranu (NSDAP a SS).“ „A jaký byl Heydrich?“ „Nesmírně chytrý, osobně velmi odvážný, výborný šermíř – postrádal jen jeden orgán: lidské srdce.“ Sandner byl spolu s většinou ostatních Němců propuštěn v roce 1955, tedy v době politického tání. Odešel do Německé spolkové republiky a vícekrát jsem v Rudém právu četl ostré výpady proti jeho, zřejmě obnovené, politické činnosti.

Kapitola 36

Tábory na Příbramsku

Zavezli mě do příbramského tábora „Mír“. Opět velký tábor s obvyklým počtem vězňů kolem jednoho tisíce. Setkání se známými, a především s montéry, bylo milé. Zato informace, které jsem ihned obdržel, nebyly příjemné. Náčelník tábora byl vcelku seriózní člověk, ale muž, který táborem skutečně vládne, je prý opravdová stvůra. Je to bývalý esesák, odsouzený po osvobození Československa k trestu smrti. Generál Ečer při svém pátrání po nacistických pohlavárech v různých táborech v Německu i jinde byl odkázán na pomoc takových kreatur. Ečer prý s touto stvůrou jezdil po věznicích a lágrech a za jeho oddané a účinné pomoci vybíral nacistické provinilce a odvážel je do Československa. Za tuto spolupráci byl trest smrti přeměněn na trest doživotního žaláře. V této sympatické spolupráci onen netvor, v té době starší tábora, pokračoval a i ve výkonu trestu s neuvěřitelnou horlivostí pokračoval v této udavačské činnosti. Přitom totálně změnil světový názor a z esesáka se stal nejhorlivějším vyznavačem marxismu-leninismu a snažil se to demonstrovat vždy a všude. Sami dozorci měli z něho strach.

Vzpomněl jsem si, že tento zločinný výlupek procházel také táborem Rovnost. Tam ho dva vězni, které v nějaké ze svých bývalých funkcí na nějakém předchozím táboře udal a mučil, poznali, za tmy ho přepadli, hodili mu pytel přes hlavu a krutě, jistě ale plným právem ho zmlátili. Vedení tábora mělo strach o život tohoto nenahraditelného pracovníka a ihned se postaralo o převoz na příbramský tábor „Mír,“ kde už na něho čekalo místo staršího tábora s rozsáhlou pravomocí.

Zpočátku vše probíhalo klidně, pracoval jsem ve své montérské četě a cítil jsem se dobře. Nic dobrého netrvá ovšem dlouho – zejména v kriminálu.

Jedné noci byli jsme – a to právě ta půlka baráku, kde jsem bydlel – probuzeni mocným řvaním: „Hoří, rychle vstávat a hasit." V čele řvoucí skupiny byl náš starší tábora.

Záhadně hořel táborový skleník. Hasili jsme, hasili, když tu začal křičet starší tábora, že se někdo musí dostat do středu hořícího skleníku a hasit zevnitřku, kde bylo místo, které nebylo ještě zachváceno. Samozřejmě nikomu se do toho nechtělo. Starší tábora se obrací na mě a neustále ve velkém řvaní mně poroučí, abych tam vlezl, neboť když jsem mohl páchat velezradu, musím umět také hasit. Uvědomil jsem si, že mně nic nepomůže, a za pomocí přátel, kteří na moji cestu dovnitř soustředili mocné proudy vody, jsem se uvnitř skleníku opravdu objevil; a za chvíli oheň byl uhašen. Několik dnů později jsem byl znovu buzen. Vidím několik náhončích našeho staršího tábora a ti mně zavedli na velitelství do kanceláře tohoto výlupku všeho špatného. Tam nastal výslech. Prý jsem tvořil protisocialistickou ústavu, jsem nejhorším odpůrcem režimu a je proto nutné se mnou zatočit. Později jsem se dozvěděl, že přede mnou byl vzbuzen jiný vězeň, a to Dr. Dušan Slavík, muž s velkou inteligencí, obrovským elánem a dobrým srdcem, a z něho se snažili vytáhnout něco proti mně, zejména ohledně ústavy. Ten ale statečně prohlásil, že můj návrh ústavy bylo dílo znamenité, prostoupené humánním socialismem, a že je připraven všechno s nimi prodiskutovat. Propustili ho a hned jsem přišel na řadu já. Okamžitě jsem si uvědomil, že jakákoliv dostrašená uctivost neskončí pro mě dobře. Velmi rázně a značně zvýšeným hlasem jsem prohlásil, že všechna obvinění jsou pustá lež a že nebudu-li okamžitě propuštěn, oznámím to ránu náčelníku a postarám se, aby se to dozvěděl můj bratr, jenž léčí všechny manželky členů předsednictva KSČ a je přítelem prezidenta Zápotockého. To okamžitě zapůsobilo. „No to se ještě uvidí. Dejte si odchod." Žádný odchod jsem si nedal, energeticky jsem se obrátil a odešel.

To se již blížil konec roku 1953.

Ráno 1. ledna 1954 jdu po táboře a potkávající spoluvězni mně říkají, abych se šel podívat na tabuli hanby. Tam čtu, že na Vánoce zasedal „mezinárodní" soudní tribunál zde na táboře, jemuž předsedal bývalý univerzitní

profesor Vladimír Kubeš, a že tento tribunál odsuzoval v nepřítomnosti některé dozorce k mnoholetým trestům a rovněž ty vězně, kteří pracovali nad sto procent.

O žádném tribunálu jsem neměl nejmenší tušení. Hned jsem si uvědomil, že je to další akce staršího tábora. Přistupovali ke mně vězni a zejména Němci, uvěznění už od roku 1945, a říkali mně, že je to již více než vážné, že toho lumpa staršího dobře znají a že je přímo ohrožen můj život. Doporučovali mně naléhavě okamžitě se hlásit k raportu u náčelníka tábora.

To jsem také učinil. Okamžitě jsem byl předveden před náčelníka tábora a jeho zástupce. Jim jsem stručně oznámil, co postupně proti mně podnikl starší tábora, a že to, co se právě nyní stalo, vzbuzuje ve mně strach, že mě chce fyzicky zlikvidovat. „Ukažte mně svou pracovní pásku."

Když se na ni podíval, obrátil se k svému zástupci: „Ten starší to zase jednou přehnal. Kubeš pracuje na 135 procent, a proto nemůže odsuzovat ty, kteří pracují na sto nebo na více procent."

„Dobrá, beru to na vědomí," povídá ke mně.

„Pane náčelníku, ale on mně může v mé nepřítomnosti podstrčit třeba kousek čistého uranu. Prosím, abyste si to laskavě uvědomil a převzal nade mnou ochranu."

„Ano, buďte klidný."

Klidný jsem ovšem nebyl a klidní nebyli ani mí přátelé. Úmyslně má montérská četa pracovala značně přesčas, jen aby už bylo po večerním nástupu a já nešel na oči staršímu tábora. Před příchodem do tábora mně dávali své svetry pro případ, že bych byl zavřen do korekce nebo ledového bunkru.

Jednoho dne se zase pozdě vracíme, já jako obvykle navlečen do všeho možného, a vidíme, jak někteří vězni běží radostně nám vstříc. „Představte si, že ten vrah, ten starší tábora, dostal milost a už je propuštěn."

Pro mě to bylo vykoupení.

Netrvalo dlouho a na tábor přišla zpráva, že propuštěný starší tábora už nežije. Jel kdesi vlakem, poznali ho nějací bývalí vězni, které mučil, a vykonali ortel. Hodili ho mezi vagóny jedoucího vlaku. Nikdy jsem o něm už neslyšel.

Jinak stále pokračovalo mé soustavné uvažování s četnými poznámkami o filozofických základech práva. Pomalu se ve mně rodila celá stavba mého budoucího systému právní filozofie. Stále naléhavěji jsem pociťoval nutnost spojit transcendentální filozofii – a to jak jí učil sám její zakladatel Immanuel Kant, a nikoliv jak byla později vykládána vedoucím novokantovcem marburského směru Hermannem Cohenem, pod jehož vlivem stál od roku 1912 Hans Kelsen, ani jak byla mnohem dříve a na velmi zjednodušený způsob chápána Arthurem Schopenhauerem, tolik ctěným Františkem Weyrem – s filozofií, a zejména kritickou ontologií Nicolaie Hartmanna, a pokusit se jít dál. Nepodařilo se mně bohužel dostat alespoň něco z Hartmannových prací tajně na tábor.

Již na Rovnosti jsem měl svou „právnickou fakultu", kde jsem ovšem musel učit všechny předměty. Tak např. jeden z vězňů, s nímž jsem se tam spřátelil, Josef Unger, mladý, neobyčejně nadaný člověk, přímo zoufale toužící po neustálém dalším vzdělávání a odsouzený na osmnáct roků, absolvoval všechny přednášky a složil výborně všechna rigorosa. Písemné potvrzení o složení zkoušek skryl v plechovce a po svém propuštění v roce 1960 si ji odvezl domů. Taková byla víra v lepší budoucnost u zdrcující většiny odsouzených a doprovázela je spolu se zoufalým přesvědčením o věrnosti jejích manželek, snoubenek a milenek. To všechno bylo nezbytné, abychom se vůbec udrželi při životu. Proto neuvěřitelně zle na mě zapůsobilo, když při jedné z posledních návštěv mně sdělila má manželka, že se zamilovala do jiného. V dopise se sice snažila to „vyspravit" ujišťováním, že přesto zůstala mně tělesně věrná, což ovšem nebyla pravda, ba právě naopak, jak se nakonec ukázalo a jak pod tlakem zjevných skutečností to po mém návratu také přiznala.

Mé „vyučování" bylo již na Rovnosti prozrazeno a po několik dnů běsnil proti mně při každém nástupu táborový rozhlas. „Vy, odsouzený Kubeši, jenž jste se chtěl stát státním prezidentem, jste nenapravitelným zločincem ... atd."

Neposlouchalo se to právě příjemně a ustalo to teprve poté, když na dotaz jednoho vězně, o němž se předpokládalo, že je ve službách vrchnosti, jsem – tváře se tragicky – prohlásil, že už všeho mám dost a rozhodl

jsem se všechno ukončit sebevraždou, na níž jsem bohudíky nikdy nepomyslil. To ovšem vůbec panstvo tábora nepotřebovalo, ba zřejmě z toho dostalo panickou hrůzu a rozhlasové štvaní rázem ustalo.

Ale zase se rozhodlo o změně. Počátkem roku 1954 jsem byl neočekávaně přeložen na druhý příbramský tábor, na Vojnu. Stal jsem se odbíhačem na šachtě. Na ohromné vysoké haldě tzv. hlušiny jsme vyklopovali veliké náklady materiálu, které neustále byly z hlubin vytahovány zvláštním zařízením na vrchol haldy. Tam jsme přistavovali velký vůz ze silného plechu pohybující se na kolejích, naplňovali jej materiálem a jeli asi takových 80 až 100 metrů nad propast a tam jsme korbu obraceli a prázdný vůz jsme tlačili opět zpět. Tuto práci jsme vykonávali celou šichtu, pokud nedošlo k nějaké námi vítané poruše. Kolejnice měly mírný svah, takže jsme si vždy po roztlačení naskočili na zadní plošinu vozu a primitivním dřevěným klackem jsme brzdili nohou. Kupodivu přes své varixy jsem tuto práci prováděl velice dobře.

Jednou – bylo to v dubnu – vidím, že se na haldu vyšlapala jakási početnější komise, a hned jsem řekl svému „pomahači" – sám jsem už zastával funkci brzdiče – „Zde zase nějací blbci nás pozorují. Dělejme na plno. Beztoho za chvíli odejdou, poněvadž moc fouká."

Za pár dnů nato se dozvím z rozhlasu, že se velká parta civilistů pokusí zlomit v rychloražení světový rekord, který drží Sověti, a že byli určeni někteří z nás vězňů jako pomahači. Četli několik jmen a mezi nimi i mé jako odbíhače.

Květen byl určen jako měsíc, kdy se má vytvořit nový rekord. Pracovalo se na tři směny a čtyři party. To znamenalo, že mezi jednotlivými šichtami byla o jednu šichtu delší přestávka. Když jsme začali s ranní směnou, šli jsme druhý den až na odpolední, pak zase na noční, a tak stále dokola.

Bylo to spojeno s výhodou, že se k nám chovali na táboře slušně, nemuseli jsme škrabat brambory ani umývat baráky, prostě byli jsme jako nějací závodníci ušetřeni všech dalších námah a dobře jsme jedli.

Práce to byla sice namáhavá, ale ušla. Noční norma byla 110 vozíků a pamatuji se, že jednou, když všechno bezvadně fungovalo, jsme jich za noc zvládli 502. Zřejmě nějaké ty rezervy asi vždy existují.

Na jedné šichtě jsme zjistili, že náš vůz jezdí velmi pomalu. Někdo z nás dostal geniální nápad namazat koleje olejem, aby to lépe jezdilo. Když vůz ujížděl nebezpečně rychle a rychlost se stupňovala, uvědomil jsem si, že ten dřevěný klacek jako brzda na namazané kolejnici vůbec nebrzdí. Zařval jsem na svého spolujezdce „seskoč" a současně jsem skočil. Spadl jsem a kutálel se, ale nic se mně nestalo. Hledám, kde se válí můj kolega, a ten nikde. Jen vidím, jak se přikrčeně zoufale přidržuje vozu, který se už řítí k propasti. Ze všech sil jsem na něj zakřičel: „Pusť se, jinak se zabiješ." Vidím, že konečně asi dva metry před koncem dráhy seskakuje, padá, provádí kotrmelce, avšak také bez úhony. Naložený vůz vyletěl na konci dráhy z kolejí, několikrát se ve vzduchu obrátil a spadl do temnoty.

Měli jsme strach z následků. Nic se však nestalo a než se další vůz ocitl na vrcholu haldy, utírali jsme bedlivě olej z brzdné koleje a pak pokračovali v práci. Světový rekord byl překonán, obdrželi jsme pochvalu, poprvé jsem měl lepší měsíční výdělek, a život šel dál.

Jednoho rána se vracíme z noční šichty na tábor, jdu pod sprchu a pak s černou kávou, chlebem a ještě s nějakým přilepšením – mohl jsem si to nyní na nějaký týden dovolit – lezu nahoru na svůj kavalec. V tom slyším: „Odsouzený Vladimír Kubeš se okamžitě dostaví na velitelství." Ve mně to hrklo. Kamarádi to komentovali: „Zase nějaký průser, s tebou je to opravdu strašné." „Co za to můžu, zas si někdo něco vymyslel a tolik chce se mně spát."

Rychle se oblékám a na bráně hlásím, dostávám povolovací plíšek a jdu k velitelskému baráku. Zaklepám na označené dveře, vidím dva neznámé velitele, vstupuji a jako vždy v pozoru říkám: „Odsouzený Vladimír Kubeš hlásí příchod do kanceláře na rozkaz." „Tak vy jste ten Kubeš. No musíme Vám říct moc příznivou zprávu. Během několika málo dnů budete propuštěn. Prezident republiky vám udělil milost."

Nechápavě zírám a mlčím.

„Tak člověče řekněte alespoň, že máte radost."

„Páni velitelé," koktám, „kdybych této zprávě mohl uvěřit, tak by ve mně vzbudila nepředstavitelný chaos citů, které bych si nemohl ani uvědomit, natož je adekvátně vyjádřit."

Na pánech velitelích bylo ihned vidět, co si mysleli. Vůbec mé větě nerozuměli, rázem dospěli k závěru, že jsem cvok a že to je důvod, proč mě pouští domů.

„No ano, no tak, kde budete bydlet?“

„U své maminky v Králově Poli na Kubešově ulici číslo sedm.“ „Jak to, na Kubešově ulici?“ „Prosím to není po mně, to je po mém otci.“ „Co budete dělat?“ „Půjdu pracovat do těžkého průmyslu.“

To se jim líbilo a mohl jsem si dát odchod. Nic jsem nechápal, šel jsem jako ve snu. Třináct roků trestu a nemám ještě odkrouceno celých šest roků. Na bráně jsem byl tak popletený, že namísto úředního „plíšku“ jsem jim strčil cosi do rukou, co jsem měl v kapse.

„Co to provádíte? Zřejmě si z nás děláte šašky. Ihned půjdete do korekce.“

„Prosím, já jsem celý popletený. Jsem prý na základě milosti prezidenta republiky propuštěn a mám jít domů.“ Jako kouzelným proutkem se chování pánů dozorců obrátilo. „To je něco jiného. Odkud jste?“ „Z Brna.“ „Já rovněž,“ říká jeden z dozorců. „To bychom mohli jet spolu.“ „To zrovna,“ pomyslel jsem si a utíkal do své jizby. Tam mě kamarádi uvítali a hned se ptali, co je. „Řekli mně, že mám být propuštěn.“ „Přece těm gaunerům nevěříš, to je na tebe zase nějaká bouda a budeš přeložen někam jinam.“ „Kluci, já nevím. Ale tentokrát to vypadalo věrohodně.“ „Nebuď přece pitomý, ty půjdeš jako poslední.“ Tak jsem zalehl a pokoušel se usnout. Probudili mě až k polednímu nástupu. Žádní výstupníci nebyli při nástupu čteni. „Tak vidíš, zase jednou přeložení za trest někam jinam.“

Ke konci večerního nástupu slyšíme ale z rozhlasu hlášení: „Zítra v pět hodin ráno budou připraveni tito výstupníci ...“ a pojednou slyším, naposled i svoje jméno. Naděje ve mně opět ožila, ale kamarádi tvrdili své – jde o přeložení. Ráno jsme na nákladním autu vzadu hlídaném jedním dozorcem se samopalem někam jeli. „Poslouchejte, jede se na Jáchymovsko. A nedělejte hlouposti. Budete propuštěni z hlavního tábora.“ Asi za pět hodin jsme dosáhli cíle naší cesty. Byla tam opět spousta mých známých. Když jsem jim řekl, že mám být propuštěn, smáli se, že je to vyloučeno, a tvrdili, že z hlavního tábora půjdu zase někam jinam.

Řekli mně, že vedoucím vězněm tábora, který je zaměstnán v kanceláři velitelství, je nějaký známý Brňák a že všichni půjdeme se za ním informovat. Onen úřední vězeň vzal ihned seznam vězňů, kteří mají být zítra propuštěni. Seznam měl dvě stránky. Četl první a nic. Snažil jsem se, aby nebylo na mě vidět, že jsem rozčilen. Zatím dočetl druhou stránku.

„Opravdu lituji, ale mezi těmi, kteří mají být zítra propuštěni, není tvé jméno."

„Tak vidíš," ozývají se přátelé, „přece těm lumpům nemůžeš věřit."

Již jsme byli na odchodu, když slyšíme: „Večer mám ale ještě dostat dodatek k tomuto seznamu. Opatrně přijďte večer ještě jednou."

Samozřejmě jsme tam zase byli. Náš informátor právě dostal dodatek čítající půl druhé stránky. Na první stránce opět nic, čte druhou a záporně kývá hlavou. Pojednou slyším jeho hlas: „Prima, jsi tady uvedený na posledním místě."

Musel jsem potlačit radost, poněvadž by to jinak zřejmě nepůsobilo dobře na mé přátele.

Kapitola 37

Propuštění a opět doma; první léta a narození dcery

Následujícího rána jsem si musel koupit žluté polobotky, košili, ponožky a modré montérky, poněvadž neměli pro mě dost velké šaty, a po vykoupání jsem se takto oblékl do civilu.

Před dvanáctou hodinou polední se s námi rozloučili, otevřeli bránu a my v celkovém počtu čtyř se najednou po tolika letech ocitli na svobodě. Byl to nepopsatelný pocit. Jdeme směrem na nádraží, které bylo vzdáleno od tábora asi tři čtvrtě hodiny chůze. Vidím, jak proti nám jde nějaký uniformovaný dozorce. V tom okamžiku jsem úplně zapomněl, že jsem už svobodný člověk a nadrilovaný zvyk byl zřejmě tak silný, že pět metrů před přicházejícím dozorcem se stavím do pozoru podél cesty. Tu slyším: „Co blbneš, vykašli se na toho vola." Teprve pak jsem přišel k sobě.

Vlakem jsem jel do Prahy a první cesta vedla do bytu mého bratra. Hned jsem si uvědomil, že za své propuštění děkuji jeho mocné intervenci. Byt byl zavřen, bratr byl s rodinou na dovolené. Bylo to 24. července 1954 – a navíc to byly mé jmeniny.

Šel jsem pak ihned na nádraží, abych si koupil lístek. Dostal jsem 700 Kčs ze svých vydřených úspor a dalších 2300 Kčs mně došlo dodatečně poštou.

Na cestě k pražskému nádraží jsem dostal hlad. U stánku jsem si koupil housku a párek, když tu vidím vedle sebe asi patnáctileté, nikoliv nepůvabné děvče, jež si chtělo koupit jakýsi zákusek se smetanou. Neměla dost peněz, a tak smutně odcházela. „Počkejte, slečno". Hodil jsem peníze na pult. „To je pro vás." A začnu v jakémsi nervózním stresu utíkat od stánku směrem k nádraží. V tom zakopnu, padám a jedu po břiše několik metrů ve svých nádherných montérkách po chodníku. To byl můj první počin na svobodě.

Do Brna jsem přijel po půlnoci. Nikdo nečekal a žádné fanfáry nebyly. Necítil jsem se nějak ve své kůži a vzal jsem si taxi. Z návštěv jsem si ještě pamatoval, že se maminka musela přestěhovat ze své vilky v Masarykově čtvrti do Králova Pole do domu Kubešova 7, který nám původně patřil, a že obývá první poschodí. Zvoním a nic. Podívám se do otevřených oken prvního poschodí a všude tma. Zmocnil se mě strašný pocit, že se s maminkou něco stalo. Beru nejbližší kámen a házím jej do okna. Ozývá se rachot, dům je pojednou plně osvětlen a už vidím našeho pana Burýška, jak běží otevřít domovní dveře. Padáme si do náručí a Burýšek, onen hrdinný, důvtipný a ve své podstatě nešťastný muž pláče jako děcko. Utíkám do prvního poschodí, otevírají se dveře a mezi nimi stojí maminka, strnulá a začne mě zoufale objímat. Můj telegram z Jáchymovska teprve teď došel a byl jsem očekáván až druhý den. Nahonem mně připravila smažená vajíčka a chléb s máslem. Tedy žádná hostina, jak jsme o ní snili na noční šichtě – francouzský koňak jako aperitiv, drůbeží polévka, humr s majonézou a kaviárem, bažant, rýže a kompot, Anežčin moučník, k tomu jednotlivá vína, těžká černá káva, opět koňak a nakonec lůžko ani měkké, ani tvrdé, s oporou pro nohy a na něm vytoužená žena; bylo to složení, s nímž

Vladimír Kubeš se třetí manželkou Evou (osmdesátá léta)

jsem vždycky vyhrával. Přesto nic mně nechutnalo nikdy tolik jako ona prostá večeře u maminky. Pocit blaha byl dovršen, když jsem po vysprchování vlezl do čerstva povlečených bílých peřin, opět poprvé téměř po šesti letech.

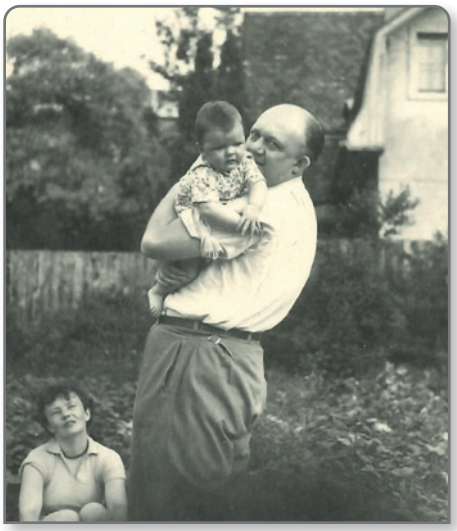

Vladimír Kubeš s dcerou Evou (1956)

Od maminky jsem se také dozvěděl, čemu vděčím za své propuštění. Můj bratr operoval na Štvanici svou Schautovou metodou nějakou ženu. Operace se znamenitě vydařila a při svém propuštění naléhala tato paní na mého bratra, co může pro něho vykonat, aby se alespoň trochu odvděčila. Byla to neobyčejně vlivná funkcionářka, jakási spojnice mezi ÚV KSČ, Kanceláří prezidenta republiky a ministerstvy spravedlnosti a vnitra. Bratr jí řekl, že nechce nic, až na to, že já sedím už téměř šest let ve výkonu trestu, že jsem zcela nevinen a že šlo o akt nepřátelství Dresslera a jeho kumpánů. Pacientka si prý všechno pečlivě poznamenala a s největším urychlením byl vytvořen na mě nový posudek, že pracuji velmi dobře – to jsem také běžel jako odbíhač na šachtě ten rekord – a že už prý jsem se dobře zařadil do kolektivu. Všechno se obrátilo jako v pohádce. Pojednou jsem byl plně vyhovující vězeň.

Ráno jsem se šel pomodlit tatínkovi na hrob. Samozřejmě jsem telefonoval své manželce Evě do Jedovnic. Celá léta jsem toužil a toužil. Prvého listopadu 1955 se narodila dcerka Evička.

Evička a soukromě a tajně neustále a systematicky prováděná vědecká práce byly tehdy náplní mého života.

Malá Evička pod mým neustálým, systematickým dohledem stala se nejlepší žákyní na devítiletce a se samými jedničkami školu ukončila. I sportovně byla dobrá. Miloval jsem ji bezmezně.

Kapitola 38

Neustálá vědecká práce do šuplíku

Po dobu sedmi let po návratu z výkonu trestu jsem pracoval v manuálním pracovním poměru, od roku 1958 jako nádeník a betonář na stavbě Průmyslových staveb Gottwaldov, stavební správa Brno 1. Ve funkci betonáře jsem pomáhal stavět Královopolskou Teslu od základů až po jemný potěr na střeše. Po vědecké stránce byla to ale má nejplodnější léta. Denně jsem alespoň dvě hodiny, o volných dnech a o prázdninách alespoň čtyři hodiny, studoval a psal, bohužel neustále do šuplíku, avšak až s nepochopitelným nadšením a fanatickou zaujatostí. Napsal jsem přes sedm tisíc stránek svého „Systému filozofie práva" o pěti knihách. Kniha první pojednávala o pojmu filozofie práva, o jejím vztahu k ostatním právním vědám a o její metodě. Kniha druhá byla věnována ontologii práva, tj. zkoumání podstaty práva a jeho vztahu k morálce, mravu, státu, hospodářství atd. Kniha třetí se zabývala teorií práva, právní logikou, právními pojmy se vším, co s tím souviselo. Kniha čtvrtá obsahovala axiologii práva. Pojednávala o smyslu a účelu práva, o ideji a normoideji práva a o světovém právním názoru. Konečně pátá kniha obsahovala dějiny práva od nejstarších dob až po dnešek.

Znovu a znovu jsem důkladně studoval díla Nicolaie Hartmanna. Když jsem vozil dlouhé hodiny kočárek s maličkou Evou, zejména když k mé velké radosti usnula, držel jsem v jedné ruce držadlo kočárku a ve druhé knihu.

Bez této každodenní, přímo zběsilé práce, bych nemohl být později, a to dokonce po dlouhá léta, úspěšný v cizině. Nestačí jen reprezentovat na různých světových kongresech a sympoziích po celém světě a účastnit se všech společenských událostí – to tehdy pro mě bylo nemyslitelné, nýbrž věda vyžaduje práci a zase práci a každodenní dril. Jinak zůstává na povrchu.

JIHOMORAVSKÝ KRAJSKÝ VÝBOR
KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA
BRNO, Burešova 20 • Telefon 506 11

Soudruh
Dr. Vladimír K u b e š
B r n o - Kr. Pole
Mercova 7

V Brně dne 11. března 1965
Č.j.: 07-1/16

Vážený soudruhu,

informovali jsme se, na základě Vašeho dopisu, u soudruha akademika Knapa na charakter Vaší vědecké práce a možnost případného umístění na vědeckém pracovišti. Soudruh akademik Knap se vyjádřil, že jde o práci, která má určité hodnoty, avšak vychází z překonaných již hledisek, t.j. neodpovídá zcela požadavkům, které dnes na filosofii práva klademe.

Možnosti Vašeho umístění nejsou prozatím ani v Praze, ani v Brně.

Se soudružským pozdravem

vedoucí tajemník KV KSČ

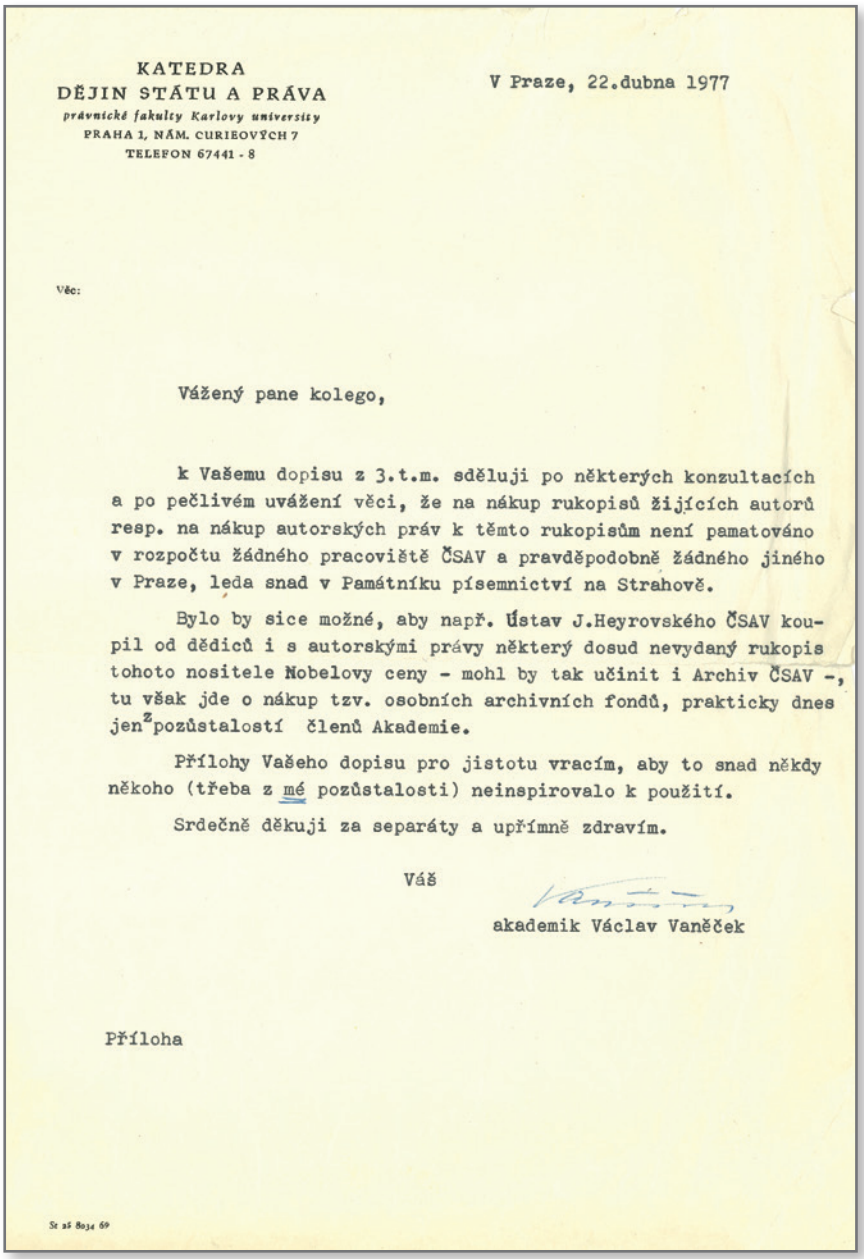

KATEDRA
DĚJIN STÁTU A PRÁVA
právnické fakulty Karlovy university
PRAHA 1, NÁM. CURIEOVÝCH 7
TELEFON 67441 - 8

V Praze, 22.dubna 1977

Věc:

Vážený pane kolego,

k Vašemu dopisu z 3.t.m. sděluji po některých konzultacích a po pečlivém uvážení věci, že na nákup rukopisů žijících autorů resp. na nákup autorských práv k těmto rukopisům není pamatováno v rozpočtu žádného pracoviště ČSAV a pravděpodobně žádného jiného v Praze, leda snad v Památníku písemnictví na Strahově.

Bylo by sice možné, aby např. Ústav J.Heyrovského ČSAV koupil od dědiců i s autorskými právy některý dosud nevydaný rukopis tohoto nositele Nobelovy ceny - mohl by tak učinit i Archiv ČSAV -, tu však jde o nákup tzv. osobních archivních fondů, prakticky dnes jen z pozůstalostí členů Akademie.

Přílohy Vašeho dopisu pro jistotu vracím, aby to snad někdy někoho (třeba z mé pozůstalosti) neinspirovalo k použití.

Srdečně děkuji za separáty a upřímně zdravím.

Váš

akademik Václav Vaněček

Příloha

St 25 8034 69

Léta 1954 do roku 1968 a pak léta opětného „odsunutí“ z brněnské právnické i filozofické fakulty od roku 1971 až dodnes, byla mými nejlepšími, nejplodnějšími roky. Člověk může být třeba členem-korespondentem Akademie věd a současně ředitelem Ústavu státu a práva a mít velkou řadu vysokých stranických a politických funkcí, ba být i rektorem Karlovy univerzity – přece bez každodenní soustavné práce vědecky a nakonec i morálně zakrňuje a hyne. Nic už ho nemůže zachránit.

Vážený soudruh

V Brně dne 18.března 1965.

Martin Vaculík
kendidát předsednictva UV
a vedoucí tajemník KV KSČ

Burešova 20.

B r n o.

Věc: Dr. Vladimír Kubeš Brno 12,Mercova 7.
k č.j.07-1/16.

Vážený soudruhu vedoucí tajemníku,

obdržel jsem Váš dopis z 11. března 1965 a upřímně Vám děkuji, že jste na můj dopis odpověděl.

Ve věci samé zaujímáte na základě informací, podané Vám soudruhem akademikem Knapem, zamítavé stanovisko - alespoň zatímně, a to z toho důvodu, že akademik Knap se vyjádřil, "že jde o práci, která má určité hodnoty, avšak vychází z překonaných hledisek, t.j. neodpovídá zcela požadavkům, které dnes na filosofii práva kladou."

S tímto Knapovým hodnocením nemohu souhlasit, a to z těchto důvodů:

1/ s. Knap měl k disposici toliko obsah mého pětisvazkového díla, který nyní za účelem Vaší vlastní přímé informace zasílám také Vám. Ujišťuji Vás, že s. Knap z tohoto obsahu nemohl vůbec usoudit na překonanost nebo nepřekonanost mých právně filosofických hledisek.

2/ s. Knap měl dále k disposici můj článek Právní sociologie a právní filosofie. Zde již snad spíše dalo se soudit na nějaké to moje hledisko /zda je nebo není překonané/, avšak odvažuji se tvrdit, že jsem zde přinesl určité zcela nové pohledy a náznaky řešení, které by mohly plodně ovlivnit marxistickou filosofii a filosofii práva. Budu, vážený soudruhu vedoucí tajemníku, zcela upřímný. Marxistická filosofie po smrti Leninově je ve stavu hluboké stagnace. Marxistická filosofie práva neexistuje vůbec. Kdybyste mně dal možnost prohovo-

řit s Vámi tuto problematiku ústně, myslím, že Váš postoj ke mně a k mé práci by nebyl tak záporný, jako je bohužel dosud. I ve znalosti západní filosofické literatury je stav nedobrý. Kdežto Marx, Engels a Lenin bezvadně ovládali celou filosofickou literaturu, dnes na př. ve standartním díle "Základy marxistické filosofie", není uveden Nicolai Hartmann /nejde o E. Hartmanna, jehož dílo podrobil Kritice Lenin/. Nicolai Hartmann je moderní západní filosof, ordinář filosofie na Berlínské universitě do r. 1950, jehož některé práce, jako na př. "Das Problem des geistigen Seins" nebo "Der Aufbau der realen Welt" by mohly v mnohých směrech jednak potvrdit správnost výchozích posic marxismu-leninismu, jednak v některých směrech by mohly významně obohatit marxistickou filosofii. Nicolai Hartmann je snad jediný ze západních nemarxistických filosofů, jenž plně uznává dialektiku, a jeho pečlivý zřetel k fenoménům spojuje jeho dílo s marxismem. Zatím však celé životní dílo Hartmanovo je dnešním marxistickým filosofům zcela neznámo, ačkoli jde o největšího nemarxistického filosofa XX. stol.

A teď se stává, že každý, kdo přijde s něčím, co nebylo už tisíckrát omíláno, vydává se v nebezpečí, že bude označen za nemarxistu a jeho hlediska za překonaná. Dnešní marxističtí filosofové a filosofové práva /pokud vůbec nějací jsou/ přešlapují na místě a úzkostlivě dávají pozor, aby neřekli zhola nic nového proti thesím, které se právě teď uvádějí v denním tisku a mají "jistotu", že je užili ti, kteří jsou směrodatní. - To není a nechce být kritika destruktivní, nýbrž upřímně konstruktivní. Vůči Knapovi tvrdím, že právě já jsem překonal celým svým vývojem úzké hranice t.zv. normativní školy, z níž jsem původně vyšel, a že přináším mnohé, co by bylo významné pro obohacení marxistického filosofického a právně filosofického myšlení.

3/ Při rozmluvě v červnu 1964 s akademikem Knapem jsem však já sám výslovně zdůraznil, že jsem si dobře vědom toho, že mé dílo nebude zatím přijato. Řekl jsem mu, že mé požadavky jsou mnohem skromnější, totiž, že za svou spolupráci plně dám k disposici svou znalost a svá zpracování západní filosofické a právně filosofické, jakož i občansko právní literatury. A to je mnoho, poněvadž jsou to výsledky třicetipěti roků mé vědecké práce. Nerad bych před Vámi vypadal vychloubačně. A proto jako další přílohu k tomuto dopisu připojuji jednu ze svých knih

"Právní filosofie XX stol.", z níž poznáte, že bych mohl dát dnešní práci v oblasti společenských věd mnoho a že bych se opravdu vyplatil. To všechno velmi dobře ví akademik Knap a mé zklamání z jeho hodnocení bylo hluboké a jeho odsudek je pro mne objektivně nevysvětlitelný.

Domníváte se soudruhu vedoucí tajemníku, že dnešní stav marxistické filosofie a filosofie práva je tak dobrý, že životní práce vědce, který je trojnásobným laureátem vědeckých cen a který byl plně respektován i vědeckou cizinou, může se prostě hodit do koše jen na základě určitého mínění o překonanosti jeho hledisek? Ostatně kolikrát byla za překonaná prohlášena některá filosofická hlediska Arnošta Kolmana.

Vím, že Váš čas je vzácný a toto jakési doprošování je jistě málo sympatické Vám a také mně. Jsem ale vnitřně přesvědčen o tom, že je mou mravní povinností - po všem, co jsem prožil, po všem omylech i utrpeních - se prosadit. A nevím, kdo z příslušných osobností by tomuto mému povinnostnímu citu porozumněl citlivěji než Vy.

S pozdravem

Míru zdar!

Pál Z.

Kapitola 39

Opět právnická místa; práce na novelizaci ústavy

Jakési úspěchy, které jsem ve funkci betonáže a nádeníka na stavbě Tesly dosahoval při právním zastupování v arbitrážních sporech svého podniku, a velmi účinná pomoc Jana Bednáře, rovněž manuálního pracovníka na této stavbě, člověka bez vzdělání, ale neuvěřitelně ostře logicky uvažujícího a zapáleného pro tu pravou komunistickou morálku, člena KSČ a ZO KSČ na stavbě, napomohly tomu, že jsem se znovu stal právníkem, obdařeným navíc řadou dalších pracovních pověření – byl jsem také referentem pro zlepšovací návrhy, pro socialistickou soutěž, archivářem atd. na montážní správě Průmyslových staveb na Úzké ulici v Brně. Rychle jsem se zapracoval a z velké většiny měli mě tam rádi; pomáhal jsem pracovníkům v jejich záležitostech a celkem to byla dobrá léta. Především jsem mohl intenzivně vědecky pracovat.

V jednom rozvodovém sporu jako právní zástupce našeho pracovníka octl jsem se poprvé po mnoha letech zase u brněnského soudu. Jako předseda senátu fungoval Rusínec Dr. Aliskievič. Jako „advokát" svého klienta jsem sice v zákonných mezích, ale naplno, kladl svědkům otázky. Počínal jsem si prostě aktivně, jak jsem odpradávna byl zvyklý. Pojednou předseda přerušuje jednání, přísně se ke mně obrací a říká: „Dnes už není zvykem, aby advokát tak aktivně zasahoval do jednání. Uvědomte si to, pane doktore."

Povstávám a poněkud energičtěji se ptám: „A nač pak ten advokát tu vůbec je?" Pan předseda zrudl a udělil mně oficiální důtku.

Znovu vstávám: „Pane předsedo, Vy a tato důtka přejdou jednou do československých právních dějin."

Usedám a vidím, jak jeden z přísedících se naklání k předsedovi a cosi mu šeptá. Kupodivu se pan předseda začal od této chvíle chovat slušně.

Ale viděl jsem i jiné věci dokreslující tehdejší úroveň soudcovského stavu. Jednou sedím na lavičce na chodbě justičního paláce a čekám na zahájení jednání. Můj zrak padl na tabuli cti. Z dlouhé chvíle přistupuji a čtu, že dva předsedové senátu uzavírají socialistické závazky dokončit právnická studia do dvou či jednoho roku. Byl jsem šokován.

V roce 1966 jsem fungoval jako „obhájce" u jednoho senátu v severních Čechách v trestní věci mladého a slušného syna jednoho velmi vysokého pracovníka majícího značný vliv a nejbystřejšího a nejenergičtějšího muže, s jakým jsem se v celém našem stavebnictví setkal. Mému mandantu hrozil trest odnětí svobody na tři roky. Hned po příjezdu jsem navštívil příslušného prokurátora. Ten, jakmile jsem vstoupil, vyskočil a radostně a s nadšením utíká ke mně: „Pane profesore, to jsem rád, že po letech mohu opět vidět svého nejoblíbenějšího učitele." S osvobozujícím rozsudkem jsme se vrátili do Brna a já jsem začal od 1. ledna 1967 pracovat ve funkci jakéhosi vědeckého pracovníka na Generálním ředitelství Průmyslového stavitelství v Brně – a vědu, i tu svou, jsem mohl provádět naplno zcela oficiálně.

A už tu byl rok 1968. Bez vlastního přičinění jsem se pojednou ocitnul ve středu různých hnutí, která tehdy vznikla. Především to bylo hnutí bývalých politických vězňů, kteří se sloučili v K 231, zvláště instituce pro rehabilitaci všech bezprávně odsouzených. Ale nejen to. Stejně jsem byl zapojen do hnutí bývalého Sokola, jakož i do obrozující se, té pravé československé strany národně socialistické.

Pokud jde o K 231, vypracoval jsem návrh příslušného zákona a s veškerou vervou jsem jej obhajoval v Praze na půdě parlamentu. Ústřední myšlenkou mého návrhu bylo anulovat všechny rozsudky en bloc, a to tak, že prokurátor může v určité lhůtě v tom nebo onom případě podat protest; případ by se pak projednával znovu před soudem.

V Brně se konal na stadionu na Leninově třídě sjezd K 231. Zde jsem před naplněným sálem mluvil o těchto otázkách a našel jsem víc než příznivou odezvu. Sjezdu se zúčastnil také jeho excelence biskup brněnský Dr. Skoupý, blahopřál mně a znovu si vzpomněl na to, že já jediný jsem šel v primě k němu ke svaté zpovědi.

Nesmírně dojemný byl sjezd starých sokolů, který se konal rovněž na Stadioně. Opět naplněný sál. Tolik lásky a nadšení pro původní sokolskou myšlenku, tolik sebeobětování, ryzí čistoty a zapálení pro práci a ideu sokolskou jsem nezažil. Mluvil tam také devadesátiletý Sokol, velmi svěží, vzpřímený, a jeho výslovnost a logická stavba myšlenek, celá jeho řeč bez jakéhokoli dnes tak vžitého doslovného a ještě špatného čtení toho, co někdo jiný napsal, byly strhující. Zase jsem tam měl přednášku o nápravě křivd a znovu jsem se setkal s upřímným ohlasem.

V sále Besedního domu v Brně se konalo plenární shromáždění těch opravdu původních, pravověrných členů bývalé československé strany národně socialistické v čele s bývalým primátorem města Brna Jožkou Podsedníkem a nezapomenutelným Dr. Jaroslavem Cahou. Samozřejmě i já jsem mluvil na téma odčinění křivd spáchaných v období 1948–1968. V diskusi, jež následovala, byla vznesena řada dotazů, na něž jsme odpovídali. Mezi dotazy se objevil i takový: „Jak to, že stále ministrem spravedlnosti je nějaký, nám nic neříkající Dr. Kučera, přestože máme ve svých řadách takového odborníka, jakým je bratr profesor Kubeš?“

Na druhý den mně volá do bytu tehdejší šéfredaktor Svobodného slova v Brně, později šéfredaktor těchto novin v Praze Machoň: „Bratře profesore, bratr ministr doktor Kučera mě požádal, kdy byste se spolu mohli setkat. Máš prosím určit místo i čas schůzky a on se zcela přizpůsobí.“ Určil jsem Brno, a to redakci Svobodného slova, den i hodinu.

Tam jsem se setkal s ministrem Kučerou. Hned na úvod jsem mu řekl: „Nemusíš mít žádné obavy, já politiku dělat nechci. Chci se věnovat výlučně vědě. Přeji si, abys veškerý svůj vliv vynaložil na to, aby v Brně byla znovu otevřena právnická fakulta.“ S uspokojením, že mu nebudu konkurovat v politické oblasti, mně to Kučera slíbil a slib dodržel. Jsem přesvědčen, že hlavní, ne-li výlučnou zásluhu na obnovení právnické fakulty má Kučera.

Mezi Brnem, Olomoucí, Ostravou a Opavou se rozvinul ostrý boj. Každé z těchto měst usilovalo o zřízení právnické fakulty. Tehdejší prorektor univerzity, docent marxismu-leninismu, Dr. Kučera, vědecky nic neznamenající, avšak politicky silně kovaný a především přítel jinak znamenitého člověka a vědce rektora univerzity prof. Dr. Theodora Martince, s nímž jsem

se později velice spřátelil, a já jsme byli vysláni do Prahy, kde se na půdě pražské právnické fakulty konala porada za účasti pověřených delegací měst, jež se ucházely o právnickou fakultu. Energicky jsem obhajoval stanovisko, že vše mluví pro Brno, že bývalá právnická fakulta brněnská byla nejlepší fakultou až do roku 1948 a že v Brně jsou také kvalifikovaní univerzitní učitelé. Brzo bylo jasné, že zdaleka největší šanci má Brno. Ze strany pražské reprezentace byla na docenta Kučeru a na mě vznesena žádost, abych přestal naléhat, aby i ostatní bývalí profesoři byli povoláni nazpět a byl jsem oficiálně ujištěn, že má účast ve sboru je zaručena. Se vší rozhodností jsem to odmítl s tím, že toto řešení je pro mě zcela nepřijatelné. Po zkušenostech, jež potom následovaly, a po odstupu let nevím, zda jsem jednal vhodně. Profesor Vybral začal psát proti mně hanopisy na předsednictvo České národní rady a na ministra školství prof. Dr. Vilibalda Bezdíčka. To mám ověřeno z prvotních pramenů s naprostou jistotou. S Vybralem jsme se neměli rádi snad už od našeho prvního setkání. Zjevné nepřátelství vypuklo však až po mém návratu z výkonu trestu. Zjistil jsem, že prof. Vybral vyvolal proti vdově po svém učiteli profesoru Františku Weyrovi soudní spor. Dozvěděl jsem se rovněž, že po Weyrově smrti, kdy jsem byl ještě ve výkonu trestu, se Vybral dostavil k paní Weyrové a nabídl jí přátelskou pomoc ohledně pozůstalosti po zemřelém Weyrovi. Po skončení pozůstalostního řízení znovu přišel Vybral za paní Weyrovou s návrhem smlouvy, podle níž bezplatně odstupuje paní Weyrová za vykonané služby Vybralovi polovinu své vily. Paní Weyrová to ostře odmítla. Vybral vyvolal proti ní onen spor, v němž paní Weyrová byla zastupována advokátem Dr. Havlíkem a já jsem pro soud vypracoval právní posudek, jenž jednoznačně vyzněl ve prospěch paní Weyrové. O tom všem se pochopitelně dozvěděl Vybral a ve svém zklamání, že mu ušla polovina dědictví, vyvolával proti mně jednu akci za druhou a ovlivňoval zejména důvěřivého profesora Čádu.

Politická situace se neustále přiostřovala. Dubček byl dobrý člověk, ale nebyl politickou osobností. Z pozadí začal hrát stále větší roli Dr. Gustáv Husák. Ten se stal také jako místopředseda vlády předsedou komise pro novelizaci ústavy z roku 1960.

V zemích českých a zejména na Moravě a zvlášť silně v Jihomoravském kraji a nejostřeji v Brně se brzy začalo tušit, že se ze strany Slováků usměrňovaných Husákem usiluje o to, aby se náš jednotný stát změnil v jakousi federaci, ve které by slovenská menšina měla privilegované postavení. Husák se ocitl pojednou v příznivé pozici; prvním tajemníkem ÚV KSČ byl Slovák a v Husákovi byla nashromážděna obrovská koncentrace energie zmnohonásobená jeho pobytem ve výkonu trestu a jeho nesmírnou touhou po sebeuplatnění. To vše dostalo nyní volný prostor.

Na Moravě a Slezsku se vyvinulo mohutné hnutí za trialistické uspořádání našeho státu, v němž by i Země moravskoslezská, nesoucí již tehdy alimentační povinnost vůči ostatním zemím, se konečně stala rovnoprávným partnerem.

Sám jsem byl pozván na Jihomoravský národní výbor, kde jsem jednal s tehdejším jeho předsedou Vávrou, jakož i s tehdejším tajemníkem KV KSČ Neubertem. Vávra se mě zeptal, jsem-li pro trialistické nebo dualistické řešení. „Pane předsedo, přece je o mně známo, že ve své knize ‚O novou ústavu' jsem již v roce 1947 zastával velmi důrazně trialistickou úpravu našeho státního zřízení a ostře jsem se postavil za ideu jednotného československého státu." „To je dobře, měli jsme obavy, zda nejste dualista. Budete-li souhlasit, uvítali bychom, abyste v komisi pro novelizaci ústavy převzal funkci experta." A tak jsem se dostal po více než dvaceti letech do plného dění kolem této stěžejní otázky. Vypracoval jsem návrh, který byl v Brně přijat, a s ním jsme spolu s dalšími zástupci odjeli na první oficiální zasedání ústavněprávní komise, které se konalo za předsednictví Husákova dne 4. června 1968 v zámku Koloděje nedaleko Prahy.

Z Prahy jsem jel s tehdejším ostravským primátorem Kempným. Během jízdy mě Kempný ujišťoval, že bude přirozeně podporovat náš trialistický návrh.

Hned při vchodu do zámku bylo připraveno velké množství tisků obsahujících slovenský návrh. Za několik minut čtení jsem zjistil, že Dr. Husák a jeho teoretický poradce profesor státního práva bratislavské právnické fakulty zastávají dualistické řešení a vycházejí z koncepce suverénního českého národa, suverénního slovenského národa, suverénního českého

státu, suverénního slovenského státu, dále z oprávnění slovenské menšiny vetovat návrh většiny, dále z koncepce, že všechny funkce mají být děleny na polovic, jakož i z povinnosti českého státu alimentovat na nikterak omezenou dobu stát slovenský.

Je pochopitelné, že mě tato slovenská koncepce velmi rozrušila. Asi za deset minut po zahájení schůze jsem se přihlásil o slovo. Uvedl jsem, že na jednom státním území nemohou existovat tři suverenity, suverénní česká republika, suverénní slovenská republika a suverénní československá republika. Řekl jsem, že budeme pro smích cizině a že totéž se dá provést rozumnou decentralizací. Rovněž jsem uvedl, že takové řešení znamená popření principu demokracie. Demokracie znamená jednak, že většina může přehlasovat menšinu, jednak že jedno lidské individuum má stejnou hodnotu jako každé další. Oba tyto ústřední principy jsou ve slovenském návrhu popřeny. Česká většina nemůže přehlasovat slovenskou menšinu. Dva Češi budou mít stejnou hodnotu jako jeden Slovák, neboť všechno se dělí na polovinu. Naše ústava bude proto nedemokratická. Připojil jsem, že mně z celé historie není znám ani jediný případ, kdy by jeden suverénní stát, aniž by prohrál s druhým suverénním státem válku, byl povinen na neomezenou dobu alimentovat toho druhého.

Laco se pokoušel o jakousi protiargumentaci, avšak myslím, že všem bylo jasné, že mám ve svých vývodech pravdu.

To ovšem vůbec nevadilo rektoru Vysoké školy stranické, doc. Hýblovi, aby přispěchal na pomoc s touto otázkou: „Je známo, že pan prof. Kubeš ve své knize ‚O novou ústavu', kterou napsal ke konci 1947 a publikoval na samém začátku roku 1948, byl horlivým zastáncem pojetí jednoho československého národa. Rád bych věděl, zda tento svůj názor sdílí i dnes?"

„Překvapuje mě," odpovídám „že pan docent Hýbl je tak málo informován. Je pravda, že jsem ve své knížce zastával podle mého mínění jedině správnou koncepci jediného československého národa. Ale ještě konec 1947 mě poučil o tom, že vůbec nezáleží na tom, zda moravský Slovák, žijící na jedné straně u pomyslné hranice mezi Moravou a Slovenskem se cítí příslušníkem jiného národa než jeho přítel za onou pomyslnou hranicí. Oba se cítí příslušníky jednoho a téhož národa. Uvědomil jsem si, že bohužel

na mínění lidu vůbec nezáleží. Záleží výlučně na mínění vedoucí vrstvy. A ta si dobře uvědomuje, že v případě dvou národů budou její vyhlídky na kariéru a výdělek mnohem lepší. Toto jsem uvedl – a to zřejmě neví pan docent – ve svém úvodníku Slova národa dne 1. ledna 1948 s tím, že je to tvrdá realita a že tudíž bude třeba v tomto bodě tužbám oné slovenské vrchní vrstvy ustoupit a vycházet z koncepce dvou národů. Dospěl-li jsem k tomu už 1. ledna 1948, tím více se zřetelem ke stále rostoucí touze oné horní slovenské vrstvy se uplatnit, jsem toho mínění, že i dnes budeme muset vycházet z koncepce dvou národů.“ Debata se neustále zostřovala, Husák byl po svém příchodu ihned informován. Pak se konal oběd, a to ve třech jídelnách, české, moravskoslezské a slovenské. Po obědě jednání a diskuse pokračovaly. A stále jsem čekal na projev ostravského primátora Kempného. Ten snad mohl ještě všechno zachránit. Konečně se Kempný přihlásil o slovo. Bolela mě nesnesitelně hlava, avšak rázem jsem oživnul a s napětím poslouchal. Pan primátor provedl dokonalé salto. Na všechno zapomněl a s dojímavou oddaností se postavil za slovenský národ. Od té doby začala jeho závratná kariéra – politická i „vědecká“.

Hlava mně třeštila a obrátil jsem se na naše brněnské delegáty se slovy: „Večeřet nebudu, půjdu si sednout do auta a počkám až přijdete.“

Hned poté bylo zasedání ukončeno, vstal jsem a chtěl rychle odejít. Pojednou jsem obklopen samými Slováky a ti nedali jinak, než že jsem musel s nimi jít na večeři do slovenské jídelny; přítomen byl i Husák. Po večeři jsme se všichni srdečně rozloučili a já se konečně odebral do našeho auta. Tam jsem byl uvítán slovy obdivu, všichni mě ujišťovali, že jsem zvítězil na celé čáře. Den nato na večer se objevili tři brněnští delegáti v mém bytě a ve velkých rozpacích mně oznámili, že Husák přikázal, že se už nesmím objevit na žádném ústavněprávním jednání. A pak věřme ve svobodu slova, ve svobodu vědeckého projevu, v demokracii. To vše zřejmě platí jen, pokud se to zařazuje do rámce těch, kteří právě vládnou.

Kapitola 40

Činnost na filozofické fakultě; založení Stavexu, znovuzřízení brněnské právnické fakulty a další osudy

Počátkem zimního semestru 1968/1969 jsem zahájil přednášky na filozofické fakultě, kde jsem přednášel ontologii, ontologii práva, filozofii Arthura Schopenhauera a novokantovské směry. Bylo to především zásluhou mého bývalého studenta na právnické fakultě, jenž absolvoval také filozofickou fakultu, stal se tam řádným profesorem a po dvě období také děkanem, JUDr. a PhDr. Josefa Macháčka. Byl to člověk nesmírně obětavý, zapálený pro všechno, co považoval za správné, přednašeč s velkým vlivem na své posluchače, u nichž byl oblíben i ctěn. Přednášky na filozofické fakultě působily mně velikou radost.

Při tom jsem ještě stále pracoval ve funkci vedoucího odboru zahraničního práva na Generálním ředitelství Průmyslového stavitelství v Brně, kde jsem v první polovici roku 1968 založil Sdružení stavebních organizací pro činnost v zahraničí, do něhož vstoupily téměř všechny stavební podniky v Československu. Brzo nato se mně podařilo realizovat svou myšlenku na vytvoření akciové společnosti Stavex, která ex lege byla pověřena zastupováním našich stavebních organizací i jejich činnosti v zahraničí. Byla to instituce neobyčejně potřebná a prospěšná, jak se dnes všeobecně uznává; přesto byla v rámci ozdravovacího procesu zrušena v roce 1971.

S tím vším je spojeno – a to neblaze – jméno Dr. Jaroslava Schulze. Ještě v první polovici roku 1968 mě požádali mí velcí přátelé Dr. Caha a bývalý brněnský primátor Podsedník, abych nějak dostal Schulze na Generální ředitelství Průmyslového stavitelství. Uvedli, že Schulz sice není bývalým

Vladimír Kubeš (vlevo) na ustavující valné hromadě akciové společnosti STAVEX, Brno, 2. duben 1969

politickým vězněm, nýbrž že byl odsouzen pro rozkrádání socialistického majetku a mnoho roků strávil ve výkonu trestu, že však jeho neoficiální práce v K 231 je neocenitelná. Schulz měl tehdy nějaké podřadné místo na stavbě za Brnem. Šel jsem za svým přítelem ekonomickým ředitelem Ing. Františkem Sedlákem a vylíčil jsem mu, že mám výborného pracovníka na doplnění svého odboru zahraničního práva. Několik dnů po přijetí volal mě Sedlák a rozčíleně mně ukazoval přípis KV KSČ, v němž se mu ostře vytýká, že Schulz byl přijat na generální ředitelství, že je to rozkradač a nedobrý člověk a trest mu nebyl zahlazen. Proti pravdě jsem Sedláka ujistil, že soudní řízení zahlazení odsouzení je v běhu, a požádal ho, aby se svým rozhodnutím a odpovědí vyčkal týden. Ihned jsem nadiktoval příslušnou žádost o zahlazení odsouzení, Schulz ji podepsal, a utíkal jsem s ní na soud. Tam po nahlédnutí do spisu mně bylo řečeno, zda to se zahlazením myslím vážně, že přece vůbec nejsou splněny zákonné podmínky.

Odpověděl jsem, že to vím, ale že je to mé naléhavé osobní přání. Schulzovi bylo odsouzení zahlazeno a zůstal na generálním ředitelství.

Schulz byl po právní stránce opravdovým primitivem, za první republiky pracoval v Masosvazu a právo ho zajímalo jen okrajově. Zato měl ohromnou chuť a vůli se prosazovat jakýmkoliv způsobem. Nějaké morální zábrany byly mu naprosto cizí a když byl s nimi seznámen, nic nechtěl chápat. Vůči nadřízeným a mocipánům vůbec byl dokonalým vrtichvostem. Byl nápaditý a dovedl se vemluvit do jejich přízně. Když se na generálním ředitelství trochu otřepal, začal svou zákeřně podkopnou činnost. Udával na příslušných místech, že pracuji v úřední době na svých vědeckých pracích, později přišel s udáním, že jsem na generálním ředitelství založil jakousi národněsocialistickou buňku a takřka denně si vymýšlel nový podkop. V tom pokračoval i tehdy, když od začátku roku 1969 jsem přestal být pracovníkem generálního ředitelství a působil jsem tam toliko ve funkci právního experta. To jsem již jako řádný profesor byl činný na filozofické i právnické fakultě.

Vladimír Kubeš, děkan fakulty Vladimír Klokočka a rektor univerzity Theodor Martinec u ministra federální vlády ČSSR a předsedy Čs. strany socialistické Bohuslava Kučery u příležitosti předání zlaté medaile Univerzity J. E. Purkyně za uznání zásluh o obnovení brněnské právnické fakulty (15. září 1969)

Brzo nato jsem obdržel jmenovací dekret Ministerstva školství a byl jsem jmenován předsedou přípravné komise pro znovuzřízení právnické fakulty v Brně. Ministrem školství byl vynikající profesor Vysokého učení technického Dr. Ing. Vilibald Bezdíček, DrSc., dříve rektor pražské, poté brněnské techniky, muž neobyčejně čestný a ušlechtilý. Za členy komise jsem určil z převážné části profesory bývalé právnické fakulty. Brzo se konaly přijímací zkoušky a nával byl ohromný. Na podzim roku 1969 byly zahájeny přednášky a právnická fakulta začala pracovat. Děkanem se po nátlaku Štrougala na Bezdíčka stal docent fakulty Dr. Vladimír Klokočka, muž asi dvaačtyřicetiletý a slušný Člověk. Brzo se vyvinulo mezi mnou a jím k všeobecnému překvapení jakési přátelství. Sám jsem převzal funkci proděkana pro vědu.

Přednášel jsem teorii státu a práva a později v dalších semestrech to mělo být také právo občanské. Od počátku 1945 byl jsem totiž řádným profesorem práva občanského a právní filozofie, jejíž část tvoří teorie práva.

Návštěvnost mých přednášek byla zdaleka největší. Hned na začátku jsem vyzval své posluchače, aby mě kdykoliv to budou potřebovat, přerušili a kladli dotazy, a to jak během přednášky, tak – napadne-li je třeba něco doma – si to napsali a písemný dotaz mně před mým příchodem položili na katedru. To všechno studenti plně využívali, během přednášek kladli i dotazy, a když jsem ráno vstoupil do posluchárny, nacházel jsem zpravidla i na katedře řadu písemných dotazů, na něž jsem ihned odpovídal – ještě před vlastní přednáškou. To se studentům velmi líbilo. Bohužel tato praxe byla po mém nuceném odchodu počátkem ledna 1971 a po dalším rovněž nuceném i odchodu Klokočkově přísně zakázána. Zbylí vědečtí primitivové dovedli být i sice neobyčejně přísnými examinátory, avšak na otázky odpovídat nedovedli.

Situace se neustále přiostřovala. Brzo se počaly objevovat v denním tisku, zejména v Rovnosti a v Rudém právu, články, které byly zaměřeny proti mně. Napřed to začalo „nevinně“; prý přednáším nikoli na základě světového názoru marxisticko-leninského, nýbrž podle svého, dále že o mé knihy, zejména o mou Právní filosofii XX. století je u studentů

neuvěřitelně velký zájem, že studenti jsou zcela pod mým vlivem atd. Novinové články ovšem pokračovaly a stávaly se nebezpečnějšími. Přetřásána byla má činnost v K 231, má přednáška ke starým Sokolům, má přednáška k starým členům Československé strany národněsocialistické, má činnost na poli tvorby ústav – to všechno bylo ostře napadáno. Musel jsem se vzdát funkce prvního proděkana; byl jsem ujištěn, že tím je všechno vyřízeno a že ve své profesorské funkci budu dál pokračovat. Vše to bylo marné. Byl jsem opětně volán na rektorát, kde mně řekli, že musím odejít. S nikým jsem se úmyslně nerozloučil a koncem prosince 1970 jsem odešel z fakulty a brzo nato mě následoval i děkan Klokočka. Co na fakultě zůstalo, bylo z největší části vědecky zoufale primitivní, a ta nepatrná menšina se otrocky přizpůsobovala a přednášela v duchu toho, co právě vyšlo v Rudém právu. Jednou – to jsem již pracoval jako hostující profesor vídeňské právně-vědecké fakulty – jsem se setkal s akademikem Vaněčkem z pražské právnické fakulty. Ke konci delšího rozhovoru mně Vaněček říká:

„Pane profesore, ale úroveň brněnské právnické fakulty, kterou jste založil, je katastrofální."

„Plně s vámi, soudruhu akademiku, souhlasím. Ale kdo za to může, když jste vyhodili každého, kdo něco uměl. A myslíte, že úroveň ostatních právnických fakult, a to i pražské, je podstatně lepší?" Na to soudruh akademik už neodpověděl.

Tak jsem se počátkem roku 1971 ocitl předčasně v důchodu. Jen má dlouholetá praxe a jakási virtuozita ve vyrábění právních posudků mě a mou rodinu zachránila před mízováním. Všude tam, kde v organizaci nastal nějaký velký „průser", byl jsem volán, žádán o právní posudek a dokud ona krizová situace trvala, byl jsem ctěn a vážen. Tak jsem vypracoval právní posudky, pokud šlo o činnost našich stavebních organizací v Libyi, Kuvajtu a Iráku (Basra). Právní stránka těchto velkých akcí byla totiž zcela opomíjena a naše ztráty byly velmi vysoké.

Potom jsem se věnoval tvoření organizačně-právních norem – statutů, organizačních řádů atd. a o tomto tématu jsem také publikoval nějaké menší věci. Tímto způsobem jsem si přivydělával, aby životní úroveň příliš neklesala.

MINISTR ŠKOLSTVÍ

V Praze dne 28. února 1969
Č.j. 293/69 SM

Vážený soudruhu rektore,

ve smyslu našeho jednání dne 20. února t.r. a vzhledem k dnešnímu stavu prací, naléhavým požadavkům brzké realizace všech úkolů, jakož i se zřetelem na požadavky kulturního a školského výboru ČNR, Jednoty čs. právníků, Národní fronty a Svazu protifašistických bojovníků pověřuji řádného profesora právní filosofie a práva občanského s. JUDr. Vladimíra Kubeše, profesora filosofické fakulty brněnské university, úkolem urychleně dokončit všechny potřebné práce, spojené se znovuzřízením právnické fakulty, a žádám Vás, abyste mu laskavě poskytl plnou podporu. Průklep příslušného pověřovacího přípisu přikládám. Prof. JUDr. Kubeš odpovídá za činnost nové komise přímo Vám.

Pověřuji Vás, abyste do komise, kterou s. prof. JUDr. Kubeš povede, jmenoval tyto odborníky: doc. Dr. Bohumila Kučeru, Dr. Jiřího Klestila, prof. Dr. Jiřího Cvetlera, prof. Dr. Hynka Bulína, zástupce Jednoty čs. právníků Dr. Lubomíra Kubů, dále doc. Dr. Mášu a doc. Dr. Matysku z VAAZ v Brně. Nemám námitky, abyste podle vlastního uvážení v dohodě s prof. JUDr. Vl. Kubešem jmenoval další členy komise.

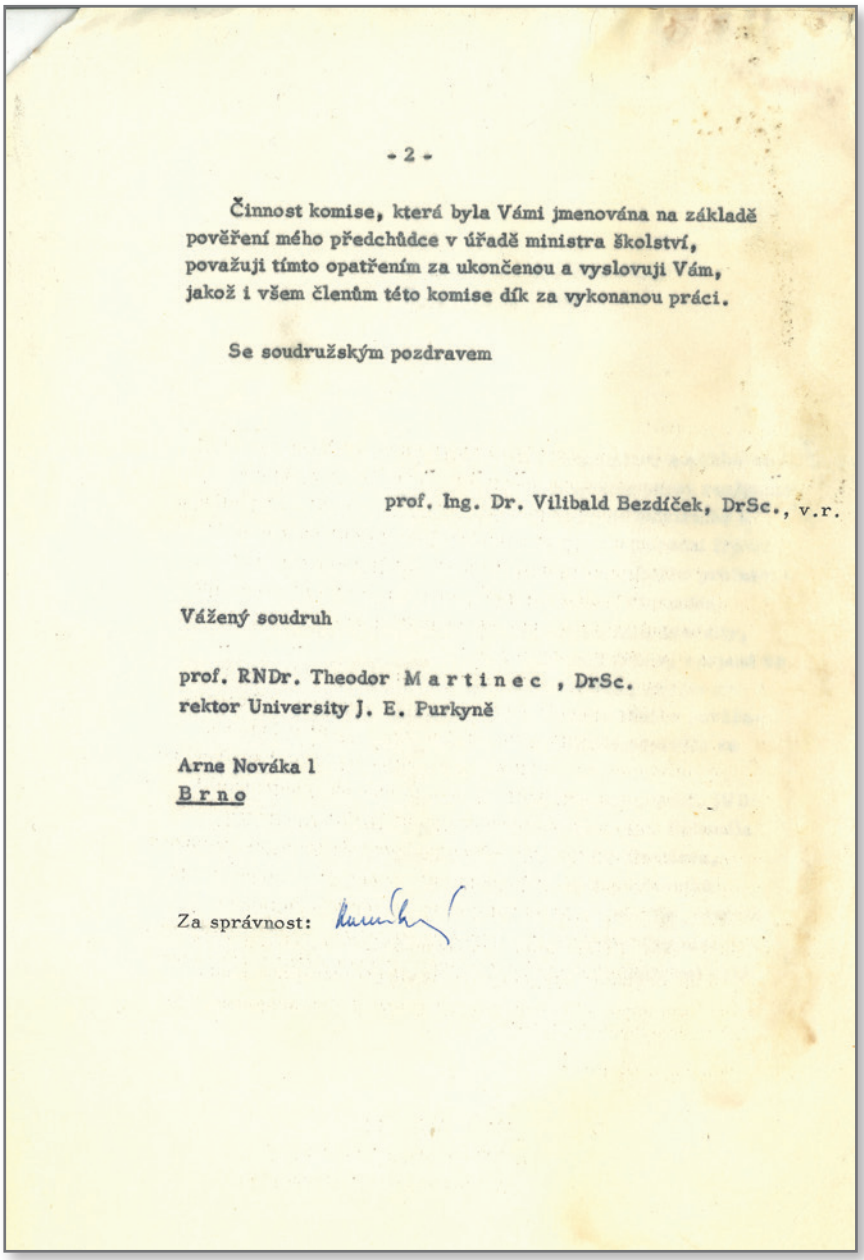

- 2 -

Činnost komise, která byla Vámi jmenována na základě pověření mého předchůdce v úřadě ministra školství, považuji tímto opatřením za ukončenou a vyslovuji Vám, jakož i všem členům této komise dík za vykonanou práci.

Se soudružským pozdravem

prof. Ing. Dr. Vilibald Bezdíček, DrSc., v.r.

Vážený soudruh

prof. RNDr. Theodor Martinec , DrSc.
rektor University J. E. Purkyně

Arne Nováka 1
Brno

Za správnost:

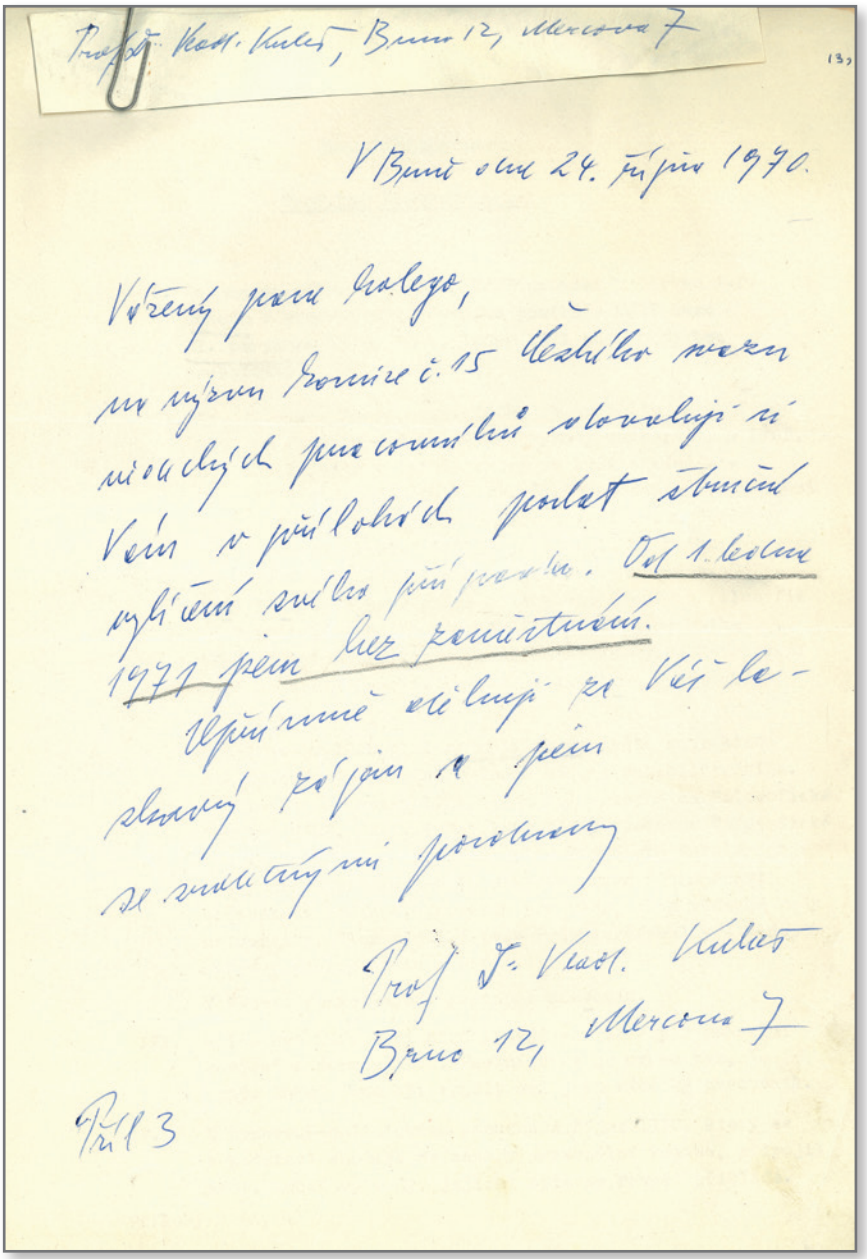

Prof. Dr. Vlad. Kulas, Brno 12, Mercova 7

13,

V Brně dne 24. října 1970.

Vážený pane kolego,

na výzvu komise č. 15 Českého svazu vědeckých pracovníků dovoluji si Vám v přílohách podat stručné vylíčení svého případu. Od 1. ledna 1971 jsem bez zaměstnání.

Upřímně děkuji za Váš laskavý zájem a jsem se srdečnými pozdravy

Prof. Dr. Vlad. Kulas
Brno 12, Mercova 7

Příl 3

Prof.Dr. Vladimír Kubeš

I. Na přímou výzvu rektorátu UJEP uzavřel v červnu t.r. dohodu o rozvázání pracovního poměru s UJEP dnem 31. prosince 1970. Od 1. ledna 1971 bude tedy bez zaměstnání.

II. Dr. Vladimír Kubeš, nar. 1908, se habilitoval v březnu 1934 na Právnické fakultě Masarykovy university v Brně, kde začal ještě v letním semestru 1934 přednášet. V r. 1935 obdržel cenu I. tř. České akademie věd a umění z Pavlíčkova fondu za svou habilitační knihu "Smlouvy proti dobrým mravům" (1933) jako nejlepší knihu, vydanou v tříletí 1932 - 1934 v oboru práva soukromého. Od r. 1945 řádný profesor práva občanského a právní filosofie na Právnické fakultě v Brně. V r. 1947 jeho kniha "Právní filosofie XX. století" poctěna cenou Osvobození země Moravskoslezské. R. 1947 - 48 děkan Právnické fakulty.

Počátkem r. 1968 plně rehabilitován ještě na základě ustanovení zákonů před vydáním zákona rehabilitačního. Od zimního semestru 1968 přednášel externě na Filosofické fakultě UJEP. Od 1. ledna 1969 řádný profesor Filosofické fakulty UJEP a po opětném vzniku Právnické fakulty její řádný profesor pro teorii státu a práva a pro právo občanské a rodinné, proděkan pro vědu, člen vědecké rady university, člen vědecké rady Právnickéfakulty a vedoucí katedry teorie státu a práva.

V těchto funkcích byl postupně zbavován.

III. K laskavé informaci předkládají se "závěry personální komise" z června 1970. Dnešní stav je ovšem ten, že prof. Kubeš nemá být využit ani jako vědecký pracovník.

IV. K pracovně-politickému posudku z října 1970, který se v podstatě shoduje se závěry personální komise, připojil prof. Kubeš výhrady, jejichž opis se rovněž přikládá.

Příkohy 2 (A, B)

Příl. A)

Závěry personální komise.

Prof Dr Vladimír Kubeš je na právnické fakultě zaměstnán od 1.května 1969. Před tím byl řádným profwsorem filosofické fakulty UJEP v Brně.

Do února 1948 byl příslušníkem strany národně socialistické, později byl bezpartijní. Od ledna 1968 je členem Čs.strany socialistické. V r. 1968 a 1969 se choval loyálně, jako člen národní fronty veřejně nikde nevystupoval. Podle dohody s ministrem Dr Kučerou se věnoval pedagogické a vědecké práci a politického života se nezúčastňoval. Jedinou výjimkou tvoří jeho vystoupení na shromáždění sokolské brněnské župy na jaře.XXXXXXXXXXXX Vystoupil s diskusním příspěvkem, v němž požadoval zrušení správních aktů, jimiž byli postiženi sokolové /dle jeho tvrzení studenti/ od 1.ledna 1948.

Zúčastnil se také jednání s býv.ministrem školství prof.Bezdíčkem a členem České národní rady spisovatelem Křížem, jejímž výsledkem bylo rozpuštění přípravného výboru pro zřízení právnické fakulty v Brně, jmenované rektorem UJEP. Ministr Bezdíček pak jmenoval proti vůli vedení UJEP nový výbor, jeho předsedou se stal Prof Kubeš.

Během své pedagogické činnosti na právnické fakultě pracuje Prof Kubeš velmi aktivně jak vědecky, tak i po stránce organisační. Při hodnocení jeho činnosti nelze přehlédnout tu okolnost, že se mu nepodařilo překonat své do značné míry isealistické názory na stát a právo. Nemůže být tedy dost dobře počítáno s jeho další pedagogicko-výchovnou činností na fakultě v tak politicky náročném oboru, jakým je teorie státu a práva a právní filosofie, což Prof Kubeš sám také uznává.

Naproti tomu nemá však personální komise námitek, aby Prof Kubeš byl odborně využit jako vědecký pracovník v oboru občanského práva, čemuž jeho kvalifikace plně odpovídá.

Příl B)

O p i s .

Výhrady prof. JUDRa. Vladimíra Kubeše k pracovně-právnímu hodnocení (příloha)

Hodnocení podepisuji s těmito výhradami:

1. Nikdy jsem neusiloval o předsednictví přípravné komise.

2. Vždy jsem psal i učil v duchu socialistickém. Učení o stupňovité výstavbě reálného světa nemá nic společného s "idealismem".

3. Jsem rovněž profesorem práva občanského, pro kterýžto obor mám plnou kvalifikaci.

4. Mám připraveno šest velkých děl k uveřejnění; jejich obsahy přikládám. Rád bych se uplatnil v odpovídajícím vědeckém zaměstnání.

V Brně, dne 19. října 1970. prof. JUDr. V. Kubeš

Přílohy: 6

V Brně dne 15. srpna 1971

Lubomíre,

především děkuji za telegrafické blahopřání.

K Tvému příspěvku:

Nejsi v něm vědecky pravdivý a to zejména z těchto důvodů:

Při hodnocení normativní teorie je třeba rozlišovat stránku noetickou a stránku konkrétně logickou. Pokud jde o první, tak tam normativní teorie pochybila v samých základech. Pokud jde o stránku druhou, jsou její zásluhy nehynoucí a je vědecky nepravdivé, nesprávné a zbabělé to nevidět. Mnohokrát jsem o tom psal i přednášel. Tyé to ignoruješ a všechno házíš do jednoho pytle.

Proto není správné ani Tvé další tvrzení, že jsem opustil normativní teorii. Opustil jsem ji jen, pokud jde o její filosofické (noetické) základy. To je další nesprávnost Tvého článku. Ostatně ani Neubauerovo hodnocení není správné - alespoň nikoliv v této souvislosti.

Další neznalost nebo "papouškování" toho, co se již přežilo, je v banálním házení Nicolaie Hartmanna a mne do "idealistického" "smetiště" bez dalšího. Jdeš podstatně dále - - v neznalosti celé problematiky - než sama Gorsteinová a kol. Ta po celé řadě stránek Hartmanna uznává. Už to, že se mu v Sovětském svazu věnuje taková pozornost, mělo být pro Tebe alespoň námětem k nějakému uvažování. Také v postoji ke mně jdeš dál, než závěrečné hodnocení fakulty o mém filosofickém východisku. Co to pro mne může znamenat, snad si dovedeš představit.

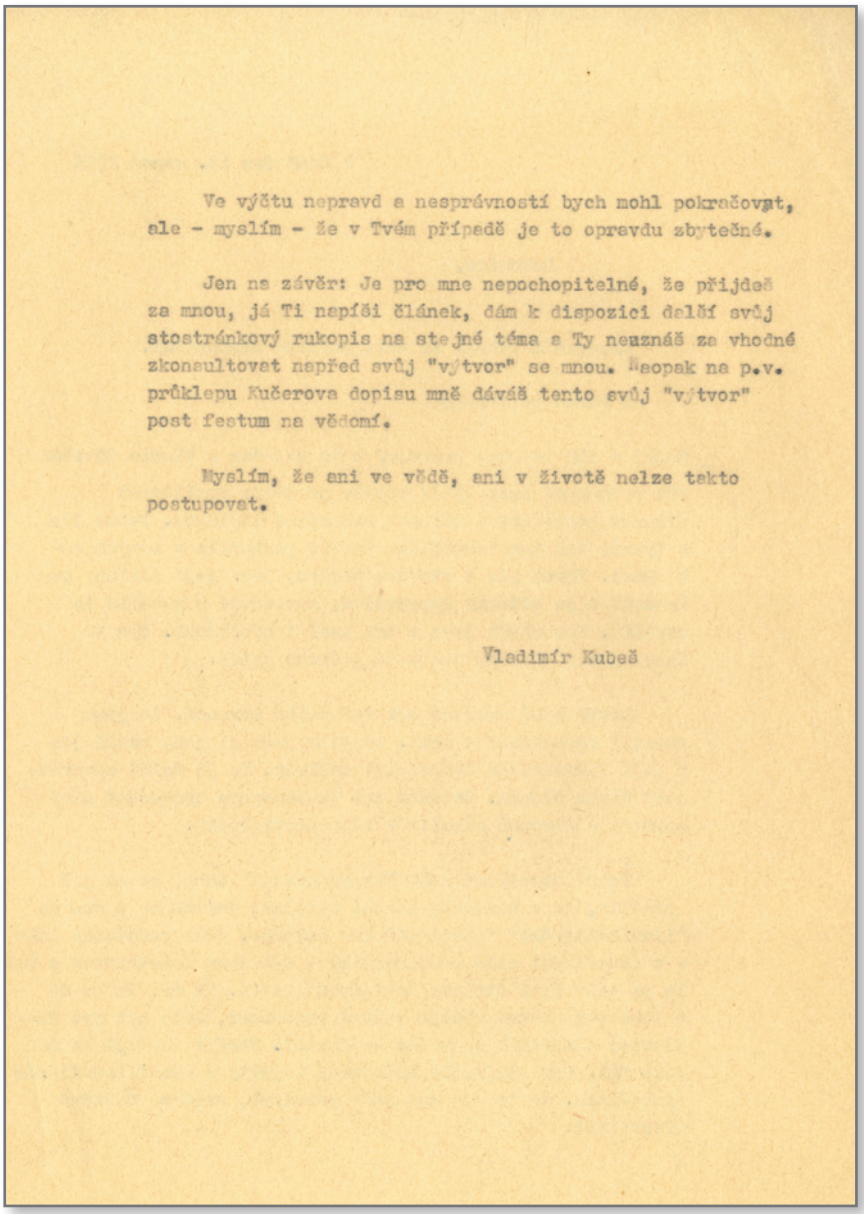

Ve výčtu nepravd a nesprávností bych mohl pokračovat, ale - myslím - že v Tvém případě je to opravdu zbytečné.

Jen na závěr: Je pro mne nepochopitelné, že přijdeš za mnou, já Ti napíši článek, dám k dispozici další svůj stostránkový rukopis na stejné téma a Ty neuznáš za vhodné zkonsultovat napřed svůj "výtvor" se mnou. Naopak na p.v. průklepu Kučerova dopisu mně dáváš tento svůj "výtvor" post festum na vědomí.

Myslím, že ani ve vědě, ani v životě nelze takto postupovat.

Vladimír Kubeš

Dopis Vladimíra Kubeše adresovaný Lubomírovi Kubů (1971)

Kapitola 41

Vědecká práce v zahraničí

Neobyčejně příjemně jsem byl překvapen, když jsem v roce 1973 byl jmenován „internacionálním korespondentem Hans Kelsen-Institutu".

Na jmenovací listině byla taková jména jako profesoři Achtenberger, Adomeit, Dreier a Klug z Německé spolkové republiky, Bondy z Austrálie, Buchér, Thevenaz a sekční šéf Métall ze Švýcarska, profesoři Ebensteih, Ehrenzweig, Hula, Mayer, Schreier, Schuhmann, Voegelin z USA, Caminos z Argentiny, Hara, Iguchi, Inada a Nagao z Japonska, Klinghoffer z Izraele, Losano z Itálie, Peczenik ze Švédska a já z Československa. Celkem dvacet šest jmen z celého světa tvořilo listinu internacionálních korespondentů.

Spolková vláda Rakouska na svém zasedání 14. září 1971 se usnesla z podnětu 90. narozenin Hanse Kelsena zřídit nadaci nesoucí jeho jméno. Účelem této nadace bylo životní dílo Kelsenovo, ryzí nauku právní a její vědecký ohlas tuzemský i zahraniční dokumentovat, o tom informovat a podpořit další vývoj. Orgány Institutu byli prezident, jímž podle stanov jest vždy spolkový kancléř, dále kuratorium sestávající z prezidenta, viceprezidenta a dalších členů, představenstvo mající pět členů, z nichž tři jsou voleni kuratoriem z jeho středu na dobu tří let a další dva jsou stanoveni kuratoriem jako „Geschäftsführer" na stejné časové období.

Prvním prezidentem Institutu se stal tehdejší spolkový kancléř Rakouska Dr. Bruno Kreisky. Profesoři Robert Walter a Kurt Ringhofer byli jmenováni „Geschäftsführery". Byl jsem písemně pozván na pamětní zasedání tohoto institutu, které se konalo ve Vídni 11. října 1973. Tohoto zasedání jsem se ještě nemohl zúčastnit, avšak byl již vytvořen odrazový můstek pro mou následovnou mnohaletou činnost v zahraničí.

Nejbližším spolupracovníkem tehdy již zemřelého Hanse Kelsena, Rudolfem Aladárem Métailem ze Ženevy byla v jeho přednášce na tomto zasedání vysoce zdůrazněna osobnost Františka Weyra. Métall zde výslovně

zjišťuje, že Weyrovi patří nepopiratelná zásluha předchůdce a prvního přívržence Kelsenovy nauky státního práva. Mluvil rovněž o tom, že tehdy v Ženevě časopis „Internationale Zeitschrift für Theorie des Rechts", který byl založen Kelsenem a Weyrem a redigovaný naším Jaromírem Sedláčkem v Brně a později Métallem v Ženevě, byl domovským místem, kde se mohla dále pěstovat ryzí nauka právní.

Métallovy další věty věnované v jeho přednášce plnému uznání vědeckého díla a celé osobnosti Františka Weyra zasluhují, aby byly uvedeny doslovně.

„Jak bylo již zmíněno, byl předchůdcem a prvním stoupencem Kelsenovy právní nauky ve Vídni dne 25. dubna 1879 narozený František Weyr, syn rakouského univerzitního profesora pro matematiku, jenž se v roce 1909 habilitoval na české univerzitě v Praze svým dílem o teorii nucených svazků. Již 1908 uveřejnil pojednání o problému jednotného právního systému v německé řeči, 1914 následovala práce o rozdílu mezi veřejným a soukromým právem, která jak známo měla pro ryzí nauku právní rozhodující význam. V tomtéž roce následovala z Weyrova pera ozvěna zásadní povahy ke Kelsenovým, Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, totiž pojednání, Über zwei Hauptpunkte der Kelsenschen Staatsrechtslehre. Kelsen se pro toto Weyrovo porozumění ukázal uznalým a své kritické zkoumání o poměru státu a práva, totiž svou knihu Der soziologische und der juristische Staatsbegriff, věnoval svému příteli Františku Weyrovi."

„Jako hlava tzv. ‚brněnské školy' byl Weyr pak na Masarykově univerzitě až do svého sesazení, jež následovalo z politických důvodů německým okupačním režimem, neúnavným a neomylitelným zastáncem ryzí nauky právní, útočným a duchaplným odpůrcem všech katolických nebo marxistických přirozenoprávních teorií, statečným vtipným kritikem ideologie. Až do svého úmrtí v Brně dne 29. června 1951 byl František Weyr spojen s Hansem Kelsenem osobním přátelstvím, jež bylo o to niternější, že Kelsen nejen vysoce cenil Weyrovy vědecké výkony, stejně ostatně jako Kelsen ve své toleranci dovedl ocenit také práce jiných učenců, kteří vyznávali opačné názory, než byl jeho vlastní světový názor, nýbrž mezi

Kelsenem a Weyrem existovalo také společenství, ba téměř totožnost politických mínění a národně indiferentního a nábožensky agnostického obrazu světa."

„To nacházelo svůj výraz v zdaleka ještě neznámé strhující formě, o níž bych rád podal zprávu, abych poté směl své pojednání uzavřít vlastními slovy Hanse Kelsena."

„Když jsem na podzim 1966 směl v Kelsenově soukromé bibliotéce v Berkeley pracovat na sbírání materiálu pro svou knihu o jeho životě a díle a konzultovat také jeho celkovou soukromou korespondenci, padly mi do rukou obtahy, které nesly nadpis ‚Milý a ctěný příteli' a podle obsahu se mohly vztahovat jen na Františka Weyra, jinak ale neobsahovaly žádný odkaz na zveřejňování. Ani Hans Kelsen ani já jsme se nemohli rozpomenout na osud tohoto zřejmě jako předmluva myšleného textu a také fenomenální paměť jeho manželky zklamala."

„S přivolením prof. Kelsena vzal jsem tyto obtahy spolu s jinými neuveřejněnými pracemi a korespondencí do Ženevy v naději, že později jednou naleznu vysvětlení. Dík laskavosti Weyrova žáka, prof. Dr. Vladimíra Kubeše v Brně, mohl jsem nyní zjistit toto:

K šedesátým narozeninám Dr. Františka Weyra k 25. dubnu 1939, byl připraven jeho přáteli a žáky slavnostní spis, který vzrostl na dva svazky. První, čítající přes tři sta stran, s úvodním slovem Karla Engliše, byl v české řeči a byl věnován třiceti pracím, především právně-teoretického obsahu. Druhý svazek měl obsahovat deset příspěvků v německé a francouzské řeči mezi nimi pojednání od Kelsena, Radbrucha, Jezera, Guggenheima a jiných spolupracovníků časopisu Internationale Zeitschrift für Theorie des Rechts – že také pojednání ode mě tam bylo, jsem rovněž dokonale zapomněl. Předmluvu k tomuto druhému dílu napsal Hans Kelsen, byly to v roce 1966 mnou v Berkeley objevené obtahy. Slavnostní spis sám nemohl být již vydán, poněvadž zatím v březnu 1939, měsíc před Weyrovými narozeninami, byla Československá republika obsazena. Byl vytištěn jen jediný soukromý a neprodejný exemplář Sborníku prací k poctě 60. narozenin Františka Weyra, jak slavnostní spis byl skromně označen, a to tiskárnou Orbis v Praze v dubnu 1939 a jako vorläufiges Specimen Weyrovi předán.

Tento unikát nachází se nyní z Weyrovy pozůstalosti v rukou prof. Kubeše, který mně umožnil nahlédnout do tohoto exempláře a souhlasil také se zveřejněním této předmluvy Hanse Kelsena, textů z pera Hanse Kelsena, který pro novou a přicházející generaci vídeňské právně-teoretické školy by měl sloužit jako vůdčí myšlenka."

„A nyní mi dovolte, vám na závěr předvést tato programaticky bohatá, stylisticky dokonalá a lidsky hluboce poutající slova Hanse Kelsena, která pro jeho vědecké přesvědčení a lidskou blízkost stejně jsou příznačná a ctí Weyra nikoli méně jako Kelsena samého."

„Milý a ctěný příteli!

K Tvým šedesátým narozeninám našel se vedle přátel a ctitelů, jež máš v užší vlasti, také v cizině počet učenců, kteří chtějí svou spoluprací na tvém slavnostním spisu vyjádřit, jak vysoké uznání požívá tvé jméno v oblasti internacionální vědy."

„Smím-li vystupovat jako jejich mluvčí, abych jejich jménem vyslovil nejsrdečnější blahopřání, tak to proto, poněvadž jsem mezi nimi Tvůj nejstarší přítel a poněvadž mě spojují s Tebou nejen vědecké, nýbrž také osobní svazky. S pohnutým srdcem chápu se této příležitosti, abych Tobě před celou veřejností řekl, co mně v soukromém styku vyslovit zabraňuje pochopitelný stud před velkými slovy."

„Když jsem před více než pětadvaceti léty měl štěstí, že jsem Tě potkal, měl jsem ihned pocit: voilà un homme! A ačkoliv události vše otřásající, jež od té doby hýbají světem a našimi oběma životy, vpravdě přispěly k tomu, vystavit zkoušce charakter člověka, neustále se prohlubuje během všech těchto roků moje přátelství k Tobě, založené na vysokém ocenění Tvé vědecké a neméně Tvé lidské hodnoty. Že ale mezi těmito dvěma hodnotami pozůstává podstatné spojení, za tuto – snad nejdůležitější zkušenost svého života – děkuji Tobě."

„Zcela na počátku Tvé vědecké dráhy učinil jsi objev – lze-li v oblasti právní vědy mluvit o objevech – v každém případě poznatek, který se mně zdá být největšího symptomatického významu. Nikoli snad, že je to Tvůj velmi záslužný vědecký výkon. Ty jsi později podal ještě mnoho podstatnějších příspěvků k pokroku juristického myšlení a ve vztahu k Tvému tak

bohatému a mnohostrannému životnímu dílu bylo by dokonce možno tuto prvotinu Tvého génia přehlédnout, aniž bychom podstatně ublížili hodnocení Tvého úhrnného díla. Je jen proto tak významný, poněvadž lépe než všechno ostatní nové, za něž Ti vděčí právní věda, ukazuje onu vnitřní souvislost, která je tu mezi vědeckým výkonem člověka a jeho charakterem."

„Ty jsi jako první skoncoval se starým názorem, jenž tak řečeno patřil k železné kostře právní vědy; s učením o absolutní protivě mezi veřejným a soukromým právem. Není zde na místě a také není to více nutné rekapitulovat Tvou argumentaci. Vešla do dějin naší vědy. Co bych rád zdůraznil jest jen rozhodující motiv, který Tebe přivedl především k tomuto problému. A to bylo to, že Ty jsi vycítil neupřímnost, jež se skrývala za tradiční teorií o dualismu mezi veřejným a soukromým právem, který je určen sloužit zcela jiným než teorií udávaným vědeckým, totiž politickým potřebám. Bylo pro Tebe – stejně jako ve všech Tvých vědeckých pracích – nikoli jen logickým úkolem, nikoli jen věcí rozumu, nýbrž pravou věcí srdce, poněvadž otázkou intelektuální čestnosti je vyslovit, co jest; a to také s nebezpečím dostat se do konfliktu se všemi oněmi mocnostmi, které byly zainteresovány na udržení vědeckého zdání. Jestliže vůbec někdo, tak jsi to Ty, jenž jsi životním dílem dokázal, že vědeckou pravdu nelze dosáhnout bez osobní čestnosti a bez osobní odvahy badatele. Tyto obě mravní hodnoty jsou ty, které Tebe přivedly k tomu, co nazýváme pozitivistou, a co neznamená nic jiného než: skutečnost chtít vidět tak, jaká jest a jak ji musíme vidět, chceme-li ji vědecky pochopit. Je to Tvůj charakter, který Tě vždy přivádí opět proti nebulózním iluzím konzervativního stejně jako revolučního přirozeného práva a Tobě přináší stejně zprava jako zleva nepřátele. Poněvadž Tvá pravdivost zakotvená u Tebe v nejhlubší podstatě nechává Tebe v pozitivním právu poznávat jen relativně hodnotné, a proto měnící se formy, kde jiní sváděni svými politickými přáními věří vidět věčné absolutní obsahy, nazývající Tebe formalistou. Ale té je výtka, kterou za všech časů vznášela politika proti vědě, a kterou tato s hrdostí umí snášet, tak dlouho, pokud se nechce snížit ke služce oné."

„Časovým ovšem tento ideál vědy nezávislé na politice není. A přesto je to to jediné, co může zaručit trvání vědy."

„Dějiny lidského ducha to dokazují. Proto není to jen ve jménu Tvých vědeckých přátel v cizině, je to ve jménu vědy, která je nám svatá, že vyslovuji přání: ty čestný a udatný bojovníku pro svobodu a nezávislost poznání zůstaň nám ještě mnohé, mnohé roky zachován, aby vědomí, mít Tebe jako spolubojovníka, nedovolilo nechat poklesnout odvahu ve věčném boji o pravdu“ (viz Hans Kelsen zum Gedenken, Schriftenreihe des Hans Kelsen-Instituts, Bd. 1, Wien 1974, str. 19–25).

Jsou to jistě krásná slova přítele a spolubojovníka v prosazování ryzí nauky právní. Bohužel ale v pozadí všeho toho tkví přesvědčení společné pro Weyra i Kelsena, že mezi tzv. kognitivní a volitivní sférou jest absolutní propast a že volitivní sféra, např. tvoření správných zákonů, nespadá do oblasti vědy. Jak jsem v řadě svých prací ukázal, jde o základní omyl, který vede k tragickým následkům, jak obzvláště jasně nám ukazují krizové stavy v celém světě. Nejde o žádný absolutní rozdíl, nýbrž toliko o rozdíl relativní, a tvoření práva nelze ponechávat laikům, nýbrž vysoce erudovaným právníkům, kteří se dlouholetým školením i praxí naučili svému lidu sloužit spravedlností, svobodou konkrétního člověka, právní jistotou a účelností.

Kapitola 42

Má první cesta do zahraniční po propuštění z vězení

Na jaře 1974 jsem měl poprvé povoleno vycestovat do ciziny do Rakouska. Byl jsem pozván jednak profesorem Walterem, jedním ze dvou faktických vedoucích Hans Kelsen-Institutu, jednak právnickou společností a filozofickou společností v Grazu k přednášce o právní filozofii a právní sociologii.

Z Brna jsem odjel ráno autobusem a ve Vídni na autobusovém nádraží mě očekávali můj bratr Zdeněk a jeho syn Jan Zdeněk.

Setkání po čtrnácti letech bylo dojímavé a neobyčejně srdečné. Můj bratr Zdeněk byl ještě v plné síle a svěžesti a slávě prosluléhо gynekologického operátora, a to také v Americe. Jeho syn Jan Zdeněk zatím ukončil čtyřletá studia na univerzitě v Princetonu a poté dvouletou nadstavbu na univerzitě na Harvardu a jako velmi kvalifikovaný absolvent těchto dvou vysokých škol, ovládající opravdu dobře sedm světových řečí, se stal pracovníkem McKinsey Company, velké to firmy, podávající posudky zejména v oblasti hospodářství pro organizace ze zemí celého světa, mezi jiným i pro Sovětský svaz. U firmy se velice prosadil, naposled pracoval jako vedoucí skupiny odborníků v některých afrických zemích a ke konci se stal jedním ze společníků firmy.

Bratr MUDr. Zdeněk Kubeš

Spali jsme ve starém a proslulém hotelu Sacher. Jan Zdeněk odjel za svými obchody a já se svým bratrem jsme jeli do Grazu, kde nás na nádraží uvítal můj bývalý student a asistent Ota Weinberger. Ten se v roce 1968, resp. 1969, nevrátil ze svého studijního pobytu ve Vídni – byl docentem logiky pro právníky na pražské právnické fakultě. Z Vídně odejel na kratší pobyt do Tel Avivu a pravděpodobně dík této skutečnosti a zejména také dík profesoru Winklerovi, jehož osobností se budu zabývat později, a rovněž dík svému nikdy neuhasínajícímu chtění se prosazovat za každou cenu, se zničehonic stal řádným profesorem právní filozofie na právnické fakultě univerzity v Grazu.

Ve své přednášce jsem objasnil jednak pojem a úkoly právní filozofie na jedné a právní sociologie na druhé straně, jednak jsem zkoumal vztah obou těchto věd. Pokud jde o úkoly právní filozofie, ukázal jsem, že je to především úkol právně-ontologický; ontologie práva zkoumá podstatu práva a otázku, kam právo patří, zda patří do sféry ideality, jak se domnívá ryzí nauka právní, nebo do reálného světa, který – jak Nicolai Hartmann ukázal – tvoří čtyřstupňovitou výstavbu vrstev reálného bytí, jež pozůstává z nejnižší, nosné vrstvy fyzicko-materiálního bytí, vrstvy organického bytí, vrstvy duševního bytí a vrstvy duchovního bytí. Dále je to úkol noetický a logický ve vztahu k právu a úkoly spadající do teorie práva vůbec. Konečně je to úkol právně-axiologický, kde se zkoumá smysl a účel práva, idea a normoidea práva a světový právní názor.

Naproti tomu právní sociologie má za úkol zkoumat příčiny, to znamená hospodářské, sociální atd. vlivy, které vedou ke vzniku nových právních norem a podmiňují jejich obsah. Právní sociologie ale zkoumá rovněž, jaké následky právní normy, resp. jejich představy, mají na hospodářský a sociální život, tzn. jak reaguje skutečné chování lidí na právní normu. Právní sociologie zkoumá rovněž otázku základní důležitosti, zda právní řád jako celek vykazuje v průměru účinnost.

Ukázal jsem rovněž, že srovnáme-li úkoly právní filozofie s úkoly právní sociologie, shledáváme, že jde o dvě právní vědy, které jsou sice různé, přesto však jsou navzájem na sebe odkázány. Právní sociologie potřebuje právní filozofii, aby se od ní dozvěděla, co to právo vůbec je,

co je podstatou práva, kam právo patří, zda právo patří do sféry ideality nebo do reálného světa a patří-li do reálného světa, kde je jeho doména. Právní filozofie poskytuje právní sociologii poučení o právně-noetických a právně metodologických problémech. Od právní filozofie přebírá právní sociologie rovněž poznání, co je to spravedlnost, svoboda konkrétního člověka, právní jistota a účelnost.

Naproti tomu právní filozofie potřebuje zase podporu právní sociologie. Zkoumání hospodářských, sociálních a jiných příčin, které vyvolávají vznik nových právních norem, je pro právní filozofii neobyčejně důležité – zvláště s ohledem na její ontologickou úlohu – stejně jako zkoumání následků, které mají nové normy na hospodářský, sociální atd. život. Rovněž studium ekonomické a sociální funkce stávajících norem – a to za podmínky, že tyto normy zůstávají beze změny – je důležitou pomocí pro přesné poznání vzájemného vztahu právního a mimoprávního faktoru.

Po přednášce se rozvinula diskuse, odpovídal jsem na jednotlivé otázky, a nápadné bylo nejen mně nýbrž i ostatním, zejména mému bratru, že do diskuse vůbec nezasáhl Weinberger, ale jeho dva zřejmě delegovaní asistenti.

Po přednášce se konala večeře, při níž jsem seděl vedle paní Weinbergerové, v pořadí třetí manželky Oty Weinbergera. Studovala filozofii, kterou později také dokončila a stala se doktorkou filozofie. Samozřejmě zahrnovala mě, resp. mou přednášku, značnými lichotkami, pojednou však podotkla: „Pane profesore, přesto však jste v přednášce učinil jednu chybu. Největším filozofem 20. století není Nicolai Hartmann, jak jste ve své přednášce tvrdil, nýbrž můj muž.“ Ustrnul jsem a první můj pocit byl pocit naprostého neskutečna. O Weinbergerovi se v Praze tvrdilo, a to nikoli neprávem, že není ani filozof, ani právník. O filozofii – snad s výjimkou logiky – neměl ani zdání a právnickou fakultou prošel za mé neobyčejně vydatné pomoci bez jakéhokoli pořádného studia. V praxi byl velmi krátkou dobu, a tak ono pražské dictum zřejmě odpovídalo skutečnosti.

Druhého dne jsme jeli z Grazu do Vídně a tam jsme již v pracovnách Hans Kelsen-Institutu byli očekáváni a vřele přijati profesorem Walterem, jeho asistenty a dalšími pomocníky. Z pozůstalosti Františka Weyra jsem obdržel velmi dobrý portrét Hanse Kelsena, který Weyrovi svého času Kelsen věnoval. Nyní jsem odevzdal tento obraz jako dar Institutu.

Bratr mě doprovodil na autobusové nádraží a já navečer odejel opět do Brna.

Kapitola 43

Má účast na sympoziu právní a sociální filozofie

Krátce nato téhož roku 1974 jsem se na pozvání prezidenta rakouské sekce Internationale Vereinigung für Rechtsphilosophie und Sozialphilosophie prof. Dr. Mokreho účastnil sympozia, a to opět ve Štýrském Hradci.

Na nádraží mě zase uvítal Weinberger a přišel s nabídkou, že profesor občanského práva právnické fakulty ve Štýrském Hradci Walter Wilburg odchází do důchodu a že by se dalo uvažovat, abych převzal po něm místo ordináře občanského práva. Bylo zajímavé, že s tímto civilistou jsem se setkal v roce 1932 v semináři pro mezinárodní právo soukromé a srovnávací právovědu v Rabelově institutu na berlínské univerzitě. Při našem setkání jsme si oba na naši starou známost rozpomněli a Wilburg mě uvítal velmi laskavě. Ve směru svého případného nástupnictví jsem já sám nic nenaznačil a domníval jsem se, že to učiní Weinberger. Už tehdy jsem začal tušit, že Weinberger by mě rád za každou cenu odpoutal od právní filozofie, kde ve mně viděl nebezpečného odpůrce, a připoutal mě k právu občanskému, o němž neměl vůbec žádné tušení. Patrně značný úspěch, který jsem měl na tomto sympoziu se svou přednáškou „Reine Rechtslehre und kritische Ontologie in der Tschechoslowakei", která vyšla ještě téhož roku v „Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht", 25, str. 305–331), přiměl Weinbergera, aby od svého úmyslu dostat mě do Grazu upustil. V přednášce mluvil jsem o nutnosti orientovat se na materiál práva, fenoménu práva, a právní ideji, v další kapitole jsem pojednal o noetických a ontologických kategoriích práva obecně, poté v samostatné kapitole o místu práva v reálném světě a o ontologických kategoriích práva; v páté kapitole o kategoriálních zákonech právní oblasti a o dialekticko-komplexní jednotě právních kategorií, v šesté kapitole o právu jako reálném fenoménu a jeho vztahu ke světu ideality, v sedmé kapitole o právu a právním duchu

personálním, objektivním a objektivovaném, v osmé kapitole o právu a moci a o komplexní složené povaze právního fenoménu a v poslední deváté kapitole o dvojité „transcendenci" práva.

Byla to právě tato přednáška, jež upoutala pozornost Alfreda Verdrosse, jenž od té doby moje učení, resp. jeho správnost, zdůrazňoval, kde jen mohl.

V řadě Hans Kelsen"-Institutu, a to ve svazku 2 (str. 137–149) jsem poté uveřejnil své pojednání „Reine Rechtslehre in der Tschechoslowakei", kde jsem zejména podrobněji informoval o předchůdci a spoluzakladateli ryzí nauky právní Františku Weyrovi, o jeho právně filozofickém pojetí, poté o vlivu právně filozofického pojetí Jaroslava Kallaba a teorie myšlenkového řádu Karla Engliše na další vývoj právní filozofie. Zabýval jsem se také pozdějším vývojem brněnské právní školy, upozornil jsem na svou knihu Právní filozofie XX. století, na počátek změn v rámci této školy, které se později projevily zejména v mém pojednání „Úkoly právní filozofie", „Právní vědy a dnešek", „Právní sociologie a právní filozofie", kde se již značně ukázal vliv kritické ontologie Nicolaie Hartmanna. Rovněž jsem mluvil o svém dosud neuveřejněném díle „Soustava filozofie práva", obsahujícím celkem pět knih.

Kapitola 44

Má nástupní přednáška na vídeňské právně-vědecké fakultě

V první polovině roku 1975 jsem byl oficiálně pozván, abych si stanovil téma své přednášky na právně-vědecké fakultě vídeňské univerzity. Téma mé přednášky znělo „Die heutige Sendung der Rechtsphilosophie" (Dnešní poslání právní filozofie), které bylo poté uveřejněno v časopise „Österreichische Juristen-Zeitung" (ročník 30, str. 600 a násl.).

Na autobusovém nádraží ve Vídni jsem byl uvítán profesorem Dr. Erwinem Melicharem a jeho asistentkou. Melichar byl řádným profesorem státní nauky, rakouského ústavního práva, správní nauky rakouského správního práva a později se stal prezidentem ústavního soudního dvora, což byla hodnost stálého ministra a člena vlády. Byl jsem k němu pozván na večeři, kde jsem byl představen jeho vlídné manželce.

Na druhý den jsem byl uvítám v děkanské kanceláři děkanem právně-vědecké fakulty a řadou profesorů. Nato se konala má shora uvedená přednáška před učitelským forem a pojednou se tam objevil také Ota Weinberger, jenž nahonem přijel z Grazu.

Přednášku jsem zahájil slovy Nicolaie Hartmanna, že v umění a vědě platí věta: čím rozmanitější a v protivě se nalézající jsou směry, o to větší je rozvoj. Spor, polemika, boj jsou něčím pozitivním. Dávají poznat velká údobí ducha. Jednotnému pochodu vpřed, to vůbec neškodí. Jde o pochod na široké frontě, a co není pravé a úplné, to odpadne v dalším průběhu samo sebou. V tomto smyslu a duchu, nechť jsou přijímány mé vlastní vývody. Mluvil jsem o pojmu a úkolech právní filozofie, zejména o právně-ontologickém a právně-noetickém úkolu, o cestě nové ontologie, která je kategoriální analysí, zvláštním řízením, jež se nevyčerpává ani indukcí,

ani dedukcí a u kterého nejde ani o ryze aposteriorní ani o ryze apriorní poznání. Mluvil jsem o antispekulativním a antimetafyzickém charakteru nové ontologie. Určil jsem také pojem ideje práva jako dialektické syntézy myšlenky spravedlnosti, účelnosti, právní jistoty a svobody konkrétního člověka. Rovněž jsem pojednal o právně-logickém a právně-metodologickém úkolu. Zdůraznil jsem, že právně-ontologická zkoumání stejně jako zkoumání právní jsou vůbec základního významu a jsou rozhodující dokonce i pro zkoumání právně logická. Právně ontologická zkoumání nám ukazují, že fenomén práva sám není vůbec jednoduchý, nýbrž je charakterizován značnou komplikovaností. Jisté je, že fenomén práva jako takový nepatří do světa ideality. Do světa ideality patří toliko normoideje, mezi nimi také normoidea práva jako dialektická synteze spravedlnosti, svobody konkrétního člověka, právní jistoty a účelnosti. Fenomén práva tenduje k této ideji, a to jediným prostředníkem, kterým je člověk jako subjekt a osoba. Tento prostředník svým „organ du cœur" (Pascal) a opatřen dalšími predikáty, zejména proveniencí, predestinací a schopností účelové činnosti převádí kategorické povinnosti normoidejí do světa reality, a to do nejvyšší vrstvy stupňovité výstavby právního řádu, do vrstvy bytí duchovního, a vytváří tam zvláštní sféry tzv. odvozené normativity, odvozeného mětí, odvozených povinností, zejména mětí právního a mětí morálního. Jde o normativitu určitých sfér právního ducha personálního, právního ducha objektivního a právního ducha objektivovaného. Právní duch objektivní je právní vědomí lidu dotyčného společenství včetně nejpokrokovější jeho části, totiž vědeckého právního názoru jako stupňovité výstavby právně relevantních idejí s reálnou idejí práva na vrcholu, která v realitě odpovídá ideální normoideji práva, která leží na nekonečné cestě za dosažením dokonalosti.

Fenomén práva ovšem nepatří jen do nejvyšší vrstvy stupňovité výstavby reálného světa, nýbrž důsledkem svých podstatných znaků, totiž organizovaného donucení (exekuce a trestu) a fakticity v průběhu zasahuje i do ostatních tříd nižších vrstev reálného bytí, to jest do vrstvy bytí duševního, do vrstvy bytí organického a dokonce i do nejnižší základní vrstvy, totiž do vrstvy bytí fyzickomateriálního (anorganického).

V přednášce jsem rovněž ukázal, že dominantními kategoriemi práva jsou kategorie normativity a kategorie teleologie jako účelové činnosti (nikoli jako pouhé účelnosti). Dominantní kategorií práva je rovněž kategorie času, která je dominantní kategorií všech vrstev stupňovité výstavby reálného světa. Vzhledem k tomu, že právo prostupuje i nižšími vrstvami reálného světa, přicházejí pro ně v úvahu také např. kategorie kauzality a kategorie vzájemného působení.

Polemizoval jsem rovněž s názory Hanse Kelsena, zejména s názorem, že právo je systémem norem, jež donucení toliko nařizují. Ukázal jsem, že znak donucení zařadit toliko do obsahu právních norem nestačí, aby tu bylo platné právo. Je bezpodmínečně třeba považovat prosazení práva ve skutečnosti v průměru za jeho hlavní znak.

V přednášce jsem se zabýval také problematikou právně axiologickou, především pak zkoumáním obsahu reálné ideje práva, která znamená dnes dosažený stav při úsilí o dosažení mety, ležící ovšem v nekonečnu, tj. úsilí zmocnit se obsahu ideální normoideje práva.

Vedle úkolu právně ontologického, právně noetického a právně axiologického zabývá se právní filozofie také úkolem právně logickým, resp. právně metodologickým. Znovu jsem uváděl, že právně ontologické úvahy jsou vůbec základního významu. Tak např. logika norem, logika vět mětí nemůže s úspěchem řešit své úkoly, aniž by se opírala o důkladná zkoumání právně ontologická. Zde v popředí zejména stojí otázka, zda normy, věty mětí mohou být označeny za pravdivé, zda tedy mohou být verifikovány, resp. falzifikovány, stejně jako výroky, jako věty bytí. Ukázal jsem rovněž na to, že logika hraje velmi významnou roli na poli právního řádu jako takového, dále v právních vědách a rovněž v právní aplikaci.

Při určení pojmu práva je třeba aplikovat deskriptivní metodu roviny středu fenoménů mezi naivním a vědeckým poznáním a právo chápat především jako právního ducha objektivovaného v úzkém spojení s právním duchem objektivním. Demonstroval jsem rovněž, že z pozice kritické právní ontologie lze řešit také tak sporné otázky, jako je např. otázka právní platnosti, otázka poměru práva a revoluce, otázka práva contra

humanitatem. Prokázal jsem rovněž, že při řešení otázky právní platnosti je nutné přísně rozlišovat mezi platností práva jako celku, platností jednotlivé právní normy a platností právní ideje.

Poukázal jsem rovněž, že na základě kritické ontologie lze úspěšně řešit problematiku racionálního zvládnutí právně volitivní sféry a že lze vědeckými metodami poznávat také obsah právního ducha objektivního, tj. právního vědomí lidu včetně světového právního názoru.

Při zkoumání smyslu a účelu práva naznačil jsem pojetí negativní, abych ukázal, že právo je jediný, skutečně účinný řád lidské společnosti, a že odumření práva by mělo vzápětí zánik lidstva. Naznačil jsem rovněž otázky, zda účel práva je transcendentní nebo imanentní právu a zda jednotlivé myšlenky, tvořící ve své dialektické skloubenosti ideu práva, jsou antinomické, či nikoliv.

Podrobněji jsem se zabýval světovým právním názorem. Veškeré lidské vědění vyúsťuje nakonec ve výstavbě světového názoru. Jednotlivé vědy poskytují pro výstavbu světového názoru kameny, na kterých pak filozofická věda – filozofie – ex professo buduje světový názor. Výstavba světového názoru je činnost přísně vědecká. Filozofie je věda per eminentiam, i když k této činnosti se vyžaduje „élan du cœur". Ale bez tohoto „élan du cœur" je vůbec každá vědecká činnost nemyslitelná. Světový názor je syntetický úhrnný pohled na člověka a svět, je systémem idejí, které toho času jsou alespoň v zárodku živoucí a jako faktor nezměřitelné síly ovlivňují a spoluurčují život nás všech. Velký americký soudce Cardozzo jednou napsal, že „nejdůležitější na člověku je jeho světový názor".

Stejně jako právní filozofie není pouhou součástí filozofie, nýbrž je filozofie o právu, tak také světový názor právní není pouhou částí světového názoru obecného, nýbrž je světovým názorem o právu. Právní světový názor je třeba vybudovat jak na výsledcích kritické právní ontologie, tak také na výsledcích jednotlivých právních věd, zejména právní vědy dogmatické, právní vědy sociologické, právní vědy psychologické, právní vědy politické a samozřejmě na výsledcích řešení všech základních právně filozofických úkolů. Také při světovém právním názoru hraje moment tvůrčí pokrokovosti důležitou roli. Právní světový názor obsahuje

mnoho tvůrčího, mnoho nového, mnoho co sice v jádru tu již jest, avšak ještě se nestalo součástí obecného právního vědomí lidu. Světový názor právní je ukazatelem dalšího vývoje právního ducha objektivního a především je směrnicí pro každého tvůrce právních norem. Světový názor právní je stupňovitou výstavbou jednotlivých idejí, které jsou právně relevantní. Na vrcholu stupňovité výstavby světového právního názoru stojí reálná idea práva. Pod touto ideou nacházejí se v hierarchické řadě další ideje, zejména ideje rodiny a manželství, idea smlouvy, idejí viny a trestu, idea plně provedené demokracie, idea práva mezinárodního, idea národa a státu, idea politických stran atd. Světový názor právní je otevřený systém jednotlivých idejí, přičemž otevřenost je třeba chápat ve smyslu Heinricha Rickerta. Jeho otevřenost znamená, že v jeho rámci musí být ponecháno místo také pro takové ideje, které sice dějinný vývoj ještě neukazuje, avšak možná je přinese budoucnost.

S plným souhlasem jsem zde uvedl slova velkého vědce Wilhelma Wundta v jeho Logice: „Matematické pojmy podávají se z abstraktních poměrů názorových forem a vždy vedou na elementy nejjednodušší názorové formy. Jurisprudence bere své pojmy z nejkomplikovanějších poměrů lidského styku a volného jednání. Tak jest matematika podle povahy svých problémů nejjednodušší, jurisprudence nejkomplikovanější ze všech věd".

Svou přednášku jsem končil opět slovy Nicolaie Hartmanna: „Vědění nevědění stává se každým novým vzhledem větší, duševní zatížení těžší. V tomto zatížení je třeba vytrvat, trvale žít bez skepse a pesimismu s ohledem na budoucí výsledek, který nemůže být jeho vlastním. Neboť nikdo nemá moc prorazit zákon pokroku vědy v jeho dějinně pomalém běhu". Ano, končil jsem, je třeba vytrvat bez skepse a pesimismu v pevném přesvědčení, že stále ještě platí a platit musí, že „ius est ars omnium artium maxima".

Přednáška se setkala s velmi dobrým ohlasem a zřejmě přispěla k tomu, že od zimního semestru 1976 jsem působil jako hostující profesor na právně-vědecké fakultě vídeňské univerzity po dobu plných deseti semestrů. Byla to má šťastná léta. Brzo jsem našel u posluchačů plnou odezvu, stále jsem je v přednáškách vyzýval, aby mě kdykoliv přerušili, kladli

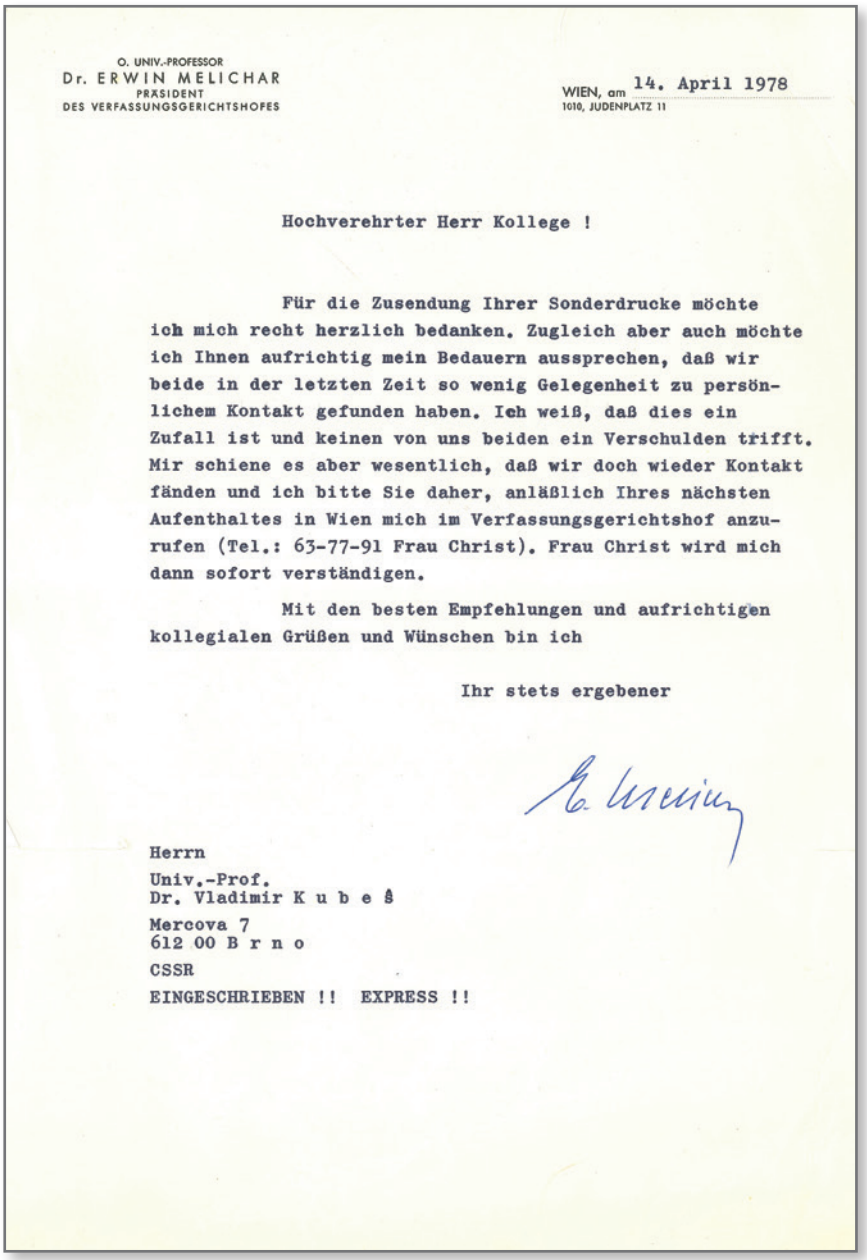

O. UNIV.-PROFESSOR
Dr. ERWIN MELICHAR
PRÄSIDENT
DES VERFASSUNGSGERICHTSHOFES

WIEN, am 14. April 1978
1010, JUDENPLATZ 11

Hochverehrter Herr Kollege !

Für die Zusendung Ihrer Sonderdrucke möchte ich mich recht herzlich bedanken. Zugleich aber auch möchte ich Ihnen aufrichtig mein Bedauern aussprechen, daß wir beide in der letzten Zeit so wenig Gelegenheit zu persönlichem Kontakt gefunden haben. Ich weiß, daß dies ein Zufall ist und keinen von uns beiden ein Verschulden trifft. Mir schiene es aber wesentlich, daß wir doch wieder Kontakt fänden und ich bitte Sie daher, anläßlich Ihres nächsten Aufenthaltes in Wien mich im Verfassungsgerichtshof anzurufen (Tel.: 63-77-91 Frau Christ). Frau Christ wird mich dann sofort verständigen.

Mit den besten Empfehlungen und aufrichtigen kollegialen Grüßen und Wünschen bin ich

Ihr stets ergebener

E. Melichar

Herrn
Univ.-Prof.
Dr. Vladimir K u b e š
Mercova 7
612 00 B r n o
CSSR
EINGESCHRIEBEN !! EXPRESS !!

otázky a polemizovali a rovněž při zkouškách probíhalo všechno k plné spokojenosti obou „stran“. Všechno, co jsem napsal, bylo urychleně publikováno ve formě knižní nebo v různých vědeckých časopisech, západoněmeckých, souborných publikacích, a to také ve Švýcarsku, USA, Německé spolkové republice, ba i v Austrálii. Psaní do šuplíku, které bylo mou spásou po dobu dvaceti let, to jest od roku 1948 do roku 1968, je sice velmi účelné, poněvadž pisatele neustále trénuje a udržuje ho ve formě, ale neokouzluje.

Po přednášce se konal na mou počest oběd. Na večeři jsem byl pozván do rodiny profesora Melichara a také další den jsem byl jejím hostem na jednodenním automobilovém zájezdě na jedno místo na hranici rakousko-uherské, kde se velmi pilo a výborně jedlo.

Další den se konalo sympozium Hans Kelsen-Institutu na téma „Ryzí nauka právní a marxismus“ – se zřejmou tendencí nalézt styčné body obou těchto teoretických pojetí. Já jsem vystoupil s tím, že při sebelepší vůli nevidím žádnou příbuznost a že třeba dualismus bytí a mětí ryzí nauky právní nemá nic společného s marxistickým dualismem reálné základny a ideologické nadstavby.

Kapitola 45

Světový kongres právní a sociální filozofie v St. Louis v roce 1975

Na rozhraní července a srpna 1975 se konal v St. Louis, městě to ležícím na soutoku Mississippi a Missouri v USA, týdenní Světový kongres právní a sociální filozofie. Téma bylo jednotné a nikoli neožehavé: svoboda a rovnost. Sjezd se konal v rámci oslav dvoustého výročí založení Spojených států. Poslal jsem tam příspěvek později uveřejněný v souborné publikaci sjezdu „Bemerkungen zu den Ideen der Gleichheit und Freiheit".

Z Prahy jsem letěl do Frankfurtu nad Mohanem a pak letadlem společnosti Pan Am přes Kanadu do New Yorku, kde měl na Kennedyho letišti čekat můj bratr Zdeněk s naší maminkou, jež právě byla na jedné ze svých pravidelných, dlouhých a mým bratrem tak naléhavě a vřele vyžadovaných návštěv. Pohled na kanadské hory pokryté ledovci byl úchvatný.

Asi hodinu před příletem do New Yorku nám v letadle rozdali formuláře celního prohlášení, které jsme měli vyplnit. Nějak mně špatně fungovala propisovací tužka a já nikdy nevynikal v krasopisu. Tak formulář byl vyplněn poněkud neuměle.

Kennedyho letiště je neobyčejně rozsáhlé. Ještě v letadle jsem si řekl, že při vystoupení se přidržím spolucestujících a tak se dostanu tam, kde obdržím zavazadlo, a pak k odbavovacímu celnímu místu. Jenže v ohromném návalu cestujících pohybujících se různými směry ve velké letištní hale, jsem je brzo před svou veškerou snahu ztratil. Byl jsem odkázán sám na sebe a první problém byl, kde najdu své zavazadlo. Pojednou jsem spatřil velký kruh, na němž se objevovala zavazadla. Moje tam nebylo. Postupně jsem zjistil, že těchto kruhů je více a až u toho posledního jsem konečně uviděl po dlouhé době pátrání to své. Má radost byla veliká a já s kufrem v ruce jsem se po dalším hledání zařadil do dlouhé řady těch, kteří čekali na celní odbavení. Za chvíli jsem zjistil, že kontrola je k mému překvapení velmi

přísná. Všechno se muselo rozbalovat a kousek po kousku se kontroloval. Zřejmě se pátralo po drogách a zbraních. Konečně jsem se dostal na řadu i já. Předložím svůj pas a celní prohlášení. Celník se podívá na toto prohlášení, zvedne hlavu a kývne na jednoho z pánů čekajících za celní čarou v souvislé řadě. Byli to, jak jsem hned nato zjistil, úředníci různých leteckých společností. Ten můj přistoupil ke mně a velmi slušně mě požádal, abych ho následoval. V přilehlé místnosti pohlédne na mé celní prohlášení a říká: „Nic, nevadí, vyplníme nové. Člověk nemusí umět číst a psát, hlavní je, když vydělává dolary. Dejte mně prosím pas a případné pozvání“. Podal jsem mu žádané, zejména také pozvání prezidenta Spojených států, a úředník propukává v uctivý a upřímný řehot. „No ano, pane profesore, vy spadáte do té druhé skupiny“ – směje se dál. „Do jaké skupiny?“, táži se, poněkud koktaje v anglickém jazyku. „Do první skupiny patří opravdoví analfabeti, do druhé velcí vědci.“ A už táhne můj kufr a vykládá příběh panu celníkovi. Ten velice zuctivěl a když jsem chtěl vše rozbalit a mu ukazovat, že v mém kufru nejsou ani drogy ani zbraně, ihned mě v mé činnosti zastavil se slovy: „Ne, ne, všechno je v naprostém pořádku. Prosím omluvte nás laskavě.“

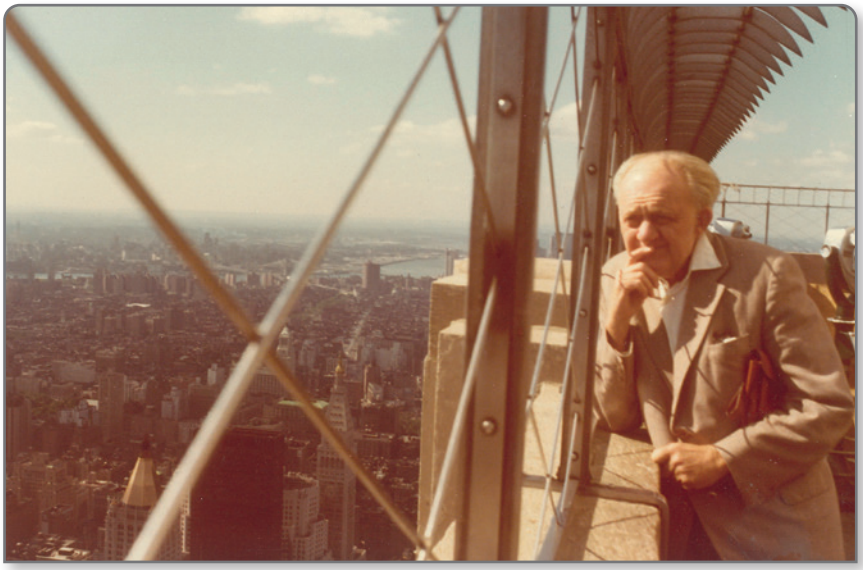

Při prohlídce města St. Louis (1975)

A tak konečně jsem se dostal se svým zavazadlem z celních prostor a hledám svého bratra. Ten nikde. Uplynuly totiž téměř dvě hodiny od přistání letadla a já jsem sice znal Zdeňkovu adresu, avšak v kapse jsem měl jen deset dolarů a Kennedyho letiště bylo od domu, kde bydlel Zdeněk, vzdáleno skoro dvacet kilometrů, takže jízdné za taxi by bylo zřejmě značně vyšší.

Vidím úřadovnu své letecké společnosti Pan Am, stručně vše vysvětlím a vzápětí slyším místní rozhlas: „Hledá se profesor Vladimír Kubeš, jeho bratr Zdeněk na něj čeká."

K své radosti vidím elegantního Zdeněčka, jak o překot utíká, a padáme si do náruče. Vysvětluji mu příčinu svého zdržení a také on vypukne v halasný smích. Čeká nás na letišti naše jedinečná maminka a také přítelkyně bratrova, newyorská soudkyně tmavé pleti, velmi inteligentní a jak se později ukázalo, velmi hodná, a čeká se svým autem. „Víš, Vladíčku, mám se svým autem stále víc drobných karambolů, a tak poveze tak vzácný náklad tato paní."

Zdeňkův byt byl v novém mrakodrapu v 18. poschodí, byl třípokojový a velmi pěkný. Vedle tohoto bytu měl kompletní jednopokojový byt, který dával k dispozici svým přátelům, když ho navštívili. To byl také jeden z četných důvodů, proč Zdeněk měl i tehdy v Československu na oficiálních místech podstatně lepší pověst než já, jenž neutekl a zůstal věrný své zemi. Byt byl také k dispozici různým oficiálním československým návštěvníkům.

V přízemí domu měl Zdeněk velmi dobře zařízenou ordinaci. Celkový dojem z New Yorku byl do určité míry protikladný. Mrakodrapy, nedávno postavené dvě vedle sebe největší budovy světa, jež byly podstatně vyšší než Empire State Building, a když se stavěly, pojednou se začaly kymácet a – což není bez půvabu – teprve japonští odborníci nalezli prostředek, jak budovy stabilizovat, a na druhé straně ulice plné smetí. Smetí se totiž z domů vyhazovalo na ulici a jednou za dva dny přijížděla zvláštní čistící auta, a tak ulice byly teprve po jejich průjezdu čisté. Hned další den jsem musel odletět do St. Louis. Zdeněk mně oznámil, že pro jistotu mě dopraví až na letiště a umístí mě přímo v letadle. Zřejmě nevěřil, že zase něco nevyvedu. Bylo to jiné letiště, něž na kterém jsem přistál, bylo podstatně menší. Své rozhodnutí Zdeněk bezvadně splnil a řekl mně: „Ve čtrnáct hodin,

Vladíčku, odletíš, v patnáct hodin budeš na letišti v St. Louis.“ Bohužel k tomu již nic nepřidal.

Tak jsem si na své místo usedl, za chvíli začal let, dostali jsme oběd a znamenité pití a já jsem usnul. Probudím se a na hodinkách zjišťuji, že letíme téměř již hodinu. Letadlo se začalo snášet a po přistání jsem spolu se všemi cestujícími z letadla vystoupil a již suverénně jsem kráčel ke kruhu, na kterém se začala objevovat naše zavazadla. Moje ovšem se neobjevovalo a pohybující se kruh byl již prázdný bez zavazadel, a můj kufr nikde. Jdu k příslušnému úředníku, vysvětlím mu, že hledám své zavazadlo, a úředník se mě ptá, kam letím. „No přece do St. Louis“. „No zavazadlo tam opravdu letí.“ „A prosím Vás, kdepak já se nacházím?“ „Přece na letišti v Pittsburghu, to je třetina cesty do St. Louis.“

Situace byla komicky zoufalá. Odpoledne mě čekali v St. Louis a já bez zavazadla se nacházím v Pittsburghu. Obracím se a letím nazpět. Musím ovšem proběhnout třemi kontrolami, u první všechno zmateně vykládám. Ti, jak uslyšeli, že jsem univerzitní profesor a že mám se zúčastnit světového kongresu v St. Louis, ihned vše pochopili, jeden z nich utíkal se mnou, zřejmě na dalších kontrolách stručně řekl, že jsem zcela nevinný a potrhlý vědec, nebyl jsem vůbec už prohlížen a stal se zázrak. V poslední vteřině jsem ještě doběhl do letadla, to se zavřelo, byl jsem znovu pohoštěn dalším obědem a dalším alkoholem, už jsem ovšem neusnul a za dvě hodiny jsme rolovali na letišti v St. Louis. Bratr mně totiž zapomněl říci, že časový rozdíl mezi New Yorkem a St. Louis, ležícím podstatně dále na západ, činí dvě hodiny. To znamená, že let nepotrvá jednu hodinu, od čtrnácti hodin do patnácti hodin, nýbrž tři hodiny, od čtrnácti hodin newyorského času do patnácti hodin st. louiského času.

V St. Louis byli delegáti asi čtyřiceti států z celého světa ubytováni v luxusním a velikém hotelu. Byl jsem uvítán prezidentem sjezdu profesorem Dorseyem neobyčejně srdečně, setkal jsem se tam s Robertem Walterem, svým bývalým žákem a asistentem Otou Weinbergerem a řadou dalších, které jsem již od roku 1974 znal, mezi jinými také s profesorem právní filozofie, vědcem a znamenitým člověkem Ilmarem Tammelem, jenž napřed působil v Austrálii a potom, po tragické smrti Reného Marcici, na právně-vědecké fakultě v Salcburku.

To bylo všechno ještě v neděli. V pondělí začal ve velké zasedací síni kongres s přednáškami a ten pokračoval také v úterý ráno.

Během úterního dopoledne jsem opět v jednotlivých přednáškách vynikajících odborníků různých států slyšel, že je naléhavě třeba pojem svobody rozložit na jednotlivé samostatné pojmy, a to svobody ve smyslu politickém, svobody ve smyslu sociálním, svobody ve smyslu hospodářském, svobody ve smyslu morálním, svobody ve smyslu právním, svobody vůle, obdobně je třeba učinit, pokud jde o pojem rovnosti. Teprve pak je možno tyto jednotlivé pojmy mezi sebou porovnávat a nalézat případné styčné body. V diskusi jsem se přihlásil o slovo také já, a první má věta byla, že navrhuji, aby se tento sjezd ještě dnes rozešel, poněvadž budeme-li takto postupovat, jak jsem slyšel během celého pondělka a také v dosavadních úterních přednáškách, nedospějeme k žádnému výsledku. Rozbíjíme totiž jednotný a komplexní pojem svobody a jednotný a komplexní pojem rovnosti na řadu jednotlivých samostatných pojmů, a tak se nikdy nedopracujeme ke zjištění, které sleduje právě tento kongres, totiž abychom našli nebo nenašli styčné body mezi svobodou a rovností. Z metodologického hlediska je sice nutné, abychom pojem svobody a stejně pojem rovnosti rozložili na jednotlivé části a zvlášť si všimli svobody ve smyslu politickém, sociálním, hospodářském atd., a obdobně to provedli s pojmem rovnosti, ale pak je nezbytně třeba, abychom tyto izolovaně a čisté vypreparované části jednotného pojmu svobody a pojmu rovnosti skloubili v komplexně-dialektický a jediný pojem svobody a v komplexně-dialektický a jediný pojem rovnosti, abychom poté mohli přistoupit ke srovnání těchto pojmů a případně nalézat jednotlivé styčné body.

Již po skončení dopoledních přednášek jsem ke svému údivu zjistil, že jsem se stal jakýmsi dočasným středem zájmu vědeckých kolegů, a když jsem se dostavil asi dvacet minut před zahájením odpoledních přednášek do zasedacího sálu, abych si prostudoval odpolední program, vidím pojednou stát před sebou asi pět pánů v tmavých šatech, z nichž jeden se ke mně obrací slovy: „Jsme oficiální sovětská delegace, vedená zde přítomným soudruhem akademikem Kerimovem. Pociťujeme povinnost, abychom vám srdečně poděkovali za váš dopolední projev, s nímž se plně ztotožňujeme.

Uvědomovali jsme si totéž již během jednotlivých přednášek, avšak neměli jsme to ještě zcela ujasněno, abychom to řekli, vy jste to učinil za nás." Samozřejmě byl jsem ve značných rozpacích, a kromě úsměvů a ujištění, že mě to těší, jsem neřekl nic a srdečně jsem se s nimi rozloučil.

O této události se zmiňuji především z jednoho důvodu. Měl jsem a bohudíky mám jediné dítě, dceru, která znamenitě studovala na devítiletce a přestože složila s velkým úspěchem přijímací zkoušku na královopolské gymnasium, nebyla pro nadbytek uchazečů přijata a jen díky tehdejšímu rektorovi brněnské univerzity profesoru Theodoru Martincovi se dostala na gymnázium v Tišnově, kam dojížděla každý den. Když pak vynikajícím způsobem odmaturovala a stejně složila přijímací zkoušku na lékařskou fakultu brněnské univerzity, nebyla opět pro nadbytek uchazečů přijata. Mé odvolání zůstalo bez úspěchu a já jsem ještě před odjezdem do Spojených států podal jakýsi mimořádný opravný prostředek tehdejšímu ministrovi školství Havlínovi, pochopitelně s pramalou nadějí na kladné vyřízení. Je pravda, že se za mou dceru tehdy plně postavil také akademik Poulík, přítel Havlínův. Po návratu z Ameriky domů jsem asi za čtyři dny obdržel od ministra Havlína dopis, v němž se mému rozkladu vzhledem k mimořádným okolnostem vyhovuje a dcera se přijímá na studium na lékařskou fakultu. Podotýkám, že ještě dříve, než jsem přijel do Brna, byla zde v zainteresovaných kruzích známa událost, která se mně přihodila se sovětskou delegací v St. Louis, a stával jsem se pojednou méně bezprizorní. Takzvaní kolegové i jiní, i politicky značně exponovaní, mě neobyčejně živě zdravili. Zřejmě nelze nic podnikat proti tomu, že Adam snědl zapovězené jablko a lidé se stali hříšní ve všech směrech.

Ale vraťme se ke kongresu. Třetí den, to byla středa, byl den aktivního volna a účastníci sjezdu byli zavezeni do jakéhosi obrovského parku, kde jsme chodili mezi volně se pohybující zvěří a ptactvem nejrůznějšího druhu. Večer jsme se ocitli v divadle, kde po tři hodiny měl monolog nějaký slavný herec. V sále a rovněž venku bylo obrovské vedro a přes veškerou snahu se mně v divadle nepodařilo usnout. Když jsme asi o půl jedenácté hodině z divadla vycházeli, očekávala nás hudba, prastará tramvaj a neuvěřitelně veliký starožitný motocykl a my seřazeni v šicích za neustálé

hudby, zpěvu a tance jsme procházeli ulicemi St. Louis, vřele a s velkým zájmem pozdravováni obyvateli města, stojícími na chodnících. Vše se mně zdálo až neuvěřitelně neskutečné, v každém případě však srdečné a veselé. Skončili jsme ve velké otevřené hale v přízemí hotelu a začalo se s vervou popíjet. Při tomto občerstvování jsme stáli mezi nizoučkými vodotrysky, když tu pojednou Ota Weinberger ve své nikdy ho neopouštějící touze při všech příležitostech prokazovat svou mimořádnou genialitu, začal vykládat své rádoby vědecké objevy. Když to už trvalo trochu dlouho, vletěl jsem mu do přednesu a začal mu s velkou vervou před ostatními dokazovat, že to, co se nám snaží vykládat, je nesmysl a žvást. V zápalu boje jsem nevědomky stoupl na jeden z malých vodotrysků a až většina posluchačů předstírajících značný zájem o naši polemiku byla dokonale pokropena vodou, uvědomil jsem si, že to všechno zavinila má noha; začal jsem se smát a se slovy: „Tak pánové, vidíte, kam jsme se až s přítelem Weinbergerem dostali", se k zjevné radosti všech změnilo téma a začalo se mluvit, jak u dohasínajících mužů bývá zvykem, o ženách.

Ve čtvrtek jsem měl svůj další projev, přednesl jsem onen shora zmíněný příspěvek ke sjezdové problematice.

Na večeře si nás rozebírali prominentní právníci, obchodníci a veřejní činitelé města. Pro mě a další dva profesory z Japonska přijeli dva tamější advokáti se svým luxusním autem opatřeným klimatizací a všemi divy techniky. Zavezli nás do vily jednoho z nich a byli jsme pohoštěni opravdu znamenitě. Všichni byli neobyčejně milí, pozorní, zřejmě hodní a chytří. Přesto však jsem si odnesl jakýsi dojem, že filozofické a politické myšlení v Americe poněkud zaostává. To mně potom potvrdil můj bratr.

V pátek odpoledne sjezd v podstatě skončil a já jsem letěl do..., vzdáleného asi deset kilometrů od Sun City. Na letišti mě očekávala manželka mého bratra. Byla neobyčejně milá a pozorná. Zavezla mě do Sun City, kde vzhledem k svým nemocným průduškám žila odděleně od mého bratra v jeho půvabném bungalovu s veškerým moderním vybavením. Druhý den ráno mě vezla svým autem značky Volvo do amerického národního parku a celý zájezd stál opravdu za to. Na zpáteční cestě jsme zabloudili a do Sun City jsme se dostali před druhou hodinou ranní. Ujeli jsme přes

1.100 kilometrů, a to neustále řídila má švagrová. Ještě tentýž den jsem potom odletěl přes Dallas do New Yorku, kde jsem spolu s Weinbergerem, jenž se stal zatím Zdeňkovým hostem, pobyl týden.

S dcerou Evou (1967)

Prohlíželi jsme si New York a já jsem byl odsouzen poslouchat neustále Weinbergerovo povídání na dvojí téma: jeho nové vědecké objevy (téma první) a zda je mu v Grazu jeho třetí manželka věrná (téma druhé). Poutavé to zrovna nebylo, avšak člověk si nakonec zvykne i na horší věci. Zakrátko jsem si vymyslel metodu, jak jeho vývody přežít. Naučil jsem se myslet na něco zcela jiného a jen občas jsem prohodil: „No, to víš, že ano." Zpravidla to dobře zapadlo do vývodů mluvícího bez ohledu, zda šlo o první nebo druhé téma.

Nejsvětlejší stránkou celého newyorského pobytu byla naše nekonečně dobrá, vtipná, stále neobyčejně svěží, ba mladá maminka. Jen na okraj: asi druhý den mého pobytu mně pojednou říká: „Víš přece, že byl zde na návštěvě také po několik dnů tvůj přítel a rovněž profesor. Byl moc příjemný. Druhý den ho navštívila jeho půvabná dvacetiletá posluchačka a strávila s ním noc. Každé ráno jsem se přímo třásla, je-li pan profesor ještě naživu. Byl stále více utahaný."

Nakonec jsem přes Prahu přiletěl do Brna, kde jsem byl již očekáván, zejména také svou dcerkou Evou. Má první otázka byla: „Přišlo něco od Havlína?" Malá zesmutněla a říká: „Nic tatínku, ale už jsem zapsána na jazykové škole."

Čtvrtý den nato jsem byl dopoledne náhodou doma, zvoní pošťačka a přináší mně onen proslulý doporučený dopis z Ministerstva školství. Nevím, zda jsem někdy v životě byl tak rozčílený, když jsem trhal obálku. Po přečtení jsem padl na kolena a děkoval Bohu. Pomyšlení, že dítě by mělo pykat za „hříchy" svého rodiče, je strašné. Upomíná na nacistickou praxi, kde se musel prokazovat árijský původ do osmého kolene. Do téhož osmého kolena museli pykat děti a děti dětí atd. také podle Starého zákona Židů. Není to nápadné?

Kapitola 46

Alfred Verdross a Günther Winkler

Pro mé úspěšné uplatnění v cizině mělo asi rozhodující význam posouzení mého pojednání „Reine Rechtslehre und kritische Ontologie in der Tschechoslowakei“, a to světovou jedničkou právně-filozofickou i mezinárodně právní, totiž posouzení z pera Alfreda Verdrosse. Toto pojednání jsem napsal a poslal profesoru Robertu Walterovi, jenž mně několikrát s rodinou navštívil v Brně a v Jedovnicích. Ten provedl jazykovou úpravu do moderní němčiny a mé pojednání poslal profesoru Verdrossovi, hlavnímu redaktoru proslulého časopisu „Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht und Völkerrecht“ – (jak byl brzo nato časopis přejmenován). Ještě před svou první přednáškou před profesorským sborem právně-vědecké fakulty vídeňské univerzity jsem byl v děkanově úřadovně ujištěn, že toto mé pojednání Verdrosse nesmírně zaujalo a že se o něm vyslovil s opravdovým uznáním. V nejkratším čase bylo také zveřejněno.

Osobně jsem byl Verdrossovi představen v jedné vídeňské restauraci, kam mě před zahájením mých pravidelných přednášek v roce 1976 pozval profesor a tehdejší prorektor univerzity Günther Winkler. Slova chvály osobně z úst Verdrossových mě pochopitelně okouzlila, stejně jako jeho srdečné pozvání, abych ho navštívil v jeho bytě v 19. vídeňském okresu. To se také stalo. Tehdy jsem bydlel v penzionu v témže okrese. Uvítání bylo velmi srdečné a laskavé. Řekl mně, že konečně má Rakousko zase opravdového právního filozofa, a přitom provedl věcnou kritiku ostatních, i těch, kteří působili na dalších rakouských fakultách. Ujistil mě, že jeho časopis je pro mě neustále otevřen. Své slovo také dodržel.

Vyprávěl jsem mu podle pravdy, že ze slavného trojhvězdí vídeňské školy ryzí nauky právní (Kelsen, Merkl, Verdross) mě od studentských let zdaleka nejvíce zaujal on nejen jednoduchostí a čistotou, jak dovedl

vyjádřit své hluboké myšlenky, ale především z toho důvodu, že jsem u něho od samých počátků jeho vědecké činnosti neustále pociťoval stále zřejmější snahu vyprostit se z úzkých hranic pozitivismu a zabývat se také tzv. právně volitivní činností, a nakonec zaklesnout právo v něčem hlubším, než činí právní pozitivismus s jeho neustále omílanou „pravdou" „lex dura sed lex".

V době mého prvního setkání s Verdrossem mu bylo již 86 let. Narodil se v roce 1890 a emeritován byl v roce 1961. Za svého života dosáhl tento učenec víc než zaslouženě všech hodností, jakých může vědec dosáhnout. Byl ozdoben čestným doktorátem teologie vídeňské univerzity, čestným doktorátem filozofie univerzity salzburské a čestnými doktoráty univerzit v Paříži, Salamance, Frankfurtu, Thessaloniki a Innsbrucku. Byl řádným univerzitním profesorem mezinárodního práva, právní filozofie a mezinárodního práva soukromého; byl několikanásobným děkanem právně-vědecké fakulty vídeňské univerzity, jejím senátorem a v letech 1951/1952 rektorem. Byl skutečným členem Rakouské akademie věd a skutečným členem Mexické akademie internacionálního práva. Byl „ancien Président et Membre honoraire de l'institut du droit international". Především ale byl vědcem a člověkem nejčistšího zrna.

Po další léta, tj. od roku 1976 až do jeho smrti v roce 1980, kdy o dva měsíce přežil své devadesátiny, jsem se s ním pravidelně stýkal, diskutoval a vždy jsem cítil, že mě má upřímně rád. Až do své smrti byl naprosto duševně i tělesně čilý s nezmenšenou vědeckou mohoucností a až do své smrti zastával funkci hlavního redaktora svého tak proslulého časopisu. Z mého pera vyšel také oslavný článek k jeho devadesátinám uveřejněný ve 103. ročníku časopisu Juristische Blätter jako úvodník s názvem „Das modeme Naturrecht und der Versuch um die rationale Bewältigung der rechtlich-volitiven Sphäre". Můj článek byl opatřen předmluvou redakce, v níž se uvádělo, že „Juristische Blätter" se těší, že smějí oslavit 22. února 1980 devadesáté narozeniny svého spoluvydavatele, učitele Dr. Dr. h. c. mult. Alfreda Verdrosse a že jubilant je v plné svěžesti. V předmluvě se uvádělo dále, že Verdross déle než půl století rozhodujícím způsobem určoval vědu mezinárodního práva a že tentokráte mohou

z mého pera ocenit velkou práci, mnohé podněty, které jubilant dal právní filozofii. V práci jsem ukázal, že Verdross potvrzuje starou pravdu, že lze alespoň zásadně s úspěchem pěstovat právní filozofii jen ve spojení s nějakou právně dogmatickou disciplínou a že se to projevuje i u Verdrosse ve spojení právní filozofie s právem mezinárodním. Zvláště jsem se věnoval problematice moderního práva přirozeného, kde právě Verdross učinil obrovský kus cesty vpřed. Stále jde zde o otázku racionálního, vědeckého zvládnutí právně volitivní sféry. Ostřeji a jasněji než kdo jiný před ním ukázal, že důstojnost lidská je předem vložena každému pozitivnímu právu. V ní právě kotví pravidla primárního práva přirozeného, která jsou neměnitelná, kdežto sekundární právo přirozené se mění.

Jak dobrý byl vztah Verdrossův ke mně, plyne také z malé příhody, kterou zde stručně vylíčím. Jednou jsem ho opět navštívil v jeho bytě. Uvítal mě mezi dveřmi a se vší vrozenou kurtoazií velmi vážně mně říká: „Nevíte, jak jsem rád, že mohu uvítat právně-filozofickou jedničku světa." „To prosím nikoliv", odpovídám zdvořile, „jen dvojku, pane profesore, jedničkou jste stále Vy." Teprve dodatečně mě napadlo, že jsem skromným právě nebyl a že v tomto směru měl Weyr plnou pravdu.

Další velkou osobností, jež mě upoutala, byl Günther Winkler, doktor práv a čestný doktor filozofie, řádný profesor státní nauky, rakouského práva ústavního, správní nauky a rakouského práva správního, narozený 15. ledna 1929 a již ve svých třiceti šesti letech děkan právně-vědecké fakulty a ve čtyřiačtyřiceti letech (1972/1973) rektor vídeňské univerzity. Byl vydavatelem tehdy již proslulé sbírky, resp. řady Winkler-Antoniolli „Forschungen aus Staat und Recht."

Rovněž Winkler byl do všech důsledků mužem čestným, otevřeným a snad až příliš nesmlouvavým. Skvělý řečník, obávaný debatér, ostře logicky myslící člověk. Byl otcem a budovatelem nové, moderní krásné budovy právně-vědecké fakulty vídeňské univerzity, která byla dostavěna a předána k užívání v roce 1984. I když jsme velmi brzo nalezli vzájemné porozumění jeden pro druhého, tak přece jen právně filozoficky jsme v prvních letech často stáli proti sobě v ostrých diskusích. Vývoj šel však dál a na konec dospěl Winkler, jak to sám výslovně prohlásil, k mému

poznání, že opravdový právní teoretik nemůže existovat bez hlubokého základu obecné a právní filozofie. Winkler začal s nesmírnou vervou studovat Kantovu filozofii jsa si vědom toho, že jen každodenní mnoholetý trénink v transcendentální filozofii umožní vniknout do filozofických tajů. To se projevilo rovněž v jeho dvou zajímavých pojednáních věnovaných problematice bytí a mětí, uveřejněných v západoněmeckém prominentním časopise Rechtstheorie. Tak Winkler po několika letech získal plné pochopení pro mé vlastní filozofické a právně filozofické pojetí.

V jeho řadě „Forschungen aus Staat und Recht" vyšly také mé knihy „Grundfragen der Philosophie des Rechts" (1977) a „Die Rechtspflicht" (1981). V době, kdy tyto řádky píši, studuje Winkler rukopis mé nové knihy „Theorie der Gesetzgebung und ihre Geschichte", jež v příznivém případě by se měla rovněž objevit v jeho řadě.

Kapitola 47

Rok 1976 a zahájení profesorské činnosti ve Vídni

Rok 1976 byl pro mě příznačný především třemi událostmi.

V časovém pořadí to byla má nová přednáška na univerzitě v Grazu, kde jsem přenášel na téma „Základní struktury rakouského občanského zákoníka a československého občanského zákoníka z pohledu praktických příkladů". Mluvil jsem také zejména o své konstrukci harmonického dualismu pozitivního práva primárního a pozitivního práva sekundárního a ukázal jsem rozhodující význam §7 občanského zákoníku z roku 1811, platného dodnes v Rakousku, kde je normována povinnost soudcova rozhodnout podle „přirozených zásad právních" i ty případy, které nejsou upraveny v jeho výslovných ustanoveních. Na konkrétních případech jsem prokázal neobyčejně velký praktický dosah tohoto ustanovení o soudcově povinnosti rozhodnout materiálně ve věci samé. I tato přednáška měla velmi kladný ohlas. Jen opět se oba asistenti prof. Weinbergera, zřejmě jím nastrčení, přihlásili s plytkými, z bezduchového formálního pozitivismu vycházejícími připomínkami. Věcně jsem jim odpověděl s dodatkem, že je-li pro ně právo jen vyjádřením moci v pozitivně právní úpravě, pak jim upřímně radím, aby nechali právo právem a věnovali se nějaké jiné činnosti.

Druhou událostí, jež vůbec nebyla milá, byl neobyčejně prudký záchvat, diagnostikovaný jako ledvinový, koncem června 1976.

Tou třetí událostí bylo zahájení přednášek počátkem října na právně-vědecké fakultě vídeňské univerzity. Na autobusovém nádraží mě čekal asistent profesora Waltera se svým vozem. Napřed mě zavezl do jednoho pěkného penzionu v 19. vídeňském okresu, kde jsem měl být ubytován, a poté na univerzitu k profesoru Walterovi a Winklerovi. Winkler mě pozval na oběd, který zřejmě na můj poněkud rozháraný tělesný stav byl příliš

bohatý. Večer jsem byl pozván do rodiny profesora Waltera, kde se opět hodně jedlo. V 11 hodin v noci mě manželka profesora Waltera, paní neobyčejně schopná a agilní, zavezla svým autem do mého penzionu, kde jsem po svém pravidelném večerním cvičení, trvajícím obvykle půl druhé hodiny, usnul. Po jedné hodině v noci mě probudily značné bolesti, které nepřestávaly. Přesto jsem se donutil, abych šel na fakultu ke své první přednášce. Bolesti mě doprovázely bohužel po celou dobu mé přednášky, která byla věnována problematice právní filozofie a sociologie. S vypětím všech sil jsem vydržel, poněvadž nebylo by dobré hned první přednášku přerušit pro nemoc. Odpoledne se bolesti úplně utišily, a tak jsem se odebral na příjemnou návštěvu do bytu Verdrossova.

Vzhledem ke svátkům a poté rektorskému dnu, který padl právě na úterý, tj. den mých přednášek, jsem měl ve své profesorské činnosti třítýdenní přestávku, a tak jsem odjel domů. Zde jsem zakrátko zežloutl a musel jsem se odebrat na infekční kliniku v Brně-Bohunicích, kde přednostou byl výborný lékař i člověk docent MUDr. Ježek. Ten mě dal během 14 dnů do pořádku s naléhavou radou, abych se nechal rentgenovat, jelikož pravděpodobně je žlučník plný kamínků. Neuposlechl jsem ke své škodě, jak se ukázalo za necelé dva roky.

Ve Vídni jsem pokračoval v přednáškách. V zimním semestru 1976/1977 to byly jednak „Filozofické základy všeobecného občanského zákoníku" a jednak „Úvod do právní filozofie a nauky o společnosti". Přednášky se konaly vždy v úterý v celkovém rozsahu tří hodin. V letním semestru 1977 jsem se již věnoval plně právní filozofii, rovněž tak v zimním semestru 1977/1978 a v letním semestru 1978, kdy jsem přednášel v rozsahu pěti hodin o pojmu a úkolu právní filozofie, o ontologii a noetice práva, o právní logice a právní metodologii a o axiologii práva. Byl jsem rovněž pověřen zkouškami z předmětu právní filozofie. Tak tomu bylo také v zimním semestru 1978/1979, v letním semestru 1979, v zimním semestru 1979/1980 v letním semestru 1980, v zimním semestru 1980/1981 a v letním semestru 1981, kdy jsem o tři roky překročil nejvyšší věkovou hranici a pravděpodobně vytvořil v tomto směru rekord právně-vědecké fakulty vídeňské univerzity po dobu delší než šesti set let, tj. po dobu jejího trvání.

30. června 1981 jsem začal přednášet a zkoušet v půl osmé ráno a má činnost trvala téměř do půl třetí odpoledne.

Jasně si pamatuji na poslední kandidátku, která v malém slavnostním sále, kde se mé přednášky konaly, již osaměla. Byla to dívka neobyčejně půvabná a doznávám, že po těch vyčerpávajících sedmi hodinách zkoušek jsem opět přišel k sobě. Jak bylo zvykem, vzala si index a obě vysvědčení a šla se se svou seminární prací ke mně posadit za katedru. Přečetla svou seminární práci; obvyklá diskuse o jejím obsahu v podstatě odpadla, poněvadž v sále již nikdo nebyl. Seminární práce byla jen průměrná. Zeptal jsem se jí, jak bylo rovněž zvykem, co ji obzvlášť zajímalo, a její odpověď zase nebyla víc než průměrná. Začal jsem klást otázky; její odpovědi mě nenadchly. Po delší době jí říkám: „Tak, paní kandidátko, vzhledem k tomu, že je to má poslední zkouška na této fakultě, dávám vám dvojku." V Rakousku je pět známek od velmi dobré, přes dobrou, uspokojivou, dostatečnou až po nedostatečnou. „Pane profesore", povídá mně tato okouzlující mladá žena, víc než odvážně dekoltovaná, „tatínkovi nesmírně záleží na tom, abych právě z právní filozofie dostala jedničku. Celý život studuje právně filozofické knížky. Prosím dejte mně ještě jednu otázku." „Tak dobře", povídám, „jestli ale neodpovíte na jedničku, dostanete dostatečnou." Celá šťastná se usmála a já jsem jí položil středně těžkou otázku. Jako zázrakem odpověděla znamenitě, a tak mně nezbývalo nic jiného, něž jí dát známku velmi dobře. Začal jsem tuto známku psát do indexu, poté na jedno a konečně na druhé vysvědčení. Dívenka vstala, a přestože to vůbec nebylo třeba, mě zřejmě plna vděčnosti zcela okouzlila tím, že nechtíc přitiskla z mé pravé a z její levé strany k mému obličeji to, co zřejmě měla nejvíc půvabného. Seděl jsem jako zařezaný, poněvadž po celá dlouhá léta jsem se svým životem ve Vídni snažil dokázat, že mě poutá jen věda a nikoli již ženy. Nebyla to zkouška právě lehká, a nakonec s novými díky se ode mě tato kandidátka odpoutala a odešla.

V sále jsem osaměl a bylo mně smutno. Dlouhá léta, která jsem strávil ve Vídni a v cizině vůbec, byla mými šťastnými léty a umožnila mně, abych zapomněl na všechno to, co jsem musel prožít u nás doma od roku 1948. Dala mi konečně zase tak pro člověka a vědce potřebný pocit

sebeuplatnění. Seděl jsem za katedrou a snad proti vlastní vůli jsem začal vzpomínat. K mému jmenování mimořádným profesorem, resp. k příslušnému návrhu, došlo na jaře 1938, avšak české školy byly zavřeny v roce 1939. Nastala nucená přestávka téměř šesti let. Pak přišly kouzelné roky od našeho osvobození do února 1948. Poté nespravedlivé a kruté vyakčnění, téměř šestileté věznění a po propuštění sedm let manuální práce. Přitom jsem neustále systematicky a přímo zuřivě pracoval na svém dílu s pramalou nadějí, že se dvacetiletá snaha někdy uplatní. Rok 1968 a znovu plná činnost, která byla bohužel zase velmi krátká. Konečně od roku 1974 možnost, aby mé učení poznal celý právně filozofický svět. A nyní mělo všechno skončit? Bohudík neskončilo! Ale vraťme se zpět.

V roce 1976 bylo uveřejněno v „Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht" (roč. 27) mé pojednání „Die Logik im rechtlichen Gebiet". Zde jsem napadl zejména Kelsenovo tvrzení, že právo je něco alogického, a ukázal jsem, že paralela mezi právem a právní vědou na jedné straně a přírodou a přírodní vědou na druhé straně je – jak již Julius Móor poznal – zcela falešná. Snažil jsem se prokázat, že logika hraje vynikající roli v právu samém, tedy především v právním řádě (jako v objektivovaném právním duchu) a rovněž v právním duchu objektivním, kde logika tvoří myšlenkovou síť právního vědomí, které vykazuje charakter odvozené normativity. Logika hraje také vynikající roli při aplikaci práva a zejména v jednotlivých právních vědách. Ukázal jsem, že role logického vystupuje zvláště v logice norem, v logice normativních věd (normativní logice nebo deontické logice). Základní otázku, zda je vůbec možné aplikovat pravidla logiky na normativní věty, na věty mětí, na normy, jsem odpověděl kladně; v těchto větách poznáváme objektivní duchovní bytí odvozené normativní provenience stejně tak jako v soudech bytí, ve výpovědích poznáváme bytí fyzickomateriální, organické a duševní. Ukázal jsem, že je tudíž nesprávné chápat věty mětí jako útvary, při nichž nesmíme se vůbec ptát na jejich pravdu a při nich jde v podstatě o něco jiného, než když verifikujeme soudy bytí.

Kapitola 48

Maminčina smrt a světový kongres v Austrálii; právo a budoucnost společnosti

Dne 3. února 1977 stihla nás nepředstavitelně krutá rána. Zemřela naše maminka. Nelze si ani přibližně představit, co pro mého bratra Zdeňka, pro mou dceru Evu a pro mě maminka znamenala. Po smrti mého nedostižitelného otce byla právě ona jediným tmelícím prvkem a určujícím činitelem naší rodiny. Byla to žena s neuvěřitelně citlivým srdcem, žena soucítící se vším živoucím, snažící se každému pomoci, neuvěřitelně bystrá, moudrá a energická žena, jež se nikdy nezalekla žádné překážky a bojovala dále.

Irma Kubešová s vnučkou Evou (první polovina šedesátých let)

Zemřela po krátké, asi týden trvající nemoci. Dostavily se u ní bolesti v krajině břišní, ale to nebylo u ní nic neobvyklého. Už čtyřicet let trpěla občasným bolestivým zánětem tlustého střeva. Vždy po čtyřech nebo pěti dnech půstu a klidu se všechno urovnalo. Právě to zmýlilo ošetřujícího lékaře. Při začátku jejího onemocnění jsem mluvil s bratrem žijícím v Americe. Ten mě telefonicky kupodivu důrazně žádal,

Mrs. Irma Kubes, mother of doctor

Mrs. Irma Kubes, 88, will be laid to rest today in a grave beside that of her husband in Brno, Czechoslovakia. There is more than a touch of irony to be found in the death of this woman who spent most of her last four years in Jersey City. She died on March 3, after a brief illness.

For her son, Dr. Zdenek Kubes, a world-renown gynecologist and obstetrician, her death meant that his mother's desire to die in the United States, her adopted country, was thwarted. Although the diminutive woman, active until her last days, had purchased an airline ticket for the journey to America in January, extremely bad weather conditions in her homeland had caused postponement of the trip until April. That ticket will never be used now.

For her son, there is bitter irony too. On the advice of the U.S. Department of State, the physician has decided against returning to the country of his birth for his mother's rites. Lack of sufficient guarantees for the return of the Czech-born doctor was given as the reason for the government warning.

Mrs. Kubes was born in Austria in 1889. She had celebrated her 88th birthday the day before her death, following abdominal surgery. Her father was a prominent lawyer and after she completed schooling at the prestigious Classical German Lyceum, she married the late Dr. Vladimir Kubes, himself a noted gynecologis and philanthropist. Her first son, Vladimir, is presently dean and professor of law at the School of Law at Masaryk University in Brno.

The late Mrs. Irma Kubes, center, in a recent photo, is surrounded by her son, Vladimir, left, who is dean and professor of law at Masaryk University, in Brno, Czechoslovakia, and son Dr. Zdenek Kubes, right, Jersey City gynecologist and obstetrician. Standing behind Mrs. Kubes is Dr. Heinrich Weinberg, professor of philosophy at the University of Graz, a family friend.

Obstetrics and Gynecology. He is a frequent lecturer at medical schools and medical forums throughout the United States and Europe.

During her lifetime, Mrs. Kubes actively supported her husband's philanthropic work. The couple opened their home to underprivileged students and supported them during their studies. They also founded an alcoholic treatment center in their villa and often housed 10-15 homeless alcoholic patients there. The main street of Brno was named in honor of her late husband.

political leaders was termed "encyclopaedic."

A devoted wife and dutiful mother, she expressed that love in a letter to a Jersey City friend on Feb. 1. "I am looking forward to being with you and with my Zdenek again soon," she wrote, referring to the delayed air trip. "I want so much to return to Jersey City."

A Mass in memory of Mrs. Kubes will be celebrated at St. Peter's Roman Catholic Church on Tuesday, March 22, at 7 a.m. The adopted

The New Jersey Journal, 11. březen 1977, s. 14

aby maminka byla okamžitě operována a jeho diagnóza zněla na rakovinu tlustého střeva. Ošetřující lékař operaci však zamítl. Teprve pátý den nařídil převoz do nemocnice, kde maminku ihned operoval přítel naší rodiny prof. MUDr. Zavřel. I jeho diagnóza byla stejná jako bratrova. V nemocnici jsme čekali na výsledek. Lékařovo sdělení bylo strašné. Nebylo to nic z toho, co se diagnostikovalo. Bylo to prasklé střevo. O tom se říká, že operace musí být provedena ještě téhož dne dřív, než zapadne slunce. A maminka byla operována až šestý den. Ještě v den operace se odmítla nechat odvézt sanitkou, šla po schodech sama a jeli jsme v mém voze a maminka všechno absolvovala pěšky. Při pitvě se ukázalo, že maminka byla

Vladimír Kubeš s dcerou Evou na pohřbu matky Irmy Kubešové (1977)

jinak naprosto zdravá, vůbec žádná skleróza, a kdyby byla ihned operována, pak by žila pravděpodobně dodnes a všechno by bylo jiné a krásné. Den po maminčině smrti byly mi poštou doručeny výtisky mé nové knížky „Grundfragen der Philosophie des Rechts“, knížka, která jí byla věnována.

Musel jsem nalézt nějaké odpoutání a tím více jsem se vrhl do práce.

Byl jsem pozván na Mimořádný světový kongres právní filozofie, který se konal téhož roku v australských městech Sydney a Canberra. Téma bylo opět jediné a jednotné: „Právo a budoucnost společnosti“. Téma mě zcela upoutalo jak po teoretické stránce, tak také pro jeho nesmírnou praktickou aktuálnost. Byl jsem jím tak zaujat, že asi během měsíce měl jsem pojednání zpracováno. V pojednání jsem především vytýčil teze, které tvořily předmět mého dokazování. Šlo o tyto teze:

1. Ze všech normových systémů je to jedině systém právních norem, který je sto jako skutečně účinný řád garantovat soužití lidí.
2. Pochopit, co právo vůbec jest, co představuje jeho podstata, co znamená právní platnost, je jedině možné, uvědomíme-li si velkou komplikovanost tohoto fenoménu jako útvaru reálného světa s jeho tendencí k ideálnímu světu a vyvodíme z toho důsledky: to znamená,

že při dodržení ryzosti jednotlivých noetických a ontologických kategorií dospějeme s pomocí základní komplexně dialektické metody k podstatě fenoménu práva.

3. Právo a stát nesmějí být ztotožňovány. Stát jako takový může v budoucnosti „odumřít"; nikdy však „neodumře" právo. „Odumření" práva by znamenalo zánik lidské společnosti: také beztřídní společnost bude potřebovat vysokou proorganizovanost, a proto skutečně účinný právní řád.
4. Pro udržení mírového soužití a zejména s ohledem na neuvěřitelné „pokroky" ve výrobě prostředků masového ničení je nanejvýše nutné neustále posilovat právo mezinárodní s cílem, jednou při sjednocení lidstva pod praporem pokrokové humanity dosáhnout všeobecného uznání primátu skutečně účinného práva mezinárodního.
5. Poslání juristů a filozofů je dějinně nesmírně významné. Spočívá především na právních filozofech, aby se přesvědčení o základním významu práva stalo přesvědčením obecným.

Zpracované téma jsem poslal zavčas organizátorům sjezdu. Nepodařilo se mně však vyřešit otázku cestovních nákladů. Jednotlivé státy jsou totiž členy této světové organizace a vysílají své vědecké pracovníky na tyto sjezdy a samozřejmě jim hradí veškeré náklady. Já jsem již od roku 1948 vůbec nestál v oficiální přízni našeho státu, a tak jsem nemohl počítat, že by mě náš stát na tyto sjezdy vysílal. Navíc jsem se obával, že kdybych požádal naše orgány o vyslání a úhradu, mohla by se mně účast na tomto sjezdu a sjezdech budoucích vůbec zakázat. Cesta do Austrálie byla velmi nákladná, a tak jsem tam nejel, stejně jako jsem nejel čtyři roky později na sjezd do Mexika.

Přesto byl můj příspěvek na sjezdu přednesen a setkal se s takovým ohlasem, že mé pojednání bylo v oficiální, velmi obsažné publikaci tohoto sjezdu zařazeno na místo první (str. 1–25), i když v abecedním pořadí mělo být zařazeno až někam do prostředku. Dostal jsem písemná blahopřání a měl jsem opravdovou radost.

Kapitola 49

Právo a revoluce – přednáška na univerzitě v Innsbrucku v roce 1979

Byl jsem ve velmi dobrých vědeckých stycích s bývalým spolkovým ministrem spravedlnosti, univerzitním profesorem právně-vědecké fakulty univerzity v Innsbrucku Hansem Klecatskym. Byl to muž moudrý, ušlechtilý a s neobyčejnou erudicí. Vždy velmi pozorně četl, co jsem napsal, a staral se o to, aby nějaké citáty z mých prací byly zveřejňovány v univerzitní budově.

Obdržel jsem pozvání k přednášce na téma, které si zvolím. Zvolil jsem si téma „Právo a revoluce"; přednáška byla potom uveřejněna v časopise „Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht und Völkerrecht" v roce 1979.

Přijetí děkanem právně-vědecké fakulty, jenž mě očekával v mém hotelu, dále profesorem Klecatskym, profesorem Horakem a dalšími bylo neobyčejně srdečné a laskavé a pobyt v Innsbrucku byl velmi příjemný. Oživil jsem si vzpomínky na první světovou válku, kde jsme tehdy žili, a to všichni členové naší rodiny, v Hallu u Innsbrucku; tatínek byl totiž odveden na vojnu a v Hallu zastával místo vojenského lékaře.

V přednášce jsem se zabýval jednak pojmem práva, jednak pojmem revoluce. Pojem revoluce obsahuje fenomény nejrůznějšího druhu, procesy, jimiž je společné násilné otřesení toho, co existuje zvrácení toho, co dosud platilo. Revoluce se může vyskytnout ve všech vrstvách reality, tedy – vycházíme-li ze stupňovité výstavby reálného světa – stejně v oblasti fyzickomateriálního bytí jako v oblasti organického, duševního a duchovního bytí. Revoluce jsou např. velké katastrofy, avšak také převratné události v náboženství, morálce, mravu a právu. Pojem revoluce

UNIVERSITÄT INNSBRUCK
INSTITUT FÜR ÖFFENTLICHES RECHT UND POLITIKWISSENSCHAFT
Innrain 80, Tel. (05222) 33601/733

O. UNIV.-PROF. Dr. HANS R. KLECATSKY
BUNDESMINISTER FÜR JUSTIZ a. D.

A-6020 INNSBRUCK, AM 26. 6. 1979

Herrn
Prof.Dr.Vladimir Kubes
Mercova 7
612oo B r n o
CSSR

Sehr geehrter lieber Herr Kollege Kubes!

Haben Sie herzlichsten Dank für die liebenswürdige Zusendung Ihrer so bedeutsamen und großen Abhandlung: "Das Recht und die Zukunft der Gesellschaft". Für uns alle war Ihr Vortrag und Ihr Aufenthalt in Innsbruck eine große Freude, die nicht nur durch Ihr tiefgründiges rechtsphilosophisches Wissen, sondern auch durch Ihre persönliche Liebenswürdigkeit bereichert wurde. Ich hoffe sehr auf ein Wiedersehen.

Nehmen Sie für heute wieder alle guten Wünsche und Grüße entgegen von

Ihrem

hraje velmi důležitou úlohu zejména v marxisticko-leninské filozofii. Sociální revoluce znamená základní kvalitativní přetvoření společnosti jako celku i jednotlivých společenských jevů. Jde zde o jednu z nejdůležitějších fází a forem společenského vývoje na vyšší stupeň v rámci známého heraklitovsko-hegelovsko-marxistického trojtaktí (teze/positio – anti-these/negatio – synthese/negatio negationis). Podle známého Marxova zjištění jsou revoluce lokomotivami dějin.

Na řadě výňatků z literatury jsem ukázal různá pojetí poměru práva a revoluce. Na základě dalšího rozvinutí kritické ontologie jsem dovodil, že každá existující moc je nesena dotyčným společenstvím. Držitel moci se opírá právě o toto společenství. Jako jednotlivec nemá vůbec žádnou moc. Moc má toliko jako zástupce „vůle" společenství. Je to propůjčená moc. Ztratí-li toto spojení, dohrál. Právo a moc jako imanentní a podstatná součástka práva, mají jeden a týž pramen, mají tutéž vnitřní platnost, kterou představuje objektivní duch. Vnitřní platnost práva je identická s mocí, kterou právo vykonává nad lidmi. Právní řád jako právní duch objektivovaný jest objektivací právního ducha objektivního (právního vědomí lidu dotyčného společenství). Právo je zakotveno v právním duchu objektivním. Nastane-li diskrepance mezi právním řádem jako právním duchem objektivovaným a odpovídajícím právním duchem objektivním (právním vědomím lidu), je třeba tuto situaci řešit. Řešení může být buď legální, tzn. že na základě ústavy bude vydán příslušný zákon (zákony), na základě něhož se opět nastolí souhlas právního ducha objektivovaného právním duchem objektivním.

Nedojde-li k této změně touto pokojnou cestou, pak dochází k revoluci a každá revoluce je po právu, má-li za sebou právního ducha objektivního, tedy právní vědomí lidu dotyčného společenství.

Kapitola 50

Světový kongres v Basileji a dokončení rukopisu mé nové knihy „Ontologie práva“

V roce 1979 se konal v Basileji devátý Světový kongres právní a sociální filozofie, jehož jsem se osobně účastnil. Jako obvykle kongres trval sedm dnů a ve středu se konal na lodi a potom následoval výlet autobusem do tří nejstarších kantonů Švýcarska.

Švýcarsko jsem sice již znal, poněvadž jsem ho spolu se svým otcem jako devatenáctiletý procestoval křížem krážem. Přesto však jsem nyní objevoval určité novosti a zejména poznával rysy tak typické pro všechny Švýcary.

Krátce před mým příjezdem do Švýcarska se konal plebiscit, který měl rozhodnout, zda se Švýcarsko po vzoru ostatních států konečně připojí k pětidennímu pracovnímu týdnu. Ke svému velkému překvapení jsem zjistil, že švýcarští občané obrovskou většinou tento návrh vlády zamítli s tím, že chtějí se mít nadále dobře a že by životní úroveň při pětidenním pracovním týdnu musela nutně klesnout. Uvědomil jsem si neobyčejnou vyspělost v myšlení švýcarských občanů a současně ve srovnání také to, že kdyby jiná vláda v jiném státě podala návrh na zkrácení pracovního týdne na dva dny, pak by její návrh byl přijat velikou většinou hlasujících.

Dále mě upoutala obrovská čistota všude, kam člověk pohlédl. Ráno před sedmou hodinou se čistily chodníky, všude bylo vidět usilovnou snahu lidí, aby jejich vlast byla krásná.

Sám jsem nezjistil pravdivost tvrzení, že Švýcaři jsou do sebe uzavření a nepřístupní. Všude jsem se setkával se srdečnou laskavostí. Uvědomoval jsem si ovšem, že v nás spatřují cizince, kteří nic nežádají a jsou toliko vítanými hosty.

Přednesl jsem přednášku na téma „K dnešním právně-filozofickým teoriím a kriticko-ontologické pojetí práva“.

Ukázal jsem, že právo bylo původně diskutováno v rámci celkového filozofického systému toho kterého myslitele. To lze ukázat na učení Heraklita, Platona, Aristotela a mnohých dalších filozofických myslitelích, stejně jako na filozofii Aurelia Augustina, Tomáše Akvinského, a později na filozofii Leibnizově a Christiana Wolfa, a potom se zvláštní jasností u Kanta, Frieseho, Fichteho, Hegela, Leonarda Nelsona a Emila Laska. Tehdy byly tradovány právně filozofické úvahy v rámci obecné filozofie, a to od filozofů samých. Po Hegelově smrti nastal úpadek filozofického myšlení. Positivismus Augusta Comteho nebyl příznivý ani obecné filozofii práva. Úpadek filozofického myšlení se začal projevovat také na půdě práva. K tomu přistupovalo ještě, že obecná filozofie a filozofie práva se stále více odcizovaly. Spojení těchto základních disciplín bylo téměř přetrženo. Filozof a právní filozof mluvili každý jinou řečí – k velké škodě jak obecné filozofie, tak filozofie práva. Teprve ve třetí třetině devatenáctého století začal se pociťovat hlad po filozofickém prohloubení a vyvrcholení jednotlivých věd. Heslo „zpět ke Kantovi“ stalo se pákou vědám. Vznikly různé novokantovské směry, zejména směr marburského novokantismu a směr jihoněmeckého novokantismu, jež začaly hrát dominantní roli na německých univerzitách. Znovu bylo nastoleno tolik potřebné spojení mezi obecnou filozofií a filozofií práva. Jen nyní byla provozována filozofie práva z největší části nikoli obecnými filozofy, nýbrž juristy. Leonard Nelson a Emil Lask představují spíše výjimku.

Dále jsem pojednal o současných právně filozofických pojetích. V popředí mé pozornosti stála otázka, jak to nebo ono pojetí pokouší se řešit poměr fakticity a normativity.

Uvedl jsem, že levý ideální typ je představován oněmi mysliteli, kteří chtějí právo poznat pomocí kategorií, jež jsou vlastní nižším vrstvám bytí, než je vrstva bytí, kam především (nikoli bezvýjimečně) právo svou podstatou patří. Představitelé tohoto levého ideálního typu se pokouší vysvětlit

podstatu práva především za pomoci kategorií prostoru, času a kauzality. Sem patří nejen stará právně-sociologická škola (Kornfeld, Ehrlich), nýbrž také tzv. upsalská škola (Hägerstrom, Lundstedt, Olivecrona a Alf Ross).

Na druhé straně jako pravý ideální typ jsou ta učení, která zařazují právo do světa ideality, přičemž není nezajímavé, že zde stojí v řadě jinak velcí odpůrci, zejména někteří zástupci přirozenoprávních doktrín (např. Rudolf Laun), a škola ryzí nauky právní s „originálním" Kelsenem a Weyrem v čele. Svět idealisty je ovšem oběma těmito filozofickými směry různě chápán. Doktrína přirozeného práva chápe mětí obsahově, kdežto ryzí nauka právní zná jen formální „mětí". Pro oba směry je však právo mětí a patří do ideálního světa. Ihned ale vzniká pro oba směry nepřekonatelná překážka, jež je pro všechna ideální pojetí typická, totiž že všechno to, co patří do ideálního světa, je bezčasové, kdežto právo vzniká, žije a zaniká.

Sem patří také ta filozofická škola, která vychází ze zcela jiných základů. Je to právní filozofie hegelianismu a novohegelianismu. Mezi těmito dvěma protivnými póly, levým ideálním typem a pravým ideálním typem, se nachází velký počet různých konstrukcí, jež usilují o jakési zprostředkování mezi těmito protichůdnými základními pojetími. Jde o celou řadu tzv. smíšených typů. Sem patří především právně filozofická škola, která je vybudována na heidelberském novokantismu a chápe právo jako kulturní jev sui generis. Sem patří Emil Lask, Gustav Radbruch a rovněž Arthur Kaufmann.

V přednášce jsem rozebral také další směry a učení, zejména fenomenologické směry různého zabarvení, a rovněž tzv. egologickou koncepci, která byla vyvinuta Carlosem Cossiem.

Přihlédl jsem také k učení Hippela, Fechnera, Coinga, Legaze y Lacambry a Marcice. Rovněž Ryffel, Zippelius, Henkel, Sforza a Baratta, jakož i marxisticko-leninské pojetí stálo v popředí mého zájmu.

Teprve poté jsem přistoupil k nástinu vlastního řešení na základě dále vedeného kriticko-ontologického rozboru práva.

Tato moje přednáška vyšla v tisku. Švýcaři měli plné pochopení pro zveřejnění všech právně filozofických témat přednesených na tomto světovém kongresu.

Rozloučení se Švýcarskem bylo přátelské a srdečné. Ještě téhož roku, a to na jaře, jsem přednášel na Internacionálním sympoziu v Grazu na téma „Jurisprudenz und Ethik"; přednáška vyšla poté v ARSP, Beiheft Neue Folge 13, 1979.

Zde jsem ukázal, že ani pojem jurisprudence, ani pojem etiky nejsou jednoznačně vymezeny. Je podivuhodné, že právě ve filozofii a ve vědách právních, včetně právní filozofie nedospěli ani obecní filozofové, ani právní filozofové k jednotnému určení jednotlivých filozofických a právně filozofických základních pojmů.

Demonstroval jsem to jak na pojmu jurisprudence, tak na pojmu etiky. Ukázal jsem rovněž, že se v literatuře používá termínu etika, morálka a mravnost jako synonyma, a to dokonce i od předních právních filozofů. Dovodil jsem, že právě to není správné. Je třeba rozlišovat mezi etikou na jedné a morálkou (a mravností) na druhé straně. Stejně tak jako právní věda je vědou, tedy systematickým zpracování právního v nejširším slova smyslu, je etika vědou o morálním, resp. mravním, v nejširším slova smyslu. Etika má za úkol zpracovat morálku jako soubor určitých norem (morálních norem) a jednání, jakož i reálnou ideu morálky, a to vědeckým způsobem.

Stručně řečeno jsou tedy právní vědy, včetně filozofické právní vědy (právní filozofie), vědami o právním, kdežto etika je vědou o morálním.

Na základě podrobného rozboru jsem demonstroval, že mezi jurisprudencí v užším smyslu a etikou neexistuje žádná přímá souvislost. Všechny pro jednotlivé právní vědy nutné a potřebné poznatky etiky jsou zpracovány právní filozofií a jsou jednotlivým právním vědám k dispozici.

Ukázal jsem také, že mezi jurisprudencí v nejširším slova smyslu (tedy včetně právní filozofie) – jednodušeji řečeno: mezi právní filozofií a etikou existuje živé, trvalé spojení, jelikož právní filozofie musí neustále zpracovávat výsledky etiky, stejně tak etika je povinna zpracovávat výsledky právní filozofie.

Na sympoziu mi byla kladena také od vynikajících představitelů západní právní teorie po mé přednášce celá řada otázek, které jsem okamžitě, a jak podle zjištěného ohlasu úspěšně, odpovídal.

V témže roce jsem dokončil rukopis své nové knihy „Ontologie des Rechts“, která byla velmi obšírná; původně čítala tisíc stránek, což samozřejmě naráželo na finanční stránku jednotlivých nakladatelství. Ač velmi nerad jsem se pokusil knihu zkrátit asi na sedm set stránek a nyní stále, jsouc vyžádána, leží u jednoho nakladatelství v Berlíně a mám dojem, že se tam někam založila, poněvadž na mé písemné urgence nedostávám odpověď.

Kapitola 51

Dílo o brněnské právně teoretické škole normativní teorie

Spolu s Otou Weinbergerem jsme vydali v nakladatelství „Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung“ ve Vídni v rámci „Schriftenreihe des Hans Kelsen-Institutes“ jako svazek 5 v roce 1980 knihu „Die Brünner rechtstheoretische Schule (Normative Theorie)“.

Kniha byla opatřena předmluvou prezidenta kuratoria tohoto institutu, tehdejšího spolkového kancléře Dr. Bruna Kreiského.

Kniha má dvě předmluvy. Autorem první, nadepsané „Brněnská škola ryzí nauky právní“, jsem já, autorem druhé, nadepsané „Význam brněnské školy ryzí nauky právní pro rozvoj logiky norem“, je Weinberger.

Ve své předmluvě jsem úvodem podal obraz stavu právních věd na počátku 20. století a nastínil jsem vznik brněnské školy ryzí nauky právní. Uvedl jsem, že základní kameny nové právně-teoretické koncepce byly položeny dvěma právními teoretiky, a to Františkem Weyrem v jeho pracích „Příspěvky k teorii nucených svazků“ z roku 1908 a v dalším jeho pojednání „Zum Problem eines einheitlichen Rechtssystems“, rovněž z roku 1908, a Hansem Kelsenem v jeho díle „Hlavní problémy státně právní nauky“ („Hauptprobleme der Staatsrechtsehre“) z roku 1911.

Pojednal jsem o společných základních rysech i o rozdílnostech mezi učením Kelsenovým a učením Weyrovým a dále jsem rozebral nejdůležitější představitele brněnské školy, zejména Karla Engliše, Jaroslava Kallaba, Jana Loevensteina, Jaromíra Sedláčka a celou řadu ostatních.

Rozebral jsem podrobněji právně filozofické základy učení jednoho z největších právních filozofů 20. století Jaroslava Kallaba, jenž dlouhá léta pronikavě působil na vývoji brněnské školy.

Zvláště jsem pojednal o právně filozofickém pojetí svého nejbližšího učitele, ordináře práva občanského a velkého filozofického myslitele Jaromíra Sedláčka.

Poté jsem probral teorii myšlenkového řádu velkého českého národohospodáře a logika Karla Engliše, abych pak pojednal zejména také o Loevensteinovi, Chytilovi, Neubauerovi a Procházkovi.

Zvláštní kapitolu jsem věnoval dvěma fázím mého právně filozofického učení a pojednal jsem také o normové logice Oty Weinbergera.

Nato následovala v překladech, které většinou pořídil Weinberger, některá ze zajímavých pojednání, především Františka Weyra, a potom v abecedním pojednání Hynka Bulína, Václava Chytila, Karla Engliše, Jaroslava Kallaba, Josefa Keprta, Jaroslava Krejčího, Vladimíra Kubeše, Zdeňka Neubauera, Adolfa Procházky a Jaromíra Sedláčka.

Připojen byl soupis pramenů, otištěných prací, následovala bibliografie brněnské školy ryzí nauky právní, kterou jsem sestavil sám. Kniha byla uzavřena rejstříkem jmenným a rejstříkem věcným. Celkově čítala kniha 372 stran.

V témže roce, tedy v roce 1980, vyšlo v časopise „Österreichische Zeitschrift für öffentliches Recht und Völkerrecht 31" mé obsáhlé pojednání o nejnovějším díle Hans Kelsena o obecné teorii norem a o budoucnosti ryzí nauky právní („Das neueste Werk Hans Kelsens über die allgemeine Theorie der Normen und die Zukunft der Reinen Rechtslehre").

Na podzim roku 1979 vyšla nejnovější a poslední kniha Kelsenova „Die allgemeine Theorie der Normen". Po Kelsenově smrti měl jeho přítel a nejvěrnější stoupenec Rudolf Aladár Métall rozhodnout, zda tato, po Kelsenově smrti zůstavší práce má být vůbec uveřejněna. Po Métallově smrti připadla celá pozůstalost po Kelsenovi Hans Kelsen-Institutu, jehož představitelé v čele s Robertem Walterem, měli rozhodnout, zda manuskript bude uveřejněn. Manuskript uveřejněn byl.

Ve svém pojednání jsem načrtl jednotlivé etapy vědeckého vývoje Kelsenova. První etapa je představována Kelsenovými „Hauptprobleme der Staatsrechtslehre"; první vydání tohoto díla vyšlo v roce 1911. Druhá etapa následuje druhým vydáním tohoto díla a vyznačuje se jednak dynamickým

pojetím práva, jednak novou Kelsenovou tezí, že jen člověk jako přirozená realita, nikoli jako osoba, je zavázán a oprávněn právní normou. Neméně významné pro tuto druhou Kelsenovou etapu je změna v pojetí takzvané dvojí normy (Doppelnorm).

Ve svém pojednání jsem ukázal, že již tato druhá etapa vykazuje tragickou tendenci v Kelsenově pojetí, totiž tendenci k vyloučení pojmu povinnosti (právní povinnosti) vůbec. Ukázal jsem také, že více realizuje protiva mezi bytím a mětím.

Toto relativizování pokračuje v třetí vývojové etapě Kelsenově, kterou lze chápat jako nutnost přizpůsobit se americkým poměrům; jak známo našel Kelsen nakonec útulek ve Spojených státech amerických.

Dovodil jsem, že čtvrtá Kelsenova etapa, která počíná přibližně rokem 1963, jde již tak daleko, že ve srovnání se základními tezemi ryzí nauky právní ocitá se s nimi v naprostém rozporu. Tak např. když Kelsen pod vlivem W. Dubislawa přichází k tragickému závěru, že norma předpokládá „imperátora". Správně k tomu uvedl stěží dosažitelný právně filozofický myslitel Alfred Verdross, že se tím Kelsen vrací k nominalistickému odůvodnění práva W. Ockhama (1290–1349).

Snažil jsem se v celé své práci rovněž ukázat, že toto celkové pojetí Kelsenovo je rozporuplné a že Kelsen je v podstatě duchem nefilozofickým.

Závěrem jsem uvedl, že Institut, který byl ve Vídni zřízen na počest Hanse Kelsena, stojí nyní před neobyčejně těžkou a velkou úlohou. Především je třeba prozkoumat a doložit jednotlivé etapy vědeckého vývoje Kelsenova, a to jasně, ostře a vědecky nemilosrdně. Dále musí se dospět k rozhodnutí, která z těchto čtyř etap představuje opravdovou školu ryzí nauky právní. V tomto směru jsem uvedl, že by bylo velmi účelné, zevrubně přihlédnout k brněnské škole ryzí nauky právní. Nelze totiž zapomenout, že Weyr již tři roky před Kelsenem přišel se základními myšlenkami této školy. Brněnská právní škola je navíc hluboce filozoficky fundovaná.

Zejména jde o práce Weyrovy, Kallabovy, Sedláčkovy, Loevensteinovy, dále o práce vycházející z vývoje kritické ontologie; a v neposlední řadě by bylo také prospěšné přihlédnout k Englišově teorii myšlenkového řádu. Na základě těchto zkoumání bylo třeba vypreparovat a objasnit základní

kameny a základní teze ryzí nauky právní. Nemá jíti o žádné dogmatizování. Škola ryzí nauky právní je vědeckou školou per eminentiam a nemá co činit s dogmaty. Přesto však je třeba sjednat si jasno, pokud jde o samy základy této školy. Jinak by nešlo se orientovat v bludišti nejrůznějších pojetí a nebylo by možné pak o nějaké škole vůbec mluvit.

Jak jsem poté zjistil, vzbudilo toto mé pojednání značný ohlas, přičemž ovšem, jak tomu tak bývá, někteří se snažili obhájit jednotu v celém Kelsenově vývoji, druzí si začali uvědomovat, že tomu tak není a že Kelsen byl do jisté míry nadhodnocen.

Kapitola 52

Má kniha o právní povinnosti a pověření Kelsenova institutu

V roce 1981 vyšla má nová kniha o právní povinnosti „Die Rechtspflicht". Opět byla vydána ve Winklerově řadě „Forschungen aus Staat und Recht" jako 58. číslo.

V předmluvě jsem uvedl, že když známý filozof „Jako by" Hans Vaihinger po prvé světové válce v listopadu 1919 konstatoval v časopise „Annalen der Philosophie", že se pozitivismu nikdy nepodařilo pozvednout pokolení nebo národ k oné duchovní výši nad skutečnem, které je počátkem veškeré vnitřní velikosti, pak viděl jasně a další vývoj dal mu za pravdu.

Po zkušenostech druhé světové války uvedl jsem v předmluvě své knihy „Právní filosofie 20. století" (Kantianismus, Hegelianismus, Fenomenologie a teorie myšlenkového řádu) z roku 1946, že je nemožné pochopit podstatu práva, pokud jsme neprošli očisťujícím ohněm obecné filozofie.

Již v předmluvě své knihy o právní povinnosti jsem si položil otázku, kam vede vývoj, zejména v nejnovější době. Ve všech částech světa lze pozorovat dnes negaci právní ideje v praxi na jedné straně a neustálé větší zdůrazňování „formalistického" a „pozitivistického" pojetí práva v teorii na straně druhé. Přímo absurdní je přesvědčení, že jen, když uvažujeme o fenoménu práva „formalisticky" nebo jen s pomocí kategorií času, prostoru, kauzality a vzájemného působení, provozujeme pravou vědu o právu. Všechny s tím úzce spojené „právní pozitivismy", absolutní césura mezi právně kognitivní a právně volitivní sférou, zlom s filozofickou tradicí – to všechno a ještě mnohé další jsou v pravdě tragické příčiny dnešní právní situace, a to nejen v odborné literatuře, nýbrž také v praxi státního života, především však v praxi společenství národů.

Nosné pojmy, týkající se podstaty práva, jako jsou pojmy odpovědnosti, viny, zejména ale pojem samé povinnosti, se počínají ztrácet. Takto se uzavírá stále více a více rozumný přístup k právu. Pojem povinnosti je nejdůležitějším pojmem lidského myšlení vůbec. Je to také právě tento pojem, který spojuje právo s morálkou.

V předmluvě jsem uvedl, že touto mou prací má být ukázáno, že vývoj, který se stále více odvrací od právní povinnosti, je teoreticky nesprávný a v praktickém ohledu přináší nutně pro člověka tragické následky.

Ve své knize jsem se snažil prokázat, a to na základě kritickoontologické analýzy pojmu povinnosti, že něco takového jako povinnost o sobě existuje, že vedle morální povinnosti je tu také právní povinnost, že se vůbec nejedná o nějaký „nevědecký nonsens" nebo v nejlepším případě o fikci, nýbrž, že jde o ústřední pojem lidského myšlení vůbec.

Svůj rozbor jsem začal úvahou o tom, že v době mých studií a potom neustále později jsem na půdě brněnské školy ryzí nauky právní neustále slyšel a četl, že podstatný znak práva, jádro celého juristického myšlení je pojem právní povinnosti. S vnitřním dojetím a obdivem jsem tehdy četl známý Kantův výrok, týkající se povinnosti, pravděpodobně nejhlubší a nejlidštější věty, které o povinnosti kdy byly napsány. S vnitřním odporem jsem později četl ona slova Lundstedtova, jednoho z reprezentantů moderní upsalské školy, jimiž vůbec neguje pojem právní povinnosti. Uvedl jsem rovněž, že když nahlédneme do nejnovějších právně filozofických prací, zjišťujeme s podivem, že pojem právní povinnosti hraje u většiny autorů neustále menší roli a zdá se, že vůbec zmizí.

Naproti tomu používá právní praxe, a to již po staletí, neustále pojem právní povinnosti. Ve středu zájmu právní praxe stojí vždy základní otázka: kdo je právně povinen a k čemu. Každé právní rozhodnutí vrcholí ve výpovědi o povinnosti.

Na základě důkladných rozborů jsem dospěl k těmto výsledkům:

a) Povinnost má tentýž význam jako mětí.

b) Povinnost a rozkaz nebo imperativ jsou rozdílné pojmy. Pojem povinnosti spadá pod kategorii normativity, pojem rozkazu pod kategorii kauzality.

c) Stejně jako při mětí musíme také při povinnosti rozlišovat mezi ryzími povinnostmi normoideí (zvláště normoideje práva a normoideje mravnosti) na straně jedné a odvozenými povinnostmi (právními povinnostmi a morálními povinnostmi) na straně druhé.

d) Odvozené (právní a morální) povinnosti patří do reálného světa, a to do jeho nejvyšší vrstvy bytí, tzn. do duchovního bytí.

e) U personálního a objektivního ducha nalézáme odvozené morální povinnosti a primárně odvozené právní povinnosti.

f) V objektivovaném duchu neexistují žádné morální povinnosti, nýbrž jen povinnosti právní. Objektivace není slučitelná s morálkou.

g) Musíme obdobně rozlišovat mezi morální povinností a právní povinností, jako mezi morálkou a vědou o morálce (etikou) na straně jedné, a právem a právními vědami na straně druhé. Právo stojí jen pod reálnou ideou práva a v poslední instanci pod ryzí normoideou práva.

h) Normoidea práva (tato dialektická syntéze spravedlnosti, jistoty, účelnosti a svobody konkrétního člověka), stejně jako normoidea mravnosti tvoří společně s normoidejemi pravdy a správnosti a krásna čtyři součásti nejvyšší normoideje dobra (konkrétní lidskosti). Zde spočívá také jediné, avšak nutné spojení mezi právem a morálkou.

i) Musíme rozlišovat mezi jednotlivou právní povinností a souborem právních povinností jako celku. Jednotlivá právní povinnost – v protivě k morální povinnosti – nepotřebuje být autonomně „zažita“. Ale soubor povinností jako celek musí být nahlížen jako zakotven v právním duchu objektivním v takové formě musí být autonomně „zažíván“. Nelze tudíž tvrdit, že autonomie je vlastní jen morálce. Rovněž pro právo jako celek a v průměru platí princip autonomie. V žádném však případě neplatí to pro jednotlivou právní normu. Proto také musíme rozlišovat mezi platností práva jako celku a platností jednotlivé právní normy.

V celé práci jsem dovodil, že pojem právní povinnosti je pojem podstaty práva neboli ryzí právní pojem. Při juristických úvahách je nezbytně nutné s pojmem právní povinnosti pracovat. Jestliže se někteří domnívají,

že mohou tento pojem ze svých „juristických" úvah eliminovat, jsou na tragickém omylu. Co činí, může býti jenom fiktivní zabývání se právem. Bez pojmu právní povinnosti nelze vůbec právně myslet. Myslí-li se dále, že lze v právní sféře mluvit jen o „právech" a že lze se obejít bez pojmu povinnosti, je to opět základní omyl. Jádro veškerého práva (v tomto případě práva v subjektivním smyslu) je právní povinnost. Oprávněný má své právo jen proto, poněvadž druhý má korespondující právní povinnost. Pojem právní povinnosti a povinnosti vůbec je dán a priori, tzn. nezávisle na právní zkušenosti.

Návrat k podstatnému pojmu povinnosti je nutný. Je nemožné žít trvale jako člověk v odpovinostněném, a tudíž znehodnoceném světě – tak jsem končil tuto svou knihu.

Koncem června 1981 končil bohužel můj úvazek hostujícího profesora na právně-vědecké fakultě vídeňské univerzity. Bez toho jsem překročil nejvyšší přípustnou věkovou hranici o celé tři roky, a tak jsem asi vytvořil rekord na vídeňské univerzitě od dob jejího založení. Od zimního semestru 1981/1982 jsem tudíž již nepřednášel, ale z podnětu Bruna Kreiského, tehdejšího spolkového kancléře, jsem byl pověřen, abych pro Hans Kelsen-Institut, jehož byl Kreisky prezidentem, napsal knížku o vztahu Hanse Kelsena a našeho Františka Weyra. To jsem pochopitelně s radostí uvítal, poněvadž jednak mně šlo o téma velice blízké, navíc pak Weyra jako svého učitele jsem opravdu ctil, ba přímo miloval, jednak mně to umožnilo dále jezdit do Vídně.

Po roční práci jsem předložil Institutu své dílko „Hans Kelsens und Franz Weyrs Leben und Werk (Einige Skizzen)", kde jsem se pokusil srovnávat Weyrovo učení s učením Kelsenovým, objasnit podstatné rozdíly mezi oběma těmito pojetími a zejména také ukázat osobní stránky obou těchto myslitelů. Srovnání vyšlo rozhodně ve prospěch osobnosti našeho zakladatele ryzí nauky právní (normativní teorie) Františka Weyra. Dílko jsem odevzdal, bylo velmi důkladně studováno, zejména také profesorem Robertem Walterem, a byl jsem ujištěn, že jakmile situace po finanční stránce to dovolí, bude práce vydána.

Kapitola 53

Teorie zákonodárství a její dějiny; pověření kuratoriem vydavatelství děl ze státu a práva

Zatím skončil studijní rok 1981/1982 a já jsem zprvu opět nevěděl, zda mně bude nějak umožněno dále pracovat ve Vídni.

Tu se opět osvědčil můj znamenitý přítel prof. Günther Winkler, hlavní vydavatel známé řady „Forschungen aus Staat und Recht", kterážto řada vychází v nakladatelství Springer-Verlag, Wien-New York. Obdržel jsem oficiální pozvání podepsané tehdejším děkanem právně-vědecké fakulty vídeňské univerzity, abych vedl kolektiv pověřený naléhavou prací na vytvoření teorie zákonodárství. Rovněž v Rakousku a vůbec na celém západě stav zákonodárné a celé normotvorné činnosti je značně neuspokojivý, vydává se obrovské množství zákonů, nařízení atd., přitom zákonodárná technika je nedostačující, zákony nevyhovují základním požadavkům jasnosti, přesnosti, stručnosti a tudíž čtivosti, takže jednoznačně se dospívá k závěru, že je nutná základní reforma normotvorné činnosti, a to jak po stránce teoretické, tak také praktické.

Pozvání bylo lichotivé a pochopitelně zakrátko jsem se znovu objevil ve Vídni. Ovšem i tam se začalo značně šetřit, a tak celý kolektiv se zmenšil toliko na dva, totiž na Winklera a mě. Jelikož Winkler byl zcela zavalen jinými naléhavými úkoly, byl jsem nakonec pověřen, abych napsal knihu o teorii zákonodárství sám. Opět jsem tudíž měl práci, která mě nesmírně bavila, a tak po další roční práci jsem mohl koncem roku 1983 odevzdat Winklerovi manuskript své nové knihy. Manuskript obnáší asi 700 stránek a v současné době je ve Vídni – jak jsem se doslechl – se zájmem studován a upravován po mluvnické stránce do rakouské němčiny.

V této práci jsem podal dějiny zákonodárné činnosti a ukázal, že ve skutečnosti všechny přirozenoprávní nauky se především zabývaly otázkou, jak správně právo tvořit. Právě tyto nauky mají o zkvalitnění zákonodárné práce nesmírné zásluhy a učinily pro právní ideu nekonečně více než všechny směry právního pozitivismu. Názorně lze to vidět na zákonodárných dílech počátku 19. století, zejména na francouzském občanském zákoníku z roku 1804 „Code civil", který od roku 1807 nese název „Code Napoleon", aby se zdůraznil velký podíl, který na tomto díle měl sám francouzský císař. Dále je to vůbec nedostižitelný občanský zákoník rakouský z roku 1811 „Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch", jemuž určující pečeť vtiskl velký civilista a právní filozof Franz von Zeiller. Poté jsem přistoupil k podání vlastní teorie zákonodárství, a přitom jsem vycházel z toho, že nelze mluvit o nějaké cézuře mezi právně-kognitivní a právně-volitivní činností a že i normotvornou činnost lze zracionalizovat, totiž spoutat pravidly logiky.

Kapitola 54

Dokončení mého Systému filozofie práva a další události roku 1984

Asi nikdy jsem tolik a tak intenzivně vědecky nepracoval jako v letech 1983 a 1984. Vědecká práce stala se v té době pro mě až vášní.

Dokončil jsem také svoje „chef ďœuvre", totiž „systém filozofie práva". Knihu jsem psal v německém jazyce, poněvadž nebyla naprosto žádná naděje, že by u nás mohla být vydána. K tomu jsem dospěl vlastní trpkou zkušeností. U nás často jsem musel slyšet výtky, že publikuji v cizině a vůbec nic nepíši ve své vlasti. Marně jsem se hájil, že příslušní činitelé mně, zde u nás, nebudou publikovat nikdy ani řádek. Toto moje tvrzení bylo neustále vyvracováno s tím, abych nabídl nějaké své dosud neuveřejněné dílo Československé akademii věd, resp. jejímu Ústavu státu a práva. Věděl jsem, že ředitelem tohoto ústavu je po Viktoru Knappovi Zdeněk Češka, jenž navíc je také rektorem Karlovy univerzity. Vzpomněl jsem si, že v takzvaném pražském jaru, a to v červnu 1968, mně byl Češka představen a že přímo s nadšením vítal můj opětovný návrat do českého právněteoretického života a utvrzoval mě, že konečně někdo upozadí Viktora Knappa, kterého zřejmě Češka neměl rád. Po otevření právnické fakulty v Brně navštěvoval Češka svého přítele Vladimíra Klokočku, jenž se zatím stal u nás děkanem, a tu vždy oba mě navštěvovali v mé pracovně na fakultě a Češka mě pokaždé ujišťoval svým upřímným obdivem ke všemu, co píši.

Na to všechno jsem si vzpomněl a napsal jsem Češkovi dopis, v němž jsem uvedl, že bych po letech rád také publikoval něco v češtině a že mám připraveno dílo „Dějiny filozofie práva" o více než tisíci stránkách. Uvedl jsem rovněž, že by se to dalo řešit na základě autorské smlouvy, na základě níž bych postupně v čistopise odevzdával napsané stránky této práce.

Marně ovšem jsem čekal na jakoukoliv, třeba i negativní odpověď. Zřejmě Češkovi nejsou dány nejzákladnější vědomosti o slušném vzájemném styku mezi lidmi. K něčemu to ovšem bylo dobré: všem těm, kdo mně přicházeli vyčítat, že nepublikuji doma u nás v češtině, mohu ukázat průklep svého dopisu Češkovi.

Manuskript mé nové práce se skládá ze čtyř dílů. První díl je věnován pojmovému určení právní filozofie a jejím úkolům, jakož i odlišení právní filozofie od jednotlivých právních věd, zejména právní dogmatiky, právní sociologie, právní psychologie, právní politiky, teorie právní normotvorby, a rovněž odlišení právní filozofie od etiky. Již v tomto prvním díle podávám pojmové určení práva a pojednávám o metodě právní filozofie.

Druhý díl obsahuje ontologiii práva a pojednání o podstatě práva. Zde mluvím o kritické ontologii a ontologii práva, o výstavbě reálného světa a místě, kam právo patří, dále o optimistickém světovém názoru a o svobodě vůle, o reálném a ideálním světě, o bytí a mětí, o podstatě práva, o právu a moci, o právní platnosti, o kategoriích práva, o tzv. právu contra humanitatem, o právu a revoluci, o právu státu, společenství a společnosti, o právu a hospodářství, o právu, morálce a mravu, o tzv. právně kognitivní a právně volitivní sféře atd.

Třetí díl je věnován teorii práva. V jednotlivých kapitolách píši o logice v právní oblasti, o právních pojmech, o povinnosti, o stupňovité výstavbě právního řádu, o pravidlu „lex posterior derogat priori", o poměru nižší právní normy k vyšší právní normě, o normě základní, o právu mezinárodním, o ústavě, o zákonu, o právních jednáních, probírám také teorii právních pramenů, pojednávám o interpretaci a aplikaci o tzv. mezerách, dále o právním řízení a právní moci, o právu pozitivním a přirozeném a o dalších dualismech, které se vyskytují v tradiční právní nauce.

Konečně čtvrtý díl je věnován axiologii práva. Zde v řadě kapitol se pokouším o pojmové určení axiologie práva a jejich úkolů, pojednávám o reálné ideji práva a ideální normoideji práva, abych pak se věnoval spravedlnosti a slušnosti, svobodě konkrétního člověka, právní jistotě a účelnosti. Zvláštní kapitoly jsou věnovány právnímu názoru světovému, idejím smlouvy, vlastnictví a dědictví, idejím viny a sankce, manželství a rodiny, národa, státu a mezinárodního práva, ideji plné demokracie a ideji politických stran.

O. UNIV.-PROF. DR. HANS R. KLECATSKY
BUNDESMINISTER FÜR JUSTIZ a.D.

UNIVERSITÄT INNSBRUCK
INSTITUT FÜR POLITIK U. ÖFFENTLICHES RECHT
A - 6020 INNSBRUCK, INNRAIN 80
TELEFON 05222/33601/733 (DURCHWAHL)

Herrn
Univ.-Prof.Dr.Vladimír Kubeš
Mercova 7
612oo B r n o - CSSR

23. 3. 1977

Sehr geschätzter Herr Kollege Kubeš!

Sehr herzlich bedanke ich mich für Ihr freundliches Schreiben vom 22. März 1977 und Ihre neuesten Schriften: "Grundfragen der Philosophie des Rechts" und "Die Logik im rechtlichen Gebiet". Ich habe erneut Grund Sie zu diesen in jeder Hinsicht vortrefflichen und hochinteressanten Schriften herzlich zu beglückwünschen. Auch freue ich mich, daß Sie im vergangenen Wintersemester, aber auch im gegenwärtigen Sommersemester in Wien als Gastprofessor Ihre wertvollen Erkenntnisse ausbreiten konnten und können. Ich wünsche Ihnen für Ihr wissenschaftliches Wirken, aber auch persönlich das Allerbeste.

Ich bin in vorzüglicher Hochachtung

Knihu zakončuji úvahou o smyslu a účelu práva, jakož i důkazem, že jedině právo může zaručit budoucnost lidské společnosti.

Po dokončení této mé práce věnované systematickému zpracování právní filozofie jako celku, nastala ovšem velmi vážná otázka, které nakladatelství by bylo ochotno tuto mou knihu uveřejnit.

Profesor Hans R. Klecatsky, dříve ministr spravedlnosti, mě informoval v dopise, že projevilo o tento můj rukopis zájem filozofické nakladatelství ve Vídni s tím, abych jej urychleně tomuto nakladatelství poslal. Postaral jsem se o doručení obratem, bohužel však jsem neprovedl důkladnou korekturu. Dodatečně jsem zjistil určité slovní chyby, a tak nevím, zda toto mé snažení bude mít právě u tohoto vídeňského nakladatelství úspěch. Dozvěděl jsem se, že se zatím má nová kniha horlivě studuje.

V roce 1983 jsem napsal pojednání „Die Rechtsnorm", které vyšlo v souborném díle „Theorie der Normen, Festgabe für Ota Weinberger zum 65. Geburtstag". Vydavatelé tohoto díla byli Werner Krawietz, Helmut Schelsky, Günther Winkler a Adolf Schramm. Dílo vyšlo v nakladatelství Duncker & Humblot, Berlín 1984.

Nezbývalo mně totiž nic jiného, než vyhovět pozvání vydavatelů, poněvadž mezi nimi byl také Winkler.

V pojednání jsem dovodil, že pojmy právní normy a jejího jádra, právní povinnosti, jsou jako pojmy týkající se podstaty práva opravdovými základními kameny každé právní úvahy. Hned úvodem jsem zdůraznil, že rád bych zde ve vší stručnosti ukázal své pojetí, abych poskytl možnost ukázat na rozdílnost s pojetím jubilantovým.

To ovšem vůbec nezabránilo – bohudíky – tomu, aby mně neposlal Weinberger se srdečným pozdravem své pojednání „Schichtenontologie und Non-Kognitivismus", uveřejněné v roce 1983 v 1. sešitu 14. svazku známého západoněmeckého časopisu „Rechtstheorie, Zeitschrift für Logik, Methodenlehre, Kybernetik und Soziologie des Rechts".

Účelem tohoto Weinbergerova pojednání bylo napadnout některé z hlavních tezí mé knihy „Die Rechtspflicht", vydané v roce 1981.

HON. PROF. DR. EDWIN LOEBENSTEIN
PRÄSIDENT DES VERWALTUNGSGERICHTSHOFES

Wien, 22. Juni 1979

Sehr geehrter Herr Professor!

Für Ihre Aufmerksamkeit, mir einen Sonderabdruck Ihrer Abhandlung "Das Recht und die Zukunft der Gesellschaft" zu übermitteln, danke ich bestens. Das Thema, das Sie hier behandeln, ist ein hochaktuelles. Ihre aufgezeigten Aspekte sind sehr wertvoll für eine weitere Entwicklung des von Ihnen angeschnittenen Problems.

Ich verbleibe

mit herzlichen Grüßen

Dr. Loebenstein

Herrn

Univ. Prof. Dr. Vladimir KUBES

Mercova 7
612 00 B r n o - CSSR

Odpověděl jsem článkem „Schichtenontologie, Non-Kognitivismus und meine rechtsphilosophische Auffassung“, který byl uveřejněn v témže západoněmeckém časopisu a to v sešitu 1, 15. svazku, 1984.

V ostré polemice s Weinbergrem jsem napsal, že Weinberger své pojednání, jež má představovat jakési vypořádání s mou „filozofickou a juristicky metodologickou koncepcí“ začíná motem, kterým já končím svou knížku, a to, „je nemožné, trvale žít jako člověk v odpovinostněném, a tudíž znehodnoceném světě.“ Bohužel již zde, a to na samém začátku svého pojednání, je Weinberger nepřesný a neúplný. Vypustil totiž nejdůležitější slůvko tohoto mota, a to slovo „tudíž“. Již tím je smysl této poslední věty mé knihy, v němž je obsaženo jádro celé mé práce o právní povinnosti, zcela překroucena. Nejedná se totiž o nějaké nevýznamné slovo. Můj celý spis o právní povinnosti vyústil totiž ve zjištění, že ignorování nejzákladnějšího pojmu povinnosti, tohoto „nejlidštějšího“ pojmu vůbec, vede k negaci všech hodnot. Z tohoto důvodu jsem dospěl k svému zjištění, že v odpovinostněném a tudíž znehodnoceném světě je nemožné žít jako člověk.

Weinberger ve svém pojednání sice prohlásil, že s tímto mým diktem souhlasí, nikoliv však s jeho filozofickým (a juristicky-metodologickým) odůvodněním. Ve svém článku jsem hned na samém začátku uvedl, že tím nejsem vůbec překvapen, poněvadž Weinbergerův vztah, lépe žádný vztah k filozofii, je mně znám již delší dobu. Weinberger, jemuž filozofie a zejména filozofie 20. století, a především velkolepé filozofické dílo Nicolaie Hartmanna jsou něčím zcela neznámým, chtěl ve svém pojednání dokázat, že můj pokus na základě kritické ontologie vybudovat kognitivistickou právní teorii, jak tomu Weiberger říká, je chybný. Zcela ve svém taktickém duchu zjišťuje ovšem, že by rád zdůraznil, že mou novou knihu považuje za naveskrz interesantní. Na posledních stránkách svého pojednání píše o „pozitivních aspektech Kubešovy nauky“.

Sám jsem ve svém článku uvedl, že nemohu v podobném smyslu říci nic pozitivního o jeho argumentaci a o jeho „právně filozofické“ koncepci, jež vůbec není žádnou koncepcí právně filozofickou, a že spíše naopak

já považuji jeho pojetí za chybné, bludné a v nejlepším případě za nic neříkající. Napsal jsem, že to lituji tím více, že Weinberger byl v letech 1945–1948 mým studentem a asistentem.

Ve svém článku jsem potom rozebral a – doufám – přesvědčivě vyvrátil všechny Weinbergerovy výtky a končil jsem takto: „Na závěr ještě jednu radu: kdo chce pojednávat o právně-filozofických problémech, musí především nebýt příliš samolibý, za druhé musí studovat filozofické a právně-filozofické písemnictví a nesmí se příliš spoléhat na to, co ho právě napadne, a za třetí musí vlastnit něco, co Pascal nazval organ du cœur. Jinak zůstane na povrchu!“

Před uveřejněním dal jsem tento svůj článek prostudovat Winklerovi, jenž prohlásil, že sice ještě nikdy nečetl tak tvrdou kritiku, avšak že ve všech bodech souhlasí se mnou. Provedl také jazykovou korekturu.

Nato začal Weinberger posílat mně dopisy, v nichž se ani slůvkem nezmínil o této mé antikritice, teprve v posledním dopise jako postscriptum mně oznamuje, že na můj „pamflet“ pravděpodobně nebude odpovídat. Reakce zřejmě víc než neuvěřitelná.

Jen ještě stručně k vysvětlení mého vztahu s Weinbergerem, které považuji za nutné podat už z toho důvodu, že jak jsem se dozvěděl, Weinberger jezdí z jedné univerzity na druhou a tam s vlivnými osobnostmi donekonečna omílá toto naše střetnutí.

Weinberger se objevil v mých přednáškách z právní filozofie a práva občanského ihned po znovuotevření brněnské právnické fakulty v červnu 1945. O právu neměl pochopitelně ani tušení, zato se však v mém právně filozofickém semináři ihned přihlásil a začal přednášet své na první pohled informované věty o logice. V zápalu nadšení nad tím, že po nacistické okupaci, kdy byly zavřeny po dobu téměř šesti let naše vysoké školy, lze znovu přednášet a zabývat se právní vědou, jsem se dal obloudit, uvítal jsem jeho zájem o logiku s tím, že by se Weinberger měl jednou zajímat o logiku norem. Studium práv Weinbergera bohužel nezajímalo. O tom výmluvně svědčí jeho neustále opakovaná sebechvála, že se na celé právo občanské, jež tehdy bylo u nás zdaleka největším zkušebním předmětem, připravoval toliko sedm dnů, a přitom u druhé státnice i u druhého rigorosa dostal

ode mě jedničku. Skutečnost ovšem byla ta, že jsem mu nepoložil ani jednu otázku v obavě, že by neodpověděl, a považoval jsem za výhodnější ocenit jeho tzv. zájem o logiku a napsat mu bez zkoušení jedničku. S upřímnou lítostí přiznávám, že to byla má velká chyba a že jsem pustil do právnického světa juristického analfabeta, navíc člověka, jemuž zcela chyběl „organ du cœur", člověka s nikdy neuhasínající snahou uplatňovat se všude a na úkor každého, o němž se začne domnívat, že je lepší než on sám.

Weinbergerovo počínání bylo vždy podivné. Po únoru 1948, po mém vyakčnění z právnické fakulty, se mu nic zlého bohudíky nepřihodilo a brzo byl zaměstnán v Ministerstvu spravedlnosti. Pak asi ve svých úvahách dospěl k úsudku o nestálosti nového režimu a přihlásil se v rámci celostátní akce sedmdesát sedm tisíc do výroby a pracoval jako zámečník. Když jsem se koncem července 1954 vrátil z výkonu trestu, navštívil mě ihned v Brně a tehdy jsem mu řekl, že ztrácí léta a že by bylo dobré pracovat v oblasti logiky na Karlově univerzitě, že logika je tak formální, že přece jen není tolik prostoupena nutností neustále se zabývat „vědeckým světovým názorem". To se mu také podařilo a pomocí svého náboženského soukmenovce, předního člena strany, po únoru hrajícího významnou roli na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, se začal věnovat právní logice a stal se docentem. Mezi Weinbergerem a oním „předákem" však začalo docházet k nesrovnalostem, zřejmě pro příbuznost povahy. Během tzv. pražského jara byl Weinberger vyslán se svou posluchačkou, kterou velice miloval, na jakýsi vědecký pobyt do Vídně a již se nevrátili. S touto dívkou uzavřel Weinberger sňatek, velice žárlil a brzo došlo k rozvodu. Navštívil také Tel Aviv a po návratu stal se jako opravdový slepec ve filozofii a právní filozofii pojednou řádným profesorem právní filozofie právně-vědecké fakulty univerzity v Grazu. Tak se otevřela cesta pro jeho neuvěřitelnou touhu se uplatňovat. Bytostně nesnášel a kritizoval každého, o němž si myslel, že by ho mohl zastínit. Na řadě jeho poznámek o jiných myslitelích a také na jeho počínání v poměru ke mně jsem si to opět a opět mohl ověřovat. Jak jsem se dozvěděl, byl tímto svým povahovým rysem znám již za svých gymnaziálních studií; to mně jednou řekl jeho spolužák, jinak dobrý jeho přítel a také soukmenovec. V jeho nikdy nepovolující snaze být tím „největším

filozofem“ mu vadil každý, tak např. Verdross, jenž byl ovšem příliš slavný a velký a navíc už starý, a také já. Když ústní pomluvy už nestačily, muselo se to z něho dostat jinou cestou. Tak se zrodilo také ono ignorantské pojednání o mém spise o právní povinnosti.

Během prvních osmi měsíců roku 1984 jsem napsal také malé dílko „Einführung in das juristische Studium“, kde jsem vycházel z myšlenky, že ten, kdo jde studovat matematiku, přírodní vědy, řeči nebo umění, má zpravidla o zvolený předmět zájem. Zcela jinak je tomu s adeptem studia právnického. Ten zpravidla nemá zájem o nic nebo má zájem třeba o matematiku, ale rozhodl se jít cestou menšího odporu a většího výdělku. To vše má vzápětí, že na bedrech učitelů právnických fakult spočívá břemeno nepoměrně větší, než je tomu u učitelů jiných vysokých škol. Stojí před hlavním úkolem vzbudit v posluchači zájem o předmět, který si vybral jako zaměstnání na celý život, a co nejrychleji a co nejpřesvědčivěji mu ukázat, že stále platí římské tvrzení, že právo je umění ze všech umění největší, jakož i Wundtovo zjištění, že kdežto matematika je nejjednodušší, jurisprudence je nejobtížnější ze všech věd. Z této myšlenky jsem vycházel a v jednotlivých malých kapitolách psaných – jak doufám – čtivým způsobem, jsem se v tomto dílku snažil uvést mladé posluchače právnických fakult do okruhu otázek, které před nimi stojí.

Kapitola 55

Loučení

Je pozdní odpoledne. Vím, že všechno zoufalé čekání na její příchod nebo alespoň telefonické zavolání je marné. Dlouho jsem potlačoval myšlenku, že jednou tato chvíle se železnou nutností přijde, poněvadž přijít musí. Stále jsem si namlouval, že se stane zázrak a že žena nadaná záhadnou a nechtěnou přitažlivostí, žena, jež je téměř o čtyřicet let mladší než já, nebude nikdy schopna ode mě odejít a bude mně dávat nepředstavitelnou krásu své prováděné lásky stále dále – až do konečného odchodu.

Deset let se milujeme. Ona i já jsme měli více partnerů, než to bývá zvykem. První léta jsem na ni nežárlil. Když se mě v roce 1975 ptal v New Yorku můj bratr Zdeněk: „Prosím tě, nežárlíš na ni?“, odpověděl jsem podle pravdy: „Ne, jen jsem jí vděčný za krásu a všechno ostatní, co mně dává.“

Postupně jsem opouštěl jednu lásku za druhou a stále jsem méně chápal, proč ženy chtějí spát se starým a ne právě vzhledným mužem.

Nakonec jsem zůstal jen s ní a má láska rostla a rostla. Začal jsem bohužel žárlit a žárlil jsem stále víc. Podle známého a tolikrát v praxi osvědčeného zákona vztahu mezi ženou a mužem její láska, byla-li po duchovní stránce vůbec jaká, ochabovala. Při vlastním „faire ľamour“ byla stále nedostižitelná, avšak jinak se den za dnem a měsíc za měsícem stále více odcizovala. Stával jsem se pro ni cizincem a k tomu ještě stále častěji zřejmě nepříjemným. Začaly hádky a ty nabývaly na síle i četnosti. Vždy – alespoň já to tak prožíval – bylo to způsobeno její neúčastí, chladem a až jakýmsi odporem. Každý z nás dvou se začal na všechno dívat jinak, nezřídka opačně. Ve chvílích jasného racionálního uvažování jsem si uvědomoval, že ona za to nemůže. Všechno živé vzniká, žije a plane a zaniká.

Před několika dny došlo k rozchodu. I když kdesi v hloubi srdce jsem skrýval naději, že se zas spojíme a opět budeme prožívat slast milosti v té neuvěřitelné síle, poznal jsem dnes, že je konec.

Musí to však všechno přebolet a já se budu zase muset propracovat k tomu, abych měl smysl pro krásu života, který – doufám – bude opět plný v tom smyslu, že vedle práce bude to ještě ono druhé, co zaručuje jeho plnost.

Kapitola 56

… a chtěl bych to všechno znovu

Jsem u konce svého povídání. Už před mnoha léty jsem chtěl něco takového napsat a stále jsem to odkládal – ze dvou důvodů. Především byla to nepomíjející touha věnovat se základním právně filozofickým, tudíž vůbec filozofickým otázkám, touha, kterou jsem byl a bohudíky stále jsem přímo posedlý. Druhý důvod spočíval v nedůvěře k mým obecně literárním schopnostem. Zatímco jsem nikdy netrpěl skromností v oblasti právních věd a filozofie a utěšoval jsem se schopenhauerovsko-weyrovským zjištěním, že jen „lumpové jsou skromní" – tak jsem neoplýval neskromností na půdě obecné literatury.

Rozhodl-li jsem se přece jen napsat tuto malou knížku, bylo to zase ze dvou důvodů. Prvním bylo to, že se domnívám, že jsem po mnohaletých zkušenostech, jež mnohdy probíhaly ve značně vzedmutých vlnách, dospěl k určitým poznatkům, které se sice nemusí všem jevit jako pravdivé a správné, z nichž však přece vyplývají určité „návody" pro život více méně každého konkrétního člověka. Myslím, že by nebylo odpovědné neseznámit s tím vším i druhé, zejména ty mladší.

Druhým důvodem – tím závažnějším – bylo vystoupit důsledně a ostře proti všem, kteří vycházejí z pesimistického postoje k světu. Zde mám na mysli – také a zejména – Arthura Schopenhauera a velkého člověka i vědce Františka Weyra.

Optimistický postoj k světu vychází ze základního předpokladu, že jde nejen u individuí o stoupající tendenci na nekonečné cestě k dosažení dokonalosti, k dosažení normoidejí pravdy a správnosti, mravnosti, práva a krásna, sdružených v nejvyšší normoideji vůbec, v normoideji dobra (konkrétní lidskosti), nýbrž také v dějinném výhledu s ohledem na lidstvo jako celek. Stoupenci optimistického světového názoru byli např. Platon, Aurelius Augustinus, Kant, Herder, Hegel, avšak také představitelé materialistického pojetí dějin, i když tito nejsou přitom – jak se zdá – právě důslední.

Naproti tomu pesimismus je opačného názoru. Tak např. Schopenhauer v zdůrazňování nejužší příbuznosti svého učení s nejstarší moudrostí lidského rodu, nazývá svět představ zdrojem máje, který popírá vůli k životu a připravuje vstup do nirvány. Nebo např. E. v. Hartmann je toho mínění, že tento svět je sice nejlepší mezi možnými světy, avšak stále přece ještě tak špatný, že by bylo lépe, aby žádný svět vůbec neexistoval. Pesimistou zřejmě pod vlivem svého nejvíc milovaného filozofa Schopenhauera byl také František Weyr. V „Doslovu, ukončení a rozloučení" svého bohužel nevydaného velkého díla „Mé paměti" píše: „Tak stojím nyní i já na onom vrcholku, pohlížím zpět, a mnoho myšlenek a otázek rojí se přitom v mé hlavě. Z nich nejneodbytnější je tato: přál bych si, kdybych to mohl způsobiti, aby se opakoval můj život ještě jednou? Stál by za to, aby byl ještě jednou opakován, tak jak se odehrával? Přesto, že nemohu nijak tvrditi, že by se byl osud ke mně zachoval macešsky a že můj život dopadl hůře než průměr životů nesčetných jiných jedinců, odpovídám na onu otázku rozhodně záporně. Tento můj pesimistický postoj souvisí snad s mým povšechným názorem na svět vůbec. Nevidím v něm mnoho, co stojí za jeho existenci, a mám proto dojem, že ono absolutní nic, které je jeho protikladem, zasluhuje před ním přednost. Podporován bývá i představou, že tento svět sám a vše, co se v něm odehrává, vzbuzuje ve mně povšechný pocit jeho vlastní nicotnosti. Kam poděli se všichni ti jednotlivci, věkem starší než já, se kterými jsem jej prožíval a kteří mně byli tak drazí a odešli z něho dříve než já? Uplynula-li od jejich odchodu z tohoto jeviště delší doba a řídne-li následkem toho řada těch, kteří mě ještě osobně znali, pak vtírá se mně palčivá otázka, zdali vůbec někdy skutečně existovali, a nebyla-li jejich existence pouze efemérní a iluzorní, tj. výlučně závislou jen na těch, kteří je ještě znali a na ně vzpomínají? Můžeme-li o těch milionech a milionech nebožtíků, kteří žili, které však již nikdo z dosud žijících lidí neznal, a proto nikdo již vzpomínat nemůže, vlastně říci, že někdy skutečně existovali?"

Se vší rozhodností tvrdím, že jen optimistický postoj k světu je smysluplný předpoklad filozofie, každé vědy a konkrétního života každého člověka. Bez optimismu je vědecká činnost protismyslná. Protismyslné by bylo avšak také vše, co člověk skutečně koná, jeho celý život, jeho všechno úsilí.

Tendence člověka k dokonalosti, jeho tendence k normoidejím je předpoklad filozofické, a tudíž také právně filozofické vědy. Dává to myšlení usilujícího člověka základní tendenci a pudí ho vpřed. Věda, umění, a také veškerá činnost člověka jsou ve svých jevových formách důkazy optimismu člověka, jenž chce poznávat a tvořit.

Právě z tohoto důvodu je také názor Nicolaie Hartmanna vyjádřený v jeho slavném díle „Das Problem des geistigen Seins", podle něhož není možné studiem fenoménů zjistit, zda se lidstvo pohybuje na cestě k normoideím, irelevantním. Ve své formulaci má sice Hartmann pravdu; pouhým pozorováním fenoménů nelze na tuto otázku dát dostatečnou odpověď. Ale o to se zde přece vůbec nejedná. Zde jde o fundamentální předpoklad filozofie a dalších věd a života vůbec.

Konec konců chci právě toto prokázat tímto svým dílkem a na svém životě, jenž neoplýval vždy pohodou, ukázat, že byl přece, popřípadě právě proto smysluplný a že jen z kontrastu špatných a dobrých událostí plyne, že si můžeme uvědomovat jeho krásu a půvab. Nesouhlasím sice s Goethovým soudem, že není nic horšího než řada krásných po sobě jdoucích dnů – zřejmě nepoznal ve svém úspěšném životě opak, totiž řadu po sobě jdoucích špatných dnů, přece však vyjadřuje do určité míry to, co zde já mám na mysli.

K čemu jsem ve svém životě dospěl? Je to především poznání, že nejlidštějším pojmem vůbec je pojem povinnosti, povinnosti morální i povinnosti právní. Prazážitkem povinnosti se liší život člověka od života všech ostatních organismů. Je zcela vyloučeno žít v odpovinostněném, a tudíž zcela znehodnoceném světě, jak to znovu zdůrazňuji a jak to potvrzuje zkušenost dlouhých věků a zoufalé krizové situace dneška.

A dále: pravdu má asi Aristoteles se svou teorií středu. Člověk se nemá ani příliš rozčilovat, ani nemá být naprosto klidný a indiferentní. Jakákoli maximalistická stanoviska vedou zpravidla na scestí a někdy i k záhubě. Tak k ní by nutně vedla maxima „neodpírejme zlému", jak ji zabsolutnili např. tzv. vyznavači „svědků Jehovových" a jak to prokazuje provedení tzv. zkoušky ad absurdum, s kterou mě seznámil můj nezapomenutelný učitel Jaromír Sedláček. Proveďme takovou zkoušku na právě uvedeném

příkladu. Do chaty v hlubokém lese vnikne individuum, uchopí čtyřletou dcerušku, nasadí jí nůž na hrdlo a chce ji podříznout. Důsledný vyznavač kategorického příkazu „neodpírejme zlému" by musel nečinně přihlížet.

Dále: neubližujme bezdůvodně konkrétnímu člověkovi. Jsem si vědom, že celá potíž spočívá v onom slůvku „bezdůvodně". Přesto zkouškami opakovaně prováděných hodnotících soudů lze dospět k určení tohoto pojmu v tom či onom případu – v rámci lidských možností. A už povinnost znovu provádět tyto hodnotící soudy je nesmírně cenná a významná.

Dále: jakákoliv jednostrannost v životě nedává člověku nikdy pocit plného uspokojení. Něco jiného je ovšem zůstat být věrným svému povolání, zejména stalo-li se posláním. To jsem poznal po propuštění z výkonu trestu, kdy jsem byl některými svými přáteli vyzýván, abych absolvoval průmyslovku. Tomu jsem se vždy jen smál, pracoval dál jako nádeník a velmi houževnatě jsem psal a psal.

Žít plný život znamená něco jiného. Neprospívá ani vědě ani vědci, uzavře-li se do své vědecké ulity a nemá pochopení ani pro sport, ani pro lásku, ani pro jiné půvaby života. Člověk je komplexně dialekticky vrstvená osobnost. Jednotlivé vrstvy (organická, duševní a duchovní) jsou spolu nerozlučně spojeny. To, co je duchovní, spočívá na vrstvě duševní a bez ní by nemohlo existovat. Duševno zase spočívá na organické základně, bez níž by také nemohlo být. Je proto třeba všechny tyto tři složky harmonicky rozvíjet.

Konečně je třeba opět a opět zdůrazňovat, že pro život každého konkrétního člověka, a tím pro celou lidskou společnost má rozhodující význam spravedlivý, důstojnost každého konkrétního člověka plně respektující právní řád, který je interpretován a aplikován těmi, kteří se dlouholetým školením naučili sloužit svému lidu spravedlností, svobodou konkrétního člověka, právní jistotou a účelností. Učení o odumírání práva je katastrofálním bludem a přináší jen nutně sebou podceňování významu práva pro lidský život.

V rámci nutnosti spravedlivého a lidského právního řádu je nezbytně třeba se vší ostrostí a důsledností bojovat proti trestu smrti. Nebudu zde rozvádět všechny důvody pro trest smrti a proti němu; o tom jsem psal

na jiných místech. Jen bych chtěl zdůraznit, že kdyby v dějinách lidstva došlo jen k jedinému justičnímu omylu, na základě něhož byl člověk po provedení celého právního řízení popraven, musel by to být dostatečný důvod proti trestu smrti. A takových justičních omylů, zejména také politicky motivovaných, byly miliony a miliony.

Spravedlivý právní řád, jeho správná interpretace v každém případě, opětné a opětné zdůrazňování životního významu ideje právní, a jedině toto, je schopno zajistit světu mír. Volání po míru, které se opírá o stále se zvyšující vyzbrojování, je zoufalým nesmyslem. Volání po míru, opírající se o důsledné a hluboké prosazování ideje práva, je hlavní cestou, po níž může naše i budoucí generace zajistit si mírumilovný, a proto důstojný život.

Závěr: člověk se nikdy nemá vzdávat, nemá zbaběle utíkat před překážkami, nýbrž má na právním a morálním podkladě bojovat proti nim a nikdy si nezoufat. Nezáleží na tom – jak praví staré přísloví, jež jsem uvedl jako moto – na tom, zda jsi byl bit a s namodralým okem sražen ležíš na zemi. Na čem jedině záleží jest, jak jsi se bil a proč.

Vladimír Kubeš v osmdesátých letech

Jmenný rejstřík

A

Albrecht, Rudolf 146, 147, 154, 158

B

Babák, Josef 140, 141
Baxa, Bohumil 31, 59, 72, 93
Beneš, Edvard 75, 76, 95, 119, 121, 131, 132, 136
Bezdíček, Vilibald 196, 203
Bláha, Inocenc Arnošt 122
Bulín ml., Hynek 15, 94, 131, 262
Bušek, Vratislav 125, 128, 129
Bydžovský, Bohumil 103

C

Caha, Jaroslav 200
Cohen, Hermann 178
Comte, August 257
Cramm, Gottfried 53
Cvetler, Jiří 131, 141

Č

Čáda, František 50, 91, 92, 93, 94, 100, 121, 131, 141, 196
Češka, Zdeněk 271, 272

D

Del Vecchio, Giorgio 58
Dérer, Ivan 121, 118, 125, 128
Dominik, Rudolf 31, 38, 93, 98, 100
Dönitz, Karl 114
Dorsey, Gray 235
Dressler, Alfred 101, 102, 124, 145, 152, 158, 159, 185
Drobný, Antonín 153
Drobný, Stanislav 149
Drtina, František 94
Drtina, Prokop 94, 104, 105, 132
Dubislaw, Walter 263

E

Ečer, Bohuslav 101, 114, 119, 175
Engliš, Karel 13, 31, 48, 49, 50, 84, 93, 124, 215, 224, 261, 262, 263

F

Fajnor, Vladimír 40
Fanfrdla, Karel Ignác 152
Fertig, Bedřich 143, 154, 155, 157, 158, 159
Fierlinger, Zdeněk 103, 139
Fichte, Johann Gottlieb 53, 257
Fischer, Josef Ludvík 50
Frank, Karl Hermann 172
Fries, Jakob 257

G

Gerlich, Karel 93
Goebbels, Joseph 172
Göring, Hermann 114, 115, 116
Gottwald, Klement 139, 142, 157
Groh, Vladimír 71, 82

H

Hägerström, Axel 258
Hahn, Alfréd 1143, 154, 155
Hácha, Emil 76
Harmon, Ernest 116, 117
Hartmann, Eduard 283
Hartmann, Nicolai 51, 52, 53, 178, 186, 220, 221, 224, 225, 229, 276, 284
Havelka, František 154, 155
Havlásek, Ludvík 83, 84
Havlík, Pavel 196
Havlín, Josef 237, 240
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 257, 282
Henlein, Konrad 172, 173
Hejný, František 84, 160
Hess, Rudolf 114, 115, 116
Heydrich, Reinhard 173
Heyrovský, Leopold 33, 36
Hitler, Adolf 115, 172, 173
Hobza, Antonín 125, 128, 129, 130
Hoetzel, Jiří 125, 128, 129, 130
Horak, Franz 253
Horáková, Milada 104, 160
Horváth, Ivan 125
Hübl, Milan 198
Hungr, Pavel 15
Husák, Gustav 15, 196, 197, 199

Ch

Chytil, Václav 94, 103, 131, 141, 262

J

Jackson, Robert 115
Jelínek, Jan 161
John, Oldřich 128, 129, 139

K

Kallab, Jaroslav 13, 31, 39, 59, 61, 69, 72, 93, 224, 261, 262, 263
Kaltenbrunner, Ernst 114
Kant, Immanuel 51, 84, 244, 257, 266, 282
Keitel, Wilhelm 114
Kelsen, Hans 20, 178, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 222, 224, 227, 231, 241, 248, 258, 261, 262, 263, 264, 265, 268
Kempný, Josef 197, 199
Kirschner, Martin 78
Kizlink, Karel 125, 129
Klecatsky, Hans 253, 254, 273, 274
Klokočka, Vladimír 202, 203, 204, 271
Knapp, Viktor 187, 190, 271
Kop, František 141
Korec, František 88
Krajina, Vladimír 106
Krawietz, Werner 274
Krčmář, Jan 57, 58, 61, 65
Kreisky, Bruno 213, 261, 268
Krejčí, Dobroslav 70, 72
Krejčí, Jaroslav 104, 262
Kroupa, Tomáš 149
Kroupová, Marie 149
Křepelka, Karel 101, 102, 158, 159
Křížanecký, Ilja 134
Kuba, Felix 85
Kubeš st., Vladimír 19, 24, 25, 26, 27, 42, 36, 39, 44, 59, 67, 71, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 253
Kubeš, Jan Zdeněk 219, 220
Kubeš, Zdeněk 24, 26, 42, 78, 147, 165, 166, 219, 232, 234, 235, 239, 249, 250, 280
Kubešová, Eva 20, 85, 184, 169, 170
Kubešová, Irma 24, 25, 26, 41, 78, 82, 85, 138, 147, 156, 159, 163, 165, 166, 167, 181, 184, 232, 234, 239, 249, 250, 251
Kubešová, Johanna (Hana) 20, 42, 55, 56, 64, 66, 72, 78
Kubešová, Vojtěška 20, 77, 146, 147, 154, 158, 178
Kubů, Lubomír 211, 212
Kučera, Bohumil (1894–1980) 131
Kučera, Bohumil (1910–1979) 195, 196
Kučera, Bohuslav 195, 2022

L

Laco, Karol 198
Lask, Emil 257
Laun, Rudolf 258
Lawrence, Geoffrey 115, 116
Lobenstein, Edwin 275
Loevenstein, Jan 31, 49, 261, 262, 263
Lundstedt, Anders 258

M

Macháček, Josef 200
Marcic, René 236, 258
Martinec, Theodor 15, 195, 202, 237
Masaryk, Jan 137, 138, 142
Masaryk, Tomáš G. 40, 86, 94, 131, 132, 143, 144
Matura, Alois 126
Mayr-Harting, Robert 44
Meissner, Alfred 126, 128, 129, 130
Melichar, Erwin 225, 230, 231
Merkl, Adolf 241
Métall, Aladar Rudolf 213, 214, 262
Mičánek, Jan 84
Moravec, Antonín 160

N

Nejedlý, Zdeněk 94, 103, 104
Nelson, Leonard 247
Neubauer, Zdeněk 76, 93, 124, 252
Neubert, Karel 187

O

Okenfus, Norbert 40
Olivecrona, Karl 248
Olšar, Erich 69, 70, 71
Outrata, Eduard 125

P

Paleček, František 169, 170
Pauk, Jaroslav 131
Perry, Fred 53, 54
Persch, Antonín 82, 125
Peša, Josef 149
Peška, Pavel 126, 128
Pirner, Václav 1771
Píšek, František 140
Podlaha, Josef 78, 80
Podsedník, Pavel 195, 200
Pošvář, Jaroslav 94, 131

Poulík, Josef 237
Prenn, Daniel 53, 54
Procházka, Adolf 93, 94, 103, 141, 262
Procházka, Vladimír 128, 129, 134

R

Rabel, Ernst 52, 223
Radbruch, Gustav 36, 215, 258
Raeder, Erich 114
Rapant, Vladislav 78, 79, 80
Rašín, Ladislav 75
Ratica, Jozef 126
Reinhardt, Max 66
Reinstein, Max 52
Rickert, Heinrich 229
Ringhofer, Kurt 213
Robotka, Josef 153, 160
Rosenberg, Alfred 114
Ross, Alf 57, 58, 258
Rouček, František 59, 93
Ruděnko, Roman 118, 119

S

Sandner, Rudolf 172, 173, 174
Sauerbruch, Ferdinand 78
Sedláček, Jaromír 31, 35, 38, 39, 44, 45, 51, 57, 58, 59, 68, 69, 72, 75, 79, 85, 93, 214, 261, 262, 263, 284
Sedláčková, Jiřina 149
Sedlák, František 201
Seyß-Inquart, Arthur 114, 115
Schacht, Hjalmar 114
Schelling, Friedrich 53
Schelsky, Helmut 274
Schirach, Baldur 114
Schönfeld, Antonín 168
Schopenhauer, Arthur 103, 178, 2000, 282, 283
Schramm, Adolf 274
Schulz, Jaroslav 2000, 201, 202
Schwabe, Karl 91, 101, 102, 124
Skoupý, Karel 194
Smejkal, Miroslav 63, 64, 65
Souček, Stanislav 38
Stránský, Jaroslav 93, 94, 141
Streicher, Julius 114
Svoboda, Jan 157
Swoboda, Ernst 68
Sýkora, Václav 130

Š

Šik, Jiří 166
Šling, Otto 154, 160
Šoupal, Luboš 158
Štejfa, Miloš 148
Štrougal, Lubomír 203

T

Tammel, Ilmar 236
Trávníček, František 140
Triebl, Ota 85
Tureček, Josef 130
Tvrdý, Josef 30

U

Uhlíř, František 149
Unger, Josef 178
Ungerová, Eva 13, 20, 183, 185, 237, 239, 240, 249, 251

V

Vacek, Josef 31, 93
Vaculík, Martin 187, 190
Vaihinger, Hans 265
Vaněček, Václav 188, 204
Vávra, Zdeněk 197
Vážný, František 31, 40, 50, 59, 60, 93
Vážný, Jan 31, 35, 93
Verdross, Alfred 224, 241, 242, 243, 246, 263, 279
Viktory, Július 125
Vorel, František 157
Voslař, Josef 47, 48, 49
Vybral, Vladimír 94, 100, 103, 131, 196

W

Walter, Robert 213, 219, 222, 235, 241, 245, 246, 262, 268
Weinberger, Ota 15, 16, 21, 220, 221, 223, 225, 235, 238, 239, 245, 250, 261, 262, 274, 276, 277, 278
Weyr, František 13, 31, 45, 50, 57, 58, 59, 70, 71, 72, 94, 103, 124, 128, 129, 130, 131, 137, 141, 144, 178, 196, 213, 214, 215, 216, 218, 222, 224, 233, 258, 261, 262, 263, 268, 282, 283
Weyrová, Helena 196
Wilburg, Walter 223
Winkler, Günther 220, 241, 243, 244, 245, 265, 269, 274, 277
Wundt, Wilhelm 59, 229, 279

Z

Zenkl, Petr 104, 105, 139

Ediční poznámka

Toto 2. vydání vychází z původní publikace vydané
Právnickou fakultou MU v roce 1994.

Podle původního rukopisu doplnil a upravil Jaromír Tauchen.

V textu byly provedeny drobné jazykové korektury
v souladu se současnými pravidly.

Vědecká redakce MU
prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D. (předseda);
doc. Ing. Pavel Bobáľ, CSc.; prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.; prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.;
prof. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
prof. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr. rer. nat.; PhDr. Alena Mizerová;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Ing. Zuzana Sajdlová, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
doc. Ing. Rostislav Staněk, Ph.D.; prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.;
doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU
prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; prof. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
doc. JUDr. Ivana Průchová, CSc.; doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D.

... A CHTĚL BYCH TO VŠECHNO ZNOVU

Filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem
Vladimír Kubeš

Podle původního rukopisu doplnil a upravil
doc. JUDr. Bc. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M. Eur.Int.

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno
v roce 2022

Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity
Edice Reminiscentia iuridica, sv. č. 1

2., doplněné a upravené vydání, 2022;
elektronické vydání první

ISBN 978-80-280-0078-3 (online ; pdf)
www.law.muni.cz
www.law.muni.cz/openaccess

Vladimír Kubeš (1908–1988) byl profesorem občanského práva a právní filozofie na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a patřil k nejvýznamnějším představitelům druhé generace brněnské normativní právní školy. Vladimíra Kubeše zasáhly všechny politické události dvacátého století a jeho rozsáhlé dílo zůstává dodnes nedoceněné. Řadu svých knih a odborných článků totiž publikoval většinou v němčině a v zahraničí, protože v socialistickém Československu vyjít nemohly.

Kubešovy paměti s názvem „... a chtěl bych to všechno znovu“ vycházejí po dlouhých třiceti letech v druhém doplněném vydání. Čtenář dostává možnost nahlédnout nejen do Kubešova rodinného a soukromého života a do poměrů a vztahů panujících v meziválečném období na brněnské právnické fakultě, ale i do způsobu fungování komise pro přípravu nové poválečné ústavy a do událostí, které výrazným způsobem zasáhly do Kubešova života. Jednalo se především o jeho „vyakčnění“ z právnické fakulty v únoru 1948, pozdější zatčení a odsouzení v politickém procesu a dlouholeté věznění v jáchymovských uranových dolech.

Konec šedesátých let pro Kubeše znamenal možnost vrátit se do akademické sféry a dokonce opět pedagogicky a vědecky působit na brněnské právnické fakultě. O její znovuobnovení se Kubeš v roce 1969 také významně zasloužil. Nastupující normalizace však Kubeše opět uvrhla do nemilosti a znemožnila mu jakoukoli vědeckou či pedagogickou práci. I přesto se Kubeš dokázal prosadit na vídeňské právnické fakultě, kde působil po dobu pěti let jako profesor právní filozofie. Kubeš ve svých pamětech popisuje i svůj profesní a osobní vztah k česko-rakouskému právnímu filozofovi Otovi Weinbergerovi.

Ačkoliv do Kubešova života zasáhly nepříznivé životní události a peripetie osudu, nikdy si na ně nestěžoval a v souladu se svým životním optimistickým postojem dal svým pamětem podtitul „filozofické vypořádání s pesimistickým světovým názorem“.

MUNI PRESS

MUNI LAW